

Uplatnění absolventů škol na trhu práce 2011

Uplatnění absolventů škol na trhu práce - 2011

Jeny Burdová
Gabriela Doležalová
Daniela Chamoutová
Michaela Kleňhová
Pavla Skácelová
Pavčina Šťastnová
Jana Trhlíková
Helena Úlovcová
Jiří Vojtěch

Uspořádal Robert Sukup

Národní ústav pro vzdělávání

Praha
2012

Úvodní slovo

Vážení kolegové,

Národní ústav pro vzdělávání připravil v rámci individuálního projektu národního **VIP Kariéra II – Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy** soubornou publikaci, která přináší nejpodstatnější poznatky získané v průběhu posledního roku týkající se obecně vývoje vzdělávací a profesní struktury pracovních sil či přechodu absolventů ze školy na trh práce, popř. na vysoké školy. Všechny zjištěné výsledky jsou tradičně zpracované do podoby komplexní publikace, a mohou tak být využity v kariérovém poradenství ve školách, v informačních a poradenských střediscích krajských poboček a kontaktních pracovišť Úřadu práce ČR i v dalších poradenských subjektech. Rovněž mají sloužit pracovníkům ministerstev (zejména MŠMT a MPSV), odborů školství krajských úřadů, Úřadu práce ČR, zástupcům zaměstnavatelů a dalším sociálním partnerům jako informace o dané problematice i jako podklad pro rozhodování.

Souhrnná publikace **Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2011** Vám poskytne přehled rozmanitých informací od oborové struktury žáků přijatých do středních a vyšších odborných škol až po analýzy inzertní nabídky z pohledu požadavků zaměstnavatelů či představení profesní struktury zaměstnanosti mladých lidí. Významnou součástí publikace jsou také informace o situaci a možnostech uplatnění absolventů škol se zdravotním postižením.

Rádi bychom Vám také připomněli existenci **Informačního systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA+)**, který je dostupný na **www.infoabsolvent.cz**. Systém obsahuje komplexní informace potřebné pro kariérové poradenství (údaje k volbě školy a oboru vzdělání, informace o absolventech škol a trhu práce), poskytuje pomoc žákům, kteří mají problémy ve studiu nebo mají nějaké zdravotní znevýhodnění, a najdete v něm i průvodce volbou povolání. Díky projektu **VIP Kariéra II – KP** udržujeme informace uveřejněné v informačním systému ISA+ stále aktuální a připravujeme řadu inovací, které ocení jak kariéroví poradci na školách, tak i samotní žáci a jejich rodiče.

Věříme, že tato publikace bude pro Vás i Vaše spolupracovníky přínosem, že Vám umožní podrobně se seznámit se situací absolventů škol vstupujících na trh práce a že tyto informace efektivně využijete ve své práci.

Nejen tato publikace, ale i výchozí studie jsou k dispozici na webových stránkách **www.infoabsolvent.cz** a **www.nuv.cz**. Na těchto stránkách můžete nalézt i další podrobné informace, některé i v krajském členění. Základní údaje o projektu VIP Kariéra II – KP jsou dostupné rovněž na **www.nuov.cz/vip2**.

Za řešitelský tým systémového projektu VIP Kariéra II – KP

Helena Úlovcová
Náměstkyně ředitele
Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků

Publikace vznikla v rámci systémového projektu VIP Kariéra II – Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy. Projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a rozpočtem České republiky.

ISBN 978-80-87063-93-4

© Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,
2012

1. ÚVOD	4
2. VÝVOJ VZDĚLANOSTNÍ A OBOROVÉ STRUKTURY ŽÁKŮ	4
2.1 VÝVOJ VZDĚLANOSTNÍ STRUKTURY ŽÁKŮ NOVĚ PŘIJÍMANÝCH DO STŘEDNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ A VYŠŠÍHO ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ	5
2.2 VÝVOJ OBOROVÉ STRUKTURY ŽÁKŮ VE STŘEDNÍM A VYŠŠÍM ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ	8
3. ABSOLVENTI SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM NA TRHU PRÁCE	10
3.1 MOŽNOSTI UPLATNĚNÍ ABSOLVENTŮ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM PODLE ZAMĚSTNAVATELŮ	10
3.1.1 Hlavní důvody nepřijímání absolventů se zdravotním postižením	13
3.1.2 Možnosti zvýšení zaměstnanosti absolventů se zdravotním postižením	14
3.1.3 Dovednosti, na které by se měly školy zaměřit	16
3.2 ZKUŠENOSTI ZAMĚSTNAVATELŮ SE ZAMĚSTNÁVÁNÍM ABSOLVENTŮ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM	16
3.3 SPOLUPRÁCE ZAMĚSTNAVATELŮ A ŠKOL V SOUVISLOSTI SE ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÝMI ŽÁKY	17
4. NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ ŠKOL	19
4.1 NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ ŠKOL V OBDOBÍ HOSPODÁŘSKÉ KRIZE	19
4.2 STRUKTURA NEZAMĚSTNANÝCH ABSOLVENTŮ Z HLEDISKA PROFESNÍ SKLADBY	21
4.3 NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ ŠKOL V JEDNOTLIVÝCH KRAJÍCH	23
5. ÚSPĚŠNOST ABSOLVENTŮ STŘEDNÍCH ŠKOL VE VYSOKOŠKOLSKÉM STUDIU	26
5.1 ABSOLVENTI GYMNÁZIÍ A JEJICH ÚSPĚŠNOST PŘI STUDIU NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH	27
5.2 ABSOLVENTI OBORŮ LYCEUM A JEJICH ÚSPĚŠNOST PŘI STUDIU NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH	29
5.3 ABSOLVENTI OBORŮ STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOL A JEJICH ÚSPĚŠNOST PŘI STUDIU NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH	30
5.3.1 Absolventi vybraných skupin oborů vzdělávání SOŠ a jejich úspěšnost při studiu na vysokých školách	32
5.4 ABSOLVENTI OBORŮ STŘEDNÍCH ODBORNÝCH UČILIŠŤ A JEJICH ÚSPĚŠNOST PŘI STUDIU NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH	37
5.4.1 Absolventi vybraných skupin oborů vzdělávání SOU a jejich úspěšnost při studiu na vysokých školách	38
5.5 ABSOLVENTI OBORŮ NÁSTAVBOVÉHO STUDIA A JEJICH ÚSPĚŠNOST PŘI STUDIU NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH	40
5.5.1 Absolventi vybraných skupin oborů nástavbového studia a jejich úspěšnost při studiu na vysokých školách	41
6. POŽADAVKY ZAMĚSTNAVATELŮ – ANALÝZA INZERTNÍ NABÍDKY ZAMĚSTNÁNÍ	43
6.1 INZERTNÍ NABÍDKA ZAMĚSTNÁNÍ V DENNÍM TISKU	43
6.2 INZERTNÍ NABÍDKA ZAMĚSTNÁNÍ NA INTERNETU	54
7. PROFESNÍ STRUKTURA PRACOVNÍCH SIL A ABSOLVENTŮ	64
7.1 ZMĚNY PROFESNÍ STRUKTURY V ČR JAKO CELKU	64
7.2 ZMĚNY VZDĚLANOSTNÍ STRUKTURY V ČR JAKO CELKU	66
7.3 STAV A VÝVOJ ZAMĚSTNANOSTI V JEDNOTLIVÝCH TŘÍDÁCH ZAMĚSTNÁNÍ	68
8. DÁLKOVÉ STUDIUM VE STŘEDNÍM ODBORNÉM VZDĚLÁVÁNÍ	77
8.1 DŮVODY, MOTIVACE A OČEKÁVÁNÍ ÚČASTNÍKŮ DÁLKOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ	78
8.2 SPOKOJENOST A PROBLÉMY V PRŮBĚHU DÁLKOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ	84
8.3 VOLBA OBORU PRO DÁLKOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ	85
9. ZÁVĚR	88
PŘÍLOHY	90

1. Úvod

Přechod absolventů zejména odborného vzdělávání na trh práce byl po dlouhá léta jedním z klíčových témat Národního ústavu odborného vzdělávání (NÚOV). V polovině roku 2011 však byla tato instituce spolu s Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze (VÚP) a Institutem pedagogicko-psychologického poradenství (IPPP) sloučena do instituce nesoucí název Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV). Problematika absolventů, jejich přechodu do pracovního života a jejich uplatnitelnosti na trhu práce však i nadále zůstává jedním z hlavních předmětů výzkumu NÚV.

Jedním z mnoha výsledků tohoto zkoumání je i tato publikace, která je součástí projektu VIP Kariéra II – KP. Jedná se o projekt, který je řízen Ministerstvem školství ČR a je financován z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky. V jeho rámci existuje Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA), který shromažďuje informace důležité pro volbu povolání. Ty jsou poskytovány nejen pedagogům, kariérovým poradcům, ostatním pracovníkům ve školství, pracovníkům úřadů práce, ale zejména žákům a jejich rodičům, a to v přehledné formě na www.infoabsolvent.cz (v části Absolventi škol a trh práce). Na této adrese lze najít mj. také analýzy, studie a šetření zpracované v průběhu roku 2011, ze kterých vychází předkládaná publikace. Nutno dodat, že zde nemohou být obsaženy úplně všechny výsledky těchto prací, snažíme se však uvést hlavní myšlenky a závěry.

Předkládaná publikace obsahuje celkem devět částí, včetně úvodní a závěrečné kapitoly.

Kapitola nazvaná **Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků** zachycuje vývoj počtu žáků vstupujících do středního a vyššího odborného vzdělávání v posledních 5 až 10 letech. Hodnocení vychází z pohledu současné školské politiky.

Kapitola **Absolventi se zdravotním postižením na trhu práce** popisuje bariéry zaměstnávání absolventů se zdravotním postižením. Vychází přitom z vlastních kvantitativních i kvalitativních šetření mezi zaměstnavateli. Výsledkem je zmapování profesních a kvalifikačních požadavků zaměstnavatelů na absolventy se zdravotním postižením. Výzkum v rámci šetření rovněž získal příklady dobrých praxí z oblasti spolupráce škol a zaměstnavatelů zaměřené na vzdělávání a podporu vstupu těchto absolventů na trh práce. Šetření navazují na dříve uskutečněné průzkumy mapující úspěšnost vstupu absolventů škol na trh práce.

Nezaměstnanost absolventů škol je obsahem další kapitoly. V této publikaci je kladen důraz na nezaměstnanost absolventů z hlediska aktuální hospodářské stagnace. Dále je zde sledována struktura nezaměstnaných absolventů z pohledu měnící se profesní skladby a problematika regionální diferenciací nezaměstnaných absolventů.

Následující kapitola **Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu** mapuje chování absolventů středních škol v průběhu vysokoškolského studia. Jsou zde zachyceni jak absolventi gymnázií, lyceí, středních odborných škol, středních odborných učilišť a nástavbového studia jako celku, tak absolventi jednotlivých vybraných oborů. Analýza navazuje na dvě předchozí šetření, která mapovala chování absolventů středních škol při přechodu do terciárního vzdělávání a rovněž úspěšnost absolventů ve vysokoškolském studiu (tehdy šlo o výzkum absolventů maturitních oborů z let 2002 až 2005).

Kapitola **Požadavky zaměstnavatelů – analýza inzertní nabídky zaměstnání** je výsledkem kvantitativního šetření, jehož cílem je analýza struktury inzertní nabídky zaměstnání v denním tisku a na internetu. Kapitola mapuje poptávku po povoláních a hledaných kvalifikacích a kompetencích. Analyzuje zejména nabídku volných míst z hlediska struktury požadovaných profesí, mapuje nároky na vzdělání, praxi, jazykové vybavení a další schopnosti a předpoklady. Jelikož se jedná již o třetí vlnu šetření, užitečná jsou rovněž srovnání s výsledky z předchozích výzkumů z let 2005 a 2007.

Kapitola **Profesní struktura pracovních sil a absolventů** vychází ze studie, která podává informace o vývoji profesní struktury pracovních sil od počátku devadesátých let a srovnává ho se současným stavem. Také v případě této problematiky se jedná již o několikrát pokračování, podobné studie byly zpracovány v letech 2008, 2003 a 1999. U jednotlivých profesních skupin jsou sledovány trendy v zaměstnanosti, průměrná délka vzdělání, vývoj vzdělanostní struktury a další charakteristiky, to vše v kontextu ekonomických tendencí a vývoje hospodářství u nás i ve světě.

Dálkové studium ve středním odborném vzdělávání je tématem další kapitoly. Její výsledky vycházejí z dotazníkového šetření, které proběhlo u účastníků dálkového vzdělávání. Cílem bylo zjistit jejich důvody a motivaci pro opětovný vstup do vzdělávání, zjistit jejich názory na vzdělávání, jejich hlavní cíle a to, co očekávají od vzdělávání.

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků

Školní rok 2010/11 byl prvním rokem, ve kterém se v počtu nově přijatých žáků středních škol výrazně odrazil pokles populace. Pokles nově přijatých na úrovni prvních ročníků činil téměř 15 tisíc žáků, což představuje 11,5 % přijímaných. Smutnou skutečností je, že obdobný pokles nastane i v dalších dvou letech, což výrazně ovlivní soustavu středních škol.

Prvkem, který rovněž ovlivňuje vzdělanostní a oborovou strukturu, je hospodářská situace. Oproti předchozímu roku nedošlo k výrazným změnám, i když v některých odvětvích se objevují první příznaky obratu a dochází k růstu ekonomiky. I když některé firmy začaly přijímat nové pracovníky, na situaci v nezaměstnanosti celkové i absolventů se to dosud neprojevovalo.

Ze strany zaměstnavatelů se objevují obavy o vývoj počtu vyučených absolventů, které jsou posíleny vědomím populačního poklesu. Lze totiž očekávat, že i při zachování současných proporcí dojde k propadu nabídky pracovních sil připravených na práci v dělnických pozicích. Zkušenost z předkrizového období potvrzuje, že pokud nedojde ke změnám v proporcích odvětví, bude vyučených v technických oborech skutečně nedostatek.

Zdůrazňování tohoto zájmu, ať již informačními kampaňmi, či podporou formou stipendií či jiných výhod, ovlivňuje žáky a jejich rodiče a trend podílu nově přijatých do učebních oborů je rostoucí. Ve skutečnosti ale vzhledem k celkovému poklesu populace je skutečný počet přijatých do učebních oborů o více než 4600 (11,7 %) žáků menší.

V oborovém pohledu vykazují největší nárůst podíly žáků vstupujících do stavebních učebních oborů, a to jednak v posledním sledovaném roce proti předchozímu, jednak i za posledních pět let. Meziroční nárůst však byl vyšší v potravinářských učebních oborech (0,9 p.b.), kde byl dokonce zaznamenán i nárůst počtu žáků. Výrazný meziroční pokles se projevil ve strojírenských oborech, i když v pětiletém období je bilance podílu plusová (0,2 p.b.).

I když podíl žáků vstupujících do 1. ročníků gymnázií (u víceletých gymnázií do vyššího stupně) meziročně narostl o 0,9 p.b. a konečně mírně překročil hranici 20% podílu (20,21 %), došlo k poklesu v ostatních kategoriích vzdělání poskytujících maturitu a celkový podíl přijatých do maturitních oborů je menší o 0,09 p.b. Je tedy zřejmé, že nejsou opodstatněné scénáře předpokládající strmý pokles podílu vyučených vyvolaný naplňováním kapacit maturitních tříd.

Ve školním roce 2010/11 také vrcholil kurikulární změny, tedy zahájení běžné výuky podle rámcových a školních vzdělávacích programů a s tím související zahájení výuky v oborech vzdělání nové soustavy. Podle školních vzdělávacích programů vzniklých na základě rámcových vzdělávacích programů se vzdělává v prvním ročníku 88 % žáků.

2.1 Vývoj vzdělanostní struktury žáků nově přijímaných do středního vzdělávání a vyššího odborného vzdělávání

Tato kapitola poskytuje přehled o vývoji uvedených struktur v posledních letech. Zároveň je uváděno i hodnocení vycházející z pohledu současné školské politiky. Autoři při popisu struktur nevycházejí pouze ze stupňů vzdělání daných novým školským zákonem, protože z hlediska přípravy i předpokládaného uplatnění absolventů na trhu práce není tato kategorizace dostatečně rozlišující¹. V této kapitole je, v souladu se vzdělávací realitou, do které žáci vstupovali, i v souvislosti s jejich možnostmi uplatnění na trhu práce, používáno také podrobnější členění podle kategorií vzdělávání (viz příloha 1).

V devadesátých letech byl **vývoj proporcí žáků** ve vzdělávání navazujícím na základní školu charakterizován rychlým

vyrovnáváním poměru podílů žáků vstupujících do **učebních oborů a studijních oborů odborného vzdělávání**. Po určitých kolísáních se od roku 2002 v souladu se školskou politikou státu postupně mírně zvyšoval podíl vstupujících do maturitních oborů SOŠ, v nové terminologii do oborů poskytujících střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou bez odborného výcviku, a klesal podíl žáků v oborech poskytujících výuční list. Podíl žáků procházejících **gymnaziálním vzděláváním** narostl mezi roky 1995 a 1999 z 15 % na necelých 19 %, další zvyšování podílu bylo jen nepatrné, postupně však narůstal počet žáků v oborech lyceí, maxima dosáhl jejich podíl v roce 2007, kdy do nich bylo přijato 5 % žáků vstupujících do středního vzdělávání. Postupně rovněž rostl i podíl žáků přijímaných do **oborů poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou zahrnujících odborný výcvik (dříve studijní obory SOU)** od hodnot kolem 5,5 % v 90. letech až k maximu 7,7 % v roce 2008. Podíl žáků v **oborech, které poskytují střední vzdělání bez maturitní zkoušky i bez výučního listu**, je minimální a v posledních letech jej tvoří hlavně žáci praktické školy. Do roku 2004 sem byli zahrnováni žáci „společných prvních ročníků“ (což představovalo téměř třetinu žáků v této kategorii).

V současné době dochází k výraznému vývoji v počtech žáků vstupujících do 1. ročníků středoškolského vzdělávání – jedná se o jejich **výrazný pokles – v roce 2009 to bylo o téměř 4000, v roce 2010 téměř o 15 000 žáků, což představuje 11,5 %**. Tento pokles postihuje všechny kategorie vzdělání, i když rozdílně.

Počet žáků vstupujících do **oborů poskytujících výuční list** poklesl v posledním roce o 4 600 žáků, což představuje v podílovém vyjádření jen nepatrný pokles o 0,06 p.b. Ukazuje se však, že pozornost, která je věnována učňovskému školství, vykazuje určitý efekt – v předcházejícím roce poprvé došlo k nárůstu podílu žáků vstupujících do této kategorie vzdělání, v tomto roce se toto **navýšení prakticky udrželo, pokles se zastavil** a podíl žáků v této kategorii je 31,02 %.

Zde je však nutno připomenout i žáky, kteří se vzdělávají v **maturitních oborech zahrnujících odborný výcvik** a kteří jsou tedy připravováni pro náročná dělnická či službová povolání. Jejich **počet sice poklesl o téměř 1500 žáků** (což je procentuálně nejvyšší pokles – 15,0 %), ovšem stále představují nezanedbatelný podíl 7 % populačního ročníku. Žáci v rámci této přípravy absolvují i odborný výcvik, prakticky ve stejném rozsahu jako ve tříletých oborech poskytujících výuční list, a jsou připraveni jako vysoce kvalifikovaní dělníci pro náročná povolání. Rostoucí náročnost mnoha dělnických profesí i povolání ve službách často vyžaduje vzdělání ukončené maturitou, o tuto úroveň vzdělání se i žáci více zajímají.

Nejvyšší pokles zaznamenaly počty žáků maturitních oborů odborného vzdělání bez odborného výcviku – celkem 6000 žáků, což je 12,8 % a v poměrovém vyjádření jde o 0,55 p.b.

Naopak k **nejmenšímu poklesu došlo v počtech žáků vstupujících do gymnaziálního vzdělávání** – šlo o téměř 2000 žáků, v poměrovém vyjádření to však znamená nárůst podílu o 0,88 p.b., a tím se podíl žáků vstupujících do 1. roč-

¹) Nový školský zákon člení střední vzdělávání pouze podle dosahovaných stupňů vzdělání do tří kategorií: střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou. Jednoznačné označení např. dřívějších studijních oborů SOU není v rámci současné školské legislativy možné.

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků

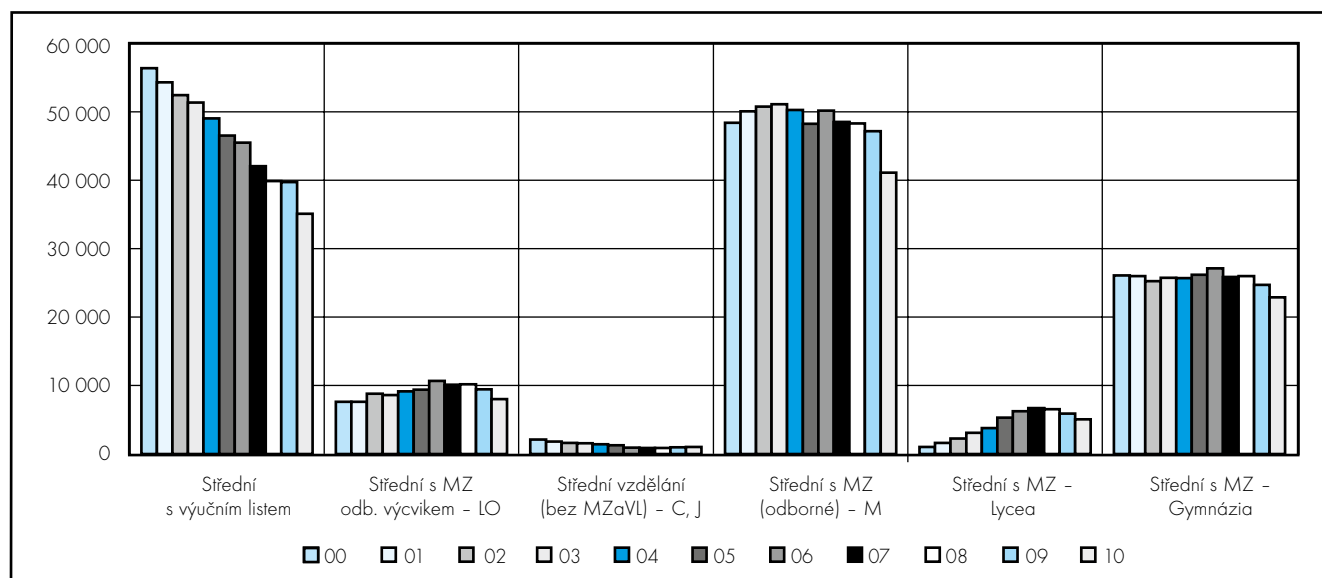
níků čtyřletých gymnázií a vyššího stupně víceletých gymnázií poprvé dostal nad dvacetiprocentní podíl (20,21 %). Propočty publikované v jiných materiálech, které uváděly již dříve hodnoty vyšší než 20 %, obvykle směřovaly počty přijímaných v různých věkových rovinách či nezahrnovaly do celkových počtů žáky se zdravotním postižením.

Názorný pohled na vývoj počtů a podílů žáků vstupujících, či přesněji nově přijímaných do jednotlivých kategorií vzdělávání v denní formě přibližují obrázky 2.1 a 2.2. **Obrázek 2.1** znázorňuje vývoj počtů žáků vstupujících do středního vzdělávání (jsou zde zahrnuti žáci 1. ročníků středních škol a věkově odpovídajících ročníků víceletých gymnázií v absolutních počtech). Protože počet žáků se v těchto letech výrazně mění vlivem poklesu populace, je na **obrázku 2.2** uveden

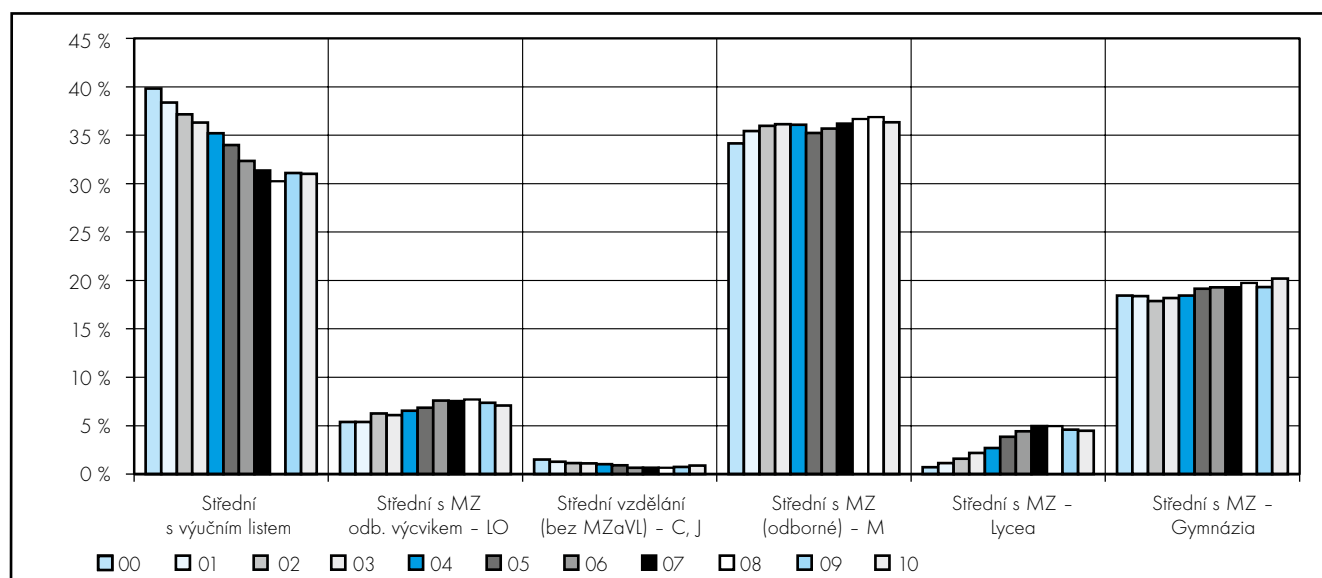
vývoj **podílů žáků** v uvedených kategoriích vzdělávání. Jsou zde zřejmé proporce počtu žáků procházejících uvedenými druhy vzdělávání.

Do počtu žáků jsou zahrnuti i žáci se zdravotním postižením, a to jak žáci škol zřízených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (tzv. speciálních škol), tak žáci se zdravotním postižením integrovaní skupinově (speciální třídy) nebo individuálně na běžných školách. Jejich počet představuje necelých 5 % žáků vstupujících do středního vzdělávání po základní škole (tj. v roce 2010/11 5034 žáků); z nich 3921 vstupuje do oborů umožňujících dosáhnout výučního listu (hlavně do oborů gastronomických, stavebních a zemědělských), 833 do přípravy v praktické škole a téměř 280 do oborů poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou.

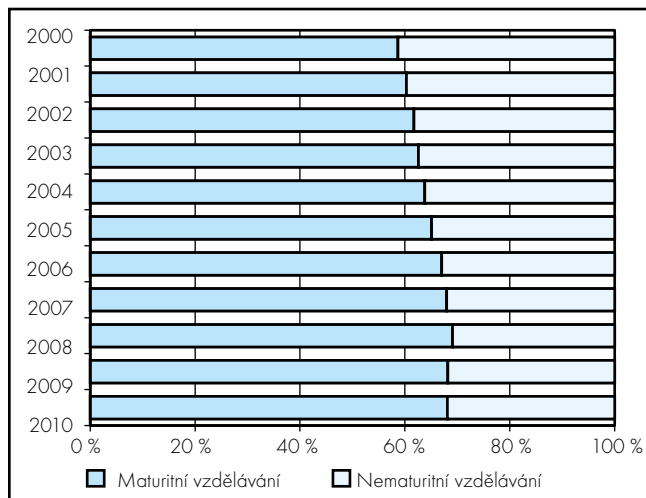
Obrázek 2.1: Vývoj počtů žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně), vč. žáků neveřejných škol a žáků se zdravotním postižením – denní forma

Obrázek 2.2: Vývoj podílů žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně), vč. žáků neveřejných škol a žáků se zdravotním postižením

Obrázek 2.3: Vývoj podílů žáků vstupujících do oborů středního vzdělání vedoucích/nevedoucích k získání maturitní zkoušky v denní formě po ukončení povinné školní docházky

Celkový pohled na vývoj podílů žáků přijímaných do oborů středního vzdělání v denní formě po ukončení povinné školní docházky vedoucích/nevedoucích k získání maturitní zkoušky poskytuje obrázek 2.3. Z obrázku je zřejmé, že od roku 2001, kdy podíl maturantů dosahoval asi 60 %, jejich podíl narostl o 9 p.b. Po maximu, které v roce 2008 činilo 69 %, došlo k obratu a v předchozím školním roce 2010/11 se podíl žáků vstupujících do maturitních oborů snížil na 68,1 %.

Ve všech údajích a propočtech jsou **zahrnuti i žáci a studenti přijímaní ke studiu v neveřejných školách**. Jejich počet v denní formě v oborech pro žáky po základním vzdělání je **11 726, což představuje 10,3 % přijímaných**. V oborech odborného vzdělávání je 10 414 nově přijatých, v oborech

poskytujících výuční list to je 3190 žáků (9,1 %), v maturitních oborech zahrnujících odborný výcvik 1124 žáků (14,0 %) a ve studijních oborech poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou odborného charakteru 6040 nových žáků (13,1 %) – procenta jsou určována z počtu nově přijímaných v dané kategorii vzdělání.

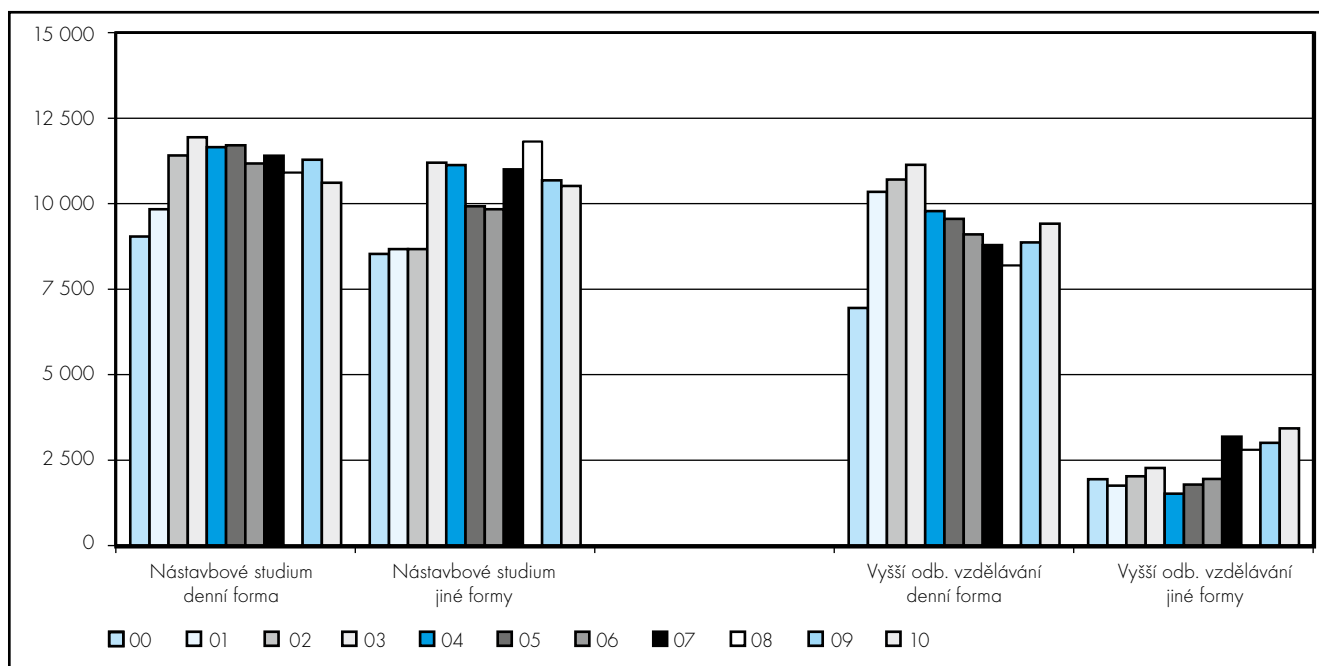
K výraznějšímu vývoji dochází i ve struktuře žáků, kteří se připravují v oborech navazujících na dříve uvedené kategorie středního vzdělávání, tj. v **nástavbovém a vyšším odborném vzdělávání**. Protože tyto kategorie vzdělávání nejsou ve vzájemné přímé vazbě, je na dalším obrázku (obrázek 2.4) vyjádřen vývoj **pouze v počtech žáků a studentů** nově přijatých do 1. ročníků nástavbového a vyššího odborného studia.

Výrazné **změny v počtech přijímaných žáků vykazovalo nástavbové studium v devadesátých letech**. Zatímco v roce 1989 v denní formě toto studium neexistovalo, po roce 1993 začal nárůst a v roce 1996 téměř polovina vyučených ihned po vyučení pokračovala ve vzdělávání v tomto studiu v denní formě. Po roce 1997 byl počet žáků přijímaných do nástavbového studia administrativně omezen, proto došlo k jeho poklesu. Následné uvolnění přineslo zvýšení počtu přijímaných žáků, do denního studia bylo ve školním roce 2003/04 nově přijato téměř 12 tisíc žáků, což představovalo maximum. Od tohoto roku se počet přijímaných do denního studia nábavků s mírným kolísáním postupně snižuje, v roce 2010/11 bylo nově přijato asi 10,6 tis. žáků, což představuje asi třetinu **všech vyučených v daném roce**. Skutečností ovšem je, že asi **třetina přijatých žáků toto studium nedokončí**.

Do **nástavbového studia** je přijímán v **jiných formách studia** velký počet žáků, téměř stejný jako počet přijímaných v denním studiu. Jde převážně o dálkovou formu, počet neúspěšných je více než 50 %.

Nástavbové studium umožňuje získání vyšší vzdělanostní

Obrázek 2.4: Vývoj počtu žáků a studentů vstupujících do 1. ročníků nástavbového a vyššího odborného vzdělávání

2. Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků

úrovně vyučeným absolventům, kteří se v průběhu vyučení rozhodli pokračovat ve studiu. Tato možnost má veliký význam, protože pak vzdělání v učebních oborech není uzavřenou vzdělávací cestou. To je důležité jak při získávání zájemců o vzdělávání v těchto oborech, tak z hlediska zájmu společnosti o co nejvyšší vzdělanost obyvatel. I když poměrně značný podíl přihlášených studium nedokončí, je evidentní, že absolvování i části vzdělávání zvyšuje jejich vzdělanost.

V zájmu společnosti je i rozvoj podnikatelských dovedností vyučených, ke kterému dochází především v nástavbovém oboru Podnikání, do kterého vstupuje asi 60 % přijatých do nástavbových oborů. Tento vysoký podíl je však dán i tím, že v mnoha školách není v jednotlivých učebních oborech dostatek vyučených absolventů, aby bylo možné sestavit třídu v profesně navazujícím nástavbovém oboru.

Vyšší odborné vzdělávání vykazovalo výrazný rozvoj po roce 1995, kdy naposledy proběhlo přijímací řízení do pomaturitního studia. Počet žáků vstupujících do vyššího odborného studia v krátké době překonal počet vstupujících dříve do studia pomaturitního, v průběhu jsou zaznamenána dvě maxima v letech 1998 a 2003 (při sečtení denní i jiných forem). Propad v roce 2000 byl způsoben nepatrným počtem maturantů vycházejících v tomto roce. Od roku 1998 v denním studiu počet přijímaných postupně klesal, jiné formy studia vykazují růstový trend. Ve školním roce 2008/09 bylo do denního studia přijato minimum asi 8 200 studentů (10,6 % maturantů), do jiných forem bylo přijato asi 2800 studentů. V dalších dvou letech dochází k nárůstu počtu přijatých – v roce 2010 bylo v denní formě přijato téměř 9,5 tisíce studentů, v jiných formách téměř 3500 studentů. I když se na tomto nárůstu podílejí výrazně zdravotnické obory, představuje jejich vliv jenom polovinu přírůstu.

2.2 Vývoj oborové struktury žáků ve středním a vyšším odborném vzdělávání

Na obrázcích v přílohách 2 až 7 uvádíme počty žáků nově vstupujících do prvních ročníků v jednotlivých kategoriích odborného vzdělání v letech 2005/06 až 2010/11 v členění podle skupin oborů vzdělání.

Výrazně upozorňujeme na skutečnost, že s náběhem kurikulární reformy dochází k některým změnám v soustavě oborů, které způsobují **výrazné rozdíly v časových řadách**. Nejvýraznější změnou, která se projevuje **zdanlivě nárůstem počtu žáků** přijatých do skupiny **63 Ekonomika a administrativa v maturitní úrovni, je sloučení všech dřívějších oborů skupiny 64 Podnikání v oborech, odvětví a jejich začlenění do oboru 63-41-M/01 Ekonomika a podnikání**. Dále došlo k **převězení oborů připravujících IT odborníky do skupiny 18 Informatické obory, což se odráží i ve výrazném snížení počtu žáků přijímaných do skupiny 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika, kde byla tato příprava zařazena dříve**.

V oborech středního vzdělávání s výučním listem (příloha 2) po mnoha letech mírného poklesu počtů i podílů žáků **došlo v roce 2009/10 k nárůstu jejich podílu** na hodnotu

31,09 % z těch, kteří jsou nově přijati ze základního vzdělávání (v absolutních číslech šlo vzhledem k poklesu populace o snížení počtu o 129 žáků). V roce 2010/11 podíl těchto žáků zůstal prakticky zachován (pokles pouze o 0,06 p.b.), skutečný počet ale poklesl o 4639 nově přijatých.

Ve značně sledované skupině **Stavebnictví** došlo opět k nárůstu jejich podílu o 0,4 p.b. (v roce 2009/10 byl nárůst o 600 žáků, v roce 2010/11 to však představuje pokles o 400 žáků). Největší nárůst však měla skupina **Potravinářství**, a to o 0,9 p.b., což představuje skutečný nárůst o 80 žáků.

Naproti tomu ve skupině **Strojírenství** po jednoznačně růstovém trendu v minulých letech došlo v roce 2009/10 k poklesu z podílu 21,7 % na 19,3 % a nyní k dalšímu poklesu na 18,2 %. I přes tyto poklesy je v posledních pěti letech ve skupině Strojírenství vykazován nárůst o 0,2 p.b. nově přijatých žáků. Současný pokles je zřejmým odrazem hospodářské krize, která již v roce 2008 znamenala značné propouštění jednak ve sklářství, ale hlavně ve strojírenských firmách, což se nepříznivě odrazilo v zájmu o tyto obory.

Výrazný pokles vykazuje ještě skupina **Gastronomie, hotelnictví a turismus** (0,5 p.b.), což představuje snížení počtu přijatých o 1300 žáků.

Dlouhodobým poklesem byly minimalizovány počty přijímaných do skupin **Textilní výroba a oděvnictví** (současný podíl 0,5 %), **Kožené a obuvnická výroba a zpracování plastů** (současný podíl 0,1 %) a **Technická chemie a chemie silikátů** (kam patří i sklářské obory – současný podíl 0,3 %). Tento vývoj v podstatě odpovídá potřebám trhu práce, u chemických oborů pak skutečnosti, že tříletý učební obor již není dostatečnou přípravou pro činnosti v těchto výrobcích.

V dlouhodobém pětiletem pohledu dále došlo k výraznému poklesu o 2,3 p.b. v oborech skupiny **Obchod** – z 3854 žáků v roce 2005/06 na současných 2119 žáků. Výrazný dlouhodobý pokles o 1,4 p.b. je i ve skupině **Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika**, což koresponduje s vývojem počtu těchto pracovníků v zaměstnáních v celé EU.

Největší nárůst podílu v dlouhodobém pohledu je u skupiny **stavebních oborů** (2,6 p.b.), což znamená pokles ze 4546 žáků na 4360 žáků.

V maturitních oborech kategorie M (příloha 3) došlo v roce 2009/10 oproti minulému roku k poklesu o téměř 1200 žáků, v současném roce dále o téměř 7000 žáků, podíl poklesl o 0,55 p.b., a to na 40,8 %.

Nejpočetnější v této kategorii je stále skupina **Ekonomika a administrativa**, která si udržovala podíl přijímaných žáků kolem 20 %, v průběhu sledovaných let však došlo k poklesu o 2,1 p.b. (tj. o téměř 1000 žáků). V roce 2009/10 došlo k nárůstu o téměř 2000 žáků přesunem oborů ze skupiny **Podnikání v oborech, odvětví**. Tento nárůst byl poklesem v roce 2010/11 zcela vymazán a podíl této skupiny je opět necelých 20 %. Meziroční pokles je obrovský (3,3 p.b., tj. 3100 žáků), v dlouhodobém pohledu, vycházíme-li z porovnání součtu oborů skupiny, je pokles o 6,8 p.b., což představuje 5100 nově přijatých do 1. ročníků.

Také významný meziroční pokles o 2,6 p.b., tj. 1800 žáků,

ve skupině **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** je dán přesunem oborů zaměřených na IT (téměř 1600 žáků) do skupiny Informatické obory. Po sečtení počtu žáků v obou skupinách je zřejmé, že jde pouze o nepatrný pokles jejich celkového počtu, tj. asi o 200 žáků, což ale představuje v podílu výrazný nárůst o 1,4 p.b.

Značný pokles podílu byl zaznamenán i ve skupině **Strojírenství**, meziročně o 1 p.b., v pětiletém pohledu o 2,4 p.b. Počet žáků ve skupině klesl téměř na polovinu. Naopak po několika letech poklesu došlo k nárůstu podílu (1,7 p.b.) i počtu (360) žáků ve skupině **Zdravotnictví**.

Asi o 800 žáků (0,1 p.b.) poklesl počet přijatých do oborů **Lycea**, přitom ve víceletém pohledu vykazovala odpovídající skupina Obecně odborná příprava největší nárůst (4 p.b.).

V maturitních oborech kategorie L0 (střední vzdělávání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem – L0 – příloha 4) došlo v posledním roce k poklesu počtu přijatých o 1411 žáků a ke snížení podílu na 7,07 %.

Také v této skupině se projeví změny, které byly způsobeny změnami v soustavě oborů, jde zejména o dlouhodobější postupný přesun žáků do oboru Autotronik. Zde v průběhu pěti let došlo k výraznému řadovému nárůstu počtu žáků, stejný pokles pak vykazuje skupina **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika**, odkud se přesun udál. Zachování stejného počtu přijímaných jako v minulém roce ve skupinách **Osobní a provozní služby** a **Speciální a interdisciplinární technické obory** představuje v podílech jejich výrazný nárůst (o 2,7 a 2,2 p.b., kde 2,7 p.b. představuje nejvyšší nárůst podílů v posledním roce). Vysoké navýšení vykazuje také skupina oborů **Polygrafie**, kde jde o zvýšení podílu o 2,5 p.b.

Největší meziroční pokles v tomto roce vykazuje skupina oborů **Strojírenství a strojírenská výroba** (4,0 p.b.), výrazný pokles zaznamenala i skupina oborů **Obchod** – o 2,2 p.b.

V pětiletém pohledu, ponecháme-li stranou změny vzniklé přechodem oboru Autotronik ze skupiny **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** do skupiny **Speciální a interdisciplinární technické obory**, zaznamenala největší nárůst skupina oborů **Gastronomie, hotelnictví a turismus** (5 p.b.), největší pokles pak skupina **Obchod** (5,4 p.b.).

Vývoj celkového počtu žáků přijatých ve všech kategoriích, do kterých vstupují žáci ze základního vzdělávání (**E+H+L0+M**), je dobře zřetelný v grafech přílohy 5, kde je zřejmé i to, že poklesy a nárůsty v různých kategoriích se vyrovnávají a nejsou tak výrazné.

Výrazně se projevují změny v počtech žáků i jejich podílech ve skupinách oborů, kde došlo ke změnám v soustavě oborů (skupiny **Ekonomika a administrativa** – **Podnikání v oborech, odvětví** a **Informatické obory** i **Speciální a interdisciplinární technické obory**, které ubraly žáky ze skupiny **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika**). Nejde ale jen o přesun, v ekonomických oborech došlo k výraznému poklesu počtu žáků odpovídajícímu dřívějšímu podílu skupiny **Podnikání v oborech, odvětví**.

V meziročním srovnání je významný pouze nárůst po-

čtů žáků připravovaných ve skupině oborů **Zdravotnictví**, a to o 0,9 p.b., menší nárůsty podílů vykazují ještě skupiny oborů **Pedagogika, učitelství a sociální péče** (0,5 p.b.), **Právní a veřejnosprávní činnosti** (0,4 p.b.), **Potravinářství** (0,3 p.b.), **Stavebnictví, geodézie a kartografie** (0,3 p.b.), **Umění, užité umění** (0,3 p.b.) a také **Zemědělství** (0,2 p.b.).

Ve většině ostatních skupin oborů dochází k poklesu jejich podílů, významný pokles je ve skupinách **Ekonomika a administrativa** (1,8 p.b.) a **Strojírenství a strojírenská výroba** (1,3 p.b.).

Zajímavý je i dlouhodobý pohled, který ukazuje, pomíne-li skupiny Informatické obory a Speciální a interdisciplinární technické obory, významné nárůsty skupin oborů **Gastronomie, hotelnictví a turismus, Právní a veřejnosprávní činnosti** a **Pedagogika, učitelství a sociální péče** (vždy o 1 p.b.). Dále je ještě významný dlouhodobý nárůst skupiny **Stavebnictví, geodézie a kartografie** (0,9 p.b.) a **Obecně odborná příprava** (0,8 p.b.) – zde jde o obory **Lyceí**, které i při současném poklesu v dlouhodobém pohledu ještě vykazují nárůst.

Největší pokles v pětiletém pohledu vykazují, pomíne-li odsun ze skupin **Podnikání v oborech, odvětví** a **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika**, skupiny **Strojírenství a strojírenská výroba** (1,7 p.b.), **Obchod** (1,6 p.b.) a **Textilní výroba a oděvnictví** (1,2 p.b.).

Všechny dlouhodobé změny se vztahují k rozdílům mezi roky 2005/06 a 2010/11. V absolutních počtech došlo v tomto období k poklesu nově přijímaných ze základní školy či prvního stupně víceletých gymnázií do odborného vzdělávání téměř o 20,1 tisíce žáků (ze 109 378 na 89 248 žáků).

V nástavbovém vzdělávání (příloha 6) dochází v celku k meziročnímu poklesu téměř o 700 nově přijímaných. I při poklesu asi o 200 žáků vykazuje největší nárůst skupina **Podnikání v oborech, odvětví**. Velký podíl této skupiny (celých 7000 žáků, 64 %) je ovlivněn zejména tím, že při velké rozptýlenosti výuky učebních oborů na mnoha školách je to často jediná možnost, jak vytvořit dostatečně velkou třídu ze zájemců o nástavbové studium z různých oborů. Výhodou je ovšem i příprava vyučených k budoucímu podnikání a zvýšení jejich vzdělanostní úrovně. Významný nárůst je ještě u skupiny **Gastronomie, hotelnictví a turismus**, největší pokles je patrný u skupiny **Zpracování dřeva** (0,6 p.b.).

Podíváme-li se na vývoj z dlouhodobého pohledu, je zřejmý výrazný nárůst skupiny **Podnikání v oborech, odvětví** (17 p.b. – ze 47 % v roce 2005 na 64 % v roce 2010). Největší pokles v tomto období vykazují skupiny **Ekonomika a administrativa** (4,5 p.b.), **Obchod** (3 p.b.) a **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** (2,5 p.b.).

Ve vyšším odborném vzdělávání (příloha 7) po několika letech poklesu dochází již druhý rok k nárůstu počtu žáků vždy asi o 600 nově přijatých.

Situace v podílech se výrazně nemění, výraznější meziroční nárůst je vykazován ve skupině oborů **Gastronomie, hotelnictví a turismus** (1,5 p.b.), pokles pak ve skupině **Ekonomika a administrativa** (1,2 p.b.).

3. Absolventi se zdravotním postižením na trhu práce

Největší nárůst v dlouhodobém pohledu je u skupin **Zdravotnictví** (3,3 p.b.), **Pedagogika, učitelství a sociální péče** (2,6 p.b.) a **Umění a užité umění** (1,5 p.b.), k největšímu poklesu došlo u skupin **Ekonomika a administrativa** (5,1 p.b.), **Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** (2,1 p.b.) a **Zemědělství a lesnictví** (1,5 p.b.).

Tyto a další informace k problematice struktury žáků ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR jsou dostupné v elektronické podobě na webových stránkách www.nuv.cz v části **Vzdělávání a trh práce** nebo na portálu www.info-absolvent.cz v sekci **Absolventi škol a trh práce** (v části **Vzdělávání a volba oboru** nebo mezi **Publikacemi**).

3. Absolventi se zdravotním postižením na trhu práce

Absolventi škol se zdravotním postižením (dále se ZP) patří k těm rizikovým skupinám, jejichž uplatnění na trhu práce je často mimořádně obtížné. Důvodem je nepříznivá kumulace závažných znevýhodňujících faktorů, kdy k nedostatku praxe, který znesnadňuje vstup na trh práce i absolventům běžné populace, přistupuje samotné zdravotní postižení. Situaci v současnosti komplikuje i ekonomická krize, kdy zaměstnavatelé hledají rezervy především v oblasti lidských zdrojů a přijímání nových pracovníků dlouhodobě výrazně omezují. Nepříznivou roli nejen v ČR, ale i v ostatních zemích EU hraje i postupující globalizace, zejména přesouvání manuální výroby do zemí s levnou pracovní silou. V důsledku těchto procesů se nároky trhu práce zvyšují a osoby se ZP se ocitají v nevýhodném postavení v prostředí stále ostřejší konkurence.

Absolventi se zdravotním postižením se přitom v rámci vstupu na trh práce setkávají jak s konkurencí spolužáků bez zdravotního postižení, tak i s osobami se zdravotním postižením, kteří již mají praxi a síť pracovních kontaktů. Nepříznivou situaci dokládají i statistické údaje MPSV, z nichž vyplývá, že na jedno volné pracovní místo připadá v posledních letech kolem 30 osob se ZP. Získání pracovního uplatnění je přitom pro absolventa se ZP výrazným přínosem, nejen z ekonomického hlediska, ale i z pohledu sociálního začlenění.

Šetření navazuje na dříve realizované průzkumy mapující úspěšnost vstupu absolventů škol na trh práce a doplňuje tak komplexní pohled i z hlediska názorů zaměstnavatelů na možnosti zaměstnávání a míru připravenosti absolventů se ZP.

Základním cílem této kapitoly je přispět k širší informovanosti o možnostech zaměstnávání absolventů se ZP, **identifikovat bariéry jejich zaměstnávání z pohledu zaměstnavatelské sféry, zejména ve vztahu k nárokům na jejich kvalifikaci a připravenost pro trh práce, a poskytnout tak školám a poradenským institucím potřebnou zpětnou vazbu.**

Průzkum Národního ústavu pro vzdělávání byl v souladu s výzkumným záměrem realizován v několika navazujících etapách, a to jako kombinace kvantitativního a kvalitativního šetření.

V první etapě kvantitativního šetření **byly se žádostí o poskytnutí informací o uplatnění absolventů se zdravotním postižením na trhu práce a případných kontaktů na zaměstnavatele osloveny školy**, v nichž ve školním roce 2009/10 ukončili studium žáci se zdravotním postižením.²

Celkem bylo osloveno 226 škol a získáno 116 kontaktů. **V druhé etapě** byly dotazníkem **osloveny přímo firmy a organizace**. Kontakty získané ze škol byly doplněny o náhodný výběr firem a organizací ze všech sektorů národního hospodářství. Celkem byl elektronický dotazník doručen 1579 firmám a organizacím.

Kvalitativní šetření vychází z dotazníkového průzkumu, ve kterém byly požádány školy i zaměstnavatelé o poskytnutí příkladů dobré praxe z oblasti spolupráce při zaměstnávání absolventů se ZP a podpoře připravenosti absolventů se zdravotním postižením pro úspěšný vstup na trh práce. Získané náměty byly ve spolupráci se školami a firmami dále podrobněji rozpracovány.

Z celkového počtu 177 respondentů tvořily převažující podíl firmy (65 %), dále pak státní neziskové organizace (14,7 %) a družstva (5,6 %).

Z hlediska velikosti byly firmy a organizace v souladu s dělením používaným Evropskou komisí členěny podle počtu zaměstnanců na mikropodniky (do 10 zaměstnanců), malé podniky (do 49 zaměstnanců), střední podniky (do 250 zaměstnanců) a velké podniky (nad 250 zaměstnanců). Nejvíce byly ve vzorku zastoupeny středně velké organizace s 50 až 250 zaměstnanci, které tvoří téměř polovinu respondentů (48 %). Za nimi následují velké organizace s více než 250 zaměstnanci, jejichž zastoupení je přibližně třetinové (32,8 %).

Z pohledu odvětví se průzkumu zúčastnily nejčastěji organizace působící v průmyslu (33,3 %). Významněji jsou dále ve vzorku zastoupeny organizace z oblasti školství (9 %), zemědělství a lesnictví (8,5 %), veřejné správy (7,3 %), dopravy (6,8 %) a služeb (5,6 %). V naprosté většině (95 %) se přitom jednalo o běžné zaměstnavatele.³

3.1 Možnosti uplatnění absolventů se zdravotním postižením podle zaměstnavatelů

Při hodnocení možností a překážek zaměstnávání absolventů se ZP je třeba si uvědomit, že tato skupina je velmi diferencovaná. U části absolventů je míra postižení tak výrazná, že jejich pracovní aktivitu prakticky znemožňuje, a ti to žáci po skončení vzdělávání zaměřeného na zvládání

²⁾ Seznam škol byl získán z databáze Ústavu pro informace ve vzdělávání.

³⁾ Zaměstnavatelé, kteří se pohybují na běžném trhu práce a osoby se ZP zaměstnávají zejména na základě tzv. povinného podílu, na rozdíl od zaměstnavatelů, kteří se specializují na zaměstnávání OZP (zaměstnávají více než 50 % OZP) a pohybují se na tzv. chráněném trhu práce.

praktických úkonů zůstávají zpravidla v péči rodičů, další část absolventů je pak schopná pracovat pouze na chráněném trhu práce. Získání pracovního uplatnění je ale většinou obtížné i pro ty absolventy se ZP, kteří mohou vykonávat práci v běžné firmě nebo úřadu a jsou tedy schopni se uplatnit na tzv. běžném trhu práce. Jejich situace je specifická zejména v tom, že přijetí do zaměstnání vyžaduje individuálně zvážit, zda daná pracovní pozice je pro absolventa vhodná, zda přijímaný pracovník s ohledem na zdravotní omezení zvládne požadované pracovní úkoly, zda bude případně potřebovat úpravy pracoviště, speciální pomůcky nebo jiné úlevy (např. zkrácení pracovní doby). Přijetí absolventů se ZP, resp. osob se zdravotním postižením (OZP) obecně, tak může být spojeno s vyššími ekonomickými náklady, organizačními změnami, nutností řešit fyzické i komunikační bariéry a podobně. To vše vyžaduje ze strany zaměstnavatele určitou vstřícnost a často i dostatek informací o charakteru zdravotního postižení a pracovních možnostech absolventa.

Absolventi se ZP si obtížnost vstupu na trh práce uvědomují. Ze šetření realizovaného v roce 2010 vyplynulo⁴, že značný podíl absolventů středních škol se zdravotním postižením se při vstupu na pracovní trh potýká s vysokou mírou nejistoty nejen v souvislosti se samotným postižením a případnými fyzickými či psychickými bariérami a předsudky, ale vyjadřuje i obavy z nedostatečné praxe, úrovně získaných kompetencí a schopnosti zvládnout požadavky zaměstnání. Více než 70 % budoucích absolventů se zdravotním postižením projevilo obavou z nezaměstnanosti. Nižší, přesto ale značné, byly obavy absolventů se ZP z nedostatku zkušeností (47 %). Nedostatečné připravenosti ze školy se podle výsledků uvedeného šetření obávalo asi 31,4 % absolventů se ZP a zvládnutím požadavků zaměstnání si nebylo jisto 39 % z nich. Asi třetina dotázaných se pak obávala předpokladů zaměstnavatelů a kolegů.

Překážky zaměstnávání absolventů se ZP – v celkovém pohledu podle četnosti zastoupení

Podívalme-li se nejprve na nejčastěji zmiňované důvody, proč zaměstnavatelé nezaměstnávají absolventy se ZP, pak je zřejmé, že na prvních pozicích v **žebříčku nejzávažnějších překážek a bariér** najdeme jak **ekonomické a organizační příčiny**, tak i **důvody související se školní přípravou**, kdy je **zdůrazňována zejména nevhodná kvalifikační struktura absolventů se zdravotním postižením a nízká úroveň získaných kompetencí**. To potvrzuje předpoklad, že i **školská sféra má možnost podílet se na zlepšení startovací pozice této specifické skupiny absolventů při jejich přechodu na trh práce**.

Jednoznačně nejčastěji uváděným důvodem, proč zaměstnavatelé nezaměstnávají absolventy se ZP, je **nedostatek vhodných činností, který uvedlo 95 % dotázaných institucí**. Z pohledu škol je ale podstatné, že k dalším významným důvodům patří **nedostatek absolventů se ZP s vhodným oborem vzdělání na trhu práce (75 %), nedostatečná kvalifikace absolventů se ZP obecně (68 %)**

a konkrétněji i nedostatek absolventů s vyšším vzděláním (62 %). Do tohoto výsledku se zřejmě promítá i skutečnost, že vysoký podíl žáků se ZP tvoří žáci s mentálním postižením, kteří dosahují jen nízké úrovně vzdělání. Určitou roli může hrát i nižší informovanost zaměstnavatelů o tom, kde absolventy s vhodným vzděláním najít. Přesto se v této oblasti ukazuje možnost škol a poradenských institucí zlepšit výchozí situaci absolventů se zdravotním postižením na trhu práce, zejména důrazem na výběr vhodného oboru s ohledem na aktuální situaci na trhu práce, především v místě bydliště nebo v rámci regionu, a rozvojem zejména těch kompetencí, které mohou konkurenceschopnost absolventů se zdravotním postižením na trhu práce zvýšit.

K dalším frekventovaným důvodům na straně zaměstnavatelů pak patří **ekonomické a organizační důvody**, konkrétně **náklady na úpravu pracoviště**, které uvádí 73 % dotázaných institucí, **vyšší nemocnost (70 %)** a **nutnost individuálního pracovního režimu (66 %)**.

Nepříznivým zjištěním je, že kromě čistě ekonomického hlediska hraje svoji roli zřejmě i poměrně značná **neochota firem a institucí k překonávání „problémů navíc“**. Tento důvod uvedlo 67 % dotázaných firem a organizací, přitom pro 24 % z nich je tato překážka vnímána jako rozhodující a 43 % přiznalo částečný vliv. Zdá se, že vstřícnost k handicapovaným osobám a pozitivní kroky v této oblasti nejsou v ČR zatím vnímány jako součást společensky zodpovědné image a firemní kultury a značný podíl firem se v této oblasti přiklání k nejjednoduššímu a nejméně komplikovanému řešení, kterým jsou odvody povinného podílu do státního rozpočtu. Nutnost řešit „problémy navíc“ přitom zřejmě souvisí i s dalšími zmiňovanými překážkami, jako je nedostatek informací o možnostech zaměstnávání absolventů. **Přibližně 44 % uvedlo odpověď „nevíme, co od absolventů se ZP očekávat“** a 34 % nedostatek informací o problematice zaměstnávání osob se zdravotním postižením z hlediska právních aspektů. **I v této oblasti tedy může školská sféra, zejména informováním o dovednostech absolventů se ZP a jejich připravenosti pro výkon zaměstnání, pomoci zvýšit šanci na získání zaměstnání.**

Překážky zaměstnávání absolventů se ZP – rozdíly z hlediska právní formy organizace

Zaměřme-li se na rozdíly v překážkách zaměstnávání absolventů se ZP podle právních forem zaměstnavatelů, pak můžeme konstatovat, že důvody se z tohoto pohledu statisticky příliš neliší. Ekonomické důvody jsou mírně významnější pro fyzické osoby, resp. malé firmy. Nízké znalosti a dovednosti představují významnější překážku zejména z pohledu firem. Dále firmy jako důvod nezaměstnávání absolventů se ZP častěji uvádějí vyšší nemocnost a také zmiňují, že nevědí, kde vhodné absolventy vyhledat.

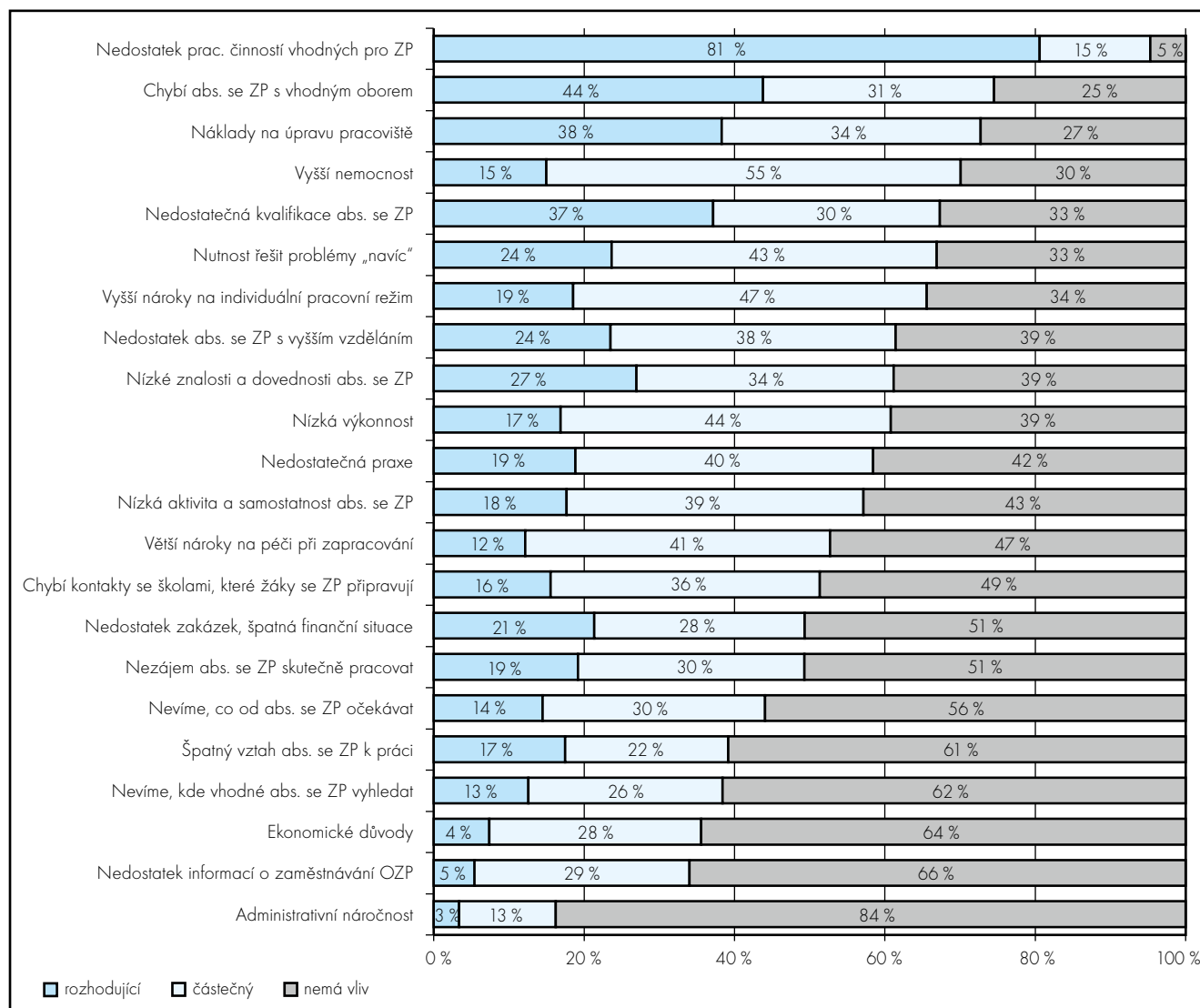
Překážky zaměstnávání absolventů se ZP – rozdíly z hlediska velikosti organizace

Z tohoto pohledu mají ekonomické důvody a špatný vztah k práci statisticky významnější vliv na rozhodování o přijetí absolventa se ZP (resp. OZP) u firem s menším počtem zaměstnanců než u větších firem.

⁴) Trhlíková, J.: Studijní a pracovní záměry absolventů středních škol se zdravotním postižením. Praha: NÚOV. 2010.

3. Absolventi se zdravotním postižením na trhu práce

Obrázek 3.1: Odpověď na otázku „Jaký vliv mají ve Vaší organizaci uvedené překážky pro zaměstnávání absolventů se zdravotním postižením?“ (v % odpovědí)

Překážky zaměstnávání absolventů se ZP – rozdíly z hlediska odvětví

Prakticky ve všech odvětvích je nejvýznamnější překážkou **nedostatek pracovních činností vhodných pro absolventy se ZP** (relativně nejméně ve **stavebnictví** a **veřejné správě**).

Překážky zaměstnávání absolventů se ZP – rozdíly podle zkušenosti zaměstnavatelů se zaměstnáváním OZP

Podíváme-li se na hlavní rozdíly, které jako překážky uvádějí instituce zaměstnávající osoby se ZP a ty, které je v současnosti nezaměstnávají, nalezneme je ve dvou oblastech: jde o oblast **hodnocení administrativní náročnosti** (nemá vliv pro 88 % organizací, které OZP zaměstnávají, zatímco u těch, které OZP nezaměstnávají, je to jen 71 %) a o oblast **nákladů na úpravu pracoviště** (rozhodující jsou pro 56 % institucí, které OZP nezaměstnávají, oproti 33 % těch, které OZP zaměstnávají).

Další statisticky významné rozdíly spočívají pak především v **přístupu organizací ve smyslu nutnosti řešit**

„problémy navíc“ (uvádí je 42 % organizací, které OZP nezaměstnávají, oproti 18 % těch, které je zaměstnávají) a **dále pak v důvodech souvisejících s nedostatkem informací** (nedostatek informací nemá nepříznivý dopad na možnost přijetí absolventa se ZP pro 73 %, které již OZP zaměstnávají, oproti 49 % těch, které OZP nezaměstnávají). Chybějící kontakty se školami, které vzdělávají žáky se ZP uvádí jako překážku zaměstnávání absolventů se ZP jen 12 % organizací, jež mají zkušenost se zaměstnáváním OZP, v porovnání s 26 % ze skupiny zaměstnavatelů, kteří tyto zkušenosti nemají.

Výsledky šetření tak potvrzují již dříve uvedenou skutečnost, že jednou z významných překážek vedle ekonomické a administrativní náročnosti je **nedostatek informací o absolventech, resp. OZP obecně, ve smyslu právních předpisů i vzhledem k možnostem absolventů a pracovním úkolům, které jsou schopni plnit**. Ukazuje se, že pokud instituce již má zkušenosti se zaměstnáváním OZP,

je pro ni méně náročné přijmout absolventa, případně obecně dalšího pracovníka se zdravotním postižením. V této souvislosti se jako vhodný nástroj ukazuje potřeba větší provázanosti škol a zaměstnavatelské sféry a širší informovanost o pracovních možnostech absolventů jednotlivých oborů a škol.

Překážky zaměstnávání absolventů se ZP – faktorová analýza

Vzhledem k vysokému počtu překážek, které v oblasti přijímání absolventů se ZP působí, byla jako jeden z analytických nástrojů využita i faktorová analýza a baterie otázek byla s její pomocí redukována. Na jejím základě byly odhaleny čtyři faktory, které ovlivňují přijímání absolventů se ZP. Tento pohled umožňuje přehledněji specifikovat základní oblasti, v nichž mohou školská sféra a poradenské instituce ovlivnit úspěšnost přechodu absolventů se ZP na trh práce a přispět ke zlepšení situace v této oblasti. Podrobné výsledky analýzy jsou uvedeny v příloze č. 8.

1. faktor – Ekonomické a organizační překážky (překážky „navíc“)

První faktor zahrnuje ekonomické a organizační překážky, včetně nutnosti řešit „problémy navíc.“ Je sycen především proměnnými **ekonomické důvody, nedostatek pracovních činností vhodných pro ZP, náklady na úpravu pracoviště, vyšší nároky na individuální pracovní režim** (např. úpravu pracovní doby), **větší nároky na péči na zapracování** a dále pak proměnnou **nutnost řešit „problémy navíc“ (speciální pomůcky, individuální péče, dohled a podobně).**

Podíváme-li se na procentní podíly organizací, které tyto překážky vnímají jako zásadní, nejvýraznější je v této skupině nedostatek vhodných pracovních činností (81 %), náklady na úpravu pracoviště (31 %), nutnost řešit problémy navíc (24 %), vyšší nároky na individuální pracovní režim (19 %), větší nároky na zapracování (12 %) a rovněž ekonomické důvody obecně (7 %).

V této oblasti spočívá možnost škol ovlivnit vstup absolventů na trh práce především v důrazu na praktickou přípravu, samostatnost a flexibilitu, tedy ve směru snížení nároků na zapracování a řešení „problémů navíc“, které firmy spojují často s potřebou většího dohledu a nižší samostatností absolventů se ZP.

2. faktor – kvalifikace absolventů

Druhý faktor je sycen proměnnými **nedostatečná kvalifikace absolventů se ZP, na trhu práce je nedostatek absolventů se ZP s vyšším vzděláním, na trhu práce chybějí absolventi se ZP s vhodným oborem, nízké znalosti a dovednosti absolventů se ZP a nedostatečná praxe.**

Nejvýznamnější je z hlediska procentuálního zastoupení nedostatek absolventů s vhodným oborem (44 %). Nedostatečná kvalifikace je zásadní překážkou pro 37 % zaměstnavatelů, nízké znalosti a dovednosti 27 %, nedostatek absolventů s vyšším vzděláním 24 %, nedostatečná praxe 19 %. **Právě v této oblasti se možnost působení škol a poradenských institucí ukazuje nejvýrazněji. Rezervy lze najít ve větším důrazu na využívání služeb kariérového po-**

radenství, které by vycházelo nejen z potenciálu a zájmů žáka, ale bralo by v úvahu i aktuální situaci na trhu práce, a to i v regionálním pohledu. Zároveň je v tomto směru třeba klást důraz na získání potřebné úrovně kompetencí zejména v těch oblastech, které jsou z hlediska konkurenceschopnosti na trhu práce nejvýznamnější. Významným prvkem zvýšení uplatnitelnosti je i absolvování vhodné praxe v průběhu studia.

3. faktor – Vztah absolventů se ZP k práci a jejich výkonnost

Tento faktor sytí především proměnné **špatný vztah absolventů se ZP k práci, nezáměr absolventů skutečně pracovat, nízká aktivita a samostatnost, nízká výkonnost a vyšší nemocnost.**

V procentuálním vyjádření je nejvýraznější nezáměr skutečně pracovat 19 %, dále pak nízká aktivita a samostatnost 18 %. Špatný vztah absolventů k práci uvádí jako zásadní překážku 17 % organizací, nízkou výkonnost 17 % a vyšší nemocnost 15 % dotázaných.

Z hlediska škol je v této oblasti vhodné podporovat aktivitu žáků, pozitivní vztah k práci a možnosti seberealizace.

4. faktor – Informovanost o absolventech se ZP

Čtvrtý faktor je sycen především následujícími proměnnými: **nedostatek informací o problematice zaměstnávání osob se ZP, nevíme, co od absolventů očekávat, nevíme, kde je vyhledat, chybějí kontakty se školami a dále pak administrativní překážky.**

Z hlediska zastoupení odpovědí přibližně 34 % dotázaných institucí považuje za překážku přijímání absolventů se ZP nedostatek informací. **I tady se ukazuje možnost zlepšení situace z pohledu školské sféry, především na základě větší dostupnosti informací o možnostech a přínosu zaměstnávání absolventů se ZP. Nástrojem je širší spolupráce škol, které vzdělávají žáky se ZP, se zaměstnavateli, zprostředkování kontaktů žáků se ZP s firmami v regionu, účast na akcích školy, soutěžích a podobně, které by potenciálním zaměstnavatelům umožnily získat představu o možnostech pracovního uplatnění absolventů daných škol a jejich přínosu pro firmu.**

3.1.1 Hlavní důvody nepřijímání absolventů se zdravotním postižením

Důvody, proč zaměstnavatelé nepřijímají absolventy se ZP, jsou, jak vyplývá z předchozího textu, velice různorodé. Vzhledem k tomu, že cílem šetření bylo postihnout celou širokou škálu překážek, byly kromě uzavřených otázek použity i otázky otevřené, které respondentům umožňují vyjádřit se detailněji a v širších souvislostech.

Identifikovány byly následující příčiny, proč organizace absolventy se ZP nezaměstnávají:

• ŠPATNÁ EKONOMICKÁ SITUACE

- *Nemáme místa pro svoje pracovníky, z nichž někteří pracují v organizaci i několik desítek let. Nové přijímáme jen zcela výjimečně a na místa, která by absolvent ZP nezvládl (traktorista).*

3. Absolventi se zdravotním postižením na trhu práce

- **NEVHODNÉ PROSTORY – NÁKLADY NA ÚPRAVU PRACOVÍŠTĚ**

- Pro osoby na vozíku nemáme uzpůsobeny prostory. Náklady na úpravu pracoviště.

- **CHARAKTER ČINNOSTI FIRMY NEUMOŽŇUJE ZAMĚSTNÁVAT OZP**

- Povaha práce, která částečně vyžaduje cestování a realizaci zakázek přímo u zákazníka.
- Fyzická náročnost na pracovištích - kovovýroba, práce ve stoje, práce v noci, riziko hluku.

- **NEDOSTATEK ČINNOSTÍ VHODNÝCH PRO ZP**

- Nedostatek pracovních činností vhodných pro ZP, ale záleželo by na druhu postižení.
- Manipulace se spisy (často objemnými a těžkými), nutnost pohybu po členité rozlehlé historické budově, požadavek na samostatnost a nezávislost při plnění pracovních úkolů.
- Nemáme volné pracovní pozice, kde bychom je mohli zaměstnat. Nabíráme lidi do konstrukce, na zahraniční obchod, nákup - nutná vyšší kvalifikace, samostatný pohyb, popř. do lakovny, svařovny, skladu, na montážní linky - fyzická náročnost práce s různě těžkými díly v různých výškách.
- Ve výrobě velmi těžko zaměstnat osoby se ZP a v administrativě nejsou volná pracovní místa.

- **PREFERENCE STARŠÍCH PRACOVNÍKŮ SE ZP**

- Zaměstnáváme osoby se zdravotním postižením, které u nás předtím pracovaly a jejich zdravotní stav se zhoršil, ale i pro tyto osoby má organizace málo vhodných pracovních příležitostí.

- **VELIKOST FIRMY (NEDOSTATEČNÁ ZASTUPITELNOST)**

- Nízký počet zaměstnanců - firma zaměstnává pouze řidiče, účetní/asistentku a manažera dopravy - vzhledem k náplni práce je potřeba zaměstnávat osoby zdravotně způsobilé.
- Jako s.r.o. střední velikosti jsme počtem zaměstnanců poddimenzovaní a nemůžeme si dovolit ani delší zácvik, ani časté zdravotní nepřítomnosti, ani nižší samostatnost zaměstnanců - to si mohou dovolit větší firmy, kde je možná vyšší zastupitelnost.

- **VYSOKÉ PRACOVNÍ NÁROKY (NEDOSTATEČNÁ ODBORNOST)**

- Velmi vysoké nároky na uchazeče o práci z pohledu kvalifikace i praktických zkušeností - za 18 měsíců jsme z cca 600 uchazečů přijali pouze 24.
- Zabýváme se hlavně opravami značkových vozidel a na tato místa jsou kladeny vysoké nároky, které se týkají vyškolení těchto pracovníků.

- **OSOBY SE ZP SE O ZAMĚSTNÁNÍ VE FIRMĚ NEUCHÁZELY**

- Žádný ZP se zatím nikdy o zaměstnání v naší společnosti neucházel. Mezi uchazeči o zaměstnání v naší firmě nejsou osoby se ZP.

Z uvedených příkladů vyplývá, že důvody nepřijímání absolventů se ZP jsou často vzájemně provázány a mají komplexnější charakter. Shrňme-li uvedené odpovědi, pak i ve slovním vyjádření je nejčastěji zmiňován buď zcela **nevhodný charakter výroby**, který zaměstnávání OZP vylučuje, nebo relativní **nedostatek pracovních míst vhodných pro OZP**. Právě tento relativní nedostatek pracovních míst vhodných pro absolventy, resp. osoby se ZP, je ovšem často provázán s dalšími překážkami, jako jsou nevhodné prostory, náklady nutné na úpravu pracoviště, nutnost řešit administrativní a další problémy. Nedostatek vhodných pracovních pozic se tak zřejmě prolíná s nízkou motivací zaměstnavatelů zabývat se otázkou možnosti poskytnout pracovní uplatnění i absolventům se ZP. Tomu odpovídají i některá vyjádření, např. „Motivací pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením či omezením je pouze povinnost zaměstnávat 4 % těchto osob.“

Nedostatek vhodných pracovních pozic je přitom dáván do souvislosti nejen s charakterem výroby, ale i **vysokými nároky, které firmy kladou na výkon zaměstnanců, jejich kompetence, samostatnost i flexibilitu**. Zaměstnavatelé vnímají zaměstnávání OZP jako potenciálně problematické a rizikové a uvádějí, že jsou ochotni OZP zaměstnat, **pokud jejich zdravotní postižení nemá na výkon práce ani zvýšení nákladů negativní vliv**. „Zaměstnáváme pouze osoby s částečným invalidním důchodem, kde není žádné větší zdravotní postižení, pouze omezení v určitém výkonu práce, které však nesouvisí s jejich skutečně vykonávanou prací. Zaměstnávání se nebráníme, pokud nebude způsobovat výrazně zvýšené náklady na pracovní místo a snížený výkon.“ Nejvýraznější je tento problém u menších firem, pro které je ekonomicky i organizačně obtížné zajistit náhradu v době nemoci nebo asistenci a pomoc při výkonu práce pracovníkům se ZP. Podle vyjádření některých firem ubyla místa vhodná pro osoby se zdravotním postižením i v důsledku využívání outsourcingu, tedy zajišťování části provozu nebo služeb pracoviště jinou organizací. „Naše akciová společnost zaměstnává převážně dělníky ve výrobě cementotřískových desek v nepřetržitém provozu, v hlučném a prašném (rizikovém) prostředí. Tyto pozice nejsou vhodné pro zaměstnance se zdravotním postižením. V minulosti jsme zaměstnávali několik těchto zaměstnanců na pozicích vrátný, tuto službu nám nyní zajišťuje dodavatelská firma, která zaměstnává osoby se zdravotním postižením.“

Z uvedených odpovědí vyplývá **poměrně nevýhodné postavení absolventů škol se ZP ve srovnání s pracovníky se ZP s praxí**. Ukazuje se, že organizace jsou v případě nutnosti ochotny přizpůsobit pracovní podmínky dlouholetým pracovníkům, jejichž zdravotní stav se zhorší nebo se stanou invalidními, pokud s nimi mají dobré zkušenosti, ale přijímání absolventů, jejichž pracovní výkon je nejistý, vnímají jako rizikové.

3.1.2 Možnosti zvýšení zaměstnanosti absolventů se zdravotním postižením

Jedním z cílů šetření bylo zjištění, ve kterých oblastech by bylo možné posílit zájem zaměstnavatelů o zaměstnávání absolventů se ZP, jaká opatření a nástroje by mohly je-

jich pozici na trhu práce posílit. Z výsledků je patrné, že možnosti rozšíření zaměstnávání absolventů často souvisejí s odstraňováním již dříve zmíněných překážek a bariér.

Největší význam by podle názoru potenciálních zaměstnavatelů měla **ekonomická motivace** (89 %, z toho 58 % určitě a 35 % částečně). Zajímavá je skutečnost, že hned na druhém a třetím místě by podle převážné většiny zaměstnavatelů pomohla větší informovanost, a to jak ve smyslu **informací, jakou práci jsou schopni absolventi se ZP vykonávat** (88 %, z toho 55 % odpovědělo určitě a 33 % částečně), tak i **informací o nárocích ZP na případné úpravy na pracovišti, nutných pomůckách** apod. (83 %, z toho 47 % určitě a 36 % částečně). S potřebou informací souvisí i souhlas s tím, že by pomohly **webové stránky zaměřené na zaměstnávání absolventů se ZP** (78 %) a **poskytování informačního servisu firmám, které mají zájem absolventy, resp. OZP zaměstnat** (77 %).

Významnou oblast zlepšení konkurenceschopnosti absolventů se ZP na trhu práce vidí zaměstnavatelé i v oblasti školského systému. Přibližně 87 % z nich se domnívá, že je **potřebné zvýšit úroveň znalostí a dovedností** absolventů se ZP. I zde se znovu ukazuje, že na individuální úrovni ve vztahu k poradenství je nutná podpora volby takového vzdělání, které maximálně využije potenciál žáka se ZP a bude rozvíjet ty oblasti, které nejsou postižením negativně ovlivněny. Na úrovni škol je třeba klást důraz na zvyšování kvality výuky a reflexe potřeb trhu práce.

S tím souvisí i další oblast, která by podle názoru většiny potenciálních zaměstnavatelů měla pozitivní do-

pad na **zaměstnanost absolventů se ZP, a to je širší spolupráce zaměstnavatelské sféry a škol, které žáky se ZP vzdělávají (80 %).**

Názory zaměstnavatelů – rozdíly z hlediska velikosti zaměstnavatele

Z pohledu velikosti se zaměstnavatelé v názorech na účinnost nástrojů, které by mohly výrazněji zvýšit šance absolventů na získání zaměstnání, do jisté míry liší. Rozdíly byly zjištěny na jedné straně u nejmenších firem do deseti zaměstnanců a na druhé pak u velkých firem nad 250 zaměstnanců.

Menší firmy se častěji domnívají, že by vstupu absolventů se ZP na trh práce pomohly **webové stránky zaměřené na zprostředkování nabídky zaměstnání pro absolventy se ZP, resp. OZP**. Dále pak vidí možnosti zlepšení ve **zvýšení dostupnosti informací o specifických omezeních absolventů se ZP a potřebách pomůcek**. Relativně vyšší je i podíl malých firem, které by uvítaly možnost poradenství pro zaměstnavatele, kteří mají v úmyslu zájem absolventa se ZP zaměstnat. V zásadě jde tedy o získání přímých a jednoduchých nástrojů, které by menším firmám s nižší kapacitou v oblasti personalistiky usnadnily výběr vhodného pracovníka se ZP.

Odlíšná situace byla zjištěna v hodnocení **významu spolupráce se školami**. Jako vhodný nástroj ji hodnotí naopak především větší firmy do 250 zaměstnanců. Pozitivní roli v této oblasti může sehrát i vhodně zvolená praxe během studia, tedy praxe pokud možno „šitá na míru“ individuálním možnostem a dovednostem žáka se ZP. Takto zvolená praxe by umožnila firmám seznámit se s potenciálním pracovníkem, nejen z hlediska jeho dovedností a přístupu k práci, ale i potřeb a omezení v souvislosti se zdravotním postižením.

Tabulka 3.1: Odpověď „určitě“ na otázku „Co by podle Vašeho názoru zvýšilo možnosti zaměstnávání absolventů se ZP?“ – V rozdělení podle velikosti subjektů (v % odpovědí)⁵

	méně než 10 zaměst.	10–49 zaměst.	50–250 zaměst.	více než 250 zaměst.	celkem
Větší úroveň znalostí a dovedností absolventů	25 %	39 %	46 %	36 %	41 %
Webové stránky zprostředkující nabídky zaměst. abs.se ZP	100 % ++	48 %	40 %	27 % -	38 %
Poradenství pro firmy, které chtějí zaměstnat OZP	50 %	44 %	44 %	22 % -	37 %
Větší spolupráce se školami, které vzdělávají žáky se ZP	25 %	28 %	34 % ++	10 % -	25 %
Informace o nárocích ZP (úpravy pracoviště, způsoby komunikace...)	100 % ++	40 %	54 %	37 %	47 %
Informace o tom, co jsou absolventi se ZP schopni dělat	100 %	50 %	61 %	48 %	56 %
Větší ekonomická motivace firem (slevy, dotace...)	100 %	65 %	57 %	53 %	58 %

⁵⁾ Statisticky významné rozdíly jsou vyznačeny pomocí znaménkového schématu, které zvýrazní buňky, jejichž četnost se významně liší od očekávané četnosti. Vyšší naměřené četnosti oproti očekávání se označí znaménkem „+“, nižší naměřené četnosti oproti očekávání se naopak zvýrazní znaménkem „-“. Počet znamének znázorňuje statistickou významnost odchylky (jedno znaménko při 95% významnosti, dvě znaménka při 99% a tři znaménka při 99,9% významnosti).

Tabulka 3.2: Odpověď „určitě“ na otázku „Co by podle Vašeho názoru zvýšilo možnosti zaměstnávání absolventů se ZP?“ – V rozdělení podle zaměstnávání OZP (v % odpovědí)⁶

	Zaměstnává OZP	Nezaměstnává OZP
Větší úroveň znalostí a dovedností absolventů se ZP	42,5%	34,2%
Webové stránky zprostředkující nabídky zaměstnání absolventům se ZP	33,0% -	51,3% +
Poradenství pro firmy o zaměstnávání OZP	33,3%	46,2%
Větší spolupráce se školami, které vzdělávají žáky se ZP	21,1% -	36,8% ++
Informace o nárocích ZP (nutné úpravy pracoviště, vhodné způsoby komunikace...)	40,9% -	63,2% ++
Informace o tom, co jsou absolventi se ZP schopni dělat	51,8%	65,0%
Větší ekonomická motivace (slevy, dotace...)	58,3%	56,4%

⁶⁾ Statisticky významné rozdíly jsou vyznačeny pomocí znaménkového schématu, které zvýrazní buňky, jejichž četnost se významně liší od očekávané četnosti. Vyšší naměřené četnosti oproti očekávání se označí znaménkem „+“, nižší naměřené četnosti oproti očekávání se naopak zvýrazní znaménkem „-“. Počet znamének znázorňuje statistickou významnost odchylky (jedno znaménko při 95% významnosti, dvě při 99% a tři při 99,9% významnosti).

3. Absolventi se zdravotním postižením na trhu práce

Názory zaměstnavatelů – rozdíly podle aktuální zkušenosti se zaměstnáváním OZP

Zajímavé odlišnosti ve vnímání významu různých forem a nástrojů podpory zaměstnávání absolventů se ZP se ukazují v souvislosti s tím, zda zaměstnavatelé osoby se zdravotním postižením zaměstnávají, nebo ne. **Ti, kteří mají v současnosti zkušenost se zaměstnáváním OZP, vidí možnosti zlepšení častěji v získání vyšší úrovně znalostí a dovedností absolventů, naopak ti, kteří OZP nezaměstnávají, by výrazně častěji potřebovali zvýšit informační podporu** v tom, co jsou absolventi schopni dělat, jakou práci mohou vykonávat i jaké jsou jejich specifické potřeby. Oproti tomu pohled na význam ekonomické podpory se u obou skupin prakticky neliší.

Z hlediska dalších sledovaných souvislostí, tedy právní formy a oboru, nebyly v názorech na zvýšení šancí na získání zaměstnání absolventů se ZP zjištěny zásadní rozdíly. Výjimku tvoří **státní neziskové organizace, které více zdůrazňují potřebu informací o možnostech a omezeních absolventů se ZP.**

3.1.3 Dovednosti, na které by se měly školy zaměřit

Podstatným nástrojem zlepšení možností uplatnění absolventů se ZP na trhu práce je zvýšení znalostí a dovedností, tedy jejich větší konkurenceschopnost. Tento fakt potvrzuje skutečnost, že 80 % dotázaných zaměstnavatelů se domnívá, že pro zlepšení uplatnění absolventů se ZP je třeba zvýšení úrovně jejich znalostí a dovedností. Tento názor je o to významnější, že ho častěji zastávají zaměstnavatelé, kteří v současnosti osoby se ZP zaměstnávají a mají tedy s nimi konkrétní zkušenosti.

Pro **absolventy praktických a základních škol** uvádějí jako podstatnou nejčastěji **pečlivost**. Dále pak je podle jejich názoru ve vzdělávání těchto žáků třeba klást důraz na **rozvoj soběstačnosti a samostatnosti**.

V **učebních oborech** je kromě samostatnosti a soběstačnosti nutné zaměřit pozornost i na úroveň **praktických dovedností**. U učebních oborů kategorie E, to znamená oborů, které připravují pro jednodušší činnosti, považují zaměstnavatelé za podstatné zlepšení **komunikačních dovedností a schopnosti pracovat v týmu**, zatímco v běžných učebních oborech kategorie H požadují i dobrou úroveň **odborných dovedností**.

Doporučení pro rozvoj kompetencí žáků se ZP u **maturitních oborů** je vzhledem k charakteru vzdělání odlišné. Výuka by se měla kromě odborných znalostí více zaměřit i na rozvoj klíčových kompetencí, zejména **počítačových, jazykových a komunikačních dovedností**. U absolventů **VOŠ a VŠ** zaměstnavatelé zdůrazňují potřebu **znalosti cizího jazyka a komunikačních dovedností** obecně.

V zásadě tedy zaměstnavatelé požadují, aby na nižších úrovních vzdělání byla u žáků se ZP rozvíjena zejména samostatnost, soběstačnost a pečlivost. Počínaje maturitní úrovní pak kromě odborných znalostí vyžadují i cizí jazyk, znalosti práce na PC, komunikační dovednosti a schopnost týmové práce. Toto zjištění koresponduje s obavami, které zaměstnavatelé v souvislosti s možným přijetím

absolventů se ZP vyjadřují. K nim patří nutnost dohledu a asistence z důvodu menší samostatnosti a soběstačnosti i obavy z problematické komunikace v procesu řízení a plnění pracovních úkolů i v rámci spolupráce v týmu. Z uvedených zjištění vyplývá potřeba klást důraz právě na oblasti, které mohou zvýšit konkurenceschopnost absolventů se ZP na trhu práce a snížit obavy firem z vyšších nákladů v souvislosti se zapracováním a nutností stálého dohledu. Potřebné je i zvládnutí moderních technologií a výpočetní techniky. Tyto dovednosti mohou vedle kvalifikačního aspektu pomáhat absolventům se ZP i v překonávání komunikačních a fyzických bariér, včetně usnadnění práce z domova.

Tabulka 3.3: Počty respondentů, kteří považují kompetenci za důležitou pro uplatnění absolventů se ZP na trhu práce a školy by se na ni měly zaměřit (Zvýrazněné četnosti jsou nad průměrem hodnot ve sloupcích).⁷

	Praktická škola	ZŠ	Učební obory H	Učební obory E	Maturitní obory	VŠ, VOŠ
Odborné znalosti	5	3	26	6	25	27
Praktické dovednosti	16	8	33	12	23	20
Znalosti PC	5	9	23	6	26	19
Jazykové znalosti	4	8	17	3	24	26
Komunikační dovednosti	7	8	22	9	26	29
Schopnost týmové práce	4	4	19	8	21	23
Odolnost vůči stresu	5	7	15	6	16	17
Samostatnost	10	11	33	9	29	25
Soběstačnost	10	11	24	11	22	19
Větší aktivita, iniciativa	6	9	23	7	22	21
Pechlivost, důslednost	11	10	23	9	24	21

3.2 Zkušenosti zaměstnavatelů se zaměstnáváním absolventů se zdravotním postižením

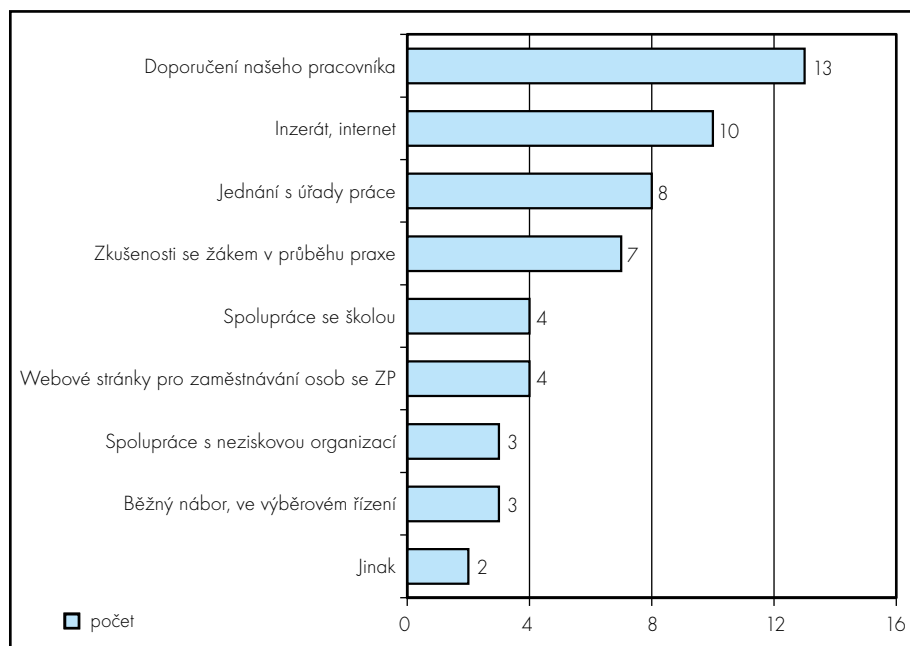
Získání pracovního uplatnění je pro absolventy se zdravotním postižením zpravidla obtížnější než pro absolventy běžné populace. Zatímco v běžné populaci jsou základní předpoklady obsazení pracovní pozice a výkonu zaměstnání dány především dosaženým vzděláním, praxí v oboru, znalostmi, dovednostmi a osobními charakteristikami, u absolventů se ZP se k těmto aspektům přidružují omezení související se zdravotním postižením. Možnost zaměstnání absolventa se ZP na dané pracovní pozici je proto třeba posuzovat vždy individuálně. V tomto kontextu se šetření zaměřilo i na zjištění, jakými způsoby a cestami instituce absolventy se ZP přijímají.

Ze šetření zaměřeného na absolventy se ZP⁸, které bylo realizováno v NÚOV v roce 2010, vyplynulo, že v závěru svého studia na střední škole mají žáci při hledání prvního zaměstnání v úmyslu kromě neformálních kanálů, jako je pomoc rodinných příslušníků a příbuzných (82 %) a přátel (kolem 60 %), využít ve větší míře i formální způsoby hledání zaměstnání a využít kromě inzerátů a internetu ve větší míře

⁷⁾ Vzhledem k tomu, že respondenti se vyjadřovali jen k těm úrovním vzdělání, s jejichž absolventy se ZP (resp. OZP) mají zkušenost, kde je jejich názor konkrétněji podložen, jsou četnosti podle různých úrovní vzdělání odlišné a lze je porovnávat pouze v rámci dané kategorie vzdělání (tedy po sloupcích). Zvýrazněné hodnoty představují hodnoty nad průměrem v příslušném sloupci.

⁸⁾ Trhlíková, J.: Studijní a pracovní záměry absolventů středních škol se zdravotním postižením. Praha: NÚOV. 2010.

**Obrázek 3.2: Jakým způsobem byli přijímáni absolventi se ZP ve Vaší organizaci?
(údaje v počtu přijatých absolventů se ZP)⁹**

i podpory škol a poradenských institucí, úřadů práce a agentur. Nadpoloviční většina z nich měla v úmyslu se obrátit na úřady práce (65,4 %). Přibližně pětina dotázaných očekávala pomoc výchovného poradce školy (22,5 %) nebo jiného učitele (20,1 %). Část absolventů se zdravotním postižením se chtěla obrátit i na organizace zdravotně postižených (12,9 %), pedagogicko-psychologické poradny (10 %), SPC (10,4 %) nebo nestátní neziskové organizace (8,3 %).

Výsledky tohoto šetření, které zjišťuje, jakým způsobem zaměstnavatelé skutečně absolventy se ZP přijímají, ukazují, že způsoby navázání kontaktu a přijetí absolventů se ZP jsou opravdu velmi různorodé.¹⁰ Nejčastěji se jednalo o přijetí na základě osobních kontaktů, zejména doporučení stávajících pracovníků (13) nebo zkušeností se žákem v průběhu praxe (7). Značnou roli v umístění absolventů se ZP hrály ale i instituce – úřady práce (8), neziskové organizace (4) a samotné školy (4). Specifické je pak využití webových stránek zaměřených na osoby se ZP (4). Relativně časté bylo ale i přijetí na základě inzerátu v novinách nebo na internetu (10).

Shrňme-li výsledky šetření v této oblasti, pak (podobně jako u běžné populace) jsou pro úspěšný vstup absolventů se ZP na trh práce velmi důležité osobní kontakty, a to jak založené na přímém doporučení pracovníka, tak i získané v průběhu praxe. U doporučení pracovníka hraje pozitivní roli i určitá záruka a reference, které pracovník poskytuje. Kontakty navázané v průběhu odborné praxe jsou výhodné pro obě strany, žáka i zaměstnavatele. Zaměstnavatel má v průběhu praxe příležitost si pracovní výkon a schopnosti žáka

otestovat. V případě žáků se ZP je právě tento přímý kontakt významný v tom, že může pomoci odstranit určité předsudky nebo obavy potenciálního zaměstnavatele a podpořit rozhodnutí absolventa zaměstnat.

Kromě uvedených běžných formálních i neformálních způsobů je pro přijímání absolventů se ZP využívána i pomoc a zprostředkování kontaktů **neziskovými organizacemi a informace z internetových stránek pro OZP**. Vzhledem k předchozím zjištěním, kdy řada zaměstnavatelů uváděla, že by takovéto stránky přivítali, je zřejmé, že zaměstnavatelům tyto informace chybějí a bylo by vhodné je více rozšířit.

Součástí šetření bylo i zjištění konkrétních zkušeností zaměstnavatelů se zaměstnáváním absolventů a pozice, na které pracují.¹¹ Vzhledem k nízkému počtu respondentů je

třeba tyto údaje vnímat jako příklady možného pracovního uplatnění a případných pozitivních nebo negativních postojů a zkušeností.

Z vyjádření firem vyplynulo, že i u **absolventů se ZP kladou velký důraz na odbornost a výkon a rovněž i možnost začlenění do kolektivu bez velkých problémů a nákladů**. V této souvislosti se **obávají zejména menší samostatnosti a potřeby většího dohledu a asistence**. Vzhledem k těmto skutečnostem **jsou firmy ochotny zaměstnat spíše absolventa s tělesným, případně jiným postižením**, které je možné relativně snadno kompenzovat, ale nevyžaduje další speciální dohled a neovlivňuje výkon ani kvalitu práce. Naopak z vyjádření firem vyplývá, že větší problém je ve vztahu k zaměstnávání absolventů s mentálním postižením.

Zřejmá a pro absolventy se ZP nevýhodná je i skutečnost, že firmy preferují poskytnutí vhodného pracovního místa nebo vytvoření podmínek pro vlastního staršího zaměstnance, který má zdravotní problémy nebo se stal invalidním, spíše než by přijali absolventa se ZP. Šance absolventů se ZP na obsazení existujícího vhodného pracovního místa jsou tak ve srovnání se zkušenými pracovníky s vytvořenými pracovními vazbami ještě obtížnější.

3.3 Spolupráce zaměstnavatelů a škol v souvislosti se zdravotně postiženými žáky

Pohled škol na uplatnění absolventů se ZP na trhu práce

Šetření ukázalo, že informovanost většiny škol o uplatnění jejich absolventů se zdravotním postižením na trhu práce je poměrně malá. Z celkového počtu 225 dotázaných škol mělo podrobnější informace o uplatnění absolventů se ZP 36 škol, tj. 16 %.

¹¹⁾ Uváděny byly zkušenosti s absolventy se ZP v období posledních 4 let.

⁹⁾ Zaměstnavatelé uváděli zkušenosti s přijímáním absolventů se ZP za období posledních 4 let.

¹⁰⁾ Vzorek zaměstnavatelů, kteří ve sledovaném období přijali absolventy se ZP, je poměrně nízký, takže zjištěné způsoby je třeba vnímat spíše jako příklady.

3. Absolventi se zdravotním postižením na trhu práce

V zásadě měly informace o uplatnění absolventů především školy zaměřené na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. V souvislosti s tím školy nejčastěji disponovaly informacemi o firmách, ve kterých se uplatnili žáci s mentálním postižením. Znalosti o uplatnění absolventů s jiným druhem postižení uváděly školy méně často. Rovněž školy, které vzdělávají žáky se ZP pouze jednotlivě, tyto informace zpravidla nemají. Většina z nich uvedla, že informace o uplatnění absolventů mají pouze od úřadu práce, konkrétnější údaje o zaměstnání se dozvídají spíše náhodně nebo jednotlivě. Některé školy obesílají absolventy dotazníky, v případě absolventů se ZP je ovšem návratnost podle vyjádření škol nízká.

Z hlediska uplatnění absolventů se ZP je v současné době podle názoru škol jedním z hlavních problémů zhoršování konkurence na trhu práce a úbytek vhodných pracovních míst.

„Situaci absolventů se ZP zhoršuje krize. Zaměstnavatelé si mohou vybírat z mnoha uchazečů a nemusí vysvětlovat, proč absolventa se ZP nepřijali. Problémem je i úbytek některých pracovních míst. Zmizela družstva invalidů i místa různých vrátných a telefonistů, která nahradily počítače. Na druhou stranu výpočetní technika některé nové možnosti uplatnění i přináší, například v prostředí internetového bankovníctví, e-shopů a podobně.“

Pro úspěšný vstup na trh práce je v současných podmínkách nutné posilování samostatnosti absolventů se ZP, jejich znalostí a dovedností, zároveň ale školy upozorňují i na netoleranci a předsudky zaměstnavatelů vůči absolventům a uvádějí, že je potřebné zkultivování společnosti, aby zaměstnanec nebyl chápán jen jako nástroj výdělků.

„Problémem je u některých žáků se ZP pomalost a menší samostatnost, často daná i příliš velkou péčí rodičů. Někteří mají problémy s komunikací, mají narušenou výslovnost a potenciální zaměstnavatelé se toho leknu. Na druhou stranu žáci často narážejí na předsudky zaměstnavatelů. Setkali jsme se s tím, že odmítli šikovnou absolventku, protože měla pšitvív hlas, a ve zkušební době ji propustili, zřejmě z určitých kvaziestetických důvodů.“

Jedním z problémů dosažení větší připravenosti absolventů pro vstup do praxe, na který školy upozorňovaly, je získání odpovídající praxe pro žáky se ZP.

„Někteří žáci mají tak těžké postižení, že je pro ně prakticky nemožné získat praxi, potřebovali by hodně upravené podmínky, je to velmi individuální. Žákům, pro které se nepodaří sehnat praxi, škola umožní absolvovat praxi v rámci školy, v ekonomickém úseku.“

Základem úspěchu je podle názoru škol najít pro absolventa takovou práci, ve které by mohl využít své přednosti. Absolventi s některými druhy ZP jsou, pokud mají vhodné podmínky, vděční za to, že mají v průběhu dne pracovní program a jsou ochotni dělat i práce rutinního charakteru, které by absolventy běžné populace neuspokojovaly. Podstatný je i vhodný výběr oboru a školy, kdy někteří žáci se ZP už vstupují do oboru s tím, že se uplatní v rodinné firmě nebo blízkém okolí u příbuzných nebo známých.

„Pokud jsou to absolventi, kteří to mají vydřené, trvá jim dlouho, než se do něčeho vpraví. Potřebovali by samostatnou práci, kde by mohli pracovat nezávisle na tempu ostatních.“

Tyto jednoduché rutinní práce jsou pak ale ochotni vykonávat dlouhodobě a tato práce je může více uspokojovat než běžného pracovníka, kterému by nevyhovovala.“

Pozitivní je snaha některých škol navazovat co nejširší kontakty se zaměstnavateli a zvýšit tak šance na uplatnění absolventů se zdravotním postižením.

„Na naší škole se snažíme uplatňovat zásady podporovaného zaměstnávání a pomáhat dětem do začátku, ale ještě se nám v poslední době nepodařilo zaměstnat z loňských absolventů – kuchařů žádného. Chystáme rozsáhlé oslovení firem, abychom zajistili co největší míru uplatnění pro naše studenty a i studenti procházejí ve třetím ročníku blokem besed a konzultací, který se týká situace na trhu práce a základů pracovního práva.“

Spolupráce organizací a škol při přechodu absolventů se ZP na trh práce

Spolupráci se školami vzdělávajícími žáky se ZP uvedlo v rámci tohoto šetření celkem 12 organizací. Z nich většina hodnotila tuto spolupráci pozitivně (7) nebo velice pozitivně (3). Pouze dvě organizace se vyjádřily negativně.

Spolupráce byla zaměřena ve většině případů na poskytnutí odborné praxe, dále se jednalo o stáže na pracovištích a tranzitní program.

Jako příklad uvádíme pozitivní i negativní vyjádření firem:

- Výsledky spolupráce jsou průměrné, ne všichni mají zájem pracovat, původních cílů nebylo dosaženo (po absolvování praxe zůstat u nás).
- Spolupráce se SŠ vyučující odborné strojírenské profese – žáci v praxi na plnění náročných úkolů nestačí.
- Cílem bylo poznání prostředí v oblasti finančnictví a konkrétní práce v bance. Naše zkušenost ze stážování je výborná, jedná se o velmi pečlivé a šikovné studenty.

Podpora vstupu absolventů se ZP na trh práce – příklady dobrých praxí

V rámci dotazníkového šetření byli zaměstnavatelé a školy požádány o poskytnutí příkladů dobré praxe z oblasti spolupráce při zaměstnávání absolventů se ZP. Níže uvádíme pouze výsledky některých projektů.

Projekt Transition: stáže a zaměstnávání osob zdravotně postižených v České spořitelně, a. s.

V roce 2011 jsme realizovali 7 stáží osob zdravotně postižených, včetně mentálně postižených. Z řad stážistů jeden získal zaměstnání u České spořitelny. Nyní jsme ve fázi přípravy školení pro personalisty, jak přijímat zaměstnance s různými typy postižení a pracovat s nimi. V současnosti máme v České spořitelně 85 zdravotně postižených, což je 1 %, zákonem stanovený podíl jsou 4 %. Náhradní plnění nyní pokrývá chybějící procenta. Naším cílem v oblasti zaměstnávání OZP v roce 2012 jsou 2 % zaměstnanců z řad OZP.

Poučením pro nás je, že je třeba postupovat pozvolna a o každém úspěchu informovat banku/firmu. Pouze tak se tzv. „best practice“ rozšíří a stane se standardem. Jako efektivní komunikační prostředek nám slouží interní časopis České spořitelny, kde jsme zveřejnili úspěšné příklady stáží v bance. Na intranetu máme stránky „Diversitas“ věnované diverzitě,

kteří jsou přístupné všem zaměstnancům a zvyšují povědomí o realizaci tohoto projektu v bance. Velkou podporou je pro nás generální ředitel banky, který zahrnul strategii různorodosti – Diversity – do strategie banky na rok 2012. Program „Diversitas“, jehož projekt „Transition“ je jednou z priorit, je tak zaštiťován přímo vedením banky.

Tréninková kancelář fiktivní firmy (Obchodní akademie, odborná a praktická škola)

Přechod do samostatného života je pro zdravotně znevýhodněné mladé lidi velmi náročný. Možnost vyzkoušet si praxi v rámci fiktivní firmy žákům tento vstup významně ulehčuje. Fiktivní firma je nástrojem pro rozvoj podnikatelských kompetencí a poskytuje absolventům možnost aktivně rozvíjet jejich znalosti a dovednosti v obchodní praxi. Studenti v ní mohou sbírat zkušenosti pro příští zaměstnání, učit se pracovat v týmu, přijímat odpovědnost, rozvíjet iniciativu. Důležitý je i trénink prezentace práce a výsledků jak svých, tak celé firmy, což jsou kompetence, které zaměstnavatelé u žáků se ZP často postrádají. Práce ve fiktivní firmě poskytuje žákům znalosti a dovednosti, které mohou upotřebit při zakládání vlastní firmy nebo které jim usnadní získání zaměstnání po dokončení

vzdělávání. Zvyšuje tak jejich konkurenceschopnost na trhu práce a v případě založení vlastní firmy nebo živnosti snižuje jejich závislost na nabídce volných pracovních míst vhodných pro absolventy se ZP, která je v současnosti velmi nízká. Kromě větší připravenosti, podpory podnikatelského přístupu a flexibility je pro absolventy se ZP důležitým přínosem i větší jistota a sebedůvěra. Škola již v této oblasti dosáhla reálných výsledků. Někteří absolventi, kteří tréninkovou kancelář prošli, již založili vlastní firmy pohybující se v oblasti běžného i chráněného trhu práce a vzhledem k vytvořeným kontaktům a dobré znalosti možností a limitů OZP úspěšně zaměstnali další absolventy se ZP.

Výsledky šetření jsou v elektronické podobě dostupné na webových stránkách www.nuv.cz a rovněž v informačním systému www.infoabsolvent.cz v sekci **Absolventi a trh práce**. Cílem tohoto informačního systému je poskytovat širokou informační podporu jak z hlediska volby vzdělání, tak i uplatnění na trhu práce, a to i se zaměřením na specifickou skupinu žáků a absolventů se zdravotním postižením.

4. Nezaměstnanost absolventů škol

Národní ústav pro vzdělávání (dříve Národní ústav odborného vzdělávání) již mnoho let pravidelně připravuje každoroční zprávu o nezaměstnanosti absolventů středních škol se snahou podávat co nej přesnější informace o jejím stavu a vývoji. Pozornost je věnována zejména zachycení vývojových řad, možnosti srovnávání nových údajů s předchozími lety a porovnávání situace v jednotlivých kategoriích vzdělání.

4.1 Nezaměstnanost absolventů škol v období hospodářské krize

Nezaměstnanost absolventů škol je výrazně ovlivněna celkovou ekonomickou situací v zemi, celkovou nezaměstnaností, stavem nabídky volných pracovních míst a stavem mezi poptávkou a nabídkou po pracovních silách. Důležitou roli rovněž sehrává vzdělávací a oborová struktura absolventů škol.

Absolventi vždy tvořili jednu z rizikových skupin ekonomicky aktivních obyvatel, která se hůře uplatňuje na trhu práce.¹² Vůči ostatním uchazečům o zaměstnání jsou znevýhodněni nedostatkem praxe, chybějícími pracovními návyky a minimem zkušeností. Přesto, že se v posledních letech (před nástupem hospodářské krize a následné recese) jejich situace výrazně zlepšila, míra nezaměstnanosti absolventů škol byla a stále je vyšší než celková míra nezaměstnanosti v ekonomice.

V České republice míra nezaměstnanosti od svého **vrcholu**

v devadesátých letech rok od roku postupně **klesala až na téměř zanedbatelnou úroveň v polovině roku 2008**. V nízké míře nezaměstnanosti absolventů, která byla zaznamenána ve statistikách vycházejících z dat k 30. dubnu 2008, se projevil několik let trvající velký zájem zaměstnavatelů o absolventy technických oborů i postupně se zvyšující počet absolventů přecházejících do terciárního vzdělávání. Podniky byly ochotnější k přijímání absolventů, míra nezaměstnanosti absolventů škol se začala přibližovat míře nezaměstnanosti lidí s praxí. Řada firem a oborových svazů si stěžovala na nedostatek kvalifikovaných pracovních sil, nedostatek absolventů učebních oborů. Nedostatek kvalifikovaných pracovních sil se stal limitujícím faktorem pro rozvoj řady strojírenských a stavebních firem. Firmy se začaly aktivněji zapojovat do vzdělávacího procesu a řada z nich navázala užší spolupráci se školami (formou organizování praxí pro učně, poskytnutím moderního technického vybavení pro praktický výcvik ve školách, organizováním exkurzí a účastí na dnech otevřených dveří a veletrzích pracovních příležitostí), či přímo podpořila učně v určitých oborech, aby získala potenciální zaměstnance pro doplnění stavu zaměstnanců a náhradu zkušených pracovníků odcházejících do důchodu.

Tento příznivý vývoj se však náhle změnil s nástupem **ekonomické krize**, která měla za následek prudký pokles tempa hospodářského růstu. To se během zimy 2008/9 zpomalilo natolik, že řada firem musela přejít k propouštění zaměstnanců, aby udržela svou pozici na trhu v době počínající ekonomické krize. Úřady práce zaznamenaly prudký nárůst počtu registrovaných nezaměstnaných. Ekonomický zvrat se

¹²⁾ Novelou zákona o zaměstnanosti (platnou od ledna 2009) jsou do rizikové skupiny nezaměstnaných, kterým je nutné věnovat zvýšenou péči při zprostředkovávání zaměstnání, řazeni pouze mladí lidé do 20 let věku. (Ještě v roce 2008 náležela zvýšená péče všem mladým do 25 let věku a absolventům vysokých škol do 30 let, nejdéle však 2 roky od úspěšného ukončení studia.)

4. Nezaměstnanost absolventů škol

zřetelně projevil rovněž v počtech nezaměstnaných absolventů, které měly do té doby po dobu šesti let klesající tendenci. **Nástupem ekonomické krize** (čili od podzimu 2008) **byl pravidelný cyklický vývoj počtu nezaměstnaných absolventů narušen** (viz obrázek 4.1).

Recesí postižený trh práce nebyl schopen dostatečně rychle absorbovat absolventy z roku 2008. **Do dubna 2009 počet nezaměstnaných absolventů škol místo obvyklého snižování kolísal kolem hodnoty 26 tisíc.** Výrazně větší problémy s nezaměstnaností absolventů následně nastaly po příchodu nové vlny absolventů od **září 2009**, kdy bylo na úřadech práce evidováno již **38 tisíc absolventů škol.** V následujících měsících se počet absolventů snižoval velmi pozvolna a v podstatě ještě **v březnu 2010 bylo evidováno téměř 35 tisíc absolventů.**

Přestože se zdálo, že se ekonomika v první polovině roku 2011 začíná pomalu vzpamatovávat z hospodářské krize, její dopady byly v hodnotách míry nezaměstnanosti a počtu volných pracovních míst stále patrné. **Průběh absorpce zatím poslední vlny absolventů,** která přibyla v letních měsících roku 2010, byl sice v porovnání s minulostí stále velmi pozvolný, přesto už **naznačoval příznivější vyhlídky** loňských absolventů, kteří na trh práce přišli v létě 2011. Hospodářská situace se však začala v druhé polovině roku 2011 opět zhoršovat, lze proto očekávat rovněž zhoršení podmínek na trhu práce.

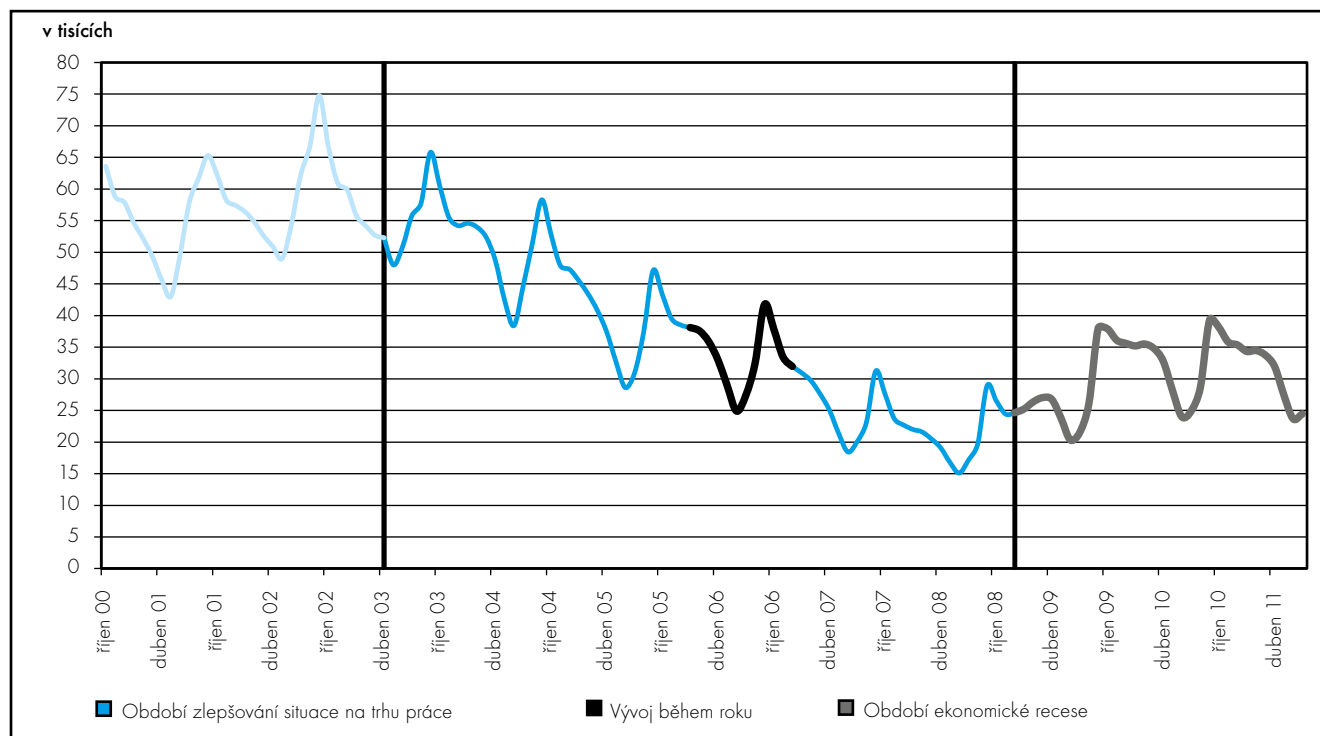
Jednou z otázek, kterou příchod ekonomické krize vyvolal, bylo, jak dalece zkomplikoval přechod absolventů škol na trh práce. Je sice pravda, že hospodářská krize postihla prakticky všechna odvětví ekonomiky, ale poptávka po pracovních

s technickými znalostmi zůstala a stále existuje i v současnosti. **Řemeslníci, kvalifikovaní dělníci a technici se alespoň v některých regionech uplatňují poměrně dobře.** Při pohledu do budoucna se lze spíše obávat uplatnitelnosti absolventů humanitních a ekonomických oborů. Podniky se netají tím, že při propouštění nejdříve ztenčují administrativu a kvalifikované techniky si drží.

Obrázek 4.2 ještě důkladněji dokresluje závažnost dopadu ekonomické krize na vývoj počtů nezaměstnaných absolventů v rozmezí 4. čtvrtletí 2008 a července 2011. V obrázku jsou pro porovnání odlišnou barvou uvedeny křivky zobrazující tři předcházející roky, které se vyznačovaly zlepšováním situace absolventů na trhu práce. V jednotlivých letech lze pozorovat podobný cyklus poklesu během jara a zvyšování počtu nezaměstnaných absolventů během léta a v září.

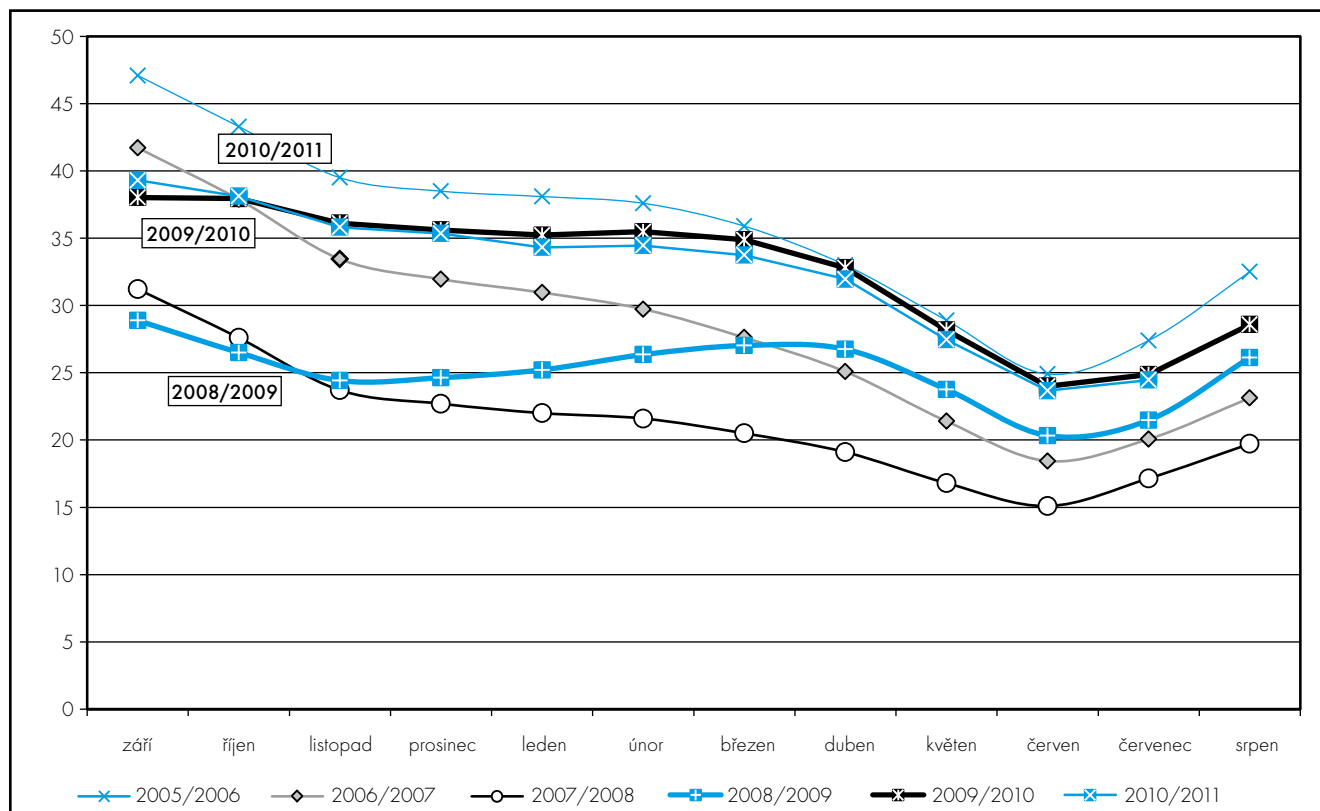
Příchod ekonomické krize potvrdil, že **nelze přizpůsobovat vzdělávací nabídku a směřovat žáky základních škol do konkrétních oborů podle aktuálních potřeb trhu práce a ekonomické situace.** Důležité je umožnit žákům studovat obory, o které se sami zajímají a pro něž mají nejlepší předpoklady. V případě přílišné snahy o ovlivnění vzdělanostní struktury z pozice státu striktními omezení by hrozil problém větší míry neshody mezi vystudovaným oborem vzdělání a skutečně vykonávaným zaměstnáním, který by se projevil nárůstem požadavků na rekvalifikace a tím vyšší potřebou prostředků ze státního rozpočtu. Je zřejmé, že stát nemůže za podnikatelskou sféru rozhodovat a ovlivňovat vzdělanostní strukturu, zejména odborného vzdělávání, neboť potřeba kvalifikované

Obrázek 4.1: Vývoj počtu nezaměstnaných absolventů škol a mladistvých (říjen 2000 – červenec 2011)

Počty nezaměstnaných absolventů od června do září plynule narůstají (v září jsou nejvyšší) a od září postupně klesají, přičemž v lednu a únoru je pokles mírnější, protože se objevují další absolventi vyšších odborných a vysokých škol.

Obrázek 4.2: Počet nezaměstnaných absolventů a mladistvých v tisících v letech 2005–2011, znázorněn je průběh v rámci kalendářního roku (září–červenec)

pracovní síly úzce souvisí s jejími podnikatelskými záměry, především dlouhodobými. Doporučení pro vzdělávací politiku vyplývající z aktuální situace je v první řadě přizpůsobovat vzdělávací systém tak, aby produkoval absolventy široce uplatnitelné na trhu práce, flexibilní, samostatné, vybavené co nejširším okruhem kompetencí, zejména pak klíčových¹³ (přenositelných), a schopné a ochotné se dále vzdělávat. Dalším doporučením je podpořit možnosti zájemců o zvýšení úrovně dosaženého vzdělání zvětšením prostupnosti vzdělávacího systému, rozšířením přístupu k terciárnímu vzdělávání a podporou celoživotního učení.

Školní příprava může přispět k tomu, aby přechod ze školy do světa práce byl co možná nejplynulejší tím, že školy naváží užší spolupráci se zaměstnavateli v regionu při tvorbě **školních vzdělávacích programů**, budou obsah i formu výuky co nejvíce přibližovat skutečným potřebám zaměstnavatelů a ve větší míře organizovat praxe studentů v reálném pracovním prostředí firem. Čím těsnější bude spolupráce, tím lépe bude moci škola reagovat na potřeby a požadavky místních zaměstnavatelů a vzdělávací systém bude připravovat budoucí absolventy – zaměstnance těchto firem – schopné rychle a efektivně se adaptovat v pracovním prostředí a kvalifikovaně plnit pracovní úkoly.

¹³) Mezi klíčové kompetence patří komunikační dovednosti, schopnost práce s informacemi, s výpočetní technikou, jazykové znalosti, ochota učit se a celá řada sociálních kompetencí (schopnost řešit problém, rozhodovat se, nést zodpovědnost, být adaptabilní a flexibilní, schopnost týmové práce a schopnost vést).

Doporučením pro **zaměstnavatele** je i nadále spolupracovat se školami a podporovat zájem žáků o vstup do technických oborů vzdělání i v období recese, kdy poptávka firem po absolventech škol není natolik akutní, jako byla v předchozích letech. Předpokládaný demografický vývoj naznačuje, že počty žáků devátých tříd základních škol se budou snižovat i nadále a v období opětovného oživení ekonomiky by mohly být problémy s nedostatkem absolventů středních škol závažnější než v roce 2008.

4.2 Struktura nezaměstnaných absolventů z hlediska profesní skladby

Po ukončení základní školy pokračuje v České republice převážná část populace ve středním vzdělávání. Odborným vzděláváním prochází téměř 80 % žáků. V roce 2010 vystudovalo téměř 35 % absolventů **odborného vzdělávání** v učebních oborech, 9,3 % v maturitních oborech s odborným výcvikem a 55 % v oborech středních odborných škol.

V oborové struktuře připravovaných absolventů vykazují jedny z nejnižších hodnot míry nezaměstnanosti **zdravotnické obory**. Trvale nejnižší míry nezaměstnanosti zůstávají u absolventů středního odborného vzdělání s maturitou a VOŠ. Nízké míry nezaměstnanosti již několik let poukazují na potřebu zvýšení počtu absolventů těchto oborů – zejména s přihlédnutím k demografickému vývoji populace u nás i v ostatních evropských zemích. Skutečný vývoj počtů absolventů maturitních zdravotnických oborů je však v posledních letech opačný, počty absolventů klesají. Důvodem může být (vedle vysoké

4. Nezaměstnanost absolventů škol

Tabulka 4.1: Hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů vybraných hlavních skupin oborů vzdělání v dubnu 2011

Skupina oborů*	Střední vzdělání s výučním listem – E, H		Střední odborné vzdělání s MZ a odborným výcvikem – L0; Nástavbové vzdělání – L5		Střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou – M		Vyšší odborné vzdělání – N	
	NZ	mNZ	NZ	mNZ	NZ	mNZ	NZ	mNZ
23 Strojírenství a strojírenská výroba	874	13,9 %	193	10,7 %	295	10,2 %	9	6,6 %
26 Elektrotech., telekom. a výpočet. technika	273	13,0 %	290	14,6 %	458	10,5 %	26	9,4 %
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	596	24,7 %	24	15,8 %	293	12,7 %	4	5,9 %
41 Zemědělství a lesnictví	409	18,2 %	21	22,6 %	295	15,6 %	37	22,3 %
53 Zdravotnictví	24	23,3 %	-	-	251	8,2 %	50	4,9 %
63 Ekonomika a administrativa	-	-	43	18,9 %	1081	11,6 %	80	11,0 %
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	1370	22,3 %	206	19,3 %	442	13,4 %	32	8,9 %
Celkem	5162	18,7 %	2452	18,2 %	4965	11,4 %	438	9,4 %

NZ – počet absolventů škol v kraji, kteří jsou „čerstvě“ nezaměstnaní po celé ČR.

mNZ – míra nezaměstnanosti absolventů (hodnoty vyšší než 15 % jsou zvýrazněny).

*Skupiny oborů s počtem absolventů převyšujícím 4100.

náročnosti studia, náročné práce s nepříliš vysokými výdělky a demografického poklesu v počtech žáků vstupujících v současnosti do středního vzdělávání) i nutnost získání terciárního vzdělání pro výkon práce zdravotní sestry, když dříve postačovalo střední vzdělání s maturitní zkouškou.

Velmi dobré postavení na trhu práce mají rovněž absolventi **elektrotechnických oborů** středních škol. Relativně nízké míry nezaměstnanosti jsou patrné zejména u absolventů středního vzdělání s výučním listem, středního odborného vzdělání s maturitou a odborným výcvikem a nástavbového vzdělávání. Průměrné hodnoty dosahují absolventi maturitních oborů a vyšších odborných škol.

V rámci **strojírenských oborů** míra nezaměstnanosti sice s nástupem krize stoupla, ale nyní patří mezi nejnižší. Evidentně se zde projevuje ubývajícím počet pracovníků s touto kvalifikací ve vyšších věkových kategoriích (jak vlivem odchodů do důchodu, tak změnou kvalifikace). Ukazuje se zájem firem zejména o strojaře maturanty, ať z oborů s odborným výcvikem, či z klasických maturitních oborů. Významný zájem je i o vyučené a absolventy vyšších odborných škol.

S nástupem ekonomické recese došlo s určitým zpožděním k propadu stavební výroby, a tím i k výraznému útlumu ve **stavebních oborech**, což se odrazilo zejména na nezaměstnanosti absolventů středního vzdělání s výučním listem, kteří tak již třetím rokem dosahují vysoce nadprůměrné míry nezaměstnanosti. Odvětví stavebnictví je charakteristické zaměstnáváním levné pracovní síly ze zahraničí a zaměstnáváním pracovníků načerno, kde někteří z nich mohou být zároveň evidováni na úřadech práce jako nezaměstnaní. V současné době se bohužel neočekává příliš brzké znovuoživení.

Vysokou mírou nezaměstnanosti jsou tradičně postiženi absolventi **zemědělských oborů**. Relativně dobré postavení měli výjimečně absolventi středního vzdělání s výučním listem, jejich postavení bylo srovnatelné s průměrem. V případě ostatních kategorií se již jednalo o vyšší nadprůměrné hodnoty. Absolventi VOŠ více než dvojnásobně převyšovali celkovou průměrnou hodnotu (za kategorii N).

V minulých letech bylo upozorňováno na neopodstatněnou (z pohledu poptávky na trhu práce) nadprodukcí absolventů **ekonomických** maturitních studijních **oborů kategorie M**. Hodnoty míry nezaměstnanosti této kategorie vzdělání

však již několik let neukazují, že by nezaměstnanost v těchto oborech byla vysoká, ačkoliv je zde připravován vysoký počet absolventů. Novinkou v posledních třech letech je skutečnost, že se míra nezaměstnanosti absolventů této skupiny oborů v této kategorii vzdělání přesunula z nízkých podprůměrných hodnot k průměru. Okolo průměru se v roce 2011 pohybovaly všechny kategorie vzdělání tohoto oborového zaměření.

U oborů skupiny **Gastronomie, hotelnictví a turismus** je míra nezaměstnanosti téměř pro všechny kategorie středního vzdělání nadprůměrná. Nejvyšší je u absolventů středního vzdělání s výučním listem a středního odborného vzdělání s maturitou a odborným výcvikem. V roce 2011, poprvé po třech letech, poklesla u absolventů nástavbového vzdělání, a zařadila se tak v jejich kategorii mezi mírně podprůměrné. Absolventi VOŠ se na trhu práce uplatňují naopak velice dobře, jejich míra nezaměstnanosti patří v jejich kategorii mezi podprůměrné.

Porovnání situace v uvedených skupinách oborů a dalších skupinách zobrazuje tabulka 4.2. Vysoká míra nezaměstnanosti přetrvává u skupiny oborů vzdělání 69 **Osobní a provozní služby**, a to jak u vyučených, tak u absolventů maturitních oborů s odborným výcvikem a nástavbového studia. Největší počet nezaměstnaných absolventů pochází z učebních oborů, a to především z oboru 69-51-H/001 Kadeřník. Absolventi tohoto oboru mají problémy s nalezením zaměstnání, protože zde není dostatečná nabídka pracovních míst a k získání živnostenského listu nemají dostatečnou praxi. V kategorii absolventů středního odborného vzdělání s maturitou a odborným výcvikem jde především o absolventy studijního oboru SOU 69-41-L/004 Kosmetička.

Zaměstnání si obtížně hledají absolventi oborů skupiny 16 **Ekologie a ochrana životního prostředí**. Tato skupina je zastoupena v kategoriích M a N. Zatímco u maturantů se situace v dubnu 2011 zhoršila, v případě absolventů vyšších odborných škol došlo k výraznému poklesu. U maturantů se jedná o skupinu s třetí nejvyšší mírou nezaměstnanosti a jejich postavení na trhu práce je poměrně složité již několik let.

Dalšími, kteří si obtížně hledají zaměstnání, jsou absolventi skupiny oborů 29 **Potravinářství a potravinářská chemie**, a to ve všech kategoriích vzdělání. Vysoká nezaměstnanost

Tabulka 4.2: Hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů skupin oborů vzdělání v dubnu 2011

Skupiny oborů vzdělání	Střední vzdělání s výučním listem – E, H		Střední odborné vzdělání s MZ a odborným výcvikem – L0; Nástavbové vzdělání – L5		Střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou – M		Vyšší odborné vzdělání – N	
	NZ	mNZ	NZ	mNZ	NZ	mNZ	NZ	mNZ
Celkem	5162	18,7 %	2452	18,2 %	4965	11,4 %	438	9,4 %
16 Ekologie a ochrana životního prostředí					80	16,9 %	12	20,7 %
21 Hornictví, hutnictví a slévárnictví	1	3,8 %	3	5,7 %	6	13,6 %		
23 Strojírenství a strojírenská výroba	874	13,9 %	193	10,7 %	295	10,2 %	9	6,6 %
26 Elektrotech., telekom. a výpočet. technika	273	13,0 %	290	14,6 %	458	10,5 %	26	9,4 %
28 Technická chemie a chemie silikátů	17	18,9 %	18	21,7 %	36	9,1 %	2	16,7 %
29 Potravinářství a potravinářská chemie	303	21,9 %	12	30,8 %	46	15,7 %	5	16,1 %
31 Textilní výroba a oděvnictví	56	23,0 %	23	19,8 %	65	18,2 %	3	23,1 %
32 Kožed. a obuv. výroba a zprac. plastů	5	33,3 %			12	27,3 %		
33 Zprac. dřeva a výroba hudeb. nástrojů	358	22,9 %	71	29,3 %	42	19,4 %	3	12,0 %
34 Polygrafie, zpr. papíru, filmu, fotografie	38	12,3 %	46	15,8 %	18	18,2 %		
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	596	24,7 %	24	15,8 %	293	12,7 %	4	5,9 %
37 Doprava a spoje	7	14,6 %	32	13,1 %	117	13,8 %	1	2,2 %
39 Speciální a interdisciplinár. tech. obory			112	13,8 %	21	8,0 %	7	14,3 %
41 Zemědělství a lesnictví	409	18,2 %	21	22,6 %	295	15,6 %	37	22,3 %
43 Veterinářství a veterinární prevence					22	10,8 %		
53 Zdravotnictví	24	23,3 %			251	8,2 %	50	4,9 %
61 Filozofie, teologie							1	7,1 %
63 Ekonomika a administrativa			43	18,9 %	1081	11,6 %	80	11,0 %
64 Podnikání v oborech, v odvětvích			817	21,7 %	310	12,8 %	18	7,0 %
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	1370	22,3 %	206	19,3 %	442	13,4 %	32	8,9 %
66 Obchod	352	19,2 %	273	21,2 %	6	10,9 %	3	5,8 %
68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost					241	13,7 %	42	12,5 %
69 Osobní a provozní služby	447	17,5 %	207	22,0 %	3	8,1 %		
72 Publicistika, knihovnictví a informatika					28	13,1 %	11	12,4 %
75 Pedagogika, učitelství a sociální péče					226	11,4 %	59	8,8 %
78 Obecné odborná příprava					391	7,5 %		
82 Umění a užité umění	27	12,4 %	53	18,2 %	180	13,4 %	33	12,9 %

NZ – počet absolventů škol v kraji, kteří jsou „čerstvě“ nezaměstnaní po celé ČR.

mNZ – míra nezaměstnanosti absolventů (hodnoty vyšší než 15 % jsou zvýrazněny).

postihuje zejména absolventy nástavbového a vyššího odborného vzdělání.

V posledních několika letech se jako problematická jeví skupina oborů 31 **Textilní výroba a oděvnictví**, kde zejména absolventi učebních oborů hledají obtížně uplatnění na trhu práce, a to v důsledku omezení textilní výroby, která není schopná konkurovat dovozům levného textilu (především z Číny).

Problémy s uplatněním na trhu práce pocítují i absolventi skupiny oborů 33 **Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů**, a to takřka ve všech kategoriích vzdělání (výjimkou jsou vysokoškolaři). Zejména se jedná o absolventy středního vzdělání s výučním listem, středního odborného vzdělání s maturitou a odborným výcvikem a nástavbového vzdělání. Maturanti této skupiny oborů měli druhou nejvyšší míru nezaměstnanosti ve své kategorii.

4.3 Nezaměstnanost absolventů škol v jednotlivých krajích

Při zjišťování míry nezaměstnanosti absolventů škol a její interpretaci z hlediska krajů je třeba mít na paměti, že **statistiky počtu nezaměstnaných** vycházejí z evidenčních databází jednotlivých úřadů práce, kde jsou evidováni uchazeči o za-

městnaní s **trvalým bydlištěm v příslušném okrese** a kraji (který se může lišit od kraje, v němž vystudovali), zatímco **počty absolventů škol** v jednotlivých krajích jsou udávány podle sídla školy.

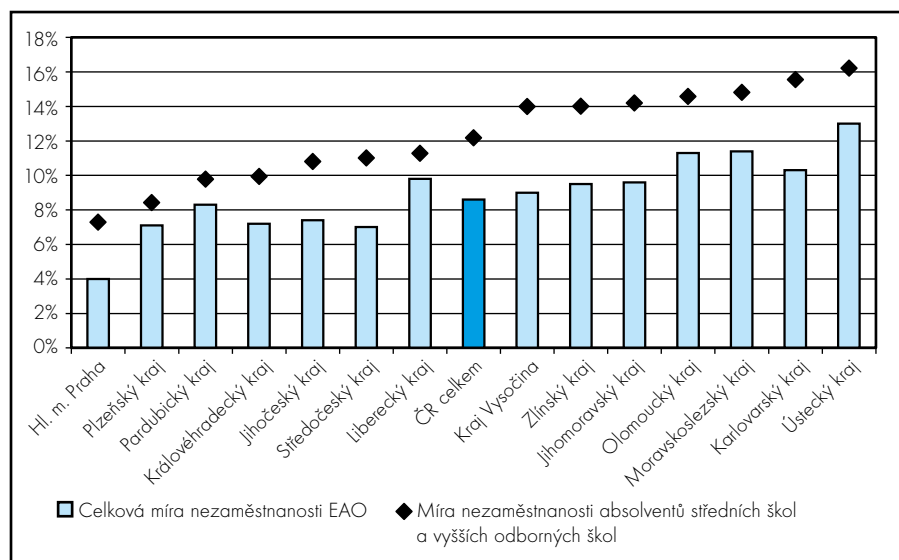
Aby nemohlo dojít k výše zmíněnému zkreslení, jsou v této publikaci při stanovování míry nezaměstnanosti absolventů v krajích **počty absolventů i nezaměstnaných absolventů vztahovány ke školám v kraji, ve kterém studovali**.

Míra nezaměstnanosti absolventů škol v kraji je definována jako **podíl počtu nezaměstnaných absolventů škol v kraji** (bez ohledu na to, v kterém kraji ČR jsou evidováni na ÚP) k **počtu absolventů, kteří se připravovali na školách v daném kraji**. Před výpočty této míry nezaměstnanosti jsou absolventi – uchazeči o zaměstnání strukturováni podle sídla školy, kterou vystudovali. Informace o tom, v jakém kraji jsou evidováni, v tomto případě ustupuje do pozadí.

Pro nezaměstnanost absolventů jsou charakteristické výrazné regionální rozdíly. Mezi faktory, které ji velmi významně ovlivňují a které je možné v současné době monitorovat, patří i celková míra registrované nezaměstnanosti ekonomicky

4. Nezaměstnanost absolventů škol

Obrázek 4.3: Míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších odborných škol a celková míra nezaměstnanosti EAO v jednotlivých krajích v dubnu 2011

aktivního obyvatelstva (EAO). Většinou platí, že absolventi v krajích s nižší celkovou mírou nezaměstnanosti ekonomicky aktivního obyvatelstva se uplatňují na trhu práce lépe než absolventi v krajích s vyšší nezaměstnaností. To je ostatně patrné i z obrázku 4.3, kde je v krajském členění zachycena ve vzestupném pořadí míra nezaměstnanosti absolventů středních a vyšších odborných škol za duben 2011. Doplnkově je zde v krajském členění rovněž uvedena celková míra nezaměstnanosti EAO za duben 2011.

Z obrázku vyplývá, že **nejméně jsou nezaměstnaností postiženi absolventi škol Hl. m. Prahy**, která zároveň vykazuje nejnižší celkovou míru nezaměstnanosti EAO v ČR. V porovnání s předchozími lety se míra nezaměstnanosti absolventů pražských škol (7,3 %) lišila více od míry nezaměstnanosti všech ekonomicky aktivních obyvatel Prahy a jejího okolí (4,0 %), a to o 3,3 procentního bodu.

S mírným odstupem **následuje Plzeňský kraj**, kde míra nezaměstnanosti absolventů dosahovala 8,4 %. Pod hranici deseti procent se nacházeli ještě absolventi **Pardubického a Královéhradeckého kraje** (tj. 9,8 a 9,9 %).

Vysokou nezaměstnaností jsou naopak postiženi absolventi škol **Ústeckého a Karlovarského kraje** (16,2 a 15,6 %), a to zejména absolventi středního vzdělání s výučním listem, středního odborného vzdělání s maturitou a odborným výcvikem a nástavbového vzdělání. Dále potom absolventi **Moravskoslezského a Olomouckého kraje** (14,8 a 14,6 %). Všechny tyto kraje v dubnu 2011 dosahovaly nejvyšších hodnot míry nezaměstnanosti EAO v ČR.

Nejmenší rozdíly mezi mírou nezaměstnanosti absolventů a mírou nezaměstnanosti všech ekonomicky aktivních obyvatel vykazovaly Plzeňský, Pardubický a Liberecký kraj. Míra nezaměstnanosti absolventů tamních škol převyšovala míru nezaměstnanosti EAO jen mírně (o 1,3–1,5 p.b.). Naopak větší rozdíly (přes 4,5–5,3 p.b.) mezi mírou nezaměstnanosti absolventů škol a EAO byly v dubnu 2011 patrné v kraji Zlínském, Jihomoravském, v Kraji Vysočina a v Karlovarském kraji.

Porovnáme-li například Pardubický kraj s krajem Jihočeským, vidíme, že pravidlo o přímém vztahu míry nezaměstnanosti EAO a absolventů neplatí vždy. V Jihočeském kraji je celková míra nezaměstnanosti EAO sice nižší, ale zároveň se ukazuje, že absolventi škol tohoto kraje trpí nezaměstnaností relativně více než absolventi škol Pardubického kraje.

Míra nezaměstnanosti absolventů je silně ovlivněna úrovní vzdělání. Obecně se ukazuje, že **čím vyššího vzdělání mladý člověk dosahuje, tím lépe se uplatňuje na trhu práce**. Začnemeli nezaměstnanost absolventů analyzovat podrobněji, např. z krajského pohledu, ne vždy tomu tak je.

Prvním faktem, který oslabuje vztah míry nezaměstnanosti absol-

ventů a úrovně dosaženého vzdělání, je míra nezaměstnanosti absolventů **vyššího odborného vzdělání**,¹⁴ která v dubnu 2011 ve všech krajích, ať už více, či méně, převyšovala míru nezaměstnanosti absolventů gymnázií.

Vztah míry nezaměstnanosti absolventů a úrovně dosaženého vzdělání je dále narušen mírou nezaměstnanosti absolventů **středního odborného vzdělání s maturitou a odborným výcvikem** (kategorie LO/L5) a absolventů středního vzdělání s výučním listem (kategorie E, H). V předchozích čtyřech letech u většiny krajů ukazatel kategorie LO/L5 převyšoval, případně byl srovnatelný s kategorií E, H. V letošním roce tato situace nastala zhruba u poloviny krajů.

Ve všech krajích v dubnu 2011 platilo, že míra nezaměstnanosti absolventů **středního odborného vzdělání s maturitou (kategorie M)** nepřevyšuje míru nezaměstnanosti absolventů **kategorií E+H a LO/L5**.

Míra nezaměstnanosti vyučených v oborech **kategorie H** je ve všech krajích vyšší než míra nezaměstnanosti maturantů **kategorie M**, nejméně se liší v Hl. m. Praha, Středočeském a Plzeňském kraji, největší rozdíl v šanci na uplatnění na trhu práce je pro tyto skupiny v Karlovarském, Ústeckém a Jihomoravském kraji. Zatímco v dubnu 2008 byly rozdíly v míře nezaměstnanosti vyučených kategorie H a maturantů kategorie M pozoruhodně nízké, v hodnotách za duben 2009, 2010 a 2011 (kategorie M – 11,4 % a kategorie H – 18,7 %) se opět objevuje výrazný odstup.

Velký rozdíl v postavení absolventů **středního odborného vzdělání s maturitou a odborným výcvikem** (kategorie LO/L5) a maturantů **kategorie M** (o deset a více procentních bodů) je patrný zejména v Karlovarském a Zlínském kraji. O něco menší rozdíly panují v Kraji Vysočina, v Jihomoravském a Královéhradeckém kraji (8–10 p.b.).

¹⁴⁾ Absolventi vyššího odborného vzdělání jsou při přechodu na trh práce vystaveni silné konkurenci v podobě absolventů bakalářských oborů vysokých škol, jejichž počty rok od roku narůstají, mimo jiné i vlivem vzniku řady nových soukromých vysokých škol.

Tabulka 4.3: Přehled o nezaměstnanosti absolventů škol v krajích podle úrovně dosaženého vzdělání – duben 2011

Kraj	Střední vzdělání s výučním listem – E, H		Střední odborné vzdělání s MZ a odborným výcvikem – LO; Nástavbové vzdělání – L5		Střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou – M		Gymnaziální vzdělání – K		Vyšší odborné vzdělání – N	
	NZ	mNZ	NZ	mNZ	NZ	mNZ	NZ	mNZ	NZ	mNZ
Hl. m. Praha	244	11,9 %	211	13,4 %	458	7,8 %	66	1,7 %	64	6,0 %
Středočeský kraj	428	15,2 %	187	14,6 %	401	10,8 %	75	3,7 %	27	9,3 %
Jihočeský kraj	311	15,9 %	109	13,9 %	322	10,5 %	49	3,2 %	50	11,3 %
Plzeňský kraj	195	11,7 %	87	10,5 %	186	8,5 %	26	2,5 %	7	3,3 %
Karlovarský kraj	200	28,2 %	46	29,7 %	124	11,6 %	29	5,0 %	3	4,2 %
Ústecký kraj	533	25,1 %	193	22,7 %	508	15,2 %	68	4,4 %	19	6,9 %
Liberecký kraj	215	17,0 %	58	13,6 %	173	10,2 %	22	2,8 %	16	13,0 %
Královéhradecký kraj	266	16,9 %	109	16,8 %	216	8,4 %	27	2,1 %	13	4,6 %
Pardubický kraj	236	16,2 %	71	13,3 %	194	8,6 %	34	2,7 %	31	10,3 %
Kraj Vysočina	353	19,8 %	163	20,7 %	291	12,2 %	59	4,8 %	35	14,0 %
Jihomoravský kraj	710	22,4 %	355	23,1 %	644	13,5 %	109	3,4 %	65	10,9 %
Olomoucký kraj	380	19,9 %	221	20,9 %	332	14,3 %	59	4,1 %	22	10,1 %
Zlínský kraj	302	20,4 %	272	23,2 %	291	11,7 %	45	3,3 %	31	15,8 %
Moravskoslezský kraj	789	21,9 %	370	20,0 %	825	14,7 %	113	3,6 %	55	16,0 %
ČR celkem	5162	18,7 %	2452	18,2 %	4965	11,4 %	781	3,2 %	438	9,4 %

NZ – počet absolventů škol v kraji, kteří jsou „čerstvě“ nezaměstnaní po celé ČR.

mNZ (v %) – míra nezaměstnanosti absolventů škol v kraji.

Příčiny toho, proč je u některých krajů **narušen vztah hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů a úrovně vzdělání**, je třeba hledat také v oborové struktuře dané kategorie vzdělání. To, že v některých krajích je míra nezaměstnanosti absolventů určité kategorie vzdělání v porovnání s ostatními kategoriemi vyšší, nelze zobecňovat na všechny absolventy příslušné kategorie v daném kraji. Je třeba se podívat, o jaké absolventy, resp. jejich oborové zaměření jde. V loňském roce je v několika krajích (v rozporu s výše zmíněným vztahem) vyšší například míra nezaměstnanosti absolventů vyšších odborných škol ve srovnání s mírou nezaměstnanosti maturantů kategorie M. Patrné je to na příkladu Pardubického kraje. Tvrzení, že absolventi vyšších odborných škol Pardubického kraje jsou hůře uplatnitelní než tamní maturanti, by bylo příliš zobecňující. Při bližším zkoumání oborové struktury nezaměstnaných absolventů se ukazuje, že vysoká nezaměstnanost se týká pouze některých oborových skupin absolventů pardubických VOŠ (především skupiny 16 Ekologie a ochrana životního prostředí, 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika a 63 Ekonomika a administrativa).

V tabulce 4.3 je zachycena nezaměstnanost absolventů škol v krajích podle úrovně dosaženého vzdělání za duben 2011.

Je samozřejmostí, že kdybychom začali analyzovat ne-

zaměstnanost absolventů v krajích ještě podrobněji (např. podle oborů vzdělání), našli bychom další příklady toho, že pravidlo přímé úměry vždy neplatí. To ostatně závisí na řadě specifických faktorů, které je třeba opět při analyzování takovýchto konkrétních případů brát v úvahu. Jedním z nich je i **počet absolventů příslušné skupiny oborů vzdělání v kraji**. Je-li nízký, pak má na vypočtenou míru nezaměstnanosti velmi značný vliv přírůstek nebo úbytek i pouhého jediného nezaměstnaného absolventa. Zejména v případě krajského pohledu na uplatnění absolventů vyšších odborných škol hraje právě tento faktor rozhodující roli, protože na úrovni krajů je zastoupeno vždy jen několik skupin oborů VOŠ, většinou s nevelkým počtem absolventů, a jedna extrémní hodnota za určitou skupinu výrazně ovlivní celkový průměr.

Konkrétní hodnoty míry nezaměstnanosti čerstvých absolventů škol evidovaných jako uchazeči o zaměstnání k 30. dubnu 2011 lze nalézt v **Informačním systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA)** na www.infoabsolvent.cz, v sekci **Absolventi škol a trh práce**, v tématu Nezaměstnanost. Podrobné rozpracování problematiky nezaměstnanosti absolventů škol v jednotlivých krajích je uvedeno také na stránce www.nuv.cz, v části **Vzdělávání a trh práce** pod odkazem **Vzdělávání a trh práce v krajích ČR**.

5. Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu

Tato analýza se zabývá chováním absolventů středních škol v průběhu vysokoškolského studia a navazuje na dvě dříve vydané publikace¹⁵. Jednou z nich je *Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání*, která byla vydána v roce 2011 a mapovala chování absolventů středních škol při přechodu do terciárního vzdělávání. Druhou je publikace z roku 2007 nazvaná *Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu, předčasné odchody ze vzdělávání*, která se zabývala absolventy maturitních oborů středních škol z let 2002 až 2005.

Stejně jako v publikaci z roku 2007 je cílem této analýzy zmapovat chování absolventů středních škol v průběhu vysokoškolského studia, tentokrát se jedná o absolventy z let 2006 až 2009. Veškerá data jsou zpracována stejnou metodikou jako v roce 2007, a z toho důvodu je možné zveřejněné údaje vzájemně porovnávat. Absolventi z roku 2009 vykazují podobné typy chování jako absolventi středních škol z roku 2005, nicméně současné odchody absolventů středních škol z vysokoškolského studia jsou o něco vyšší, než tomu bylo v minulosti. Tato skutečnost je způsobena zejména pokračujícím masivním vstupem uchazečů do vysokoškolského studia, kdy se ke studiu na vysoké školy hlásí více než 80 % všech absolventů maturitních oborů středních škol a více než 60 % absolventů je ke studiu přijato. Na vysoké školy tak častěji než v minulosti vstupují absolventi, kteří nemají příliš vysoké studijní ambice, ale spíše zkoušejí, zda studium zvládnou. Ti pak studium v průběhu prvních dvou let předčasně ukončují, vstupují na trh práce bez terciárního vzdělání a na vysokou školu se ani v budoucnu nevracejí.

Absolventi středních škol projevují stále se zvyšující zájem o studium na vysoké škole. Ten je dán jednak zvyšujícími se požadavky trhu práce, jednak vyšší otevřeností vysokých škol a s tím souvisejícím vyšším počtem studijních míst. Svoji roli hraje i přechod vysokých škol na strukturu programů odpovídající boloňskému procesu, tedy přechod od „dlouhých magisterských“ programů na dvoustupňové studium – bakalářské studijní programy a na ně navazující programy magisterské. Na vysoké školy tak vstupují i uchazeči, které dříve mohlo odradit dlouhé studium. Navíc ti, kteří dříve neúspěšně ukončovali studium po třetím roce, mají větší šance získat vysokoškolské vzdělání v bakalářských studijních programech. Určitou roli ve vyšším zájmu uchazečů o vysokoškolské studium hrají i soukromé vysoké školy, které častěji než veřejné nabízejí studium v praktičtější zaměřených oborech.

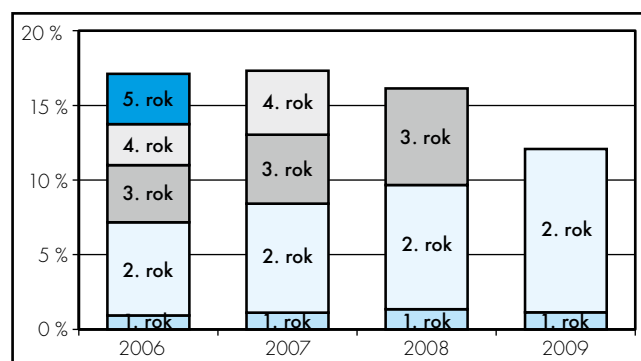
Výše uvedené důvody vedou k tomu, že **k vysokoškolskému studiu je přijímáno stále více uchazečů o studium.** Jedná se jak o uchazeče z řad „čerstvých“ absolventů (tedy těch, kteří v daném roce odmaturovali), tak o uchazeče, kteří na vysoké školy vstupují z pracovního trhu s určitým odstupem

od absolvování střední školy, případně po neúspěšném studiu na vyšší odborné škole (tzv. uchazeči s „odloženou poptávkou“), a také o uchazeče, kteří již některou vysokou či vyšší odbornou školu absolvovali. I přes zvyšující se šance a přijetí ke studiu, stejně jako v minulých letech, však **ne všichni z přijatých studium úspěšně ukončí.**

Chování absolventů středních škol při výběru oborů studia na vysoké škole a v následném studiu se, stejně jako v minulých letech, **liší a závisí nejen na jejich zájmech, ale ve velké míře závisí i na tom, jaký obor absolvovali na střední škole.**

Při vstupu na vysokou školu jsou uchazeči při výběru vysoké školy a oboru, které chtějí studovat, ovlivněni různými faktory. Jedním z nich je **zájem o obor a následné získání zvoleného zaměstnání**, dalším může být **získání vysokoškolského titulu bez ohledu na obor** pro zlepšení pozice na trhu práce. Oba tyto faktory hrají významnou roli v motivaci studium zvoleného oboru úspěšně ukončit, případně ukončit jakékoliv studium. To může mít **vliv na míru přestupů v průběhu vysokoškolského studia** a také **na celkovou délku studia předcházející úspěšnému absolvování.** Studenti proto přecházejí z oboru na obor, ze školy na školu, případně mění i formu studia a místo prezenčního studia volí distanční nebo kombinovanou formu. Podstatný je i podíl studentů, kteří ze studia odejdou předčasně před úspěšným absolvováním a na vysokou školu se nevrátí ani v budoucnu.

Obrázek 5.1: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi středních škol

Sledujeme-li **odchody studentů z vysokoškolského studia** v horizontu několika let, pak je naprosto zřejmé, že **někteří sice studium v průběhu prvních dvou let ukončí, ale následně se na vysoké školy opět vracejí**, ať už ke studiu obdobného oboru, nebo jiného. Vyplývá to zejména ze sledování podílu absolventů v určitém odstupu od doby maturitní zkoušky, kteří ukončili studium v prvních dvou letech. Čím je delší doba od maturity, tím se podíl těchto odchodů snižuje.

Z celkového počtu studentů, kteří maturovali před pěti lety a nastoupili ke studiu na vysokou školu, jich **studium předčasně ukončilo 17 %.** Nejvíce studentů, absolventů středních škol maturujících v roce 2006, kteří nastoupili k vysokoškolskému

¹⁵ Kleňhová, M. – Vojtěch, J.: *Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání*. Praha: NÚOV. 2011. a Kleňhová, M. – Vojtěch, J.: *Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu, předčasné odchody ze vzdělávání*, Praha: NÚOV. 2007.

Tabulka 5.1: Přestupy mezi obory vysokých škol – absolventi středních škol celkem

	MATFY	PŘÍROD	STROJ	ELEKT	CHEM	TECHN	STAVE	ZEMĚD	LÉKAŘ	EKON	PRÁVO	HUMA-OS	UČITE	UMĚNÍ	
10 MATFY	43,4 %	2,5 %	1,5 %	7,0 %	0,5 %	5,4 %	1,9 %	0,8 %	1,0 %	20,5 %	1,3 %	7,2 %	5,5 %	1,3 %	100,0 %
10 PŘÍROD	2,1 %	50,9 %	0,4 %	0,7 %	3,5 %	3,9 %	0,7 %	4,6 %	8,7 %	6,2 %	1,3 %	9,3 %	6,8 %	1,0 %	100,0 %
23 STROJ	2,2 %	1,1 %	55,4 %	3,0 %	0,5 %	16,1 %	2,4 %	3,0 %	0,4 %	9,3 %	0,6 %	3,8 %	2,0 %	0,3 %	100,0 %
26 ELEKT	11,4 %	0,6 %	2,1 %	57,5 %	0,2 %	7,3 %	1,2 %	1,5 %	0,4 %	12,8 %	0,5 %	2,2 %	2,0 %	0,4 %	100,0 %
28 CHEM	1,2 %	9,4 %	0,7 %	0,8 %	34,7 %	7,3 %	0,7 %	8,3 %	13,0 %	10,1 %	1,2 %	6,1 %	6,0 %	0,5 %	100,0 %
2 TECHN	4,0 %	4,0 %	2,7 %	5,3 %	1,6 %	50,2 %	2,6 %	3,2 %	3,6 %	11,4 %	1,1 %	5,8 %	3,9 %	0,7 %	100,0 %
36 STAVE	2,0 %	1,8 %	2,1 %	1,1 %	0,6 %	9,4 %	63,6 %	1,5 %	0,7 %	8,7 %	0,9 %	3,8 %	2,8 %	1,2 %	100,0 %
4 ZEMĚD	0,5 %	4,2 %	0,5 %	0,5 %	1,7 %	3,8 %	1,0 %	64,3 %	2,8 %	8,1 %	0,7 %	5,9 %	5,2 %	0,7 %	100,0 %
5 LÉKAŘ	1,1 %	5,0 %	0,1 %	0,6 %	3,2 %	3,5 %	0,2 %	1,9 %	65,7 %	4,4 %	1,3 %	5,7 %	7,1 %	0,1 %	100,0 %
62 EKON	2,1 %	0,9 %	0,6 %	0,9 %	0,9 %	2,8 %	0,9 %	0,8 %	0,5 %	71,6 %	3,9 %	10,0 %	3,4 %	0,6 %	100,0 %
68 PRÁVO	2,3 %	0,8 %	0,3 %	0,7 %	0,4 %	1,3 %	0,9 %	0,7 %	1,3 %	22,1 %	30,1 %	33,6 %	3,6 %	1,9 %	100,0 %
6 HUMA-OS	1,2 %	1,8 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %	3,3 %	0,4 %	0,6 %	1,2 %	10,6 %	4,9 %	60,6 %	11,2 %	3,4 %	100,0 %
75 UČITE	1,8 %	3,0 %	0,3 %	0,5 %	0,5 %	1,7 %	0,4 %	1,3 %	1,9 %	8,0 %	2,9 %	22,1 %	52,0 %	3,4 %	100,0 %
8 UMĚNÍ	1,2 %	1,0 %		0,5 %	0,3 %	2,0 %	0,9 %	0,5 %	0,6 %	5,1 %	1,5 %	15,4 %	10,8 %	59,9 %	100,0 %
VŠICHNI	5,3 %	5,1 %	3,8 %	6,4 %	2,0 %	8,5 %	4,4 %	4,5 %	4,7 %	24,1 %	3,0 %	17,0 %	9,0 %	2,3 %	100,0 %

mu studiu, **zanechalo studia v průběhu prvních dvou let po maturitní zkoušce** (zejména v druhém roce studia) – jedná se o **7,1 %** studentů. Další **4 %** studentů odchází v průběhu třetího roku studia. Pokud studenti ukončí první tři roky, pak se míry předčasných odchodů ze studia výrazně snižují – jde o 2,7 % ve čtvrtém a o 4,4 % v pátém roce studia.

Oproti absolventům z roku 2002 jsme zde zaznamenali **snížení míry odchodů ze studia**, do pěti let po maturitě odešlo ze studia 19 % absolventů z roku 2002, kteří ke studiu nastoupili. Výrazný posun je zřejmý zejména v případě **snížení míry odchodů ve třetím a v dalších letech**, naopak **míra odchodů v prvních dvou letech se mírně zvýšila**. Vyšší celková míra dokončování je dána zejména faktem, že bakalářské studium je v porovnání se dříve rozšířeným „dlouhým“ magisterským studiem kratší a často i méně vědecky zaměřené.

Sledujeme-li absolventy středních škol za poslední čtyři roky bez ohledu na to, v kterém dílčím roce maturovali, pak je **míra předčasných odchodů 15 %**, tedy stejná jako v případě absolventů za období 2002–2005. Je zřejmé, že se mírně zvyšuje míra odchodů v prvních letech po maturitě, nicméně studenti se častěji znovu ke studiu na vysoké škole vrací.

Vzhledem k rozdílné náročnosti studia jednotlivých oborů vysokých škol **se liší míry odchodů ze studia mezi jednotlivými oborovými skupinami vysokých škol**. Svoji roli zde hraje i to, že studenti častěji vstupují ke studiu oborů, kde není nutné skládat přijímací zkoušky (a šance na přijetí je zde pochopitelně vyšší), a pak přestupují na obory jiné. O tom svědčí i fakt, že **největší podíl studentů předčasně ukončuje studium technických oborů**, což jsou právě obory vysokých škol, které mají poměrně nouzi o uchazeče a velice často přijímají všechny uchazeče o studium. Tyto obory pak volí ve větší míře uchazeči, kteří prakticky nemají o obor zájem a následně odchází z vysokoškolského studia definitivně nebo se po neúspěšném ukončení studia následně hlásí ke studiu jiných oborů. Případně se ke studiu hlásí uchazeči s nižšími studijními ambicemi, kteří si chtějí „vyzkoušet“, zda jsou vůbec schopni vysokou školu vystudovat.

V případě **strojírenských oborů** odchází předčasně ze studia **31 %** absolventů, u **elektrotechnických oborů** jde

o **19 %** studentů, studium **stavebnictví** nedokončí **13 %** studentů, **chemie 22 %** studentů a **ostatních technických oborů 25 %** studentů. Oproti tomu **v oborech lékařských, právních a uměleckých**, kde jsou poměrně obtížné přijímací zkoušky a šance na přijetí je v porovnání s technickými obory výrazně nižší, odchází studenti předčasně ze studia **mnohem méně často** (5 % u právních oborů, 8 % v případě lékařských oborů a 9 % u oborů uměleckých).

Studenti, kteří předčasně ukončí studium a vracejí se zpět na vysokou školu, si obvykle vybírají obor obdobného zaměření, případně pokud začínají studovat obory jiného zaměření, si ve větší míře vybírají ekonomii nebo i „ostatní humanitní“ obory.

Ve většině oborových skupin **nadpoloviční většina těch, kteří studium předčasně ukončili a na vysokou školu se následně vrací, začíná studium ve stejných oborových skupinách**. Výjimkou jsou obory matematicko-fyzikální (ke studiu stejné oborové skupiny se jich vrací 43 %), obory chemické (návraty v 34 %) a obory právní (30 % těch, kteří ze studia předčasně odchází). Nejvyšší návraty do studia oborů obdobného zaměření (více než v 80 % případů) vykazují obory stavebnictví a obory zemědělské.

Přestupy studentů do studia programů jiných oborových skupin jsou častější, než byly v minulosti (resp. v období 2002–2005). Nejedná se již pouze o přestupy z oborových skupin s nižší mírou přestupů uvnitř oborové skupiny a obory umělecké, ale i o oborové skupiny s až 60% mírou přestupů uvnitř oborové skupiny. **Studenti prakticky všech oborových skupin nejčastěji přestupují do studia ekonomie**.

5.1 Absolventi gymnázií a jejich úspěšnost při studiu na vysokých školách

Gymnázia díky charakteru svých vzdělávacích programů poskytují všeobecné vzdělání a jejich hlavním cílem je vybavit absolventy znalostmi a dovednostmi, které jim dají dobrý základ pro studium na vysoké škole. Gymnázia existují ve všech okresech, a tak jsou poměrně dobře dopravně dostupná pro všechny, kteří chtějí získat střední vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru. **Absolventi gymnázií jsou poměrně flexibilní a vzhledem k jejich širším znalostem z více**

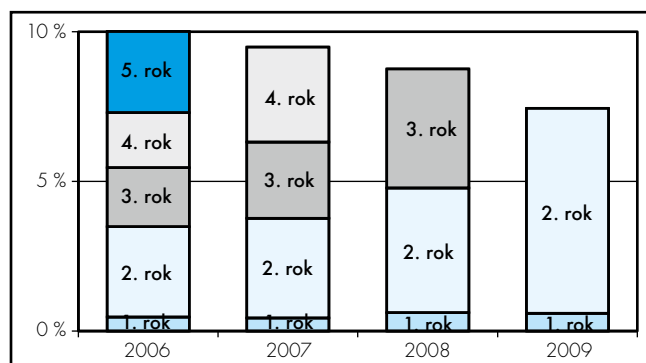
5. Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu

oborů mají širší prostor pro výběr oboru, který chtějí na vysoké škole studovat. Nejsou úzce specializovaní, jako je tomu ve většině případů u absolventů oborů odborně zaměřených středních škol, škála výběru studijních oborů je obvykle širší a ve větší míře se zaměřují na studium humanitního směru.

Ke studiu na vysoké škole se bezprostředně po maturitě hlásí prakticky všichni absolventi gymnázií a naprostá většina (95 %) jich je ke studiu i přijata. Pokud se hlásí ke studiu na vyšší odborné škole, vnímají ji spíše jako další možnost v případě, že by na vysokou školu nebyli přijati.

Ze všech absolventů středních škol jsou to právě absolventi oborů gymnázií, kteří jsou při studiu na vysoké škole nejvíce úspěšní a studia zanechávají v nejmenší míře. Díky tomu, že mají znalosti a dovednosti, které jim poskytují dobrý základ pro studium na vysoké škole, nastupují obvykle ke studiu oborů, o které mají skutečně zájem.

Obrázek 5.2: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi gymnázií

Oproti absolventům gymnázií z roku 2002 se jejich odchody z vysokoškolského studia výrazně snížily. Ze studia odešla (a znovu už nenastoupila) desetina studentů – absolventů gymnázií z roku 2006, kteří ke studiu nastoupili. V případě absolventů z roku 2002 se jednalo o 13 %.

Nejméně studentů (0,5 %) definitivně ukončilo studium v průběhu prvního roku studia, což je ale dáno spíše organizací studia na vysoké škole než skutečnými odchody, kdy školy s kreditním systémem ukončují neúspěšným studentům

obvykle studium až v případě, že nedokončí ročník, a ne v průběhu prvního roku studia ani po prvním semestru. V průběhu druhého roku studia odešla 3 % studentů a během třetího roku ukončilo předčasně vysokoškolské studium okolo 2 % studentů – absolventů oborů gymnázií. Oproti absolventům roku 2002 zde došlo k výraznému posunu – s výjimkou odchodů ve druhém roce studia, kdy se situace nezměnila, se snížily míry odchodů ve všech letech následujících po maturitní zkoušce.

Celkově absolventi gymnázií odcházejí ze studia na vysoké škole zejména v prvním a druhém roce studia, dva roky po maturitě opustí vysoké školy 7 % z nich (viz údaje o předčasných odchodech ze studia u absolventů z roku 2009).

Část z nich se ale zpět ke studiu vrací, o čemž svědčí i údaje o odchodech absolventů, kteří již mají pět let po maturitě. Zde se jedná pouze o 3,6 % studentů, kteří ze studia odešli v prvních dvou letech studia a znovu na vysokou školu nenastoupili.

Pokud se zaměříme na obory, které absolventi gymnázií na vysoké škole studují, pak ukončují předčasně zejména studium technických, zemědělských a matematicko-fyzikálních oborů, ve všech případech se jedná o více než desetiprocentní míru předčasných odchodů. Nejčastěji jde o ty, kteří nastoupili ke studiu oborů strojírenských (20 % studentů), matematicko-fyzikálních (13 %), zemědělských (12 %) a elektrotechnických (11 %). Na druhé straně nejméně absolventů gymnázií předčasně odejde ze studia práv (4 %) a medicíny a zdravotnických oborů (5 %).

Absolventi gymnázií, kteří v průběhu studia na vysoké škole studium ukončí před jeho absolvováním a následně k dalšímu vysokoškolskému studiu nastoupí, nejčastěji nastupují ke studiu ostatních humanitních oborů (22 %) a oborů ekonomických (20 %). Naopak nejméně často přestupují ke studiu chemie (2 %), strojírenství (2 %), oborů uměleckých (3 %), oborů zemědělských (4 %) a elektrotechnických (4 %). Ostatní skupiny vysokoškolských oborů se na přestupech studentů podílejí od 5 do 10 %.

Jestliže se absolventi gymnázií po neúspěšném studiu na vysoké škole opětovně vracejí, obvykle v nadpoloviční většině nastupují ke studiu programů obdobného zaměření.

Tabulka 5.2: Přestupy mezi obory vysokých škol – absolventi gymnázií

	MATFY	PŘÍROD	STROJ	ELEKT	CHEM	TECHN	STAVE	ZEMĚD	LÉKAŘ	EKON	PRÁVO	HUMA-OS	UČITE	UMĚNÍ
10 MATFY	45,8 %	2,9 %	1,2 %	6,3 %	0,6 %	4,5 %	2,2 %	0,5 %	1,3 %	19,5 %	1,7 %	7,3 %	4,9 %	1,3 %
10 PŘÍROD	2,1 %	52,1 %	0,2 %	0,4 %	2,8 %	3,0 %	0,6 %	4,4 %	9,5 %	6,5 %	1,4 %	9,5 %	6,3 %	1,1 %
23 STROJ	2,3 %	1,2 %	51,6 %	3,1 %	0,5 %	17,6 %	2,0 %	2,5 %	0,8 %	11,0 %	0,9 %	3,8 %	2,1 %	0,6 %
26 ELEKT	15,1 %	0,7 %	2,3 %	50,8 %	0,1 %	6,8 %	1,5 %	1,4 %	0,6 %	15,3 %	0,7 %	2,5 %	1,7 %	0,6 %
28 CHEM	1,9 %	10,1 %	0,6 %	0,8 %	28,8 %	6,3 %	0,7 %	6,6 %	19,0 %	9,7 %	2,0 %	7,0 %	6,1 %	0,4 %
2 TECHN	4,4 %	5,5 %	2,1 %	4,7 %	2,0 %	44,2 %	2,5 %	3,1 %	6,5 %	11,5 %	1,6 %	7,2 %	3,8 %	0,9 %
36 STAVE	2,9 %	2,5 %	2,0 %	1,1 %	0,9 %	7,0 %	58,8 %	1,3 %	1,5 %	10,6 %	1,5 %	5,0 %	3,2 %	1,6 %
4 ZEMĚD	0,5 %	7,1 %		0,3 %	2,1 %	2,6 %	0,9 %	57,9 %	5,2 %	7,5 %	1,0 %	8,0 %	5,7 %	1,1 %
5 LÉKAŘ	1,6 %	6,8 %	0,2 %	0,7 %	4,0 %	4,1 %	0,3 %	2,4 %	58,5 %	5,7 %	1,9 %	7,2 %	6,4 %	0,2 %
62 EKON	2,3 %	1,4 %	0,8 %	0,8 %	0,6 %	2,5 %	1,0 %	0,8 %	0,9 %	63,7 %	6,8 %	13,5 %	3,9 %	1,0 %
68 PRÁVO	2,6 %	0,9 %	0,4 %	0,5 %	0,4 %	1,0 %	0,9 %	0,6 %	1,5 %	20,7 %	31,0 %	34,1 %	3,4 %	2,1 %
6 HUMA-OS	1,0 %	1,9 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	1,6 %	0,4 %	0,7 %	1,4 %	9,8 %	6,0 %	61,5 %	11,3 %	3,9 %
75 UČITE	1,4 %	3,5 %	0,3 %	0,2 %	0,6 %	1,4 %	0,4 %	1,5 %	2,4 %	8,0 %	3,8 %	25,3 %	48,3 %	2,9 %
8 UMĚNÍ	1,5 %	1,5 %		0,9 %		1,7 %	1,1 %	0,5 %	0,6 %	6,6 %	2,5 %	19,3 %	11,3 %	52,3 %
VŠICHNI	5,7 %	7,0 %	2,4 %	4,2 %	1,8 %	6,2 %	3,5 %	3,5 %	5,8 %	21,2 %	4,6 %	21,8 %	9,7 %	2,6 %

Výjimku tvoří obory chemie, právní, ostatní technické, matematicko-fyzikální a obory pedagogické.

Ve všech oborových skupinách s výjimkou přírodních věd, zemědělství a lékařských a zdravotnických věd existuje alespoň jedna jiná oborová skupina, do které nastupuje více než 10 % studentů – absolventů oborů gymnázií, kteří začnou opakovaně vysokou školu studovat.

Po předčasném odchodu ze studia matematických a fyzikálních oborů nastupuje 20 % těch, kteří se opakovaně na vysokou školu vrátí, ke studiu ekonomických oborů. Obory ekonomie si vybírají zejména proto, že se jedná o studenty matematicky zaměřené, kteří své znalosti matematiky při dalším studiu využijí. Ke studiu programů ostatních oborových skupin následně nastupuje 1–7 % absolventů gymnázií, kteří předčasně ukončili studium matematických a fyzikálních oborů a následně znovu nastoupili ke studiu.

Jedinou oborovou skupinou, ze které absolventi gymnázií přecházejí mimooborově ve větší míře ke studiu některého z technických oborů, je **strojírenství**. Téměř pětina (18 %) těch, kteří předčasně ukončí vysokoškolské studium strojírenských oborů a znovu na vysokou školu nastoupí, začíná studovat nejčastěji ostatní technické obory (18 %), případně ekonomii (11 %).

5.2 Absolventi oborů lyceum a jejich úspěšnost při studiu na vysokých školách

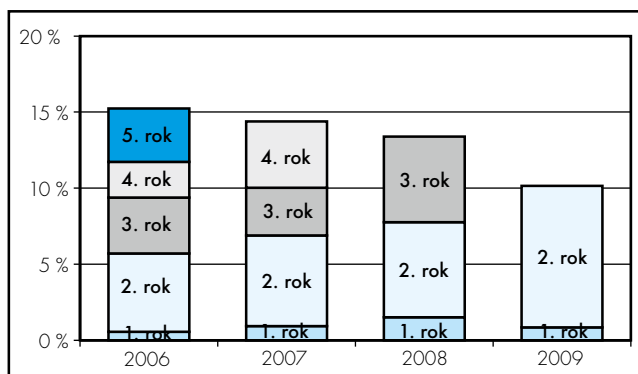
Spolu s tím, jak školy postupně otvíraly obory lyceí, rostly v posledních letech i počty absolventů těchto oborů. Obory lyceí začaly střední školy vyučovat na konci devadesátých let, počty absolventů začaly významně narůstat až od roku 2003/04. V současné době vyučuje obory lyceí 220 středních škol, přičemž každoročně jejich počet narůstal. **Obory lyceí řadíme do všeobecného vzdělávání**, vzhledem k tomu, že v jejich vzdělávacích plánech je v porovnání „klasických“ odborně zaměřených oborů středních škol daleko větší prostor věnován všeobecně vzdělávacím předmětům. Zejména díky tomu vykazují absolventi oborů lyceí, stejně jako absolventi gymnázií, vyšší úspěšnost ve vysokoškolském studiu a nižší míru odchodů z vysokoškolského vzdělávání oproti absolventům odborně zaměřeného studia na středních školách.

Podíly odchodů absolventů lyceí z vysokoškolského studia jsou vyšší než podíly odchodů absolventů gymnázií, ale výrazně nižší než podíly odchodů absolventů oborů středních odborných škol, středních odborných učilišť a oborů nástavbového studia. V porovnání s obdobím 2000–2005 podíl odchodů absolventů lyceí z vysokoškolského studia zůstává zachován. Po pěti letech od ukončení střední školy zanechalo studia 15 % absolventů lyceí, kteří ke studiu nastoupili.

Stejně jako v případě absolventů gymnázií **zanechá nejvíce absolventů studia po druhém ročníku**, ale je zřejmé, že poměrně velká část absolventů, kteří studia zanechali, se do vysokoškolského studia opětovně navrací – po dvou letech od maturity odchází ze studia 10 % absolventů z roku 2009. **Čím déle od maturity jsou, tím se snižuje podíl těch, kteří odešli v prvních dvou letech ze studia a na vysokou školu**

se již nevrátili, v případě absolventů z roku 2006 je jich pouze 6 %. Oproti absolventům z roku 2002 se rovněž snižuje podíl těch, kteří odcházejí z vysokých škol po třetím roce studia (5,8 % absolventů z roku 2006 oproti 7,7 % absolventů z roku 2002). Toto je dáno zejména přechodem vysokých škol na dvoustupňové studium a s tím související celkově vyšší mírou dokončování studia.

Obrázek 5.3: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi lyceí

Z oborového pohledu **ukončují absolventi lyceí předčasně studium nejčastěji v případě ostatních technických oborů** (pětina těch, kteří ke studiu nastoupili). Dále se jedná o studenty matematicko-fyzikálních, přírodovědných, strojírenských, elektrotechnických a zemědělských oborů, kdy ze studia odchází 15–20 % absolventů lyceí, kteří ke studiu nastoupili. Naopak pod desetiprocentní hranicí odchodů ze studia se pohybují ti absolventi lyceí, kteří začali studovat ekonomické obory a právo na vysokých školách. V případě ostatních oborů odchází z vysokoškolského studia 10–15 % absolventů lyceí, kteří ke studiu nastoupí.

V případě, že **absolventi lyceí přestupují v rámci studia na vysoké škole z oboru na obor, jedná se nejčastěji o přestupy do ekonomických oborů** (29 % přestupujících). Mírně nad desetiprocentní hranicí odchodů se pohybují přestupující na ostatní humanitní obory (12 %), obory učitelství (11 %) a ostatní technické obory (11 %).

Pokud absolventi lyceí studium předčasně ukončí a znovu ke studiu na vysokou školu nastoupí, u poloviny oborových skupin se jedná o **přestup v rámci oborové skupiny z více než 50 %** (obory strojírenské, stavební, zemědělské, ekonomické, ostatní humanitní a obory pedagogiky a učitelství). V případě ekonomických oborů se jedná dokonce o více než 70 %. V ostatních skupinách oborů se přestupy v rámci oborových skupin pohybují pod padesátiprocentní hranicí, nejmenší míru přestupů uvnitř oborové skupiny vykazují absolventi oborů lyceí, kteří studovali chemické obory (21 %), obory právní (26 %) a obory matematicko-fyzikální (33 % míra přestupů v rámci oborové skupiny).

V porovnání s absolventy jiných oborů středních škol **absolventi lyceí mnohem častěji při opětovných nástupech k vysokoškolskému studiu nastupují ke studiu programů jiných oborových skupin, než původně studovali**. Vzhledem k nízkému počtu absolventů odcházejících ze studia a znovu se vracějících do studia v některých oborových skupinách se zde zabýváme pouze studenty matematicko-fyzikálních, stro-

Tabulka 5.3: Přestupy mezi obory vysokých škol – absolventi lyceí

	MATFY	PŘÍROD	STROJ	ELEKT	CHEM	TECHN	STAVE	ZEMĚD	LÉKAŘ	EKON	PRÁVO	HUMA-OS	UČITE	UMĚNÍ
10 MATFY	33,8 %		3,7 %	7,4 %		10,3 %	4,0 %			25,0 %		5,1 %	6,6 %	
10 PŘÍROD	5,6 %	38,2 %				5,6 %		4,5 %	4,5 %	5,6 %		13,5 %	12,4 %	
23 STROJ			57,8 %	3,3 %		16,3 %	2,6 %	3,3 %		6,7 %		4,1 %		
26 ELEKT	14,7 %		4,2 %	48,4 %		9,5 %	2,5 %		1,8 %	10,9 %		2,5 %	3,5 %	
28 CHEM		8,0 %			21,3 %	9,3 %		8,0 %	9,3 %	18,7 %		8,0 %	6,7 %	
2 TECHN	5,7 %	1,3 %	5,5 %	7,0 %	2,1 %	46,2 %	6,5 %	1,8 %	2,1 %	13,8 %	1,0 %	3,4 %	3,1 %	
36 STAVE	2,0 %	1,3 %	2,4 %	2,0 %		12,1 %	60,6 %	1,3 %		10,4 %		3,0 %	3,7 %	
4 ZEMĚD								53,5 %				9,3 %		
5 LÉKAŘ		11,4 %							42,9 %				14,3 %	
62 EKON	2,1 %		0,6 %	0,9 %	0,4 %	3,6 %	0,7 %	0,9 %	0,4 %	77,3 %	2,8 %	6,4 %	3,3 %	0,4 %
68 PRÁVO										36,8 %	26,3 %			
6 HUMA-OS	2,2 %					3,3 %				11,9 %	3,9 %	57,2 %	16,9 %	1,9 %
75 UČITE	4,2 %	1,5 %		1,5 %		1,5 %				7,0 %	2,1 %	17,3 %	60,9 %	2,1 %
8 UMĚNÍ												17,2 %	17,2 %	41,4 %
VŠICHNI	6,4 %	2,2 %	6,5 %	6,3 %	1,2 %	11,3 %	7,2 %	2,0 %	1,4 %	29,4 %	1,9 %	12,0 %	11,1 %	1,1 %

jíreňských, elektrotechnických, ostatních technických, stavebnických, ekonomických, ostatních humanitních a učitelských oborů, tedy pouze obory početněji zastoupenými.

5.3 Absolventi oborů středních odborných škol a jejich úspěšnost při studiu na vysokých školách

Obory středních odborných škol byly původně určeny k přípravě absolventů pro přímý vstup na trh práce. Vzhledem k charakteru vzdělávání a obsahu vzdělávacích programů oborů středních odborných škol mají absolventi daleko hlubší odborné znalosti včetně absolvování odborné praxe, než je tomu v případě absolventů gymnázií a lyceí, na druhé straně ale nemají tak široký všeobecný přehled. Přesto se ke studiu v terciárním vzdělávání hlásí stále vyšší podíl absolventů, a dokonce dochází k tomu, že počet přihlášených absolventů odborného středoškolského proudu je odpovídající počtu přihlášených absolventů gymnázií.

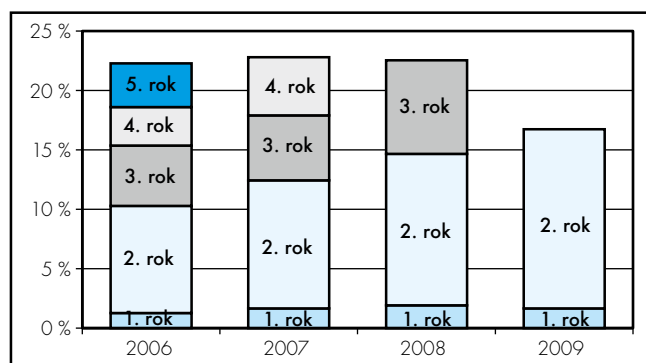
Absolventi oborů středních odborných škol se většinou hlásí ke studiu oborů na vysoké škole, která je svým zaměřením blízká absolvovanému středoškolskému oboru. Výběr oboru tak ve velké míře závisí právě na zaměření střední školy, kterou uchazeč absolvoval. Z tohoto důvodu je podstatné jak sledovat chování absolventů oborů středních škol na vysoké

škole jako celku, tak se zaměřit na jednotlivé oborové skupiny středních odborných škol.

Absolventi oborů středních odborných škol odcházejí předčasně z vysokoškolského studia ve větší míře, než je tomu v případě absolventů oborů gymnázií a lyceí. Celkově zanechalo vysokoškolského studia před jeho úspěšným ukončením 21,2 % absolventů těchto oborů z let 2006–2009, kteří na vysoké školy nastoupili. Jak je patrné z vývoje v posledních letech, část těchto studentů se ještě v budoucnu na vysoké školy vrátí a dá se předpokládat, že studia i úspěšně ukončí. Oproti výsledkům publikovaným v roce 2007 však již neplatí, že čím déle od maturity, tím stoupá podíl studentů – absolventů oborů středních odborných škol, kteří vysokoškolské studium předčasně ukončí. Podíl absolventů oborů středních škol, kteří maturovali v roce 2006, 2007 a 2008 a studium předčasně ukončili, je prakticky stabilní a pohybuje se mezi 22 % a 23 %. Na tuto situaci má každopádně podstatný vliv postupný přechod vysokých škol z dlouhých magisterských programů na dvou- a tříleté studium bakalářské a navazující magisterské a také opakované návraty do studia.

Předčasné odchody absolventů oborů středních odborných škol z vysokoškolského studia v jednotlivých letech po maturitě je možné nejlépe vysledovat u absolventů, kteří maturovali v roce 2006. Celkově jich neúspěšně ukončilo studium a déle nestuduje necelá čtvrtina – 22,3 %. Nejvyšší podíl odchodů nastává v průběhu prvních dvou let po ukončení střední školy (10,3 % absolventů oborů středních odborných škol, kteří studovali na vysoké škole, což je o téměř dva procentní body více, než tomu bylo u absolventů z roku 2002). Další 5 % jich odchází po druhém roce studia. Podíly neúspěšných odchodů po třetím a čtvrtém roce studia jsou již nižší – v každém roce se jedná o 3–4 %. Oproti absolventům z roku 2002 se míry odchodů po druhém roce studia výrazně snížily. Nižší podíly odchodů ve třetím a dalším roce od maturity jsou způsobeny tím, že studenti bakalářského studia, kteří si „prodloužili“ studium nebo byli v prvním oboru neúspěšní a studují na dalším oboru, mají v posledním roce studia obvykle vysokou motivaci studium úspěšně dokončit. Odchody po třetím a čtvrtém roce

Obrázek 5.4: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi maturitních oborů SOŠ

5. Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu

Tabulka 5.4: Přestupy mezi obory vysokých škol – absolventi maturitních oborů SOŠ

	MATFY	PŘÍROD	STROJ	ELEKT	CHEM	TECHN	STAVE	ZEMĚD	LÉKAŘ	EKON	PRÁVO	HUMA-OS	UČITE	UMĚNÍ
10 MATFY	38,2 %	1,9 %	2,0 %	8,8 %	0,4 %	6,2 %	1,4 %	1,7 %	0,5 %	23,4 %	0,5 %	7,1 %	6,9 %	1,0 %
10 PŘÍROD	1,5 %	46,3 %	0,7 %	1,5 %	6,7 %	7,5 %	0,6 %	6,3 %	6,6 %	5,2 %	0,8 %	7,9 %	7,9 %	0,6 %
23 STROJ	1,8 %	0,8 %	57,4 %	2,8 %	0,4 %	15,7 %	3,0 %	3,4 %		8,6 %	0,5 %	3,3 %	2,0 %	0,2 %
26 ELEKT	9,6 %	0,4 %	1,8 %	61,2 %	0,3 %	7,3 %	0,9 %	1,7 %	0,2 %	11,9 %	0,4 %	1,7 %	2,3 %	0,3 %
28 CHEM		9,4 %	0,4 %	0,5 %	44,7 %	8,3 %	0,6 %	11,3 %	5,3 %	8,3 %		4,4 %	5,9 %	0,5 %
2 TECHN	3,4 %	3,2 %	3,0 %	5,3 %	1,2 %	53,5 %	2,6 %	3,6 %	1,6 %	11,6 %	0,9 %	4,8 %	4,4 %	0,6 %
36 STAVE	1,2 %	1,2 %	1,9 %	0,8 %	0,4 %	11,3 %	68,6 %	1,7 %		6,7 %	0,3 %	2,9 %	2,1 %	0,8 %
4 ZEMĚD	0,4 %	2,1 %	0,8 %	0,5 %	1,3 %	4,6 %	1,0 %	69,2 %	1,1 %	8,7 %	0,6 %	4,4 %	5,0 %	0,4 %
5 LÉKAŘ		1,1 %		0,5 %	1,4 %	2,1 %		0,7 %	80,9 %	1,6 %		2,8 %	8,3 %	
62 EKON	1,6 %	0,5 %	0,3 %	1,0 %	1,0 %	3,0 %	0,6 %	0,8 %	0,1 %	79,9 %	1,0 %	6,8 %	3,0 %	0,3 %
68 PRÁVO				1,8 %		3,1 %				30,0 %	23,3 %	33,5 %	4,8 %	
6 HUMA-OS	1,5 %	1,8 %	0,4 %	0,5 %	0,3 %	7,9 %	0,3 %	0,6 %	1,2 %	12,9 %	1,8 %	57,8 %	10,9 %	2,0 %
75 UČITE	2,3 %	2,4 %	0,3 %	1,0 %	0,5 %	2,5 %	0,5 %	1,2 %	1,2 %	8,2 %	1,4 %	17,1 %	57,4 %	4,0 %
8 UMĚNÍ						2,1 %	0,8 %			3,2 %		10,0 %	9,0 %	72,3 %
VŠICHNI	4,2 %	2,9 %	5,2 %	8,6 %	2,2 %	11,0 %	5,9 %	6,3 %	3,9 %	28,0 %	1,0 %	10,9 %	8,1 %	1,9 %

studia se týkají částečně studentů dobíhajících „dlouhých“ magisterských programů, částečně těch, kteří se již dříve po neúspěšném studiu na vysoké školy vrátili.

Celkově vývoj mezi roky 2002 a 2006 odpovídá i tomu, že ke studiu na vysoké školy vstupuje stále více absolventů oborů středních odborných škol. Díky skutečnosti, že některé vysoké školy (zejména technického zaměření) nepořádají přijímací zkoušky a přijímají uchazeče pouze na základě předložení maturitního vysvědčení, vstupují na vysoké školy i absolventi, kteří by v minulosti neprošli přijímacím řízením a kteří spíše zkoušejí, zda na studium mají. Ti pak velice často vysoké školy opouštějí v průběhu prvního a druhého roku studia.

Je zřejmé, že vyšší předčasné odchody absolventů oborů středních odborných škol z vysokoškolského studia oproti absolventům gymnázií a lyceí budou znamenat i vyšší míry jejich odchodů ze studia v rámci jednotlivých oborových skupin vysokých škol. Na výši těchto měř odchodu se pochopitelně významně podílí i náročnost studia v těchto oborech.

Více než 30 % studentů – absolventů oborů středních odborných škol – **předčasně ukončuje studium** (na vysoké škole již nestudují, ani v jiném oboru) v případě **oborů strojírenských** (34 %), **ostatních technických oborů** (31 %) a **zemědělství** (31 %). Je zřejmé, že se zčásti jedná právě o obory vysokých škol, kde se nepořádají přijímací zkoušky. Velká část absolventů, kteří tato studia nedokončí, nemá dostatečné studijní předpoklady a spíše zkoušejí, zda na studium na vysoké škole „mají“, případně se jedná o absolventy, kteří se hlásili původně na jiný obor a nebyli ke studiu přijati.

Dvaceti- až třicetiprocentní předčasné odchody absolventů oborů středních odborných škol ze studia vykazují oborové skupiny matematických a fyzikálních věd (29 %), obory přírodovědné (téměř 30 %) a elektrotechnické (21 %). Těsně pod 20% mírou odchodu se pohybují studenti stavebnictví. Nejnížší předčasné odchody ze studia (těsně pod 10% hranicí) nacházíme u oborů právních a uměleckých.

Absolventi oborů středních odborných škol, kteří mají za sebou neúspěšné studium a **znovu na vysoké školy nastupují, studují nejčastěji ekonomii** (30 % těch, kteří studium

předčasně ukončili a znovu začínají studovat), **ostatní technické obory** (11 %), případně **ostatní humanitní obory** (11 %). Zaznamenali jsme zde posun oproti údajům z let 2002–2005, kdy tito studenti kromě uvedených skupin oborů častěji vstupovali i ke studiu oborů strojírenských a elektrotechnických.

Pouze v případě šesti oborových skupin vysokých škol (elektrotechnické obory, stavebnictví, zemědělství, lékařské vědy a zdravotnictví, ekonomie a umění) **více než 60 % absolventů oborů středních odborných škol, kteří ze studia těchto oborů předčasně odešli, začne studovat obory stejného zaměření.** Na druhé straně pod hranici 50 % „vnitroskupinových“ návratů jsou v tomto případě pouze obory matematické a fyzikální, přírodovědné, chemie a práva.

Vyšší míry mezioborových přestupů do jedné oborové skupiny jsou spíše výjimkou, jedinou skupinou, kde k tomuto dochází, jsou právní obory, kde se objevují třetinové přestupy do ostatních humanitních oborů a téměř třetinové mezioborové přestupy do oborů ekonomických.

Mezioborové přestupy absolventů oborů středních odborných škol po neúspěšném ukončení studia na vysoké škole vyšší než 20 % se objevují pouze ve skupině matematicko-fyzikálních oborů, odkud 23 % těchto studentů přechází ke studiu ekonomických oborů.

Skupinami, u kterých dosahují **mezioborové přestupy hodnot vyšších než 15 %, jsou ještě obory strojírenské a pedagogika a učitelství.** V případě oborů **strojírenských** přechází 16 % absolventů oborů středních odborných škol, kteří studium ukončili a znovu na vysoké školy vstupují, ke studiu ostatních technických oborů, mezioborové přestupy do jiných oborových skupin jsou nižší než deset procent. Absolventi oborů středních odborných škol, kteří neúspěšně ukončili studium v oborech **pedagogika, učitelství a sociální péče** a znovu se na vysoké školy vrátili, v rámci mezioborových přestupů nejčastěji nastupují ke studiu ostatních humanitních oborů (17 %).

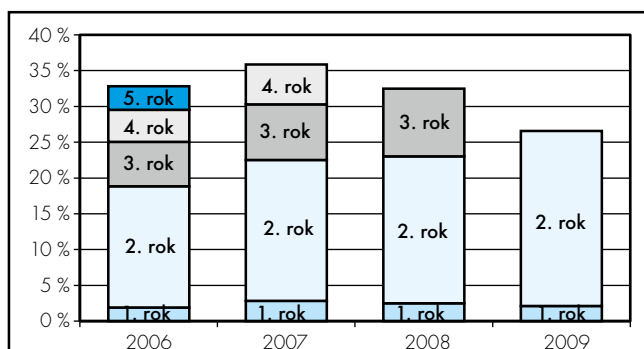
K více než desetiprocentním mezioborovým přestupům dochází dále v případě oborů elektrotechnických, chemie, ostatních technických, stavebních a ostatních humanitních.

5.3.1 Absolventi vybraných skupin oborů vzdělávání SOŠ a jejich úspěšnost při studiu na vysokých školách

SOŠ 23 Strojírenství a strojírenská výroba

Absolventi oborů strojírenství a strojírenská výroba středních odborných škol, kteří nastoupí ke studiu na vysoké škole, **si vybírají zejména technické obory** (85 %), z nichž jsou nejvíce zastoupené obory strojírenské (58 % absolventů studujících na vysoké škole) a obory „ostatní technické“ (18 %).

Obrázek 5.5: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 23

Jak již bylo řečeno výše, absolventi oborů strojírenství **odcházejí** v porovnání s ostatními absolventy oborů středních odborných škol **ze studia nejčastěji**. Předčasně odchází ze studia **32 %** z těch, kteří na vysoké školy nastoupí (jedná se o absolventy z let 2006–2009). Tito studenti z vysoké školy odešli a do současné doby ke studiu znovu nenastoupili. Je však pravděpodobné, že část z nich se ke studiu vrátí, zejména v případě absolventů z posledních několika let.

Ve všech skupinách vysokoškolských oborů, kde studuje dostatečný počet absolventů strojírenských oborů středních odborných škol, **jsou míry předčasných odchodů ze studia poměrně vysoké** – pohybují se od **25 %** v případě oborů učitelství, ekonomie a ostatních humanitních oborů až **do 41 %** u oborů matematicko-fyzikálních. Ti, kteří studují technické obory, odchází ze studia před jeho absolvováním z 29–38 % (pod hranicí 30 % se z technických oborů pohybují pouze obory stavebnictví, geodézie a kartografie).

Abychom si udělali obrázek o tom, jak v jednotlivých letech po složení maturitní zkoušky absolventi strojírenských oborů středních odborných škol odchází z vysokoškolského studia před jeho úspěšným ukončením, vycházíme **z údajů o absolventech z roku 2006**, kteří mají možnost již několik let na vysoké škole studovat. Z těch, kteří v tomto roce absolvovali střední školu a začali studovat na vysoké škole, **odešlo předčasně ze studia 33 %**. **Nejčastěji odchází** absolventi strojírenských oborů z vysokoškolského studia **v průběhu prvních dvou let od maturitní zkoušky** (20 % z těch, kteří na vysokou školu nastoupí), **odchody ve třetím, čtvrtém a pátém roce studia již nejsou tak významné** (6 %, resp. 5 % a 3 %). Oproti údajům, které byly publikované v roce 2007 a týkaly se absolventů z roku 2002, **došlo k výraznému zvýšení míry**

předčasných odchodů v průběhu druhého roku studia a bezprostředně po něm, naopak se výrazně snížila míra odchodů ve třetím a dalších letech studia. Zvýšení míry odchodů v prvních dvou letech je způsobeno zejména stále se zvyšujícím podílem absolventů strojírenských oborů středních odborných škol, kteří vstupují k vysokoškolskému studiu převážně na technické obory, kam se nedělají přijímací zkoušky a ke studiu je přijat prakticky každý. Často pak na vysoké školy nastoupí studenti, kteří nemají pro vysokoškolské studium předpoklady, a tak jej ukončí před úspěšným absolvováním. Naopak snížení míry odchodů ve třetím a dalších letech je způsobeno zejména přechodem vysokých škol na dvoustupňové studium (bakalářské a navazující magisterské programy), studium v bakalářských programech je tedy oproti dlouhému pětiletému studiu v minulosti kratší, a je tedy větší šance na jeho dostudování. Navíc ne všichni bakaláři následně pokračují ve studiu v navazujících magisterských programech.

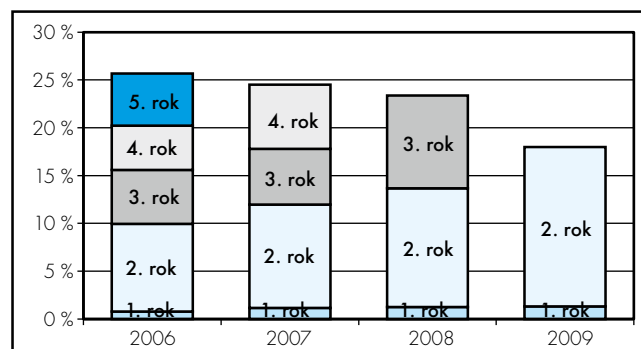
SOŠ 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika

Absolventi oboru elektrotechnika, komunikační a výpočetní technika středních odborných škol na vysoké škole **studují zejména technické obory** (68 % z těch, kteří začnou na vysoké škole studovat), z nich **především obory stejného zaměření jako na střední škole**, tedy obory elektrotechnické (48 %). Za zmínku stojí i obory matematicko-fyzikální (12 %) a obory ekonomie (11 %).

Z absolventů elektrotechnických oborů středních odborných škol z let 2006–2009, kteří začali studovat na vysoké škole, ukončilo **předčasně vysokoškolské studium 23 %** z nich. Ve skupině absolventů technických oborů středních odborných škol jsou absolventi elektrotechnických oborů spolu s absolventy oborů chemie a stavebnictví jedni z neúspěšnějších. Navíc se dá předpokládat, že se část z nich ještě v dalších letech na vysoké školy vrátí.

Míry předčasných odchodů z vysokoškolského studia se v případě absolventů elektrotechnických oborů středních odborných škol pohybují v jednotlivých oborových skupinách v rozmezí od 7 % u medicíny a lékařských oborů až do 42 % u oborů chemie. V naprosté většině oborových skupin se jedná o odchody ve výši 10–30 %. Nad třicetiprocentní hranicí se kromě již zmíněných oborů chemie pohybují i obory strojírenské (32% míra odchodů), ostatní technické (30 %)

Obrázek 5.6: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 26

a obory zemědělské (34 %). Absolventi elektrotechnických oborů středních odborných škol nejméně často předčasně odcházejí ze studia oborů jim nejbližších – tedy elektrotechnických. Nejnižší míry předčasných odchodů ze studia jsou kromě lékařských a zdravotnických oborů patrné u oborů právních a uměleckých. Ve všech těchto oborech ale studuje velmi malý počet absolventů elektrotechnických oborů středních odborných škol.

Stejně jako v případě ostatních oborových skupin pro analýzu předčasných odchodů ze studia využíváme údaje o absolventech elektrotechnických oborů středních odborných škol, kteří **maturovali v roce 2006**. Z absolventů, kteří nastoupili na vysokou školu, **předčasně ukončilo studium 26 %**. Jedná se o absolventy, kteří v současné době na vysoké škole nestudují, nicméně někdy v budoucnu se mohou znovu ke studiu přihlásit.

Nejvíce těchto absolventů **odchází z vysokoškolského studia v průběhu prvních dvou let studia (10 %)**, v dalších letech se jedná o 5–6 % předčasně odcházejících ročně. V porovnání s výsledky publikovanými v roce 2007 (šlo o absolventy, kteří maturovali v roce 2002) je **podíl předčasných odchodů v prvních dvou letech prakticky stabilní, ale podíl odchodů v dalších letech mírně poklesl** (zhruba o 1 procentní bod ročně). Tento pokles je způsoben zejména přechodem vysokých škol z dlouhých magisterských programů na dvoustupňové studium bakalářských a navazujících magisterských programů. Předčasné odchody ze studia v prvních třech letech jsou na úrovni průměrných odchodů za obory středních odborných škol, ve čtvrtém a pátém roce jsou hodnoty mírně nadprůměrné.

SOŠ 36 Stavebnictví, geodézie a kartografie

Další skupinou absolventů středních odborných škol, která je na vysokých školách početně poměrně zastoupená, jsou **absolventi oborů stavebnictví, geodézie a kartografie**. Absolventi těchto oborů **vstupují na vysoké školy**, stejně jako absolventi ostatních oborových skupin, **zejména ke studiu oborů stejného zaměření**. Jedná se o oborovou skupinu, kde naprostá většina absolventů (70 %) vstupujících ke studiu na vysoké školy studuje opět obory stavebnictví. Další 10 % absolventů vstupujících na vysoké školy studuje v „ostatních technických“ oborech. Ostatní oborové skupiny nejsou již tak početně zastoupeny, studují v nich maximálně 4 % absolventů stavebních oborů studujících na vysoké škole.

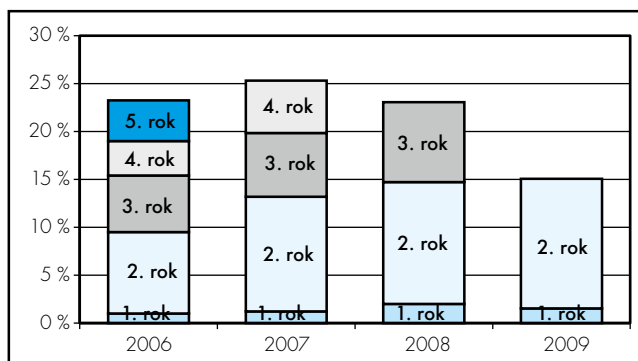
Absolventi oborů stavebnictví patří mezi absolventy technických oborů středních odborných škol, kteří **ze studia na vysoké škole předčasně odcházejí v nejmenší míře** (spolu s absolventy elektrotechnických oborů a oborů chemie), **studium předčasně ukončilo 22 %** absolventů maturujících v letech 2006–2009, kteří na vysoké školy nastoupili. Navíc se dá předpokládat, že část z těch, kteří ze studia předčasně odešli, se ještě v následujících letech ke studiu vrátí.

Míry předčasného ukončení vysokoškolského studia těchto absolventů jsou **v naprosté většině u technických skupin oborů**, v oborech přírodovědných i matematicko-fyzikálních **v rozmezí 30–40 %**. Výjimkou jsou obory, které jsou těmto absolventům nejbližší, tedy **obory stavebnictví a architektury**. V případě těchto oborů odchází předčasně ze studia pouze **28 %** absolventů, kteří ke studiu nastoupili.

Další výjimkou jsou obory chemie, které předčasně opouští 55 % absolventů oborů stavebnictví středních odborných škol, kteří ke studiu nastoupí, v absolutních číslech se však jedná o zanedbatelný počet studentů.

Z ostatních oborových skupin stojí za zmínku ještě **obory ekonomické**, kdy ze studia předčasně odchází 27 % absolventů oborů stavebnictví, a **obory ostatní humanitní** s 18% mírou předčasných odchodů. Ostatní oborové skupiny nejsou významně početně zastoupeny.

Obrázek 5.7: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 36

Pro další analýzy odchodů absolventů oborů stavebnictví, geodézie a kartografie z vysokoškolského studia využíváme **údaje o absolventech, kteří maturovali v roce 2006**. Vzhledem k tomu, že data jsou zpracována stejnou metodikou jako údaje zveřejněné v roce 2007 (jednalo se o maturanty z roku 2002), máme i možnost porovnat vývoj situace v delším časovém horizontu.

Z absolventů oborů stavebnictví středních odborných škol, kteří maturovali v roce 2006 a začali studovat na vysoké škole, jich **23 % do současnosti studium předčasně ukončilo**. Nejčastěji odcházejí tito absolventi z vysokoškolského studia **v prvních dvou letech po složení maturitní zkoušky**, jedná se o celkem **9,5 %** těch, kteří ke studiu nastoupí. **V průběhu třetího roku od maturitní zkoušky odchází ze studia 6 % z nich a ve čtvrtém a pátém roce ročně 4 % z nich**. Celkově jsou míry odchodů těchto absolventů z vysokoškolského studia **mírně nad průměrem všech oborů středních odborných škol**.

V porovnání s absolventy z roku 2002 došlo **k výraznému snížení celkové míry odchodů absolventů stavebních oborů středních odborných škol z vysokoškolského studia**, a to o 7 procentních bodů (z 30 % na 23 %). Změnila se i struktura odcházejících podle počtu let uplynulých od maturitní zkoušky. **Snížil se podíl odcházejících v prvních dvou letech (z 12 % na 9,5 %) a také podíl odcházejících ve třetím roce a později**. Situace je každopádně ovlivněna přechodem vysokých škol na dvoustupňové studium, a tím i kratší dobou studia, která je nutná k absolvování.

SOŠ 41 Zemědělství a lesnictví

I absolventi oborů zemědělství a lesnictví středních odborných škol nastupují na vysoké školy, stejně jako absolventi prakticky všech odborně zaměřených oborů středních škol, **ke studiu obdobného zaměření**. Ke studiu oborů

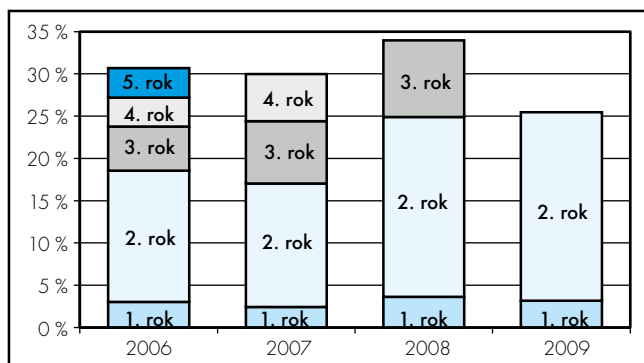
5. Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu

zemědělství, lesnictví a veterinární péče vstupuje 70 % těchto absolventů studujících na vysokých školách. Ostatní oborové skupiny jsou zastoupeny méně než 5 %.

Ze studia **odešla předčasně téměř třetina** (31 %) všech absolventů zemědělských oborů středních odborných škol maturovujících v letech 2006–2009, kteří na vysoké školy nastoupili, což jsou **v rámci absolventů středních odborných škol jedny z nejvyšších hodnot** a obdobné míry předčasných odchodů dosahují pouze absolventi strojírenských oborů.

Předčasné odchody absolventů zemědělských oborů středních odborných škol z vysokoškolského studia se pochopitelně **liši podle oborů, které absolventi na vysoké škole studují. Nejvyšší míry předčasných odchodů** jsme zaznamenali v případě absolventů, kteří **studovali technické obory** (28–48 %), případně **matematicko-fyzikální** (47 %) a **přírodovědné obory** (35 %). Nicméně v absolutních počtech se jedná o poměrně zanedbatelné počty studentů. Významné jsou předčasné odchody ze studia zemědělství, lesnictví a veterinářství (32 %), vzhledem k tomu, že se jedná o nejpochetnější oborovou skupinu. Míry předčasných odchodů absolventů zemědělských oborů středních odborných škol z ostatních skupin oborů vysokoškolského studia se pohybují na úrovni 17–25 %, nicméně opět se jedná o početně malé oborové skupiny.

Obrázek 5.8: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 41

V případě absolventů zemědělských oborů středních odborných škol, kteří **maturovali v roce 2006 a nastoupili ke studiu, jich dosud předčasně ukončilo studium 31 %**. Dá se však předpokládat, že část těchto neúspěšných studentů se ke studiu na vysoké škole v nejbližších letech ještě znovu přihlásí a znovu začne studovat, zejména ti, kteří absolvovali střední školu v posledních letech.

Nejvíce těchto absolventů odchází ze studia do dvou let po složení maturitní zkoušky (18,5 %), v průběhu třetího, čtvrtého a pátého roku po maturitní zkoušce je již míra odchodů nižší – 3–5 %. V porovnání s výsledky publikovanými v roce 2007, které se týkaly maturantů z roku 2002, **došlo celkově ke zvýšení míry předčasných odchodů absolventů zemědělských oborů středních odborných škol z vysokoškolského studia, a to o 2 procentní body.** Změnilo se i rozložení předčasných odchodů z pohledu doby, která uplynula od maturitní zkoušky. **Výrazně se zvýšil podíl odcházejících v průběhu prvních dvou let po maturitní zkoušce (z 12 %**

na 18,5 %), zatímco **podíl odchodů v dalších třech letech poklesl.** I zde se projevil přechod vysokých škol z dlouhých magisterských programů na dvoustupňové studium.

SOŠ 53 Zdravotnictví

Absolventi zdravotnických oborů středních odborných škol vstupují na vysoké školy zejména ke studiu oborů zdravotnictví a lékařství. Ke studiu těchto oborů vstupuje 66 % absolventů zdravotnických oborů středních odborných škol, kteří začnou studovat na vysoké škole. Další významněji zastoupenou oborovou skupinou je pedagogika, učitelství a sociální péče, kam nastoupí 10 % těchto absolventů. Z ostatních oborových skupin stojí za zmínku ještě přírodní vědy a ostatní humanitní obory s 5 % těchto absolventů.

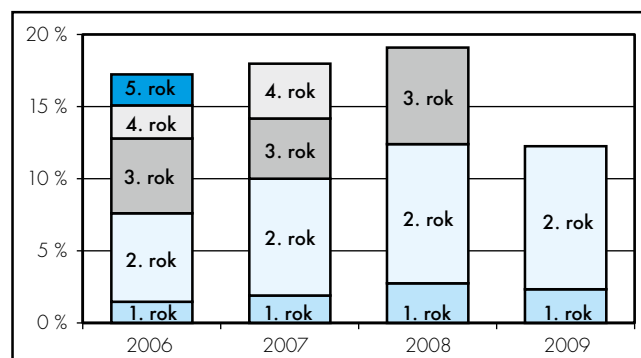
Pokud absolventi zdravotnických oborů vstupují na vysokou školu ke studiu oborů skupiny 53, tedy zdravotnictví, **vybírají si spíše obory ošetrovatelství** (tedy bakalářské tříleté studijní programy) než obory medicíny (tedy dlouhé magisterské studijní programy v délce trvání 6 let).

V rámci absolventů oborů středních odborných škol jsou **míry předčasných odchodů z vysokoškolského studia u absolventů oborů zdravotnictví jedny z nejnižších, jedná se o 17 %.** Nižší míru předčasných odchodů jsme zaznamenali pouze v případě absolventů oborů ekonomických, učitelství a sociální péče a oborů uměleckých. Oproti výsledkům publikovaným v roce 2007 **se míry předčasných odchodů absolventů zdravotnických oborů z vysokoškolského studia zvýšily, což je způsobeno zejména vyšším počtem absolventů vstupujících na vysokou školu.** Je to důsledek změny charakteru zdravotnických oborů, které střední školy nabízejí – v důsledku změny kvalifikačních požadavků pro výkon profese zdravotních sester (ze středoškolského vzdělání na vyšší odborné či vysokoškolské vzdělání) nabízejí střední školy obory, které neposkytují zdravotnickou kvalifikaci. Proto větší podíl absolventů zdravotnických oborů pokračuje ve studiu v terciárním vzdělávání.

Míry odchodů absolventů zdravotnických oborů středních odborných škol z vysokoškolského studia se v rámci více početně zastoupených oborových skupin vysokých škol pohybují od 14 % v případě zdravotnických oborů a oborů pedagogiky, učitelství a sociální péče až do 31 % u přírodovědných oborů.

Pro analýzu předčasných odchodů absolventů oborů zdravotnictví středních odborných škol je nutné počítat s údaji

Obrázek 5.9: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 53

o maturantech studujících na vysoké škole v delším časovém odstupu, v této publikaci se zabýváme absolventy maturujícími v roce 2006.

Z absolventů zdravotnických oborů (maturujících v roce 2006), kteří začali studovat na vysoké škole, ze studia odešlo před jeho úspěšným absolvováním celkem 17 % z nich. Nejčastěji odcházejí v průběhu prvních dvou let od složení maturitní zkoušky (8 % z nich), v dalších letech se jedná o 5 %, resp. 2 %. V porovnání s výsledky z roku 2007, kdy jsme se zabývali absolventy z roku 2002, se **celková míra odchodů ze studia zvýšila o 3 procentní body a zvýšil se i podíl předčasných odchodů v prvních dvou letech po absolvování střední školy (ze 4 % na 7 %).** Mírně se zvýšila i míra odchodů ve třetím roce od maturitní zkoušky (ze 4 % na 5 %), zatímco míry odchodů v dalších dvou letech mírně klesly. Při interpretaci těchto čísel je ale nutné postupovat se zvýšenou opatrností vzhledem k tomu, že se počet absolventů zdravotnických oborů středních odborných škol vstupujících na vysoké školy více než zčtyřnásobil a jedná se o absolventy jinak koncipovaných oborů.

SOŠ 63 Ekonomika a administrativa

Ti, kteří na střední škole **absolvovali obory ekonomika a administrativa středních odborných škol**, si při vstupu na vysokou školu **obvykle volí obory ekonomie a příbuzné** (63 % těch, kteří ke studiu nastoupí), případně **ostatní humanitní obory** (16 %) a obory **učitelství, pedagogika a sociální péče** (7 %). Při studiu na vysoké škole jsou ti absolventi **poměrně úspěšní, ze studia předčasně odešlo pouze 16 %** maturantů z let 2006–2009, kteří ke studiu nastoupili, navíc se dá předpokládat, že část z nich se ještě v budoucnu zpět na vysoké školy vrátí. V rámci absolventů oborů středních odborných škol jsme nižší míru předčasných odchodů zaznamenali pouze u oborů uměleckých a učitelství a sociální péče.

Předčasné odchody absolventů oboru ekonomika a administrativa středních odborných škol se **liší podle toho, jaké obory na vysoké škole studují.** Častěji ze studia před jeho úspěšným ukončením odcházejí zejména ti, kteří studují **technické obory, obory přírodovědné, matematicko-fyzikální a zemědělské**, kde se míry odchodů pohybují mezi 26 % a 43 %. Z oborů ekonomie, kde studuje nejvíce absolventů těchto oborů, předčasně odchází 13 % těchto absolventů, z ostatních humanitních oborů 16 % a ze studia

oborů učitelství, pedagogiky a sociální práce 17 % absolventů oborů ekonomie, kteří tyto obory studují.

Pro další analýzu předčasných odchodů z vysokoškolského studia z pohledu počtu let uplynulých od maturitní zkoušky využíváme **údaje o absolventech oborů ekonomika a administrativa středních odborných škol z roku 2006.** Máme o nich údaje o odchodech z vysoké školy v průběhu pěti let a navíc jsme při výpočtech použili stejnou metodiku jako v publikaci z roku 2007 (jednalo se o údaje za absolventy z roku 2002) a můžeme porovnat vývoj míry odchodů ze studia v posledních letech.

Z vysokoškolského studia dosud předčasně odešlo 16 % absolventů oborů ekonomika a administrativa středních odborných škol maturujících v roce 2006. Nejvíce jich odchází ze studia do dvou let po maturitní zkoušce (7 %), v dalších letech odcházejí ze studia 3–4 % absolventů těchto oborů ročně. Oproti situaci absolventů z roku 2002 se **mírně zvýšila míra odchodů absolventů oborů ekonomika a administrativa z vysokoškolského studia (o 1 procentní bod), častěji však odcházejí ze studia v prvních dvou letech po maturitní zkoušce (ze 4 % na 7 %), ve třetím a čtvrtém roce jsou míry odchodů mírně nižší a v pátém roce prakticky stabilní.** Zvýšení míry předčasných odchodů v prvních dvou letech po maturitní zkoušce může být důsledkem stále vyššího počtu absolventů ekonomických oborů vstupujících na vysokou školu, a je tedy větší pravděpodobnost, že jsou ke studiu přijati i absolventi slabší s menšími studijními předpoklady. Naopak nižší míry odchodů ve třetím a čtvrtém roce po maturitní zkoušce v sobě mohou odrážet postupný přechod vysokých škol z dlouhých magisterských programů na studium dvoustupňové, tedy na bakalářské a navazující magisterské programy, což je důsledek implementace boloňského procesu.

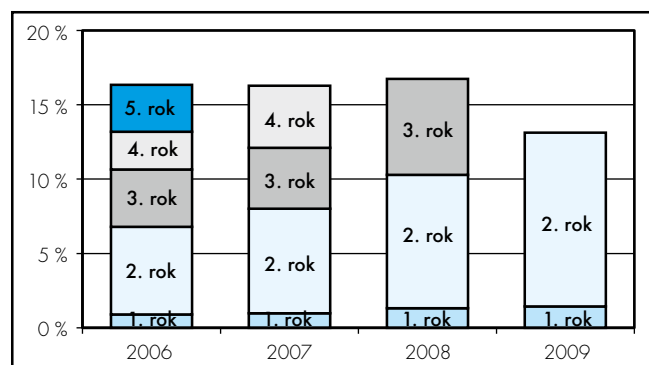
SOŠ 64 Podnikání v oborech, odvětví

Chování **absolventů oborů podnikání v oborech, odvětví středních odborných škol** se od absolventů jiných oborových skupin středních odborných škol poněkud liší. Při vstupu na vysokou školu si sice **vybírají ve větší míře ekonomické obory**, tedy příbuzné těm, které absolvovali na střední škole, ale **vstupuje na ně méně než polovina z nich.** Vybírají si i studium v technických oborech (zhruba 20 % z nich), ostatní humanitní obory (19 %) a také obory ze skupiny učitelství, pedagogika a sociální péče (9 %).

Míry předčasných odchodů těchto absolventů z vysokoškolského studia se s hodnotou **25 %** začínají blížit míře odchodů absolventů některých technických oborů a jsou **výrazně vyšší než u ostatních společenských a humanitních oborů.** Vzhledem k vývoji posledních let se ale dá předpokládat, že se část absolventů, kteří z vysokoškolského studia odešli, na vysoké školy v následujících letech ještě vrátí.

Míry odchodů absolventů oborů podnikání v oborech, odvětví středních odborných škol se pochopitelně liší podle oborů, které na vysoké škole studují. V případě **technických oborů, oborů matematicko-fyzikálních a oborů přírodních věd** jsou míry předčasných odchodů těchto absolventů **vyšší než 30 %**, u oborů strojírenských a elektrotechnických jde dokonce o hodnotu 46 %, jde zde však o poměrně nízké

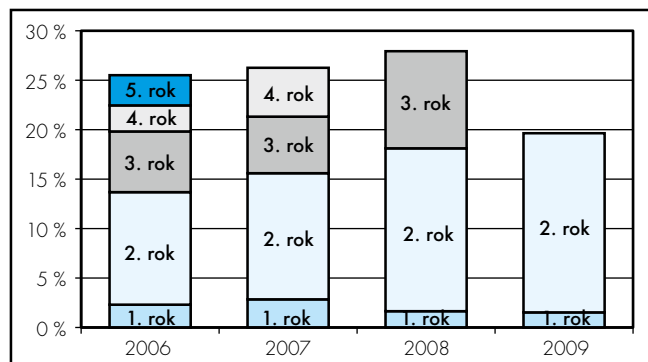
Obrázek 5.10: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 63

5. Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu

absolutní počty. Vyšší míry předčasného odchodu se projevují i u oborů zemědělských. U oborových skupin s vyšším zastoupením absolventů podnikání v oborech, odvětví jsou míry předčasného odchodu ze studia o poznání nižší – ekonomie 20 %, ostatní humanitní obory 18 %, učitelství, pedagogika a sociální péče 24 %.

Obrázek 5.11: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 64

Pro další analýzy používáme, obdobně jako v případě ostatních oborových skupin, údaje o absolventech oborů podnikání v oborech, odvětví, kteří maturovali v roce 2006 a nastoupili k vysokoškolskému studiu. Míra jejich předčasného ukončení studia dosahuje 26 %. I když se zdá poměrně vysoká, v případě absolventů z roku 2002 se jednalo o 28 %, a v průběhu čtyř let tedy došlo k jejímu snížení o dva procentní body.

Největší podíl absolventů oborů podnikání v oborech, odvětví odchází předčasně ze studia v průběhu prvních dvou let po složení maturitní zkoušky (14 % absolventů z roku 2006, kteří nastoupili ke studiu na vysoké škole). V průběhu třetího roku odchází ze studia dalších 6 % a ve čtvrtém a pátém roce po složení maturitní zkoušky ročně 3 % absolventů oborů podnikání v oborech, odvětví maturujících v roce 2006, kteří nastoupili ke studiu na vysoké škole.

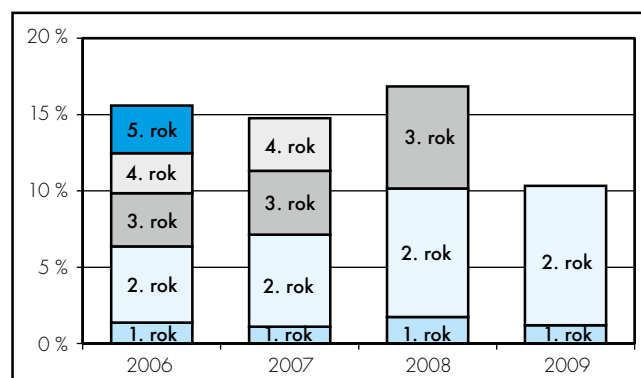
Oproti absolventům z roku 2002 (výsledky publikované v roce 2007) se zvýšila míra předčasných odchodů ze studia v prvních dvou letech o 2 procentní body a naopak poklesly míry odchodů ve třetím až pátém roce studia. Projevuje se zde tedy obdobný trend jako u ostatních oborových skupin absolventů oborů středních odborných škol způsobený vyšším počtem absolventů nastupujících k vysokoškolskému studiu (ovlivňuje vyšší míru odchodů v průběhu prvních dvou let) a implementací boloňské struktury (ovlivňuje snížení podílu předčasných odchodů ve třetím a dalších letech po maturitní zkoušce).

SOŠ 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče

V případě, že absolventi oborů pedagogika, učitelství a sociální péče středních odborných škol pokračují ve studiu na vysoké škole, většinou začínají studovat obory obdobného zaměření (65 % z nich). Zájem mají i o ostatní humanitní obory (17 %), za zmínku stojí i obory ekonomie se 7 %. Ostatní oborové skupiny jsou zastoupeny v minimální míře (ke studiu jednotlivých oborových skupin nastupují maximálně 4 % absolventů).

Absolventi oborů pedagogika, učitelství a sociální péče středních odborných škol jsou při vysokoškolském studiu poměrně úspěšní, předčasně ukončilo studium 14 % absolventů (maturujících v letech 2006–2009), kteří k vysokoškolskému studiu nastoupili. Vyšší míry odchodů jsme zaznamenali zejména u technických, matematicko-fyzikálních a přírodovědných oborů (29–35 %), kde však studuje poměrně malý počet těchto absolventů. Z oborů, kde je jejich zastoupení vyšší, se předčasné odchody z vysokoškolského studia pohybují na úrovni 23 % u oborů ekonomie, 17 % u ostatních humanitních oborů a 12 % v případě oborů pedagogika, učitelství a sociální péče.

Obrázek 5.12: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOŠ – sk. 75

Míra předčasných odchodů absolventů pedagogických oborů středních odborných škol z let 2006–2009 patří v rámci absolventů oborů středních odborných škol k jedněm z nejnižších. Vzhledem k vývoji v předchozích letech se dá navíc předpokládat, že část těchto neúspěšných studentů ještě na vysoké škole v nejbližších letech znovu začne studovat.

Pro další analýzy používáme, stejně jako v případě ostatních oborových skupin, údaje o absolventech, kteří maturovali v roce 2006 a nastoupili ke studiu na vysoké škole, protože u těchto absolventů máme údaje o jejich odchodech ze studia za pět let po maturitní zkoušce. Míra předčasného ukončení vysokoškolského studia maturantů pedagogických oborů z roku 2006 je také poměrně nízká – 16 %, i když se v porovnání s maturanty z roku 2002 (výsledky publikované v roce 2007) zvýšila o 1,3 procentního bodu. Tento trend, tedy zvýšení míry předčasných odchodů, se díky nárůstu celkového počtu absolventů vstupujících na vysoké školy, projevuje i u ostatních oborových skupin absolventů středních odborných škol.

Absolventi pedagogických oborů středních odborných škol maturujících v roce 2006 opouštějí předčasně vysokoškolské studium v prvních dvou letech po maturitě (6 %), po třech až pěti letech od maturity se jedná o předčasné odchody ve výši 3–4 % ročně. V porovnání s absolventy z roku 2002 se míry odchodů těchto absolventů z vysokoškolského studia v prvních třech letech od maturitní zkoušky příliš nezměnily. Mírně však narostly míry odchodů ve čtvrtém a pátém roce po maturitní zkoušce (o cca 1 procentní bod v obou případech).

5.4 Absolventi oborů středních odborných učilišť a jejich úspěšnost při studiu na vysokých školách

Na středních odborných učilištích, která byla svým původním charakterem zaměřena na výchovu učňů a kde se vzdělávali především žáci v učebních oborech, se začali postupně vyučovat žáci i v oborech ukončených maturitní zkouškou. Po nárůstu počtu nově přijímaných do těchto oborů a následném nárůstu počtu absolventů se počet absolventů v posledních letech ustálil na zhruba 7 tisících. Tito absolventi mají, stejně jako absolventi oborů středních odborných škol, otevřenou cestu do terciárního vzdělávání. Této možnosti však absolventi využívají v menší míře, než je tomu v případě absolventů gymnázií, lyceí, nebo oborů středních odborných škol. Navíc jsou **při přijímacím řízení na vysoké školy méně úspěšní a častěji, než je tomu v případech uvedených oborů středních škol, studium předčasně ukončují.**

Stejně jako absolventi všech odborně zaměřených oborů středních škol se i **absolventi oborů středních odborných učilišť hlásí ke studiu na vysoké školy převážně na obory příbuzné těm, které absolvovali na střední škole,** případně na obory ekonomické. Výběr oborů se pochopitelně liší podle zaměření absolvované střední školy.

Vzhledem k charakteru vzdělávání mají **absolventi oborů středních odborných učilišť,** stejně jako absolventi nástavbového studia, **menší znalostní a dovednostní předpokla-**

dy pro studium na vysoké škole. Častěji než absolventi gymnázií, lyceí a absolventi oborů středních odborných škol předčasně ukončují studium na vysoké škole.

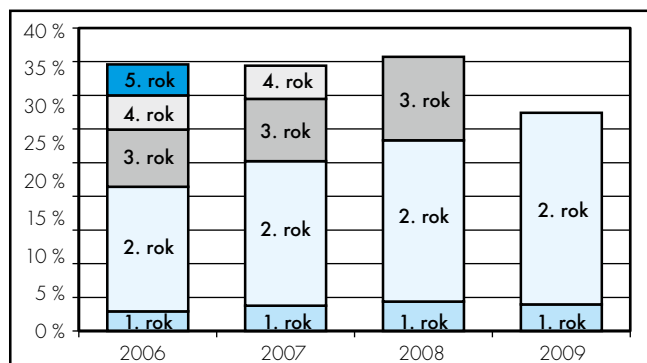
V průměru **předčasně ukončilo vysokoškolské studium 38 % absolventů** oborů středních odborných učilišť z let 2006–2009. Tito studenti zatím jiný obor studovat nezačali. Dá se však předpokládat, že část maturantů (zvláště z posledních dvou let) ke studiu ještě opětovně nastoupí.

Z absolventů z roku 2006, kteří nastoupili ke studiu na vysoké škole, odešlo před ukončením studia dosud 40 % z nich. Nejvyšší míra odchodů je v průběhu prvních dvou let (celkem 21 % odchodů), v dalších letech platí, že čím déle od maturity, tím jsou odchody ze studia nižší. Ve třetím roce po maturitě odchází ze studia 9 % těchto absolventů, ve čtvrtém i pátém roce po 5 % z nich. Oproti situaci absolventů z roku 2002 (výsledky byly publikovány v roce 2007) se zvýšila jak celková míra odchodů absolventů oborů středních odborných učilišť ze studia, tak míra odchodů v prvním a druhém roce po maturitě. Vyšší míra odchodů v prvních dvou letech je způsobena zejména tím, že ke studiu nastupuje stále více absolventů oborů středních odborných učilišť a často se jedná právě o ty, kteří nemají studijní předpoklady a spíše jen zkoušejí, zda na studium „mají“. V průběhu třetího roku naopak odchází ze studia méně absolventů těchto oborů – tento trend se projevuje u absolventů prakticky všech typů oborů středních škol – což je důsledkem přechodu vysokých škol na dvoustupňové studium. Míry odchodů ve čtvrtém a pátém roce studia jsou u absolventů z roku 2002 i 2006 prakticky stejné.

Vzhledem k celkově vysokým mírám předčasných odchodů ze vzdělávání jsou v případě absolventů oborů středních odborných učilišť **vysoké i míry předčasného ukončení studia po skupinách oborů.** Pouze u třech oborových skupin (lékařské vědy a zdravotnictví, umění a učitelství a pedagogika) jsou míry odchodů těchto absolventů nižší než 25 %.

V případě všech skupin technických oborů odchází z vysokoškolského studia více než 38 % absolventů středních odborných učilišť, ze strojírenských a stavebních oborů je to dokonce více než polovina z nich. Ze studia **oborů ekonomických, práva a ostatních humanitních oborů** odchází

Obrázek 5.13: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi maturitních oborů SOU

Tabulka 5.5: Přestupy mezi obory vysokých škol – absolventi maturitních oborů SOU

	MATFY	PŘÍROD	STROJ	ELEKT	CHEM	TECHN	STAVE	ZEMĚD	LÉKAŘ	EKON	PRÁVO	HUMA-OS	UČITE	UMĚNÍ
10 MATFY	37,1 %	3,0 %		13,6 %		8,3 %				11,4 %		9,1 %	10,6 %	
10 PŘÍROD		48,0 %			8,0 %							8,0 %	10,0 %	
23 STROJ	4,0 %		57,2 %	4,3 %		16,1 %		2,7 %		5,4 %		5,0 %	3,0 %	
26 ELEKT	4,8 %		2,3 %	67,0 %		9,5 %	1,1 %	2,3 %		6,4 %		3,4 %	1,8 %	
28 CHEM					44,8 %	13,4 %				11,9 %		9,0 %	7,5 %	
2 TECHN	3,4 %		1,8 %	9,2 %		64,2 %		3,4 %		8,4 %		4,2 %	3,7 %	
36 STAVE														
4 ZEMĚD						8,8 %		67,6 %		7,4 %				
5 LÉKAŘ									55,6 %					
62 EKON	2,7 %	1,4 %		2,0 %	4,4 %	7,8 %	1,7 %	2,4 %		63,3 %	1,4 %	7,5 %	4,4 %	
68 PRÁVO														
6 HUMA-OS	3,6 %				2,4 %	19,6 %				10,7 %		47,6 %	8,9 %	3,6 %
75 UČITE	5,6 %									11,2 %		10,1 %	58,4 %	
8 UMĚNÍ														60,0 %
VŠICHNI	5,9 %	2,2 %	9,4 %	21,2 %	2,7 %	20,2 %	0,9 %	4,5 %	0,4 %	15,5 %	0,6 %	8,8 %	6,7 %	1,1 %

5. Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu

předčasně z vysokoškolského studia **25–30 %** absolventů oborů středních odborných učilišť, kteří ke studiu nastoupili.

Pokud absolventi oborů středních odborných učilišť ukončí vysokoškolské studium a následně znovu ke studiu na vysokou školu nastoupí, nastupují zejména ke studiu oborů elektrotechniky (21 % z nich), ostatních technických oborů (20 %) a oborů ekonomických (16 %). Do všech ostatních oborových skupin nastoupí po méně než 10 % těch, kteří ke studiu opětovně nastoupí (za zmínku stojí i obory strojírenské s 9 % opětovných nástupů).

Oproti dříve publikovaným výsledkům (za období 2002–2005), kdy ve všech oborových skupinách nastupovali absolventi oborů středních odborných učilišť opakovaně v nadpoloviční většině ke studiu oborů ze stejné oborové skupiny, je v současné době situace jiná. V případě **matematicko-fyzikálních oborů** se přestupy uvnitř oborové skupiny pohybují na úrovni 37 %, u oborů **chemie** jde o 45 %, u **ostatních humanitních oborů** o 48 % a poslední oborovou skupinou s nižšími než 50% přestupy uvnitř oborové skupiny jsou **přírodní vědy** s 48% mírou vnitrooborových přestupů. U ostatních oborových skupin se míra vnitrooborových přestupů pohybuje u absolventů učilišť na úrovni 53–68 %.

5.4.1 Absolventi vybraných skupin oborů vzdělávání SOU a jejich úspěšnost při studiu na vysokých školách

SOU 23 Strojírenství a strojírenská výroba

Absolventi oborů strojírenství a strojírenská výroba středních odborných učilišť v případě, že nastoupí ke studiu na vysoké školy, **studují zejména v technických oborech**, a to především v oborech strojírenství (57 % z nich) a ostatních technických oborech (16 %). Všechny ostatní oborové skupiny jsou zastoupeny maximálně 5 %.

Absolventi těchto oborů jsou však **při vysokoškolském studiu méně úspěšní**, z těch, kteří maturovali v letech 2006–2009 a nastoupili ke studiu na vysoké školy, jich před úspěšným absolvováním **ze studia odchází 45 %**, tedy téměř polovina. Jedná se o studenty, kteří studium neúspěšně ukončili a do současnosti znovu studovat nezačali. Dá se však předpokládat, že někteří z nich se ještě na vysoké školy vrátí. V porovnání s výsledky publikovanými v roce 2007 (jednalo

se o absolventy z roku 2002–2005) **došlo ke zvýšení míry předčasných odchodů** o 2 procentní body.

Pokud se zaměříme na **jednotlivé skupiny oborů** vysokých škol, ve kterých tiito absolventi studují, pak jsou **míry předčasných odchodů z některých z nich více než 50%**. Jedná se zejména o obory matematicko-fyzikální (61 %), chemie (50 %) a obory strojírenské (50 %). Této hranici se blíží i ostatní technické obory se 44% mírou předčasných odchodů ze studia. I v ostatních oborových skupinách jsou míry předčasných odchodů poměrně vysoké – nikde se nepohybují pod hranicí 25 %.

Stejně jako v případě absolventů oborů středních odborných škol, i zde při analýze předčasných odchodů v jednotlivých letech od maturitní zkoušky **využíváme data o absolventech z roku 2006**, kde máme k dispozici údaje o jejich odchodech ze studia do pěti let od maturitní zkoušky.

Z absolventů oborů strojírenství a strojírenská výroba středních odborných učilišť z roku 2006, kteří nastoupili ke studiu na vysoké školy, **odešlo předčasně ze studia 46 %** z nich (v porovnání s absolventy z roku 2002 se míra odchodů prakticky nezměnila). **Nejvíce absolventů odchází z vysokoškolského studia v průběhu prvních dvou let od maturitní zkoušky (28 %) a ve třetím roce po maturitě (9 %)**. V dalších dvou letech se míry předčasných odchodů podstatně snižují, jde o 5 % ve čtvrtém roce, resp. 4 % v pátém roce po maturitní zkoušce. Oproti absolventům z roku 2002 (výsledky publikované v roce 2007) **došlo k výraznému nárůstu podílu předčasných odchodů ze studia v prvních dvou letech po maturitní zkoušce (z 21 %) o 7 procentních bodů**, naopak **se snížily míry předčasných odchodů v průběhu třetího roku od maturitní zkoušky (z 15 %, tedy o 6 procentních bodů)**. Navíc **došlo ke zvýšení odchodů ve čtvrtém roce (o 1 procentní bod) a snížení odchodů v pátém roce po maturitě (o 2 procentní body)**. Tato situace je důsledkem nárůstu počtu absolventů strojírenských oborů středních odborných učilišť začínajících studovat na vysoké škole a přechodem vysokých škol na bakalářské a navazující magisterské programy.

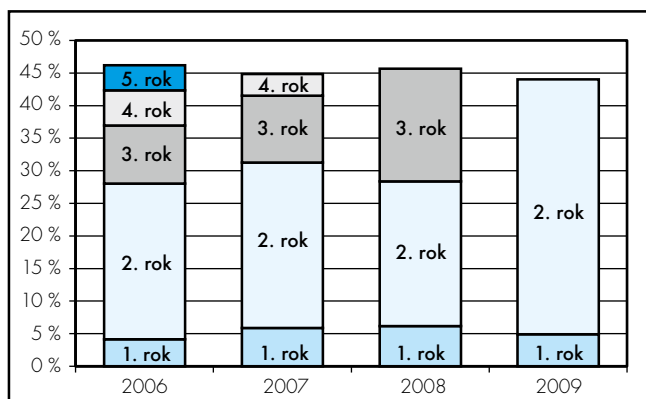
SOU 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika

Absolventi elektrotechnických oborů středních odborných učilišť při vstupu na vysoké školy **studují opět zejména obory elektrotechnické (45 % z těch, kteří ke studiu nastoupí)**, dále ostatní technické obory (17 %) a v menší míře obory ekonomie (9 %) a obory matematicko-fyzikální (8 %).

Ne všichni z těch, kteří na vysoké školy nastoupí, však úspěšně absolvují. V případě absolventů elektrotechnických oborů středních odborných učilišť **předčasně ukončilo studium na vysoké škole 39 %** absolventů z let 2006–2009, kteří ke studiu nastoupili. Nicméně se dá předpokládat, že část těchto neúspěšných absolventů v budoucnu znovu ke studiu nastoupí.

V případě, že absolventi elektrotechnických oborů středních odborných učilišť **předčasně ukončí vysokoškolské studium**, liší se míry těchto odchodů **podle oborů, které na vysoké škole studují**. Vzhledem k celkovému počtu studentů z řad těchto absolventů má smysl se dále zabývat pouze

Obrázek 5.14: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOU – sk. 23

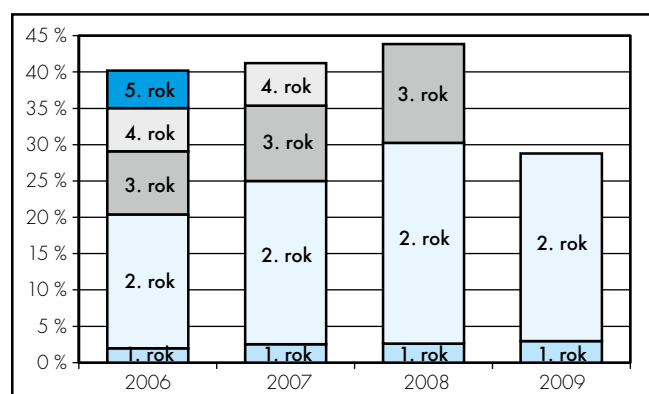

četnějšími oborovými skupinami – matematicko-fyzikálními, strojírenstvím, elektrotechnickými obory, ostatními technickými obory, ekonomii a ostatními humanitními obory. Pouze v případě ekonomie a ostatních humanitních oborů se míry předčasných odchodů pohybují pod úrovní 30 % (29 %, resp. 25 %). Ze všech ostatních uvedených oborů předčasně odchází více než 40 % absolventů, v případě strojírenství se jedná dokonce o téměř 60 %.

V případě, že sledujeme odchody absolventů z vysokoškolského studia **podle počtu let, které uplynuly od maturitní zkoušky, zabýváme se absolventy z roku 2006**, u kterých máme k dispozici údaje o předčasných odchodech ze studia až do pěti let od maturitní zkoušky.

Absolventi oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika středních odborných učilišť z roku 2006, kteří nastoupili k vysokoškolskému studiu, **ze 40 % tohoto studia zanechali** ještě před jeho úspěšným dokončením. V porovnání s absolventy z roku 2002 se míry předčasných odchodů **prakticky nezměnily**, změnila se však jejich struktura podle jednotlivých let, které uplynuly od maturitní zkoušky

Obrázek 5.15: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOU – sk. 26

V prvních dvou letech po maturitní zkoušce odešlo z vysokoškolského studia **20 %** absolventů elektrotechnických oborů středních odborných učilišť z roku 2006, kteří ke studiu nastoupili. **Ve třetím roce po maturitě** odchází ze studia 9 % z nich a ve čtvrtém a pátém roce 6 %, resp. 5 % absolventů. Oproti roku 2002 (jedná se o údaje publikované v roce 2007) se **podíl absolventů elektrotechnických oborů odcházejících z vysokoškolského studia v prvních dvou letech po maturitě zvýšil** o 3 procentní body, **naopak míry odchodů ve třetím, čtvrtém i pátém roce mírně poklesly** (o 2, resp. 1 a 1 procentní bod). Je zřejmé, že v míře odchodů po druhém roce po maturitě se zde projevil přechod vysokých škol na dvou- a tříleté studium bakalářských a magisterských navazujících programů – bakalářské programy jsou kratší, standardní délka studia jsou tři roky a šance na jejich úspěšné ukončení je vyšší než v případě dříve realizovaných dlouhých magisterských studijních programů. Naopak ve vyšším podílu ukončujících studium v prvních dvou letech se projevil nástup vyššího počtu absolventů do vysokoškolského studia, kdy ke studiu stále ve větší míře vstupují absolventi s nižšími studijními předpoklady, resp. ti, kteří spíše „zkoušejí štěstí“ při vstupu na vysokou školu.

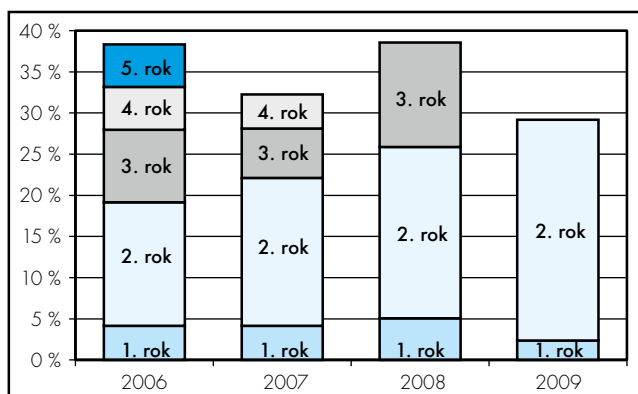
SOU 66 Obchod

Poslední skupinou **oborů středních odborných učilišť**, kterou se zabýváme, je skupina **obchod**. Tito absolventi, pokud nastoupí do vysokoškolského studia, začínají studovat zejména ekonomické obory (42 % z nich), případně ostatní humanitní obory (18 %), obory učitelství, pedagogika a sociální péče (11 %) a ostatní technické obory (10 %). Ke studiu ostatních oborových skupin vstupuje méně než 5 % absolventů oborů obchod středních odborných učilišť.

Z absolventů oborů středních odborných učilišť z let 2006–2009, kteří ve větší míře vstupují ke studiu na vysoké škole, odcházejí absolventi oborů obchod ze studia v nejmenší míře, **studium předčasně ukončí 35 %** z nich. Stejně jako v případě ostatních oborových skupin došlo oproti výsledkům publikovaným v roce 2007 (jednalo se o absolventy z let 2002–2005) **k nárůstu míry předčasných odchodů** ze studia o 5 procentních bodů. Celkově jsou vyšší míry odchodů způsobeny zejména nástupem stále většího počtu absolventů k vysokoškolskému studiu, kdy na vysoké školy vstupují stále častěji i ti, kteří mají nižší studijní předpoklady, a tedy menší šanci studium úspěšně dokončit.

Vzhledem k počtu absolventů oborů obchod vstupujících na vysokou školu má smysl se zabývat pouze těmi, kteří nastoupili do oborů ekonomie a ostatních humanitních oborů. V případě těchto oborových skupin zanechávají ti absolventi studia z 30 %, resp. 37 %.

Obrázek 5.16: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů SOU – sk. 66

K tomu, aby bylo možné analyzovat odchody absolventů z vysokoškolského studia po jednotlivých letech studia, je nutné mít k dispozici informace o maturantech studujících na vysokých školách v delším časovém horizontu. Pro naše účely používáme **údaje o absolventech z roku 2006**, kdy máme k dispozici údaje o předčasných odchodech z vysokoškolského studia až do pěti let od maturitní zkoušky.

V rámci oborových skupin středních odborných učilišť absolventi oborů obchod středních odborných učilišť z roku 2006 vykazují **nejnižší míry odchodů ze studia** (38 %). Oproti absolventům z roku 2002 **došlo k nárůstu míry předčasných odchodů ze studia** o 3 procentní body.

V prvních dvou letech od maturitní zkoušky odejde předčasně z vysokoškolského studia 19 % absolventů oborů obchod středních odborných učilišť, ve třetím roce se jedná

5. Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu

o 9 % a ve čtvrtém a pátém roce po maturitní zkoušce odejde ze studia 5 % těchto absolventů ročně. Porovnáme-li tyto údaje s mírou odchodů absolventů oborů obchod z roku 2002, zjišťujeme, že **došlo k velmi výraznému nárůstu míry odchodů v průběhu prvních dvou let od ukončení střední školy** (z 9 % na 19 %, tedy na více než dvojnásobek), zatímco míry předčasných odchodů ve třetím roce po maturitní zkoušce poklesly (o 2 procentní body) a ve čtvrtém a pátém roce se mírně zvýšily (o 1 procentní bod ročně). Opět se zde výrazně projevil vyšší počet absolventů vstupujících ke studiu a přechod vysokých škol na dvoustupňové studium.

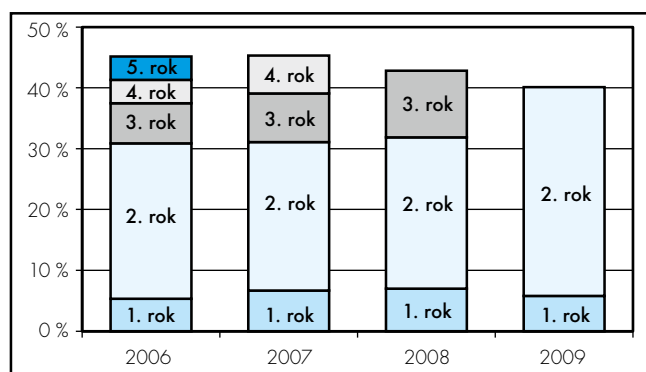
5.5 Absolventi oborů nástavbového studia a jejich úspěšnost při studiu na vysokých školách

Obory nástavbového studia umožňují absolventům tříletých učebních oborů pokračovat ve studiu a složit maturitní zkoušku. Dříve byly tyto obory vnímány zejména jako možnost získat maturitu, dnes stále větší část absolventů podává přihlášky na vysokou školu. V posledních letech v nich absolvuje cca 7,3 tis. žáků, což je více než v případě absolventů oborů středních odborných učilišť ukončených maturitní zkouškou.

Absolventi nástavbového studia díky tomu, že získali i výuční list, mají vlastně dvě kvalifikace (výuční list a maturitu), přesto **část z nich má ambice pokračovat ve studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole. Nicméně jak úspěšnost absolventů oborů nástavbového studia při přijímacím řízení, tak jejich úspěšnost při vysokoškolském studiu je nižší, než je tomu v případě absolventů ostatních oborů středních škol, častěji totiž ukončují vysokoškolské studium předčasně před jeho úspěšným absolvováním.** Ke studiu na vysoké školy jsou jich přijaty necelé dva tisíce, proto je nutné údaje o jejich úspěšnosti při studiu brát spíše jako orientační.

Stejně jako v případě absolventů ostatních odborně zaměřených oborů středních škol se i absolventi nástavbového studia **hlásí na vysoké školy ke studiu oborů obdobného zaměření, jaké studovali na střední škole, tedy zejména oborů technických a ekonomických.**

Obrázek 5.17: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů nástavbového studia

Z absolventů všech typů středoškolského vzdělávání dokončují absolventi nástavbového studia předčasně vysokoškolské studium v nejvyšší míře. **V letech 2006–2009 ukončilo předčasně vysokoškolské studium 44 % absolventů nástavbového studia, kteří na vysoké školy nastoupili** (jedná se

o absolventy, kteří studium ukončili a dosud znovu na vysoké školy nenastoupili), vzhledem k vývoji z předchozích let se však dá předpokládat, že někteří z nich ještě ke studiu nastoupí, zejména se jedná o absolventy z předchozích dvou let.

Pokud se zaměříme na **absolventy nástavbového studia z roku 2006**, o kterých máme k dispozici údaje o odchodu z vysokoškolského studia za posledních pět let, **odešlo ze studia 45 %** těch, kteří v průběhu posledních pěti let ke studiu nastoupili. Stejně jako v případě absolventů ostatních odborně zaměřených programů středních škol **odchází nejvíce absolventů v průběhu druhého roku po maturitní zkoušce**, ale v porovnání s ostatními středoškoláky se jedná o výrazně vyšší podíl odchodů – **26 %**. Stejně jako v případě ostatních středoškolských oborů se i zde projevil přechod vysokých škol na dvoustupňové studium a s tím související **snížený podíl odchodů ve třetím a dalších letech od maturity oproti předchozím letům**. V prvním roce studia odchází z vysokých škol 5 % absolventů nástavbového studia, kteří na vysoké školy nastoupili, ve třetím roce studia jde o 7 % těchto absolventů, ve čtvrtém a pátém roce shodně 4 % z nich. Oproti situaci absolventů z roku 2002 se **zvýšila jak celková míra předčasných odchodů absolventů oborů nástavbového studia z vysokých škol, tak míra odchodů v prvním a druhém roce po maturitě**. Vyšší míra odchodů v prvních dvou letech je způsobena zejména tím, že ke studiu nastupuje stále více absolventů nástavbového studia, kteří často nemají studijní předpoklady a spíše jen zkoušeli, zda se na vysokou školu dostanou. **Podíl předčasných odchodů ve třetím až pátém roce po maturitě se naopak výrazně snížil** (ve třetím roce z 11,5 % na 7 %, ve čtvrtém roce z 5 % na 4 % a v pátém roce ze 7 % na 4 %).

Absolventi nástavbového studia **nejčastěji odcházejí z vysokých škol ze studia technických a zemědělských oborů**. Vyšší podíl předčasných odchodů vykazují i obory přírodovědné, ke studiu těchto oborů však nastupuje poměrně nízký absolutní počet absolventů. Z technických oborů absolventi nástavbového studia nejčastěji odcházejí ze studia strojírenství (60 % z těch, kteří ke studiu nastoupili), chemie (59 %), stavebnictví a architektury (51 %) a ostatních technických oborů (50 %). Navíc ze studia odcházejí i téměř tři pětiny absolventů nástavbového studia, kteří nastoupili ke studiu **zemědělských oborů** vysokých škol. Pod 25 % hranicí odchodů se pohybují pouze obory práva a umění, kde však studuje prakticky zanedbatelný počet absolventů nástavbového studia.

V případě, že absolventi nástavbového studia předčasně z vysoké školy odejdou a znovu ke studiu nastoupí, vstupují ve větší míře ke studiu oborů ekonomických (21 % absolventů, kteří se opětovně vrací do studia), oborů **ostatních technických** (18 %), oborů **ostatních humanitních** (12 %) a **elektrotechnických** (10 %). Ke studiu ostatních oborových skupin vstupují neúspěšní absolventi nástavbových oborů v menší míře.

U téměř všech oborových skupin vysokých škol platí, že **pokud absolventi oborů nástavbového studia vstupují ke studiu opakovaně, vybírají si v nadpoloviční většině programy stejné oborové skupiny**. Výjimkou jsou pouze obory matematicko-fyzikální a chemické, kde se však jedná o celko-

Tabulka 5.6: Přestupy mezi obory vysokých škol – absolventi oborů nástavbového studia

	MATFY	PŘÍROD	STROJ	ELEKT	CHEM	TECHN	STAVE	ZEMĚD	LÉKAŘ	EKON	PRÁVO	HUMA-OS	UČITE	UMĚNÍ
10 MATFY	48,3 %					12,1 %				12,1 %		8,6 %		
10 PŘÍROD		55,0 %											20,0 %	
23 STROJ			64,9 %			11,7 %		4,5 %		6,3 %		4,5 %		
26 ELEKT	3,7 %			73,9 %		6,7 %				7,5 %		3,7 %		
28 CHEM					45,8 %									
2 TECHN			3,2 %	5,3 %		64,0 %		2,6 %		11,1 %		5,3 %	2,6 %	
36 STAVE						22,6 %	54,8 %							
4 ZEMĚD						3,9 %		71,6 %		6,9 %		3,9 %	4,9 %	
5 LÉKAŘ									57,1 %					
62 EKON					4,0 %	6,7 %	3,1 %			68,8 %		8,5 %	4,0 %	
68 PRÁVO										57,1 %				
6 HUMA-OS	5,9 %					10,2 %				10,2 %		59,3 %	9,3 %	
75 UČITE										7,8 %		17,6 %	66,7 %	
8 UMĚNÍ													50,0 %	50,0 %
VŠICHNI	4,6 %	2,3 %	8,0 %	10,6 %	2,5 %	17,9 %	2,4 %	8,6 %	0,7 %	21,2 %	0,5 %	11,9 %	8,0 %	0,9 %

vě poměrně malé počty absolventů opakovaně se vracejících ke studiu na vysoké škole.

Významnější mezioborové přestupy absolventů nástavbového studia v průběhu studia na vysoké škole jsme zaznamenali u **strojírenských oborů, ostatních technických oborů a ostatních humanitních oborů**. Za zmínku stojí i obory matematicko-fyzikální, přírodovědné, stavebnictví, práva, učitelství a pedagogiky a umění, kde se však jedná o celkově nízký počet absolventů nástavbového studia opakovaně vstupujících na vysoké školy.

5.5.1 Absolventi vybraných skupin oborů nástavbového studia a jejich úspěšnost při studiu na vysokých školách

Nástavbové studium 23 Strojirenství a strojírenská výroba

Strojírenské obory nástavbového studia postupně ztrácejí na oblibě. **Absolvuje je stále méně žáků a stále méně jich také vstupuje na vysoké školy.** Studenti vysokých škol z řad absolventů těchto oborů **studují v naprosté většině technické obory**, zejména strojírenství (47 % z těch, kteří studují na vysoké škole) a ostatní technické obory (22 %). Je nutné si ale uvědomit, že i v rámci těchto oborových skupin se jedná o poměrně malé absolutní počty studentů (70, resp. 30 studentů). V ostatních oborových skupinách jsou absolventi strojírenských oborů nástavbového studia zastoupeni v zanedbatelné míře.

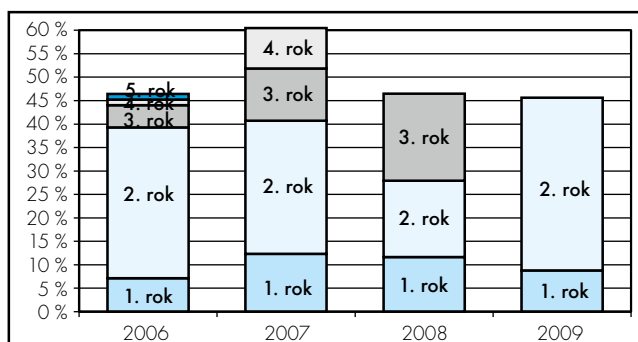
Absolventi strojírenských oborů (z let 2006–2009) **předčasně ukončují vysokoškolské studium v poměrně vysoké míře – ze studia odchází více než polovina absolventů těchto oborů (51 %)**, kteří ke studiu nastoupí. Jedná se o absolventy, kteří ze studia odešli před jeho úspěšným absolvováním a dosud ke studiu znovu nenastoupili. Oproti výsledkům publikovaným v minulosti, které se týkaly absolventů z let 2002–2006, **se míra předčasných odchodů zvýšila o 4 procentní body.**

Absolventi strojírenských oborů mají celkově vyšší míry předčasných odchodů, proto jsou pochopitelně **vyšší i míry předčasných odchodů těchto absolventů ze studia**

v jednotlivých oborových skupinách vysokých škol. Ze skupin oborů s vyšším početním zastoupením studentů z řad absolventů strojírenských oborů nástavbového studia jsou míry předčasných odchodů ze studia **nad padesátiprocentní hranicí** – jde o 57% míru odchodů u těch, kteří studovali obory strojírenství, a o 53% míru odchodů v případě studentů ostatních technických oborů z řad absolventů oborů strojírenství nástavbového studia.

Abychom byli schopni analyzovat předčasné odchody ze studia podle počtu let, které uplynuly od maturitní zkoušky, také zde se **zabýváme absolventy strojírenských oborů nástavbového studia z roku 2006.** Z těchto absolventů oborů strojírenství a strojírenská výroba nástavbového studia **odešlo předčasně z vysokoškolského studia 46 %** z těch, kteří studium zahájili. Oproti absolventům z roku 2002 **došlo k nárůstu předčasných odchodů o 2 procentní body.**

Obrázek 5.18: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů nástavbového studia – sk. 23

Nejčastěji absolventi odcházejí ze studia v prvních dvou letech od maturitní zkoušky, jedná se o 39 % z těch, kteří ke studiu nastoupili. Ve třetím roce předčasně ukončí studium 5 % nastoupivších z řad absolventů strojírenských oborů nástavbového studia, ve čtvrtém a pátém roce od maturitní zkoušky jde o 1 % ročně. Obdobně jako v případě absolventů oborů středních odborných učilišť, i v tomto případě je menší podíl odchodů ve čtvrtém a pátém roce studia dán jednak tím, že velká část studentů odejde ze studia již dříve,

5. Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu

jednak tím, že vysoké školy postupně přešly na dvoustupňové studium bakalářských a magisterských studijních programů.

Oproti absolventům strojírenských oborů nástavbového studia z roku 2002 (výsledky publikované v roce 2007) **vzrostly míry předčasných odchodů v prvních dvou letech po maturitní zkoušce o 19 procentních bodů, naopak poklesly míry odchodů v dalších letech – ve třetím roce o 10,5 procentního bodu**, ve čtvrtém roce o 4 procentní bod a v pátém roce od maturitní zkoušky o 5 procentních bodů.

Nástavbové studium 26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika

Ti, kteří **absolvovali nástavbové studium v oborech skupiny elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika**, si při vstupu do vysokoškolského vzdělávání **volí zejména obory stejného zaměření, které absolvovali na střední škole** (47 % z absolventů z let 2006–2009, kteří nastoupili ke studiu na vysoké školy, vstupuje ke studiu elektrotechnických studijních programů). Za zmínku stojí i ostatní technické obory (15 %) a obory strojírenské (12 %). Do ostatních oborových skupin vstupuje zanedbatelný podíl absolventů.

Vysokoškolské studium **neúspěšně ukončilo 45 %** absolventů oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika nástavbového studia z let 2006–2009, kteří nastoupili ke studiu na vysokých školách. Jedná se o absolventy, kteří z vysokoškolského studia odešli před jeho úspěšným dokončením a znovu již na ně nenastoupili. V porovnání s absolventy těchto oborů z let 2002–2005 došlo **k nárůstu míry předčasných odchodů o 2 procentní body**.

V **nejvyšší míře** absolventi elektrotechnických oborů **opouštějí vysokoškolské studium v ostatních technických oborech** (52% míra předčasných odchodů), v oborech **elektrotechnických** (43 %) a **strojírenských** (58 % předčasných odchodů) – zabýváme se pouze obory s vyšším zastoupením těchto absolventů.

Jestliže se zabýváme odchody absolventů elektrotechnických oborů nástavbového studia z vysokoškolského studia, pracujeme **s údaji za absolventy z roku 2006**, o kterých máme k dispozici údaje o předčasných odchodech ze studia do pěti let od maturitní zkoušky. Z celkového počtu absolventů, kteří nastoupili k vysokoškolskému studiu, **odešlo před jeho úspěšným dokončením 45 % z nich**. Oproti absolventům z roku 2002 (výsledky byly publikovány v roce 2007) došlo **ke snížení míry předčasných odchodů ze studia o 11 pro-**

centních bodů. Je ale nutné si uvědomit, že k vysokoškolskému studiu vstupuje ročně pouze 120–180 absolventů.

V průběhu prvních dvou let po maturitní zkoušce předčasně odejde ze studia **31 %** absolventů elektrotechnických oborů nástavbového studia, kteří nastoupili k vysokoškolskému studiu, ve třetím roce po maturitě odchází 7 % těchto absolventů, ve čtvrtém roce 1 % a v pátém roce 7 % absolventů elektrotechnických oborů.

V porovnání s absolventy těchto oborů z roku 2002 **poklesla míra předčasných odchodů v prvních dvou letech po maturitní zkoušce o 9 procentních bodů**. Ve třetím roce odchází ze studia o 5 procentních bodů absolventů méně, ve čtvrtém roce o 6 procentních bodů méně a v pátém roce po maturitní zkoušce o 8 procentních bodů méně. Je zřejmé, že se v mírách odchodů projevila nárůst absolutního počtu absolventů vstupujících ke studiu na vysoké školy a přechod vysokých škol na strukturu boloňského procesu (bakalářské a magisterské navazující programy).

Nástavbové studium 64 Podnikání v oborech, odvětví

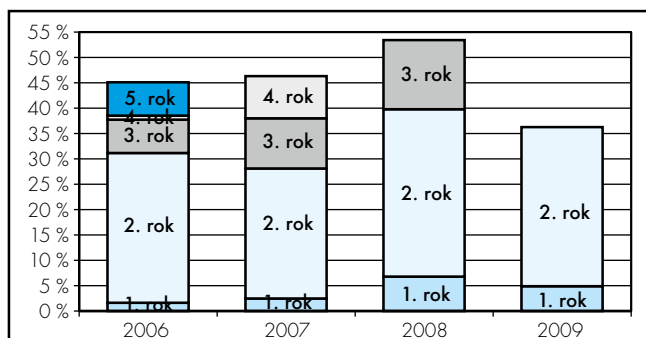
Nejvíce početnou oborovou skupinou nástavbového studia jsou **obory podnikání v oborech, odvětví**. Zároveň se jedná o skupinu, ze které nejvíce absolventů nástavbového studia vstupuje k vysokoškolskému studiu. **Při vstupu do vysokoškolského studia nejsou** absolventi nástavbového studia oborů podnikání v oborech, odvětví **jednoznačně vyhranění**. Jejich středoškolské studium zahrnuje poměrně širokou škálu zaměření, nastupují k vysokoškolskému studiu jak technických oborů, tak oborů zemědělských, ekonomických, ostatních humanitních a učitelských. **Nejvíce** těchto absolventů **vstupuje ke studiu ekonomie** (30 % těch, kteří vstoupí k vysokoškolskému studiu), dále ke studiu oborů **ostatních humanitních** (16 %), **zemědělských** (12 %), **ostatních technických** (10 %) a **oborů pedagogika, učitelství a sociální péče** (9 %).

Absolventi oborů podnikání v oborech, odvětví jsou v rámci ostatních oborů nástavbového studia **nejúspěšnější**, i když jich z vysokoškolského studia **předčasně odchází 43 %** (jedná se o absolventy z let 2006–2009). Oproti těm, kteří absolvovali v letech 2002–2005 (výsledky byly publikovány v roce 2007), se jedná o **nárůst o 7 procentních bodů**.

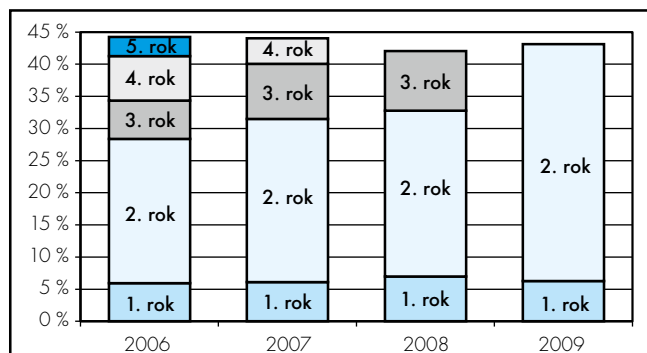
Ve významněji zastoupených oborových skupinách se předčasné odchody absolventů oborů podnikání v oborech, odvětví nástavbového studia (obory ostatních technických, zemědělských, ekonomických, ostatních humanitních a oborů pedagogika, učitelství a sociální péče) **pohybují na úrovni od 24 % do 61 %**, rozptýl je tedy velice široký. Nejnižší míry předčasných odchodů v těchto oborových skupinách dosahují ti, kteří studují obory pedagogika (24 %), následují obory ostatních humanitních (33 %) a ekonomické (36 %). Ze studia ostatních skupin oborů odchází absolventi oborů podnikání v oborech, odvětví z více než 50 % (obory ostatní technické 51 %, zemědělské dokonce 61 %).

Absolventi nástavbového studia oborů podnikání v oborech, odvětví **odcházejí z vysokoškolského studia nejčastěji v prvních dvou letech po složení maturitní zkoušky**. Vyplyvá to z analýzy předčasných odchodů ze vzdělávání absolventů z roku 2006 (jsou u nich k dispozici údaje o odchodech ze

Obrázek 5.19: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů nástavbového studia – sk. 26

Obrázek 5.20: Předčasné ukončení studia na VŠ – absolventi oborů nástavbového studia – sk. 64

studia za posledních pět let). V prvních dvou letech po maturitě odchází z vysokoškolského studia 28 % absolventů oborů podnikání v oborech, odvětví nástavbového studia z roku 2006, kteří ke studiu nastoupili. Ve třetím roce od maturitní zkoušky odchází ze studia 6 % absolventů, kteří ke studiu nastoupili, v průběhu čtvrtého roku se jedná o 7 % a v pátém roce po maturitní zkoušce odcházejí 3 % absolventů. Oproti absolventům z roku 2002 došlo nejen ke změně podílu předčasných odchodů o 2 procentní body, ale zejména ke

změně struktury odchodů podle počtu let, které uplynuly od maturitní zkoušky.

Podíl absolventů oborů podnikání v oborech, odvětví, kteří odešli z vysokoškolského studia v prvních dvou letech po maturitní zkoušce, vzrostl o 7 procentních bodů, zatímco míra předčasných odchodů ze studia ve třetím roce poklesla o 9 procentních bodů. Míry odchodů ve čtvrtém roce vzrostly o 3 procentní body a v pátém roce poklesly o 3 procentní body. Stejně jako v případě ostatních oborových skupin se i v případě absolventů oborů podnikání v oborech, odvětví nástavbového studia projevila zvýšený počet absolventů vstupujících do vysokoškolského studia (častěji ke studiu nastupují ti, kteří mají menší studijní předpoklady a studium častěji předčasně ukončují) a projevila se zde přechod vysokých škol na dvoustupňové studium, který se odrazil zejména ve zvýšení podílu předčasných odchodů v prvních dvou letech po maturitní zkoušce a snížením podílu odchodů v dalších letech.

Kompletní výsledky včetně publikace, ze které tato kapitola vychází, jsou dostupné v internetovém informačním systému ISA, který je přístupný na www.infoabsolvent.cz, v sekci **Absolventi škol a trh práce** (část **Vzdělávání a volba oboru**).

6. Požadavky zaměstnavatelů – analýza inzertní nabídky zaměstnání

Tato kapitola se věnuje rozboru struktury volných pracovních míst v médiích, konkrétně ve vybraných inzertních periodikách denního tisku, a inzertní nabídce pracovních příležitostí na internetu. Představuje další úhel pohledu na širokou problematiku trhu práce, zaměstnanosti a nezaměstnanosti, a to z hlediska deklarovaných potřeb zaměstnavatelů, tedy těch, jejichž role na trhu práce je určující pro další směřování jeho vývoje. Jde již o třetí vlnu kvantitativního šetření realizovaného s cílem co nej kvalitněji popsat a analyzovat strukturu inzertní nabídky zaměstnání v denním tisku včetně inzertních periodik a na internetu. První vlna proběhla na podzim v roce 2005, druhá vlna na podzim 2007 a třetí vlna na podzim 2010.

Analýza je zaměřena na strukturu inzerované nabídky volných míst, tzn. poptávky po povoláních a hledaných kvalifikacích a kompetencích. Jde o kvantitativní šetření s cílem shromáždit kvalitní a relevantní informace o struktuře nejčastěji se vyskytujících požadovaných typů profesí a o hledaných kvalifikacích a kompetencích uchazečů zahrnujících nároky na vzdělání, jazykové vybavení, praxi a další vlastnosti, schopnosti a dovednosti adeptů na daná povolání.

6.1 Inzertní nabídka zaměstnání v denním tisku

Sledovány byly inzertní rubriky vybraných českých deníků, zaznamenávány a následně kódovány jednotlivé inzeráty. Pro účely dalšího zpracování byla vytvořena elektronická databáze (SPSS) jednotlivých inzertních jednotek.

Referenční jednotka (rámeček) šetření: Vzhledem k tomu, že

získaná databáze inzerátů má širší použití, zahrnuli jsme do šetření všechny významné celostátní a regionální deníky:

Mladá fronta DNES (včetně všech regionálních mutací a přílohy Zaměstnání)

Hospodářské noviny (příloha Kariéra)

Pražský deník	Pardubický deník
Benešovský deník	Olomoucký deník
Plzeňský deník	Zlínský deník
Sokolovský deník	Moravskoslezský deník
Ústecký deník	Brněnský deník
Liberecký deník	Annonce
Hradecký deník	Avízo
Jihlavský deník	Rovnost

Hlavním cílem analýzy inzertní nabídky zaměstnání v denním tisku bylo získat přehled o struktuře nabízených zaměstnání ve vytipovaných periodikách. Začneme pohledem na celkovou nabídku inzerátů v denním tisku.

Celkem jsme v denním tisku zachytili **5809 inzerátů** nabízejících zaměstnání. V šetření z roku 2007 to bylo takřka třikrát více (15 697 inzerátů) a v roce 2005 to bylo 9204 inzerátů. Tento pokles (zejména ve srovnání s rokem 2007) je zřejmě ovlivněn ekonomickou krizí, jejíž vliv byl v roce 2010 stále velmi výrazný.

Nejvíce inzerátů orientujících se na nabídku zaměstnání přinesl ve sledovaném období inzertní deník Annonce

(24,1 % všech inzerátů uveřejněných v denním tisku, což v absolutním počtu představuje 1400 inzerátů). Druhý nejvýraznější podíl nabízených pracovních příležitostí přinesl inzertní deník *Avízo* (11,8 % inzerátů uveřejněných v denním tisku, tedy 686 nabídek). V ostatních denících byl podíl nižší než 5 %. Více než 4% podíl inzerátů byl uveřejněn v regionálních mutacích deníku *Mladá fronta Dnes* (v olomoucké, brněnské, zlínské, karlovarské, královéhradecké mutaci a také v mutaci pro Moravskoslezský kraj, jižní Moravu, jižní Čechy a Královéhradecký kraj). Naopak v regionálních denících (například v libereckém deníku, Hradeckém, Benešovském atd.) byl uveřejněn jen nepatrný podíl inzerátů (v průměru 0,2 až 0,3 % ze všech inzerátů v denním tisku). Celkem na regionální deníky připadají 3,2 % (v absolutním počtu jde o 185 inzerátů). Ve srovnání s předchozím šetřením z roku 2007 se přesunula pozornost inzerentů z regionálních deníků (v roce 2007 připadalo na regionální deníky 24,5 % inzerátů denního tisku) do inzertních deníků (*Annonce* a *Avízo*). Toto rozložení se blíží struktuře z roku 2005, kdy nejvyšší podíl inzerátů denního tisku bylo uveřejněno v inzertním deníku *Avízo*.

Struktura hledaných profesí v denním tisku

Pro potřeby projektu se naše pozornost při analýze inzertní nabídky zaměstnání soustředila zejména na hledání souvislostí a požadavků spojených s profesní strukturou nabízených pracovních míst.

Pracovníci spadající svou kvalifikací do hlavní třídy 1 (vedoucí pracovníci) byli hledáni **v 8,8 % inzerátů** (tedy v 503 případech). Do této klasifikační skupiny například patří profese *manažerů, vedoucích pracovníků, vyšších státních úředníků* apod. V předchozím šetření z roku 2007 byli pracovníci této klasifikační třídy hledáni v 8,6 % inzerátů (v 1348 případech). V roce 2005 byl podíl inzerátů hledajících tyto profese výrazně vyšší – 13,2 % (1216 případů). Co do četnosti hledání patří tyto profese k těm méně hledaným, a to jak v roce 2010, tak v roce 2007, kdy tato zaměstnání zaujala v pomyslném žebříčku četností páté, respektive šesté místo. Naopak v roce 2005 byly inzeráty hledající tyto profese na druhém místě. Současný trend četnosti hledání pracovníků z této klasifikační třídy je mírně vyšší, než jaký je jejich podíl na evidovaných zaměstnancích. Tato klasifikační třída patří ve statistikách ČSÚ k těm méně zastoupeným – je v ní zařazeno 5,9 % ze všech zaměstnaných (tedy 293 tisíc pracujících).

Profese hlavní klasifikační třídy 2 (vysoce kvalifikované profese) byly požadovány v **11,2 % inzerátů** (645 případů). K jejím představitelům patří zejména *techničtí inženýři, programátoři, analytici, finanční experti, personalisté, učitelé, právníci, ekonomové, odborní administrativní pracovníci* apod. V roce 2007 byli pracovníci z této klasifikační třídy hledáni v 8,8 % inzerátů (v 1375 případech) a v roce 2005 v 11,6 % inzerátů (1064 případů). Jak je zřejmé, v roce 2007 došlo k poklesu zájmu o pracovníky z této třídy, avšak v roce 2010 se zájem zaměstnavatelů opět zvýšil. Tyto hodnoty korespondují s ekonomickým vývojem, kdy v letech hospodářského boomu (tedy v roce 2007) hledali zaměstnavatelé prostřednictvím inzerce pracovníky všech kvalifikačních tříd, což umenšilo podíl inzerátů hledajících

vysoce kvalifikované pracovníky. Naopak v letech ekonomicky méně příznivých zaměstnavatelé celkově hledají výrazně méně pracovníků (logicky klesá i množství inzertní poptávky), a pokud hledají, jde častěji o kvalifikované pracovníky. U této klasifikační třídy je podíl jejího zastoupení mezi zaměstnanci na trhu práce, kde tvoří 12 % všech zaměstnanců (tedy 582 tisíc pracujících), zhruba stejný jako její podíl v nabídce zaměstnání, kde profese z této klasifikační třídy byly hledány v uvedených 11,2 %.

Zaměstnanci z hlavní klasifikační třídy 3 (techničtí pracovníci) **byli obdobně jako v předchozích šetřeních nejhledanější**. Pracovníci této třídy byli hledáni **v 27,7 %** (1589 inzerátů). Do této třídy patří například *technici včetně bezpečnostních techniků, zdravotní sestry, obchodní zástupci, pojišťovací agenti, účetní a odborní referenti* apod. Podíl inzerátů hledajících pracovníky této klasifikační třídy byl ve všech šetřeních takřka shodný – v roce 2007 to bylo 27,0 % (4237 případů) a v roce 2005 šlo o 27,7 % (2552 případů) v denním tisku, tedy stejně jako v roce 2010. Je zřejmé, že po pracovnících z této třídy je na trhu práce stabilní poptávka. Zároveň platí, že **tato klasifikační třída nejvíce vyčerpává jak nabídku zaměstnání v inzerci, tak celkový podíl zaměstnanců na trhu práce**, kdy podíl zaměstnanců náležejících do 3. klasifikační třídy činí 23,8 % ze všech pracujících, což v absolutním vyjádření představuje 1176 tisíc pracujících.

Profese hlavní třídy 4 (úředníci a administrativní pracovníci) byly hledány **v 8,3 %** (tedy v 478 inzerátech). Ve srovnání s oběma předchozími šetřeními zde dochází k poklesu, kdy v roce 2007 byly žádány v 11,5 % inzerátů (1803 případů) a v roce 2005 šlo o 10,1 % (933 inzerátů). Z údajů je zřejmé, že zatímco v předchozích šetřeních patřily profese této klasifikační třídy (například *sekretářky, recepční, telefonisté, nižší úředníci* apod.) k těm hledanějším (vždy překročily desetiprocentní hranici), v roce 2010 došlo k útlumu poptávky. To je zřejmě ovlivněno již zmíněnou ekonomickou krizí, kdy zaměstnavatelé se snaží snížit své náklady, a to zejména v oblasti podpůrného administrativního personálu. V předchozích šetřeních tak profesím této třídy patřilo pomyslné čtvrté místo v četnosti hledanosti, avšak v roce 2010 to bylo místo sedmé. Podíl zaměstnanců náležejících do této třídy na celkovém počtu zaměstnanců je spíše nižší, kdy její zástupci tvoří 7,4 % všech zaměstnaných. Do této klasifikační třídy tak náleží 363 tisíc pracujících.

Hlavní třída 5 (provozní pracovníci ve službách) byla v inzerátech nabízejících zaměstnání zastoupena **v 17,2 %** (v 987 případech). Ve srovnání s předchozími šetřeními zde došlo k výraznému zvýšení zájmu o pracovníky této klasifikační třídy, kdy v roce 2007 byli pracovníci z této třídy hledáni v 5,3 % inzerátů (tedy v 831 případech). V roce 2005 to bylo v 10,8 % (991 inzerátech). Jak je z údajů zřejmé, došlo u této klasifikační třídy k výraznému navýšení zájmu zaměstnavatelů. K typickým zástupcům této profese patří *prodavači, kadeřníci, kuchaři, číšníci, pečovatelé, pracovníci ostrahy* apod. U této třídy lze říci, že **poptávka po jejích zástupcích v inzertní nabídce zaměstnání příliš neodpovídá jejímu podílu na celkovém počtu zaměstnanců**, který představuje 12 % ze všech zaměstnaných, tedy 587 tisíc pracujících.

Profese z hlavní třídy 6 (kvalifikovaní dělníci v zemědělství) patří ve všech šetřeních k nejméně hledaným profesím. V šetření z roku 2010 byly tyto profese hledány v **0,5 % inzerátů** (tedy ve 29 případech). V roce 2007 poptávka po pracovnících z této třídy vyčerpala pouze 0,7 % inzerátů (108 případů) a v roce 2005 byla situace obdobná, kdy inzeráty hledající pracovníky z této klasifikační třídy tvořily 0,4 % inzerátů v denním tisku. Pracovníci této klasifikační třídy patří k nejméně zastoupeným i v rámci pracovního trhu, kdy její zástupci tvoří 1,3 % z celkového počtu zaměstnanců (63 tisíc pracovníků). Je zřejmé, že pracovníci těchto profesí nejsou příliš hledáni, což zřejmě souvisí s tím, že na pracovním trhu je jejich podíl nejmenší. Situace na trhu práce v této klasifikační třídě je zřejmě dostatečně saturována a střídání ekonomické prosperity s obdobím úpadku na ni nemá příliš velký vliv.

Profese náležející do hlavní třídy 7 (kvalifikovaní dělníci) patří k těm, které byly hledány častěji, a to ve **12,7 %** (v 728 inzerátech). V pomyslném žebříčku četnosti hledaných klasifikačních tříd tak patří této třídě třetí místo. Ve srovnání se šetřením z roku 2007 zde došlo k poklesu zájmu o pracovníky této třídy, neboť v roce 2007 byli pracovníci z této třídy hledáni ve 20,4 % inzerátů (3200 případů). Naopak výsledek z roku 2010 odpovídá výsledkům z roku 2005, kdy profese této klasifikační třídy byly hledány ve 13 % inzerátů. Typickými představiteli této klasifikační třídy jsou například zedníci, instalatéři, pokrývači, automechanici, nástrojaři, soustružníci, montéři, skláři, tiskaři apod. Také pokud jde o **evidenční počty zaměstnaných, patří představitelé této třídy mezi často se vyskytující pracovníky**. Podíl pracujících zde tvoří 17,6 % z celkového počtu zaměstnaných, což představuje 870 tisíc ekonomicky aktivních lidí.

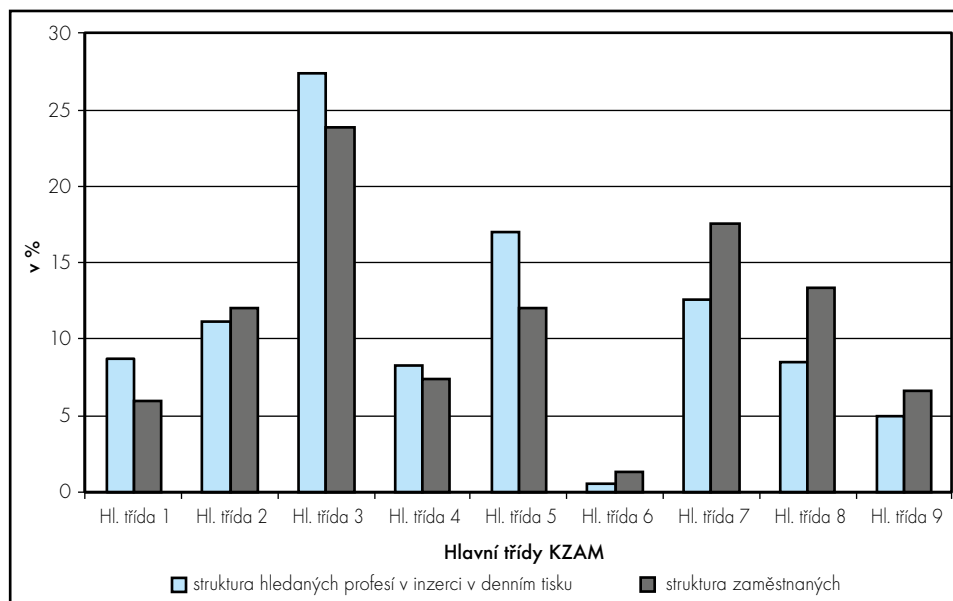
Pracovníci z hlavní třídy 8 (dělníci pro obsluhu strojů a strojních zařízení) byli hledáni v **8,5 % inzerátů**, tedy v 493 případech. Zájem o tuto klasifikační třídu vykazuje výrazné výkyvy, kdy v roce 2007 byl o pracovníky této třídy značný zájem a podíl inzerátů nabízejících zaměstnání pracovníkům náležejícím do této klasifikační třídy činil 13,1 % (2054 inzerátů). Naopak v roce 2005 byli tiito pracovníci hledáni pouze v 5,9 %. Jak vidíme, ve srovnání s rokem 2007 zájem o profese této třídy poklesl, což je zřejmě ovlivněno ekonomickou krizí, kdy nebyly otvírány nové výrobní provozy vyžadující příslušnou kvalifikaci. Naopak ve srovnání s rokem 2005 došlo k nárůstu, kdy disproporce mezi četností inzerátů a evidenčními počty pracovníků byla velmi výrazná. Tato disproporce se však opět projevila v roce 2010, kdy podíl pracujících této klasifikační

třídy představuje ve struktuře zaměstnanosti 13,4 % (657 tisíc pracujících). To ji řadí ve struktuře zaměstnanosti na třetí místo hned za technické pracovníky a kvalifikované dělníky, avšak z hlediska četnosti inzerátů patří této třídě šesté místo.

Profese náležející do hlavní klasifikační třídy 9 (pomocní a nekvalifikovaní dělníci) byly hledány v **5 % inzerátů** (288 případů), což představuje osmé místo v pomyslném žebříčku četnosti hlavních profesních tříd. Ve srovnání s předchozími šetřeními zde došlo k mírnému navýšení zájmu, kdy v roce 2007 byly tyto profese hledány ve 4,4 % a v roce 2005 pouze ve 2,6 % inzerátů. Ve struktuře zaměstnanosti patří profese z této třídy mezi méně často se vyskytující. Jejich podíl na celkovém počtu zaměstnaných tvoří pouze 6,6 % (tedy 327 tisíc pracujících). Jak je z údajů zřejmé, poptávka po **pracujících náležejících do této klasifikační třídy v rámci inzertní nabídky zaměstnání v denním tisku stále roste**, a to navzdory ekonomické krizi. Je to zřejmě ovlivněno i tím, že pracovníci této klasifikační třídy patří k méně početným a současně se zde dá přepokládat vyšší míra fluktuace.

Z výše uvedených údajů je patrné, že **nejvýraznější rozdíly mezi strukturou zaměstnaných a hledanými profesemi v inzerci v denním tisku jsou u hlavní klasifikační třídy 5** (provozní pracovníci ve službách) **a třídy 7** (kvalifikovaní dělníci a řemeslníci). U hlavní třídy 5 (provozní pracovníci ve službách) platí, že oproti předchozím šetřením zde došlo k výraznému navýšení zájmu o pracovníky této klasifikační třídy, kdy ve struktuře zaměstnanců sice patří podíl pracovníků z této třídy k těm, co převyšují desetiprocentní hranici, avšak v rámci inzertní nabídky zaměstnání byla jejich četnost ještě výraznější. Naopak u hlavní třídy 7 (kvalifikovaní dělníci a řemeslníci) byl zájem v rámci inzertní nabídky o tyto pracovníky nižší než podíl, který zaujímají ve struktuře zaměstnanců, a to i přesto, že jim mezi hledanými profesemi patřilo třetí místo. Ve struktuře zaměstnaných

Obrázek 6.1: Struktura hledaných profesí a skutečná struktura zaměstnaných podle hlavních klasifikačních tříd KZAM v inzerci v denním tisku v roce 2010

jím náleží druhý nejvyšší podíl ze všech zaměstnanců. Obdobný vztah mezi evidenčním počtem zaměstnanců a četností inzertní nabídky zaměstnání jako u hlavní třídy 7 platí i u hlavní třídy 8. Také zde je podíl lidí z této klasifikační třídy vyšší v evidenčním počtu zaměstnanců než mezi hledanými profesemi. Naopak o pracovníky z hlavní třídy 3 (techničtí pracovníci) je v rámci inzertní nabídky zaměstnání vyšší zájem, než jaký představuje jejich podíl ve struktuře zaměstnanců, a to i přesto, že jak v inzertní nabídce zaměstnání, tak ve struktuře zaměstnanců jim patří první místo.

Struktura hledaných profesí v šetření z roku 2010 a v předchozích letech (2007 a 2005) vykazuje určité odlišnosti. Jestliže v šetření z roku 2007 inzertaty s nabídkou práce v dělnických profesích tvořily přes 39 % inzertátů a v roce 2005 to bylo takřka 31 %, v roce 2010 jde o „pouhých“ 26,5 % inzertátů. Současně je patrné, že ve srovnání s rokem 2007 výrazně stoupl zájem o obslužné a provozně technické profese, čímž se profesní struktura inzertátů do jisté míry přibližuje struktuře hledaných profesí z roku 2005.

Požadovaná úroveň vzdělání a obor vzdělání

Úroveň vzdělání

V šetření se věnovala pozornost i tomu, zda je v inzertátu uvedena požadovaná úroveň vzdělání. Požadavek na vyšší vzdělání byl uveden v 53,4 % inzertátů, tedy ve 3100 inzertátech. Nejčastěji byl uveden požadavek na vyučení (19,8 %, tedy 1148 případů). Jen o 28 inzertátů méně uvádělo požadavek na středoškolské vzdělání (19,3 %, 1120 inzertátů). Následoval požadavek na vysokoškolské vzdělání, který byl uveden v 9,3 % inzertátů (541 případů). Nejméně často byl uveden požadavek na minimálně maturitní vzdělání (tedy na absolvování středního vzdělání s maturitní zkouškou nebo vysoké školy), který byl zmíněn v 5 % inzertátů (291 případů). Pokud získané výsledky porovnáme s předchozími šetřeními, je patrné, jak se od sebe jednotlivé roky liší. V roce 2010 byl požadavek na vzdělání uveden výrazně častěji než v roce 2007, kdy jej zaměstnavatelé požadovali v 39 %. V roce 2005 pak bylo vzdělání uvedeno ve 47 % inzertátů. Jak je zřejmé, v roce 2010 se výrazně zvýšil podíl inzertátů, ve kterých byl požadavek na vyšší vzdělání uveden. Dále se změnila i priorita požadovaného vzdělání – v roce 2010 bylo nejčastěji požadováno již zmíněné vyučení, v roce 2007 to bylo absolvování vysoké školy a v roce 2005 bylo nejčastěji uváděným požadovaným vzděláním minimálně maturitní vzdělání. Jak vidíme, požadavky na vzdělání se odlišují v každém šetření. Nárůst podílu inzertátů, ve kterých je deklarován požadavek na vzdělání, je zřejmě způsoben zhoršenou situací na trhu práce, kdy si zaměstnavatelé mohou více vybírat a klást více podmínek. V předchozích letech ekonomického růstu byl pracovních sil relativní nedostatek a požadavek na dosažené vzdělání by býval dopředu diskvalifikoval část možných pracovníků, a tudíž na něj zaměstnavatelé u některých profesí částečně rezignovali. V roce 2010 je naopak pracovních sil dostatek a zaměstnavatelé tedy zvýšili své nároky i u profesí,

kde dříve byly jejich požadavky nízké. Současně však to, že je nejčastěji požadováno vyučení a v závěsu za ním středoškolské vzdělání, může poukazovat i na to, že zaměstnavatelé již v inzertátu uvádí, co chtějí, aby se k případnému pohovoru nedostavovali lidé, kteří dané vzdělání nemají. Současně je to i odrazem zvýšeného podílu inzertátů vyžadujících kvalifikovanou pracovní sílu (úbytek inzertátů na profese z klasifikační třídy 8 a 9), což se odráží i v požadovaném vzdělání. Naopak výrazně poklesl podíl inzertátů požadujících vysokoškolské vzdělání, kdy v roce 2007 byl tento typ vzdělání uveden v 15,5 % inzertátů.

Nyní se zaměříme na vzájemnou vazbu mezi požadovaným vzděláním a klasifikační třídou hledaných profesí.

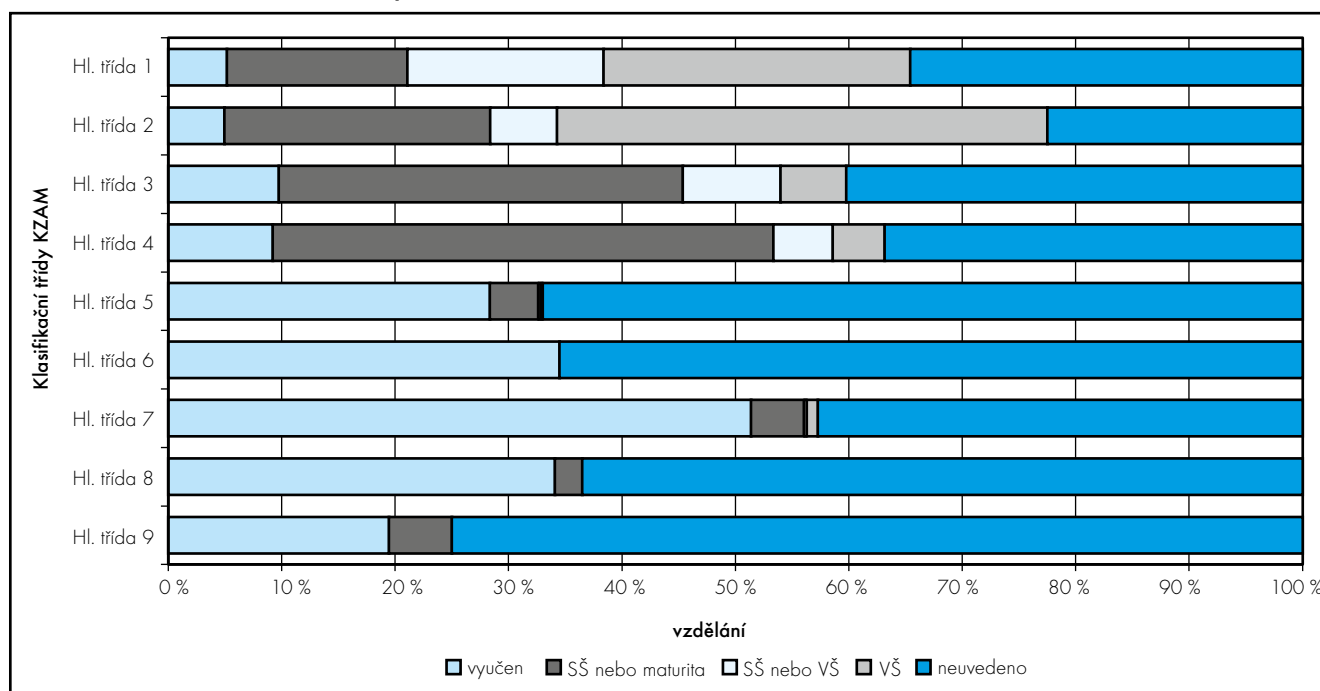
U profesí hlavní třídy 1 (ředitelé a vedoucí pracovníci) byl stupeň vzdělání požadován v **65,4 % inzertátů**. Vysokoškolské vzdělání bylo požadováno ve 27,0 % inzertátů, minimálně maturitní vzdělání v 17,3 % inzertátů. V roce 2007 bylo vzdělání u těchto profesí požadováno v 74,3 % případů, přičemž vysokoškolské vzdělání bylo vyžadováno v 41,9 %. Jak vidíme, vysokoškolské vzdělání bylo požadováno výrazně častěji než v roce 2010. Výsledky z roku 2010 se více podobají roku 2005, kdy vysokoškolské vzdělání bylo požadováno ve 29,1 % inzertátů, přičemž požadavek na vzdělání byl uveden v 71,1 % inzertátů. U této klasifikační třídy tedy došlo ke snížení podílu inzertátů, kde byl deklarován požadavek na vzdělání.

U profesí hlavní třídy 2 (vysoce kvalifikované profese) byla výše vzdělání požadována v **77,5 % inzertátů**. Absolvování vysoké školy pak zaměstnavatelé uvedli v 43,3 % inzertátů a středoškolské vzdělání pak ve 23,4 %. Ve srovnání s předchozími šetřeními došlo k navýšení podílu inzertátů uvádějících potřebnou úroveň vzdělání – v roce 2007 byl požadavek na vzdělání uveden v 72,9 %, přičemž požadavek na vysokoškolské vzdělání uvádělo 36,9 % inzertátů. V roce 2005 byla výše potřebného vzdělání uvedena v 62 %.

U profesí hlavní třídy 3 (techničtí pracovníci) se požadavek na vyšší vzdělání objevil v **59,8 % případů**. To je o 6,5 procentního bodu více než v roce 2007 a o 2,3 procentního bodu více než v roce 2005. Nejčastěji byl uveden požadavek na středoškolské vzdělání, a to v 35,6 % inzertátů. Ostatní vzdělání bylo uvedeno výrazně méně častěji. Zde se značně liší požadavky od roku 2007, kdy bylo nejčastěji vyžadováno vysokoškolské vzdělání (ve 22,9 %) a středoškolské vzdělání v 18,0 %. V roce 2005 bylo nejčastěji požadováno minimálně maturitní vzdělání (23,2 %). Jak vidíme, v roce 2010 i v roce 2005 bylo těžiště požadavků na středoškolském či minimálně maturitním vzdělání.

U profesí hlavní třídy 4 (úředníci a administrativní pracovníci) byl požadavek na vyšší vzdělání uveden v **63,2 %**, kdy nejčastěji bylo deklarováno středoškolské vzdělání (44,1 %). Ostatní vzdělání bylo uvedeno v méně než deseti procentech. Vysokoškolské vzdělání bylo uvedeno v 4,6 %. V roce 2007 byly požadavky na vzdělání uvedeny méně často – v 52,5 %, přičemž nejčastěji šlo o střední vzdělání s maturitou (29,7 %). V roce 2005 bylo vzdělání uvedeno v 51,4 % inzertátů, přičemž požadavky byly velmi podobné roku 2007. V roce 2010 se tedy u této třídy zvýšilo zastoupení inzertátů uvádějících očekávané vzdělání.

Obrázek 6.2: Požadovaná výše vzdělání u hlavních klasifikačních tříd KZAM v inzerci v denním tisku v roce 2010

U profesí zařazených do třídy 5 (pracovníci ve službách) bylo vzdělání uvedeno **v 33,0 % inzerátů**, v nichž bylo nejčastěji požadováno vyučení (28,0 %). V roce 2007 bylo vzdělání požadováno pouze ve čtvrtině inzerátů, přičemž i zde šlo nejčastěji o vyučení (18,2 %). V roce 2005 byl požadavek na vzdělání deklarován ve 27,7 %. Je jednoznačné, že u této třídy se zvýšil podíl inzerátů, které uvádějí požadované vzdělání.

U profesí hlavní třídy 6 (zemědělci) byla výše vzdělání uvedena **v 34,5 %**, což však představuje **pouze 10 inzerátů**. Ve všech případech byl požadován výuční list. V roce 2007 bylo vzdělání specifikováno pouze v 5,6 % (6 inzerátů), rovněž vyžadujících výuční list.

U profesí hlavní třídy 7 (kvalifikovaní dělníci) bylo vzdělání uvedeno **v 57,3 %**. Nejčastěji zde byl požadován výuční list (51,4 %). Oproti roku 2007 zde došlo k významnému nárůstu podílu inzerátů, ve kterých je uveden požadavek na vzdělání – v roce 2007 tomu tak bylo pouze v 18,3 % inzerátů, přičemž nejčastěji šlo o výuční list (14,4 %). Naopak v roce 2005 byl podíl inzerátů vyšší, i když nižší než v roce 2010. V roce 2005 bylo vzdělání požadováno v 39,1 % inzerátů a také zde byl dominantní výuční list (30,6 %).

U profesí hlavní třídy 8 (dělníci pro obsluhu strojů a strojních zařízení) bylo vzdělání uvedeno **v 36,5 %**, kdy opět šlo nejčastěji o vyučení (34,1 %). Také zde jsme oproti roku 2007 zjistili výrazný nárůst inzerátů s požadavkem na vzdělání – v roce 2007 bylo takovýchto inzerátů pouhých 5,2 % a šlo nejčastěji o vyučení (3,9 %). A stejně jako u klasifikační třídy 7 i zde bylo v roce 2005 více požadavků na vzdělání – 27 % inzerátů.

Požadavek na vyšší vzdělání se výrazně častěji než v roce 2007 objevoval i **u profesí hlavní třídy 9** (pomocní dělníci), kdy v roce 2010 byl tento požadavek formulován **u 25,0 %**

(nejčastěji šlo o vyučení – 19,4 %). V roce 2007 to bylo jen v 1,1 % inzerátů, kdežto v roce 2005 tomu bylo u 18,7 % inzerátů.

Obor vzdělání

V souvislosti se vzděláním se v inzertní nabídce sledovalo i to, zda se v inzerátech objevil požadavek na **obor vzdělání**. Hned na začátku si řekněme, že požadavek na obor vzdělání se v inzerátech objevil výrazně méně často než požadavek na vyšší vzdělání. Požadavek na vyšší vzdělání byl uveden ve

Tabulka 6.1: Požadované skupiny oborů vzdělání v inzertní nabídce v denním tisku v roce 2010

Skupiny oborů vzdělání	abs. počet	v %
ekonomické vědy	96	1,7
technické obory - bez specifikace	89	1,5
lékařské a farmaceutické vědy	50	0,9
strojírenství	41	0,7
elektrotechnika a elektronika (včetně IT)	23	0,4
stavebnictví	17	0,3
gastronomie, pohostinství, hotelnictví	11	0,2
zemědělství, lesnictví a zpracování dřeva	6	0,1
společenské vědy	5	0,1
právní vědy	5	0,1
učitelství	5	0,1
informatika	5	0,1
přírodní vědy	3	0,1
polygrafie	3	0,1
doprava	2	0,0
textil, oděvnictví	2	0,0
obchod	1	0,0
celkem	364	6,3
neuvedeno	5 445	93,7

více jak polovině inzerátů, požadavek na **obor vzdělání byl uveden pouze v 6,3 % inzerátů (tedy v 364 případech)**. To je výrazně méně než v předchozích letech – v roce 2007 byl požadavek na obor vzdělání uveden v 17,7 % inzerátů a v roce 2005 dokonce ve 25,3 % inzerátů. Z výsledků je zřejmé, že obor vzdělání není v první fázi hledání pracovníků určující a navíc má klesající tendenci.

V případě, že v inzerátech byl formulován požadavek na obor vzdělání, pak šlo o preference stejných oborů vzdělání jako v předchozích šetřeních. **Nejčastěji byl formulován požadavek na vzdělání v ekonomických vědách (1,7 %) a technických oborech**, a to buď v obecné rovině (1,5 % inzerátů), nebo i blíže specifikované – vzdělání v oborech strojírenských (0,7 %), elektrotechnických a elektronických včetně IT oborů (0,4 %), informatiky (0,1 %) a stavebních oborů (0,3 %). **Třetí relativně častou skupinou** byly oproti předchozím šetřením **lékařské a farmaceutické vědy (1,5 %)**, což je důsledkem toho, že mezi hledané profese se dostaly zdravotnické profese. U ostatních oborů nepřesáhlo uvedení oboru vzdělání 0,2 %.

Pokud se zaměříme na vztah mezi **klasifikační třídou požadované profese a oborem vzdělání**, je zřejmé, že je zde přímá souvislost s náročností požadované profese – pokud byl obor vzdělání uveden, tak u klasifikačních tříd 1 až 4 a částečně u třídy 7.

U hlavní klasifikační třídy 1 (vedoucí pracovníci, manažeři) byl požadavek na obor vzdělání uveden **v 17,7 % případů**. Šlo především o vzdělání v ekonomických (9,7 %) a technických (3,4 %) oborech.

Pro hlavní klasifikační třídu 2 (inženýři, vědci) byly požadavky na obor vzdělání uvedeny **ve 14,9 % inzerátů** a byly směřovány především do oblasti lékařských a farmaceutických věd (4,2 %), ekonomických věd (4,2 %) a technických oborů (4,5%), přičemž nejčastěji šlo o technické obory bez bližšího určení (2,8 %) a strojírenství (1,7 %).

U profesí zařazených do hlavní třídy 3 (technici) byl požadovaný obor vzdělání uveden v 6,4 %, kdy v 1,9 % šlo o vzdělání v technických oborech bez bližší specifikace a v 1,2 % o vzdělání v oblasti strojírenství.

U inzerátů, které nabýzely zaměstnání lidem **s profesí zařazenou do 4 hlavní třídy** (úředníci, administrativní pracovníci), byl obor vzdělání požadován v 6,5 %. Nejčastěji šlo o vzdělání z oblasti ekonomiky (1,9 %) a technického směru – 1,5 % bez bližšího určení a 1,5 % vzdělání v oblasti stavebnictví.

Relativně často byl **požadavek na obor vzdělání uveden ještě u třídy 7** (řemeslníci a kvalifikovaní dělníci), a to **v 4,3 % inzerátů**. I zde šlo o vzdělání především v oblasti technických oborů – 1,5 % v technických oborech bez bližší specifikace, 1 % v oblasti strojírenství a 0,7 % v oblasti elektrotechniky a elektroniky (včetně IT).

U ostatních klasifikačních tříd byl požadavek na obor vzdělání uveden v méně než 2 % inzerátů. **U hlavní klasifikační třídy 5** to bylo jen v 0,4 % inzerátů, **u hlavní třídy 6** to nebyl ani jeden inzerát. V inzerátech hledající pracovníky zařazené **do hlavní klasifikační třídy 8** byl požadavek na obor vzdělání uveden jen v 1,2 % inzerátů a **u hlavní klasifikační třídy 9** se jednalo o 1,4 % inzerátů.

V získaných datech se projeví dva významné faktory: **Inzerenti častěji než dříve uvádějí požadovanou výši vzdělání a současně se velmi razantně odklonili od požadavku na obor vzdělání.** Oproti předchozím šetřením z roku 2007 a 2005, zejména ve srovnání s rokem 2007, se také výrazně změnila struktura požadované úrovně dosaženého vzdělání. Na rozdíl od výsledků z roku 2007 je v roce 2010 kladen důraz na vyučení, tedy je výrazně častěji uváděn požadavek na vzdělání u dělnických profesí. Současně velmi výrazně poklesl podíl inzerátů, u kterých je uveden požadavek na vysokoškolské vzdělání. Jde o reakci na situaci na trhu práce, kdy zaměstnavatelé mohou v době ekonomické krize zvedat své požadavky na případné budoucí pracovníky. Na rozdíl od předchozích let (kdy požadavek na výši vzdělání u dělnických profesí nebyl takřka uváděn) se v roce 2010 tento požadavek vrací. Pokles podílu inzerátů s požadovaným vysokoškolským vzděláním neznamená, že ho zaměstnavatelé nepožadují, u řady profesí ho totiž předpokládají. Výsledky roku 2010 opět potvrdily pružnost zaměstnavatelů, kteří v předchozím období nedostatku pracovních sil své požadavky utlumili a v době rostoucí nezaměstnanosti je opět navýšili.

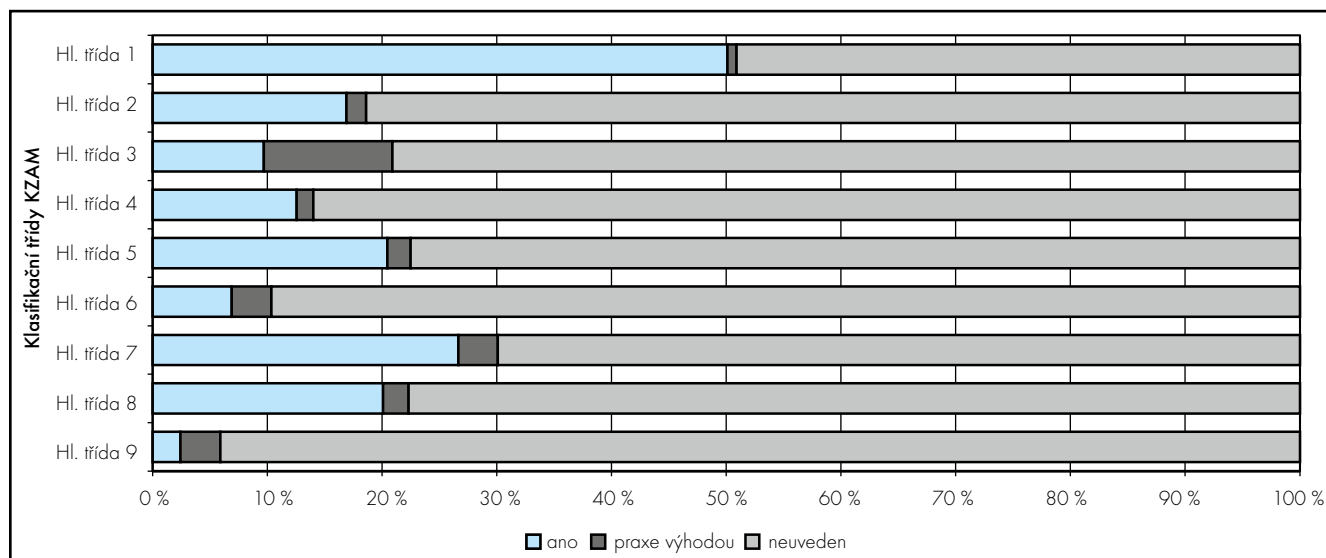
Dalším zjištěním je, že – opět ve shodě s výsledky předchozích šetření – **ani jeden inzerát neuváděl požadavek na absolvování vyšší odborné školy.** To může být do jisté míry ovlivněno i tím, že relativně často byl v inzerátech uveden požadavek na absolvování minimálně středního vzdělání s maturitou, což zahrnuje jak střední vzdělání s maturitou a vysokoškolské vzdělání, tak i vzdělání získané na vyšší odborné škole. Současně však absence jakékoliv zmínky o absolvování vyšší odborné školy dává tušit, že vyšší odborné školy ještě nejsou takovou samozřejmostí, aby jejich absolvování bylo zmiňováno v inzertní nabídce zaměstnání, která je určena velmi širokému okruhu uživatelů.

Ve srovnání s předchozími šetřeními se tedy výrazně zvýšil požadavek na dosaženou úroveň vzdělání, ale jak jsme již uvedli, **velmi výrazně klesl podíl inzerátů s uvedeným oborem potřebného vzdělání. Tento požadavek takřka vymizel.** Pokud se přeci jen objevil, byl spojen především s více odborně náročnými profesemi. Stejně jako v roce 2007 a 2005 je případná poptávka orientována na ekonomické a technické vzdělání. Tyto obory byly stejně jako v předchozích letech zcela dominantní.

Požadavky na věk pracovníků

Dalším sledovaným znakem bylo, zda inzerenti požadují pracovníka v určité věkové skupině. A obdobně jako v předchozím šetření ani **v roce 2010 nebyl v 98,3 % inzerátů uveden požadavek na věk** (v roce 2007 nebyl uveden v 99,5 % inzerátů a v roce 2005 to bylo v 99,6 %). Je to o 1,2 procentního bodu méně než v předchozích šetřeních, ale i tak jde jen o málo inzerátů, kde byl požadavek na věk uveřejněn (97 inzerátů). Tento výsledek je ovlivněn přijetím protidiskriminačních opatření, která zakazují zaměstnavatelům dotazovat se uchazečů o zaměstnání na jejich věk. Ačkoliv při samotném přijímacím řízení hraje věk uchazečů zřejmě

Obrázek 6.3: Požadavek na praxi u hlavních klasifikačních tříd KZAM v inzerci v denním tisku v roce 2010

nezanedbatelnou roli, v rámci inzertní nabídky zaměstnání se zákaz uvádění věkových omezení respektuje.

Pokud se podíváme na 1,7 % inzerátů (tedy 97 inzerátů), ve kterých byl požadavek na věk uveden, vidíme, že jde o inzeráty, které ve 24 případech požadovaly věk do 30 let, ve 21 inzerátech věk do 25 let, v 15 případech věk do 35 let, v 10 inzerátech minimálně 18 let, v 7 případech minimálně 21 let, v 7 případech věk do 40 let, v 6 případech věk do 60 let a ve 4 případech věk do 45 let.

Genderové požadavky

V rámci naší analýzy byly inzeráty sledovány také z genderového pohledu. Obdobně jako u věku musíme říci, že **absolutní většina inzerátů – 97,6 % požadavek na pohlaví uchazeče neobsahovala**. Ačkoliv jde o velmi vysoký podíl inzerátů, je zde nutné zmínit, že ve srovnání s předchozími šetřeními došlo k mírnému zhoršení – v roce 2007 požadavek na pohlaví uchazeče nebyl uveden v 99,5 %, v roce 2005 to bylo v 98,4 % inzerátů v denním tisku. Stejně jako u požadavku na věk, i zde je patrný vliv antidiskriminačních opatření, která zakazují diskriminaci na pracovním trhu podle pohlaví pracovníků. Ve zbývajících 2,4 % inzerátů (137 inzerátů vyjádřeno v absolutních počtech), kde byl genderový požadavek uveden, byla ve 106 inzerátech hledána na danou pracovní pozici žena a v 31 inzerátech byl uváděn muž.

Uvedené výsledky napovídají, že si **zaměstnavatelé již přivykli na genderovou rovnost při hledání zaměstnanců**, i když se samozřejmě mohou vyskytnout případy, kdy je při samotném přijetí do zaměstnání upřednostněn uchazeč na základě preferování určitého pohlaví. Jak je zřejmé, častěji je hledána žena, a to i u profesí, kde není již z prvního pohledu zřejmé proč (například u obchodních agentů). Naopak u některých povolání je zřejmé, že pohlaví hraje určitou roli (například pracovníci ochranky či pomocníci v domácnosti). Zde zřejmě přetrvávají určité stereotypy o představě toho, kdo má dané povolání vykonávat.

Současně stojí za povšimnutí, že stejně jako v předchozích letech je požadavek ohledně pohlaví uchazeče spojen především s profesemi z oblasti služeb. U vysoce kvalifikovaných profesí a také u dělnických profesí jsou tyto požadavky v inzertní nabídce uváděny minimálně.

Požadavky na praxi uchazečů

Požadavek na praxi v oboru byl uveden ve 23,2 % inzerátů (1348 případů), což je o 1,8 procentního bodu méně než v roce 2007 a o více jak 18 procentních bodů méně než v roce 2005. V 18,6 % inzerátů byl požadavek na praxi uveden přímo a ve 4,6 % inzerátů byla případná praxe výhodou při přijímacím řízení. Jak jsme již uvedli v předchozích analýzách, je požadavek na praxi v oboru specifickým nárokem zaměstnavatelů, který není možné získat ani znalostmi ani dovednostmi a který je závislý pouze na době, kterou uchazeč o zaměstnání strávil výkonem dané nebo alespoň velmi podobné profese.

Jak je patrné z obrázku 6.3, **nejčastěji byl požadavek na praxi spojován s 1. hlavní třídou (řídící pracovníci)**, což je očekávaný výsledek. Pokud má pracovník vykonávat řídicí funkci, je nezbytné, aby měl určité zkušenosti. **Druhou nejčastější klasifikační třídou**, vůči které měli inzerenti nároky na praxi, **je třída 7 (řemeslníci a kvalifikovaní dělníci)**. Vyšší nároky na praxi deklarovali zaměstnavatelé také vůči pracovníkům z hlavní třídy 5 (provozní pracovníci ve službách), hlavní třídy 3 (technici) a třídy 2 (vysoce kvalifikované profese). Oproti předchozím rokům zaměstnavatelé nárokují i praxi u pracovníků třídy 8 (dělníci pro obsluhu strojů). Následuje hlavní třída 4 (administrativní pracovníci) a 6 (dělníci v zemědělství), která však byla hledána jen ve 29 inzerátech. **Nejmenší nároky na praxi lze najít u klasifikační třídy 9 (pomocní dělníci)**. Zde byl počet inzerátů s požadavkem na praxi minimální. Z grafu je zřejmé, že čím nižší kvalifikační třída, tím nižší jsou nároky na praxi pracovníků daných kvalifikačních tříd s výjimkou kvalifikovaných dělníků.

6. Požadavky zaměstnavatelů – analýza inzertní nabídky zaměstnání

Z rozložení nároků na praxi je zřejmé, že v chápání důležitosti této oblasti pro uplatnění na trhu práce došlo u zaměstnavatelů od roku 2005 k výraznému posunu: pokud jde o **inzerce v denním tisku, není praxe v oboru tím, co zaměstnavatelé deklarují jako podmínku přijetí**. Praxe v oboru v šetřeních z roku 2007 a 2010 je méně důležitým předpokladem pro získání zaměstnání, a to zejména u méně kvalifikovaných profesí. Novým zjištěním z roku 2010 se stal požadavek na praxi u některých kvalifikovaných dělnických profesí.

Požadavky na práci s počítačem

Oblast práce s počítači byla také zařazena mezi sledované znaky. Využívání počítačů představuje nedílnou součást života, a to jak pracovního, tak osobního. Z tohoto důvodu není možné oblast počítačové gramotnosti pominout. V šetření jsme tedy sledovali, zda se stále vyšší zapojení počítačů odráží v požadavcích zaměstnavatelů, které demonstrují prostřednictvím inzerce, už i do oblastí, kde se dříve počítače vyskytovaly pouze ojediněle. Při analýze jsme rozlišovali, zda zaměstnavatel požaduje „běžnou“, či „odbornou“ schopnost práce s počítačem (tzn. znalost uživatelská versus znalost např. programovacích jazyků) a znalost grafických programů.

Nutnost „počítačové gramotnosti“ byla specifikována v 10,2 % inzerátů. To je výrazně méně než v roce 2007 a než v roce 2005. V roce 2007 byla schopnost pracovat s počítačem uvedena ve 24,1 % inzerátů, v roce 2005 dokonce ve 27,9 %. Jak vidíme, u této schopnosti se projevuje klesající tendence. Tento pokles však nemusí znamenat, že zaměstnavatelé tuto schopnost neočekávají. Spíše se zde projevuje to, že schopnost pracovat s počítačem považují zaměstnavatelé za natolik samozřejmou, že ji už ani neuvádějí v požadavcích v inzertní nabídce pracovních příležitostí.

Nejčastěji se v inzerátech objevovaly požadavky na „běžnou“ znalost práce s PC, a to v 9,2 % inzerátů (v roce 2007 to bylo ve 20,8 % a v roce 2005 pak ve 23,5 %). Znalost grafických programů inzerovali zaměstnavatelé v 0,8 % inzerátů, přičemž v roce 2007 to bylo v 0,5 % inzerátů a v roce 2005 byl tento požadavek uveden v 1,5 %. Požadavek na znalost odborných, programátorských programů byl deklarován v 0,2 % inzerátů, což je o 2,6 procentního bodu méně než v roce 2007.

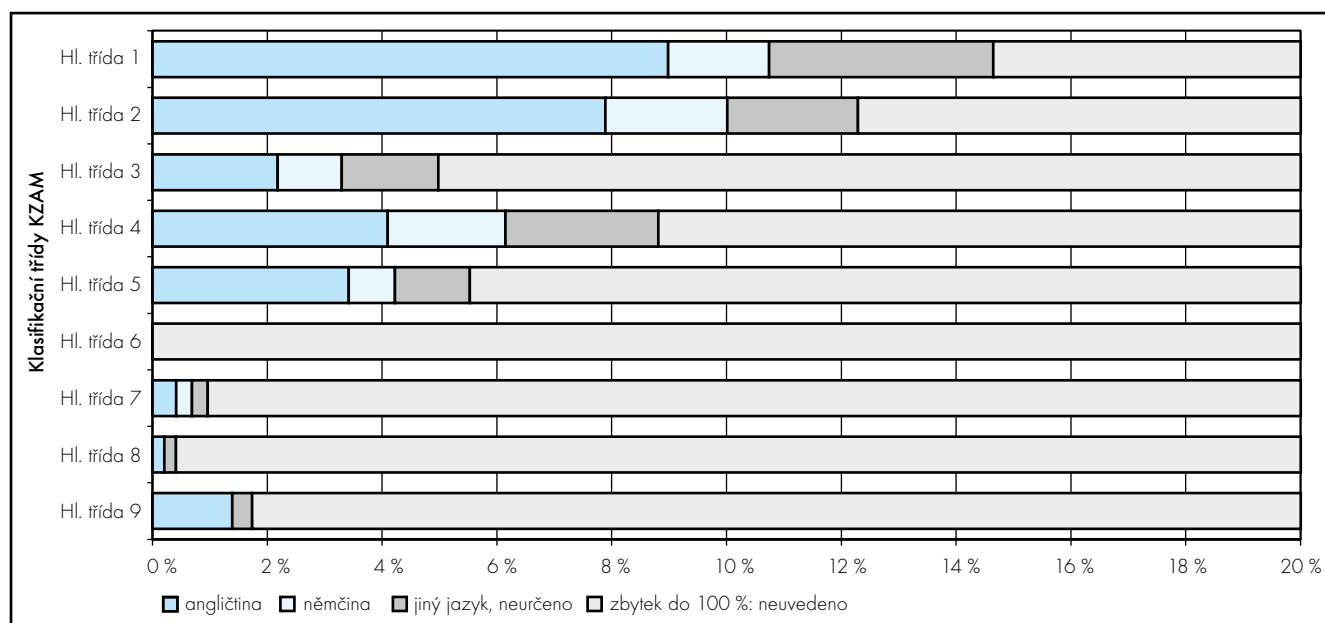
Požadavek na práci s počítačem je v inzerátech v denním tisku uváděn stále méně. Je to zřejmě důsledek toho, že práce s počítačem se stává standardem u většiny nemanuálních profesí, takže ji zaměstnavatelé již neuvádějí. Současně se však tento požadavek objevuje i u některých dělnických profesí, a to zejména tam, kde jde o obsluhu strojů. Jde tak většinou o práci s počítačem řízených strojů, kde je znalost práce s PC nutností. Úbytek uvedených požadavků na práci s PC a současně i jejich uvádění u dělnických profesí spojených s obsluhou strojů ukazuje na to, že počítačová gramotnost se stává běžným pracovním nástrojem a její osvojení je předpokladem pro uplatnění na trhu práce u značného množství profesí.

Požadované jazykové schopnosti

Při sledování toho, zda a v jaké míře je znalost jazyků vyžadována v inzertní nabídce zaměstnání, jsme se zajímali o to, zda inzerenti v případě, že požadují znalost cizího jazyka, dávají přednost aktivní znalosti daného jazyka, popř. více jazyků, či zda je taková znalost spíše „výhodou“, která zvyšuje možnost získání daného zaměstnání.

Šetření ukázalo, že znalost cizího jazyka byla vyžadována pouze v 6,3 % inzerátů, přičemž aktivní znalost byla vyžadována v 5 % inzerátů a jako výhoda byla specifikována

Obrázek 6.4: Požadavek na aktivní znalost alespoň jednoho cizího jazyka podle hlavních klasifikačních tříd KZAM v inzertní nabídce v denním tisku v roce 2010

v 1,3 %. To je výrazně méně než v předchozích šetřeních – v roce 2007 byla aktivní znalost cizích jazyků požadována ve 24,8 % inzerátů a v roce 2005 tomu tak bylo ve 21,9 % inzerátů. **Zaměstnavatelé nejčastěji požadovali aktivní znalost jednoho světového jazyka, a to zpravidla angličtiny** – tento požadavek byl specifikován v 3,4 % inzerátů. To ve srovnání s rokem 2007 představuje pokles o 18,5 procentního bodu. **Druhým nejčastějším požadovaným jazykem byla němčina**, která byla uvedena v 1,1 % inzerátů (v roce 2007 to bylo ve 2,7 % inzerátů). Ostatní jazyky byly uvedeny pouze ojediněle – italština v 6 inzerátech, ruština také v 6 inzerátech, francouzština ve 4 inzerátech, jiný jazyk v 1 inzerátu. Aktivní znalost cizího jazyka bez bližšího určení byla uvedena ve 14 inzerátech.

Pokud byla aktivní znalost cizího jazyka v inzerátu uvedena, pak v případě angličtiny je uvedena zejména **u vysoce kvalifikovaných povolání, která jsou soustředěna především v klasifikačních třídách 1 až 3, respektive 4, a také v hlavní třídě 5**. V těchto třídách je znalost cizího jazyka vyžadována ve více jak 5 %. V hlavní klasifikační třídě 1 byla nutnost aktivní znalosti cizího jazyka uvedena ve 14,9 % (v roce 2007 to bylo v 78,2 %), v hlavní třídě 2 byla aktivní znalost cizího jazyka uvedena ve 12,6 % (v roce 2007 šlo o 56,8 %), v profesích náležejících do hlavní třídy 3 to bylo v 5 % (v roce 2007 šlo o 34,9 %), v profesích hlavní třídy 4 byl cizí jazyk uveden v 9 % (v roce 2007 pak 28,3 %) a v inzerátech hledajících pracovníky z hlavní třídy 5 šlo o 5,6 %

Ve srovnání s předchozími šetřeními se výrazně snížil výskyt požadavku na znalost cizího jazyka. Jestliže v roce 2007 byl požadavek na znalost cizího jazyka deklarován ve čtvrtině inzerátů a v roce 2005 ve více jak pětině inzerátů, v roce 2010 to bylo v méně než 5 %.

Požadované osobnostní vlastnosti

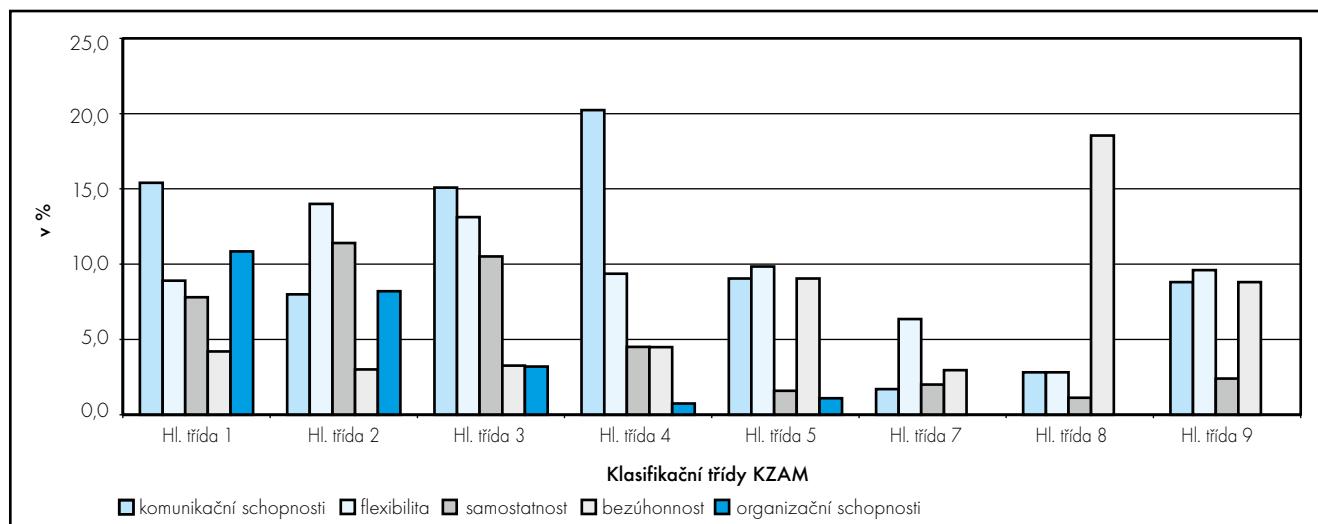
Významnou součástí analýzy inzertní nabídky zaměstnání představuje oblast požadovaných osobních vlastností a dovedností uchazeče o zaměstnání, o které se zaměstnavatelé v rámci inzerce zajímají. Vedle „tradičních“ pracovních a sociálních vlastností (např. schopnost komunikace, spolehlivost, adaptabilita včetně příjemného vzhledu a vystupování) uváděli inzerenti i specifické vlastnosti a dovednosti (psaní na stroji, znalost vyhlášky 50¹⁶, vlastnictví živnostenského oprávnění, svářečského průkazu, vlastnictví auta apod.). I tyto požadavky byly do analýzy inzerce zařazeny.

Požadavky na všeobecné osobní vlastnosti a dovednosti jsou častější u některých typů povolání, naopak u jiných profesí bývá kladen důraz spíše na konkrétní znalosti, popř. zkušenosti.

Požadavek na alespoň jednu osobnostní vlastnost jsme zaznamenali ve čtvrtině inzerátů (ve 24,5 %). To je o 23,5 procentního bodu méně než v roce 2007 (kdy se požadavek objevoval téměř v polovině inzerátů) a o 18 procentních bodů méně než v roce 2005.

Z pohledu nejčastěji požadovaných vlastností stejně jako

Obrázek 6.5: Vybrané požadované vlastnosti podle hlavních klasifikačních tříd KZAM v inzertní nabídce v denním tisku v roce 2010*

* z důvodu malého počtu inzerátů byla vynechána klasifikační třída 6.

(v roce 2007 tomu tak bylo v 3,1 %). V ostatních třídách byla znalost cizího jazyka požadována v méně než 5 % inzerátů. Jazykovou vybavenost zaměstnavatelé požadují především u těch profesí, kde je značný předpoklad, že pracovníci s cizím jazykem přijdou do styku, u dělnických povolání je taková pravděpodobnost velmi malá, i když vyloučit zcela nejde. Může jít například o práci se stroji, kde mohou být některé pokyny v cizím jazyce, nebo zaměstnání, kde mohou být pracovníci vysíláni do ciziny.

v předchozích šetřeních figurují na prvním místě **komunikační schopnosti**, které se objevily v 7,8 % inzerátů. Následuje **bezúhonnost** (5,6 %), **flexibilita**, **adaptabilita**, **dynamika** (5,3 %), **organizační schopnosti** (3,7 %), **pracovitost** (3,4 %). Důraz byl kladen také na iniciativu, pozitivní přístup (3,2 %) a **samostatnost** (3,1 %) a **pečlivost** (3,1 %). Ostatní vlastnosti a dovednosti se vyskytly v méně než 3 % inzerátů. Ve

¹⁶⁾ Vyhláška Českého úřadu bezpečnosti práce a Českého báňského úřadu č. 50/1978 Sb., o odborné způsobilosti v elektrotechnice.

více jak půl procentu inzerátů požadovali inzerenti **technické myšlení** (0,9 %), **řídící schopnosti** (0,7 %), **zodpovědnost** (0,7 %) a **znalost vyhlášky 50** (0,6 %).

Jak je patrné z grafu, čím nižší je klasifikační třída, tím nižší jsou nároky na osobní vlastnosti a dovednosti. U hlavních tříd 1 až 4, a částečně také u hlavní třídy 5, se stěžejní osobnostní vlastností či dovedností jeví zejména **schopnost komunikace, samostatnost a bezúhonnost**. U tříd 7 až 9 je podíl požadovaných osobnostních vlastností nižší. Pokud lze určit, co je žádáno, vystupuje jako hlavní požadavek **bezúhonnost a samostatnost**.

Výsledky šetření z roku 2010 se od předchozích liší především nižším podílem inzerátů, ve kterých byly požadavky na osobnostní vlastnosti a dovednosti uvedeny. Pokud byly tyto požadavky v inzerátu deklarovány, pak do popředí vystupují především **komunikační dovednosti**. Komunikační dovednosti byly v centru pozornosti i v předchozích šetřeních. Následuje obchodní talent, samostatnost a bezúhonnost. Tyto poněkud specifické dovednosti ukazují, že v době ekonomické krize kladou zaměstnavatelé důraz na ty dovednosti a schopnosti, které přímo souvisejí s vykonávanou profesí. Ze šetření vyplynulo, že komunikační dovednosti jsou spojeny především s těmi dovednostmi, které spočívají v kontaktu s lidmi (ať již v postavení klientů, nebo podřízených), naopak bezúhonnost byla spojena s těmi profesemi, které v sobě nesou přímé spojení s manipulací s penězi nebo zbožím apod. Specifickým požadavkem, který se v šetření z roku 2010 dostal mezi nejčastější, je požadavek na příjemný vzhled. To je zřejmě ovlivněno tím, že v tomto šetření se objevilo více inzerátů zaměřených na profese z oblasti osobních služeb, kde příjemný vzhled může být přínosem.

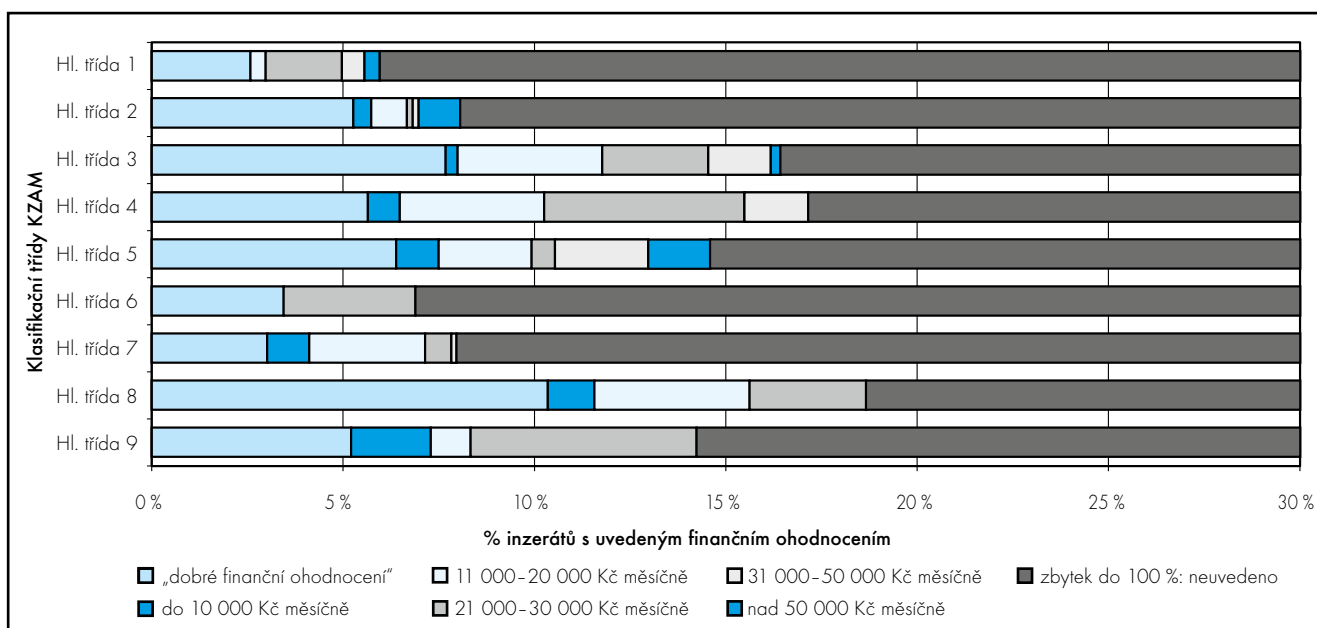
Finanční ohodnocení

Velmi důležitým atributem, kterému jsme v rámci naší analýzy věnovali pozornost, byla **nabídka finančního ohodnocení**. Jeho výše poukazuje na to, jakou pozici má daná profese na pracovním trhu. Ačkoliv finanční ohodnocení, které je v inzerátech nabízeno, samozřejmě neodpovídá skutečnému rozvržení platů v daných profesích, jde o zajímavý údaj, který napomáhá vytvoření obrazu inzerovaných profesí.

Nabízená mzda byla uvedena v 13,7 % inzerátů. Tento podíl se blíží hodnotám z roku 2005, kdy případný plat byl zmíněn v 15,9 % inzerátů. Naopak je nižší než v roce 2007, kdy byla mzda uvedena ve 22,7 % inzerátů. Z důvodu vyhodnocení získaných údajů jsme deklarované částky kategorizovali. Přehled kategorií je uveden v tabulce. Specifickou kategorií je „dobré finanční ohodnocení“, kdy nebyla v inzerátech uvedena konkrétní částka, ale finanční nabídka byla vyjádřena slovně jako „dobrá“. Tato varianta byla ve všech šetřeních vůbec nejčastější. V roce 2010 ji uvedlo 6 % inzerátů, v roce 2007 byla uvedena v 8,4 % a v roce 2005 šlo o 8,8 % inzerátů. Je zajímavé, že ačkoliv počet inzerátů byl v každém šetření zcela odlišný, podíl této kategorie zůstává přibližně stejný. Je zřejmé, že na uvedení spíše slovního hodnocení případné mzdy nemá vývoj ekonomiky vliv.

Také u nabízeného finančního ocenění se potvrzuje trend, který se objevil již u předchozích sledovaných znaků, kdy se hodnoty sledovaných ukazatelů výrazně více vracejí k úrovním z roku 2005 než k roku 2007. Jestliže se v roce 2007 celkově zvýšil podíl vyšších finančních kategorií, kdy nejvýraznější zvýšení bylo zaznamenáno u kategorie 21–30 tisíc korun za měsíc, která narostla o 3,5 procentního bodu (ve srovnání s rokem 2005), pak v roce 2010 se vyšší platové kategorie vracejí svým podílem k roku 2005. Kategorie 21–30 tisíc korun za měsíc byla nabízena ve 2,3 % inzerátů (v roce 2007 to bylo v 5,0 %, v roce 2005 se to týkalo 1,5 % inzerátů). Kategorie 31–50 tisíc korun měsíčně byla uvedena v 1,2 % inzerátů.

Obrázek 6.6: Nabízené finanční ohodnocení podle hlavních klasifikačních tříd KZAM v inzertní nabídce v denním tisku v roce 2010

Tabulka 6.2: Nabízené finanční ocenění v inzerci v denním tisku v roce 2010

Finanční ocenění	abs. počet	v %
„dobré finanční ohodnocení“	350	6,0
plat do 10 000 Kč měsíčně	43	0,7
plat 11 000–20 000 Kč měsíčně	175	3,0
plat 21 000–30 000 Kč měsíčně	133	2,3
plat 31 000–50 000 Kč měsíčně	67	1,2
plat nad 50 000 Kč měsíčně	30	0,5
celkem	798	13,7
neuvezeno	5 011	86,3

se to týkalo 0,7 % inzerátů). Obdobně podíl inzerátů s nejnižším finančním ohodnocením (do 10 tisíc měsíčně) v roce 2010 činil 0,7 %, v roce 2007 představoval 0,2 % a v roce 2005 byl uveden v 0,9 % inzerátů.

Je zde tedy zřetelná tendence návratu k hodnotám z roku 2005. Velmi pravděpodobnou příčinou je ekonomická situace roku 2010, která se od ekonomicky příznivého roku 2007 výrazně lišila.

Jak můžeme v grafu vidět, nejčastěji byla výše nabízeného finančního ohodnocení uvedena ve spojitosti s klasifikační třídou 8 (obsluha strojů a strojních zařízení), 4 (úředníci a administrativní pracovníci), 3 (techničtí pracovníci) a 9 (pomocné dělnické profese a nekvalifikované profese). Přičemž ve všech dominuje neurčitá slovní nabídka „dobré finanční ocenění“. Naopak jen velmi zřídka byla finanční nabídka uvedena u vysoce kvalifikovaných profesí, tedy u hlavní třídy 1 (vedoucí pracovníci) a hlavní třídy 2 (vysoce odborné profese).

Pokud byla finanční nabídka uvedena, pak nejlepší platové podmínky (nad 31 tisíc měsíčně) byly nabízeny pracovníkům hlavní klasifikační třídy 5 (provozně obslužné profese), třídy 3 (technické a odborné profese) a hlavní třídy 4 (administrativní a úřednické profese). Jak je zřejmé, v šetření z roku 2010 nebyly tyto výhodné platové podmínky nabízeny v inzertech řídícím pracovníkům či vysoce odborným pracovníkům.

tů (v roce 2007 šlo o 4,6 %, v roce 2005 pak o 1,7 %). Plat nad 50 tisíc měsíčně byl v roce 2010 deklarován v 0,5 % inzerátů (v roce 2007 to bylo v 1,4 % a v roce 2005

Druh pracovního poměru

Dalším bodem naší analýzy inzertní nabídky zaměstnání v denním tisku byl druh pracovního poměru, jaký zaměstnavatelé prostřednictvím inzerce nabízejí. **Druh pracovního poměru byl uveden v 12,0 % inzerátů.** V 9,3 % šlo o hlavní pracovní poměr, 1,8 % inzerátů udávalo, že jde o vedlejší pracovní poměr nebo brigádu, a v 1,2 % inzerátů pak bylo uvedeno, že může jít jak o hlavní, tak o vedlejší pracovní poměr.

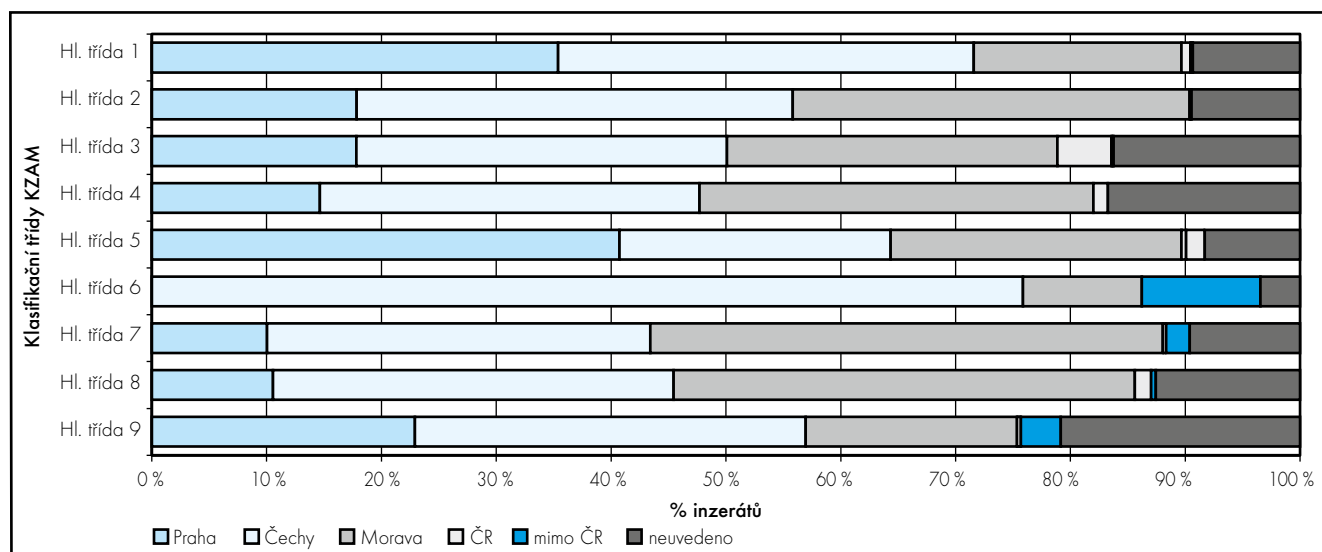
V roce 2007 jsme zjistili, že se podíl inzerátů s uvedeným druhem pracovního poměru navýšil oproti roku 2005 o 66 procentních bodů. **V roce 2010 se situace opět vrátila k hodnotám z roku 2005** – počet inzerátů byl uveden zhruba v desetině případů, což je výrazně méně než v roce 2007 (87,3 %) a také méně než v roce 2005 (21,3 %). Jak vidíme, rok 2007 představoval výjimku, která v roce 2010 již neplatila.

Tabulka 6.3: Druh pracovního poměru v inzerci v denním tisku v roce 2010

Druh pracovního poměru	abs. počet	v %
hlavní pracovní poměr	542	9,3
vedlejší pracovní poměr, brigáda	104	1,8
hlavní pracovní poměr nebo vedlejší pracovní poměr	70	1,2
celkem	716	12,0
neuvezeno	5 093	87,7

Regionální struktura nabízených pracovních příležitostí

V neposlední řadě jsme v analýze inzertní nabídky zaměstnání věnovali pozornost také regionálnímu hledisku, tedy pro jaký region byla daná hledaná profese určena. Zajímalo nás, zda bylo v inzerátu uvedeno místo, kde by měla být práce vykonávána, a to bez ohledu na to, v jakém deníku (či v jaké regionální mutaci) se inzerát vyskytoval. **Místo výkonu daného zaměstnání bylo uvedeno v 87,4 % inzerátů.** To je výrazně více než v roce 2007, kdy místo výkonu nabízené pracovní nabídky bylo uvedeno v 66,3 % inzerátů. V roce 2005 to bylo v necelých 69 % inzerátů. Nejčastěji byla nabízena práce

Obrázek 6.7: Hlavní klasifikační třídy KZAM a regiony, pro které byly hledány v inzerci v denním tisku v roce 2010

v Praze (21,7 %, což je stejně jako v roce 2007), následuje Moravskoslezský kraj s 11,6 % (v roce 2007 to bylo 9,3 %), Olomoucký (7,0 %), Jihomoravský (6,9 %) a Zlínský kraj (5,1 %). Nad 3 % se pohybovala nabídka zaměstnání v kraji Libereckém (4,4 %), Královéhradeckém (4,3 %), Jihočeském (4,3 %), Středočeském (4,2 %), Karlovarském (3,9 %), Plzeňském kraji (3,7 %), Kraji Vysočina (3,5 %) a v Pardubickém kraji (3,4 %). Poslední zbývající český region – Ústecký kraj – byl zastoupen 0,9 %.

Ve srovnání s rokem 2007 je patrný nárůst podílu inzerátů nabízejících zaměstnání v Moravskoslezském kraji a naopak pokles podílu inzerátů směřovaných do Středočeského kraje. Prvenství Prahy je pak patrné ve všech šetřeních.

Nabídka práce v zahraničí byla poměrně málo frekventovaná, její podíl činil stejně jako v předchozích letech 0,9 % (51 inzerátů). Relativně nejčastěji byla nabízena práce v Rakousku (13 inzerátů), v Evropské unii (12 inzerátů), Itálii (6 inzerátů), Švýcarsku (5 inzerátů), Německu (4 inzerátů), Holandsku (3 inzeráty), Norsku (2 inzeráty) a Španělsku (2 inzeráty). V Irsku, Polsku, ve Velké Británii a na Slovensku byla nabízena práce v jednom inzerátu. Nízký počet nabídek na práci v zahraničí ve všech šetřeních nedovoluje usuzovat na obecnější trendy v této oblasti pracovního trhu.

Regionální aspekt nabídky zaměstnání je zřetelný zejména pro některé klasifikační třídy. Zatímco **u hlavních tříd 1 až 5 můžeme říci, že jsou rovnoměrně zastoupeny nabídky práce z Prahy, Čech i z Moravy**, u klasifikačních tříd 6 až 8 to již neplatí. V těchto hlavních profesních třídách je nižší podíl nabídky práce pro oblast Prahy, nabídka pro Čechy a Moravu je celkem vyrovnaná.

6.2 Inzertní nabídka zaměstnání na internetu

Druhým dílem analýzy inzerce zaměstnání je analýza inzerátů uveřejněných na internetu. Ze značného množství internetových serverů nabízejících zaměstnání jsme se soustředili na dva – www.jobs.cz a www.sprace.cz¹⁷. Celkem jsme na těchto serverech ve sledovaném období zachytili **8873 inzerátů nabízejících zaměstnání**.¹⁸

Na serveru www.jobs.cz bylo uveřejněno **5532 inzerátů, což tvořilo 66,5 % všech inzerátů uveřejněných na internetu**. Na serveru www.sprace.cz jsme zachytili zbývajících **33,5 %, tedy 2941 inzerátů**. Ve srovnání s předchozími šetřeními je zajímavé, že ačkoliv v roce 2010 došlo ve srovnání s rokem 2007 k celkovému výraznému poklesu počtu inzerátů (o více jak 10 tisíc inzerátů), na internetu nebyl pokles inzerátů tak výrazný – v roce 2010 bylo na internetu uveřejněno o 1309 inzerátů méně než v roce 2007 (pokles o 12,9 %). Ve srovnání s rokem 2005 narostl počet inzerátů v roce 2010 o více jak 2 tisíce; na internetu jich bylo uveřejněno o 63,4 %

více než v roce 2005 (tedy o 5625 více vyjádřeno v absolutních číslech). Inzertní nabídky zaměstnání na internetu se tak ekonomická krize roku 2010 dotkla méně než inzertní nabídky zaměstnání v denním tisku.

Struktura hledaných profesí na internetu

Podobně jako u inzertní nabídky v denním tisku jsme se v rámci analýzy internetové nabídky zaměstnání v první řadě zajímali o **strukturu nabízených pracovních příležitostí z profesního hlediska**. Také zde byly profese kódovány podle skupin povolání klasifikace KZAM na tři klasifikační místa.

Profese reprezentující hlavní klasifikační třídu 1 (vedoucí pracovníci) byly hledány ve **21,1 %** inzerátů (1849 případů). To je o 4,5 procentního bodu více než v roce 2007 (16,5 %, 1674 případů) a o 3,4 procentního bodu více než v roce 2005 (17,7 % inzerátů, 576 případů). Do této klasifikační skupiny patří například profese *manažerů, vedoucích pracovníků, vyšších státních úředníků* apod. Ve struktuře počtu zaměstnanců patří tato klasifikační třída k těm méně zastoupeným – 5,9 % ze všech zaměstnaných (tedy 293 tisíc pracujících), v rámci inzertní nabídky zaměstnání na internetu jí patří třetí místo nejčastěji hledané profesní třídy.

Profese z hlavní klasifikační třídy 2 (vysoce kvalifikované profese) byly požadovány v **31,1 %** (ve 2 726 případech). V porovnání s rokem 2007 stoupl podíl inzerátů hledajících tuto profesní třídu o 6,5 procentního bodu (24,5 %, 2486 případů). Ve srovnání s rokem 2005 došlo dokonce k nárůstu jejich podílu na celkovém počtu inzerátů o 7,9 procentního bodu (23,1 %, 749 případů). K nositelům této třídy patří zejména *techničtí inženýři, programátoři, analytici, finanční experti, personalisté, učitelé, právníci, ekonomové, odborní administrativní pracovníci* apod. Stejně jako u hlavní třídy 1 se zde projevila mírná disproporce mezi podílem této třídy mezi zaměstnanci na trhu práce, kde tvoří 11,8 % všech zaměstnanců (tedy 582 tisíc pracujících), a nabídkou zaměstnání na internetu, kde profesím z této klasifikační třídy náleží první místo mezi nejčastěji se vyskytujícími povoláními.

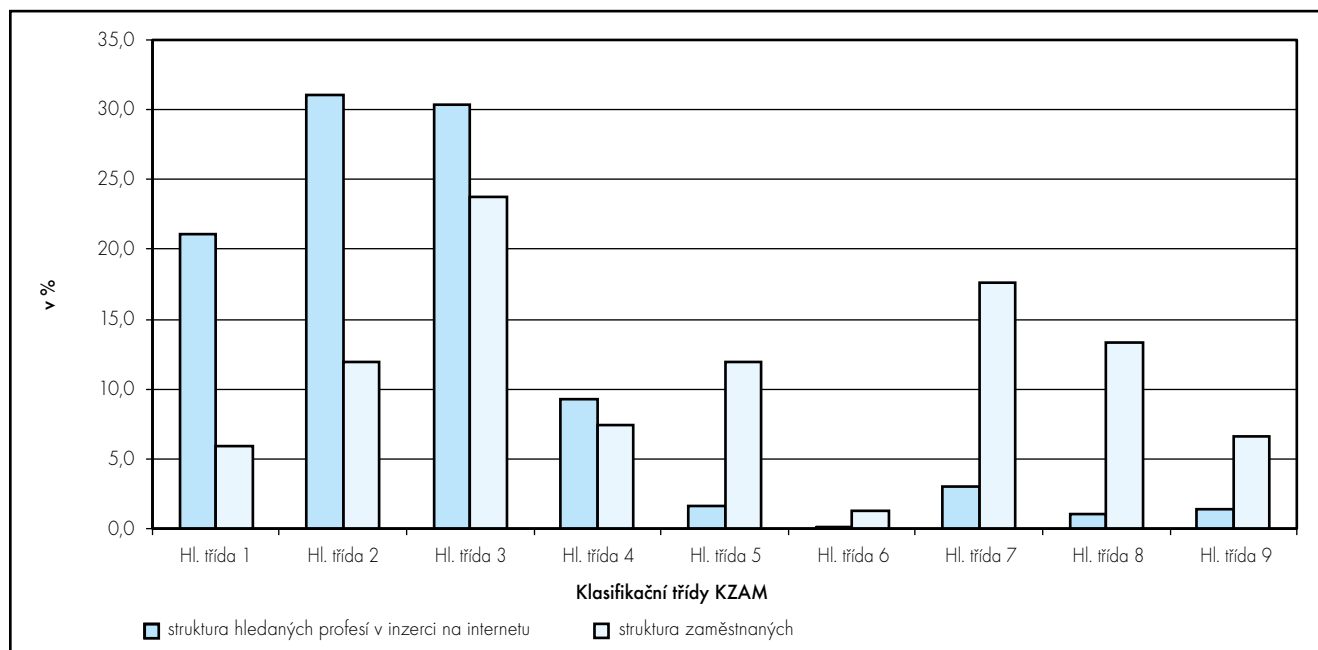
Profesím z hlavní klasifikační třídy 3 (techničtí pracovníci) patřilo druhé místo v žebříčku hledanosti profesí. V inzertní nabídce zaměstnání na internetu byli pracovníci z této třídy hledáni v **30,3 %** (2657 případů). V roce 2007 byl podíl inzerátů u této třídy o něco vyšší – 33,1 % inzerátů (3368 případů). V roce 2005 patřily profese z této klasifikační třídy mezi nejhledanější, v inzertní nabídce představovaly 36,4 % (1180 případů). Je zřejmé, že poptávka po pracovnících této třídy je trvale vysoká. Patří do ní například *technici včetně bezpečnostních techniků, zdravotní sestry, obchodní zástupci, pojišťovací agenti, účetní a odborní referenti* apod. Tato třída patří k nejčetnějším jak v nabídce zaměstnání v inzerci, tak v počtu zaměstnanců na trhu práce. Podíl pracovníků náležejících do této třídy činí ve struktuře zaměstnanosti 23,8 % ze všech pracujících, což v absolutním vyjádření představuje 1176 tisíc pracujících.

Profese hlavní klasifikační třídy 4 (úředníci a administrativní pracovníci) byly žádány v **9,3 % inzerátů (819 případů)**. Profesím z této třídy (například *sekretářkám, recepčním, telefonistům, nižším úředníkům* apod.) v rámci internetové

¹⁷) V roce 2005 se výzkum soustředil na servery www.sprace.cz, www.prace.cz a www.zamestnani.cz; v roce 2007 sběr dat probíhal na www.sprace.cz a www.prace.cz.

¹⁸) Mnoho volných míst je nabízeno také přes portál Ministerstva práce a sociálních věcí, které získává údaje evidované na pracovištích Úřadu práce. Nezanedbatelný podíl zde tvoří např. volná pracovní místa pro pracovníky se základním stupněm vzdělání. Tento zdroj však nebyl součástí šetření.

Obrázek 6.8: Struktura hledaných profesí a skutečná struktura zaměstnaných podle hlavních klasifikačních tříd KZAM v inzerci na internetu v roce 2010

inzertní nabídky zaměstnání náleží co do četnosti čtvrté místo. Také v šetření z roku 2007 byla tato třída co do četnosti na čtvrtém místě, přičemž její podíl činil 14,4 % (v 1437 inzertech). V roce 2005 šlo o 11,4 % (368 případů). V obou předchozích šetřeních činil podíl inzertů hledajících profese této klasifikační třídy více jak deset procent. V roce 2010 je nižší, přičemž by se dalo říci, že umenšení jejího podílu se stalo ve prospěch vyšších klasifikačních tříd. Ve struktuře zaměstnanosti na trhu práce patří zástupci této třídy k těm méně početným, kde představují 7,4 % všech zaměstnaných, což znamená, že do této klasifikační třídy náleží 363 tisíc pracujících.

Hlavní klasifikační třída 5 (provozní pracovníci ve službách) byla v inzertní nabídce zaměstnání na internetu zastoupena **1,6 %** (144 inzertů). V roce 2007 to bylo o 2,2 procentního bodu více (3,8 %, 384 inzerty). V roce 2005 to bylo 4,1 % (133 případů). Jak je z údajů patrné, podíl inzertů hledajících pracovníky z této klasifikační třídy neustále klesá. K typickým zástupcům této profese patří *prodavači, kadeřníci, kuchaři, čišníci, pečovatelé, pracovníci ostrahy* apod. Ačkoliv v internetové inzertní nabídce je podíl profesí z této třídy nízký, ve struktuře zaměstnanosti je jejich zastoupení spíše vyšší, tvoří 11,9 % ze všech zaměstnaných (587 tisíc zaměstnanců).

Profese hlavní klasifikační třídy 6 (kvalifikovaní dělníci v zemědělství) patří tak jako v předchozích šetřeních k nejméně zastoupeným profesím. V rámci inzertní internetové nabídky zaměstnání **pouze 1 inzert** nabízel zaměstnání náležející do této třídy. V roce 2007 šlo o 2 inzerty, v roce 2005 pak o 4 inzerty. Také v rámci pracovního trhu je tato třída málo zastoupena, neboť její zástupci představují 1,3 % z celkového počtu zaměstnanců (63 tisíc pracovníků).

Profesím náležejícím do hlavní klasifikační třídy 7 (kvalifikovaní dělníci) patří páté místo v četnosti hledaných profesí. V rámci internetové inzerce jim patřilo **3,1 % inzertů**

(271 případů). V roce 2007 šlo o 5,3 % (536 inzertů). Také v roce 2005 patřilo této klasifikační třídě páté místo v pomyslném žebříčku četnosti profesí, kdy tvořila 4,1 % inzertní nabídky (139 inzertů). K typickým zaměstnáním zařazeným do této klasifikační třídy náleží například *zedníci, instalatéri, pokrývači, automechanici, nástrojaři, soustružníci, montéři, skláři, tiskaři* apod. Podíl profesí této třídy ve struktuře zaměstnanosti je výrazně vyšší – 17,6 % z celkového počtu zaměstnaných, což představuje 870 tisíc pracujících. V rámci zaměstnanecké struktury jde o druhou nejčetnější skupinu.

Tak jako v předchozích letech panuje **u profesí hlavní klasifikační třídy 8** (dělníci pro obsluhu strojů a strojních zařízení) **značná disproporce** mezi zaměstnanými a poptávkou v rámci internetové inzerce. Stejně jako v předchozích šetřeních i v roce 2010 byl podíl inzertů u této klasifikační třídy velmi nízký – pouhých **1,1 %** (100 inzertů). V roce 2007 i 2005 byla poptávka po této profesní třídě zastoupena 2 % inzertů (204, respektive 65 inzertů). Tento výsledek řadí profese z této třídy na pomyslné osmé místo v rámci žebříčku četnosti hlavních klasifikačních tříd v internetové inzerci. Přitom ve struktuře zaměstnanosti představují pracovníci této třídy 13,3 % všech zaměstnanců (657 tisíc pracujících).

Profese hlavní klasifikační třídy 9 (pomocní a nekvalifikovaní dělníci) vyčerpaly celkový počet inzertů na internetu z **1,5 %** (128 případů). V roce 2007 to bylo méně, 0,7 % (73 inzertů). V roce 2005 šlo o 0,8 % (26 inzertů). Stejně jako v předchozích šetřeních, i v roce 2010 patřilo této třídě v hledanosti profesí jedno z posledních míst (sedmé místo). Tento výsledek je ve shodě s výsledky dosaženými v rámci inzerce v denním tisku. Také ve struktuře zaměstnanosti nepatří tato třída mezi nejčetnější, kdy její zástupci tvoří 6,6 % všech zaměstnaných (327 tisíc pracujících) a řadí se tak na osmé místo.

Požadovaná úroveň vzdělání

Požadavek na vyšší vzdělání byl formulován v 79,7 % inzerátů (6994 případů). V roce 2007 to bylo o 2,4 procentního bodu méně (v 77,3 %) a v roce 2005 v 78,3 %. Nejčastěji bylo požadováno minimálně maturitní vzdělání (tedy střední vzdělání s maturitou nebo terciární vzdělání), a to v 34,4 % (3033 případů). Druhou nejčastěji požadovanou úrovní vzdělání bylo vysokoškolské vzdělání – 27,1 % (2378 inzerátů). Následoval požadavek na maturitní vzdělání (15,5 %, 1360 inzerátů). Jednoznačně nejméně často se vyskytovalo vyučení (2,5 %, 223 případů). V roce 2007 bylo nejčastěji požadováno vysokoškolské vzdělání a následovalo minimálně maturitní. V roce 2005 bylo pořadí požadovaného vzdělání shodné s rokem 2010 – nejčastěji minimálně maturitní a následovalo vysokoškolské. Stejně jako v předchozích šetřeních nebyl ani v jednom inzerátu formulován požadavek na absolvování vyšší odborné školy, ačkoliv stejně jako v případě inzerce v deníku tisku zde můžeme předpokládat, že vyšší odborné školy jsou zahrnuty v požadavku „minimálně maturitní vzdělání“. Současně však absence jakéhokoliv konkrétního požadavku směřovaného k vyšším odborným školám svědčí o tom, že tento typ vzdělání ještě stále u zaměstnavatelů příliš nezakotvil.

Podle našeho očekávání se projevila silná souvislost mezi hledanými profesemi a výší požadovaného vzdělání.

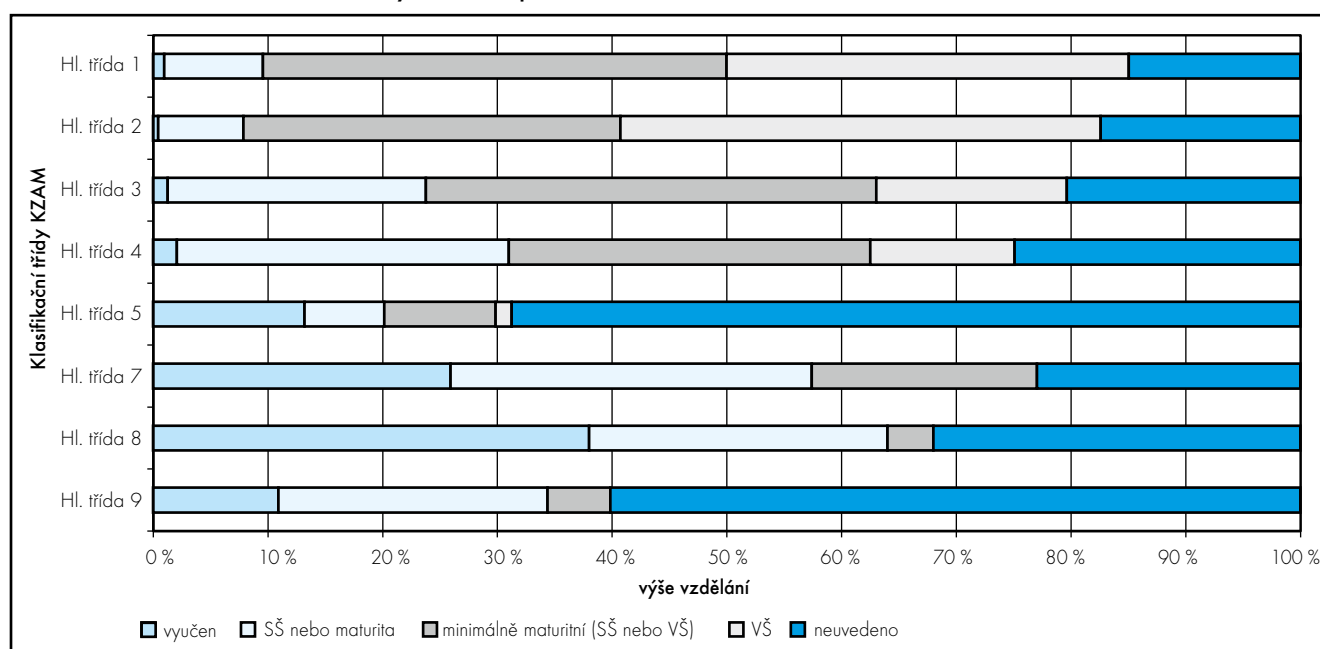
Hlavní klasifikační třída 1 (ředitelé a vedoucí pracovníci) – **stupeň vzdělání byl požadován v 85,0 %** (v roce 2007 to bylo v 81,4 % inzerátů a v roce 2005 šlo o 84,2 %). **Nejčastěji bylo požadováno minimálně maturitní (tedy SŠ nebo VŠ) vzdělání**, ve 40,4 % (v roce 2007 to bylo ve 21,2 %, v roce 2005 pak ve 42,2 %). Na druhém místě šlo o vysokoškolské vzdělání, a to v 35,0 %. V roce 2007 bylo vysokoškolské vzdělání požadováno v 49,3 % a v roce 2005 šlo o 28,0 % inzerátů. Pouze maturitní vzdělání bylo uvedeno

v 8,6 %. Jak vidíme, v roce 2010 se zastoupení nejčastějších úrovní vzdělání vrátilo k hodnotám z roku 2005, kdy bylo také nejčastěji požadováno minimálně maturitní a vysokoškolské vzdělání bylo až na druhém místě.

Hlavní klasifikační třída 2 (vysoce kvalifikovaní odborní pracovníci) – **výše vzdělání byla specifikována v 82,6 % inzerátů**, což je takřka shodné s předchozími šetřeními (v obou předchozích šetření to bylo v 82 %). Nejčastěji byl uveden požadavek **na vysokoškolské vzdělání**, a to v 41,9 % (v roce 2007 to bylo v 50,9 % a v roce 2005 šlo o 39,4 %). Na druhém místě byl požadavek na vysokoškolské nebo středoškolské vzdělání – 32,8 % inzerátů. Tento požadavek byl v roce 2007 formulován ve 20,8 % a v roce 2005 pak v 33,9 % inzerátů. Maturita inzerentům postačovala v 7,4 % (v předchozím šetření to bylo v 10,2 % inzerátů). I u této klasifikační třídy můžeme vidět, že se hodnoty ukazatele více podobají hodnotám z roku 2005 než z roku 2007. Výrazně častěji zaměstnavatelé uvádějí možnost jak vysokoškolského, tak středoškolského vzdělání.

Hlavní klasifikační třída 3 (techničtí pracovníci) – **výše vzdělání byla požadována v 79,6 %**, což je o 3,2 procentního bodu méně než v roce 2007 a o 8,8 procentního bodu více než v roce 2005. Nejčastěji u této klasifikační třídy zaměstnavatelé **volili minimálně středoškolské vzdělání**, které bylo uvedeno v 39,3 %. To je o 1,4 procentního bodu více než v předchozích šetřeních, kdy tato výše vzdělání byla požadována shodně v 37,9 %. Druhou nejčastější volbou byl požadavek na maturitní vzdělání, a to ve 22,5 %. To je takřka stejně jako v roce 2005 (23,4 %). Naopak v roce 2007 to bylo více, a to ve 29,7 %. Vysokoškolské vzdělání zde již bylo vyžadováno podstatně méně často než u profesí z hlavních klasifikačních tříd 1 a 2, a to v 16,6 % (v roce 2007 to bylo v 13,6 % a v roce 2005 šlo stejně jako v roce 2010 o 16,6 %).

Obrázek 6.9: Požadavek na vyšší vzdělání podle hlavních klasifikačních tříd KZAM v inzerci na internetu v roce 2010

Poznámka: Z důvodu malého počtu inzerátů je vynechána hlavní třída 6.

Hlavní klasifikační třída 4 (úředníci a administrativní pracovníci) – **požadavek na vyšší vzdělání byl uveden v 75,1 % inzerátů**, přičemž v roce 2007 to bylo v 67,7 % a v roce 2005 to bylo ve více jak 80 % inzerátů. Tato hlavní klasifikační třída byla nejčastěji spojena s požadavkem **na minimálně středoškolské vzdělání nebo vysokoškolské vzdělání** (31,5 %). Toto vzdělání bylo v předchozích šetřeních deklarováno jako druhé nejčastější, v roce 2007 bylo požadováno ve 22,9 % a v roce 2005 pak ve 24,2 %. V roce 2010 se na druhém místě ocitl požadavek na maturitní vzdělání, které bylo uvedeno ve 28,9 %. V roce 2007 i 2005 patřila tato úroveň vzdělání k nejžádanější, v roce 2007 ji zaměstnavatelé uváděli v 38,2 % a v roce 2005 pak v 45,7 %. Požadavek na vysokoškolské vzdělání byl formulován v 12,6 %, což je výrazně více než v roce 2007, kdy jej uvedlo pouze 2,9 % inzerátů. Naopak, tento podíl se blíží svou výší hodnotám z roku 2005, kdy jsme jej zaznamenali v téměř 9 % inzerátů. Vyučení postačovalo ve 2,1 % inzerátů, podobně jako v šetření z roku 2007, kdy šlo o 2,8 % inzerátů.

Hlavní klasifikační třída 5 (provozní pracovníci) – **požadavek na vyšší vzdělání byl uveden** již méně často, a to **v 31,2 % inzerátů**, což je o 7,6 procentního bodu méně než v roce 2007 a o 15,6 procentního bodu méně než v roce 2005. Jak vidíme, požadavek na vyšší vzdělání u profesí z této klasifikační třídy neustále klesá. Nejčastěji byl deklarován **požadavek na vyučení**, který byl uveden v 13,2 % inzerátů. To je o 1,5 procentního bodu více než v roce 2007. Následuje požadavek na minimálně maturitní vzdělání (9,7 % inzerátů). To je odlišné od předchozího šetření, kdy tento požadavek byl až na třetím místě. V roce 2007 minimálně maturitní vzdělání uvádělo 6,3 % inzerátů, v roce 2005 to naopak bylo 19,3 % případů. Maturitní vzdělání bylo uvedeno v 6,9 % inzerátů. To je výrazně méně než v předchozích šetřeních – v roce 2007 byla tato úroveň vzdělání uvedena ve 20,3 % a v roce 2005 šlo o 14,3 %. Jak vidíme, u této třídy se požadavky na vyšší dosaženého vzdělání v každém šetření měnily. To je zřejmě způsobeno tím, že jde často o obslužné profese (osobní či provozní služby) a záleží na tom, jaký typ služeb v daném roce v inzerci převládne.

Hlavní klasifikační třída 6 (zemědělci) – požadovanou vyšší vzdělání u jednoho inzerátu, kde byla tato třída hledána, bylo maturitní vzdělání.

Hlavní klasifikační třída 7 (kvalifikovaní dělníci) – **výše vzdělání byla uvedena v 77,0 % inzerátů**. To je o 3,3 procentního bodu více než v roce 2007 a o 11 procentních bodů více než v roce 2005. Nejčastěji inzerenti uváděli požadavek na střední vzdělání s maturitou – 31,5 % (v roce 2007 šlo o 29,5 % a v roce 2005 to bylo ve 25,2 %). Následoval požadavek na vyučení – 25,9 % (v roce 2007 to bylo ve 27,6 % a v roce 2005 šlo o 17,3 %).

Hlavní klasifikační třída 8 (dělníci pro obsluhu strojů a strojních zařízení) – **požadované vzdělání bylo uvedeno v 68,0 % inzerátů**. V roce 2007 i 2005 to bylo v méně případech, a to shodně v 61,6 % inzerátů. Nejčastěji šlo o vyučení – 38,0 % (v roce 2007 to bylo v 19,2 %). Následoval požadavek na maturitní vzdělání – 26,0 % (v roce 2007 to bylo ve 24,6 %).

Hlavní klasifikační třída 9 (pomocní dělníci) – **požadavek na vyšší vzdělání byl u této hlavní klasifikační třídy uveden v 39,8 % inzerátů**. To je o 2,7 procentního bodu méně než v roce 2007 a o 1,3 procentního bodu více než v roce 2005. Oproti předchozím rokům zde bylo nejčastěji požadováno maturitní vzdělání (23,4 %). Tento posun je zřejmě způsoben tím, že značnou část hledaných profesí z této klasifikační třídy tvoří telefonní prodejci a uklízeči v domácnostech, u kterých zaměstnavatelé požadují vyšší vzdělání, v tomto případě maturitní. Druhým nejčastějším hledaným vzděláním bylo vyučení (10,9 %). Vyučení bylo nejčastěji požadovaným vzděláním jak v roce 2007, tak v roce 2005.

Požadovaný obor vzdělání

V rámci internetové inzerce jsme stejně jako u inzerce v denním tisku v oblasti vzdělání sledovali také to, zda je uveden i **obor požadovaného vzdělání**. Požadavek na obor vzdělání byl v inzerátech uváděn mnohem méně než požadavek na vyšší vzdělání. Obor vzdělání byl inzerenty deklarován **v 43,6 % inzerátů**. To je o něco málo více než v roce 2007, kdy byl tento požadavek uveden v 41,2 % inzerátů internetové inzerce. V roce 2005 to bylo v 47,6 % inzerátů. Jak vidíme, projevuje se zde klesající tendence. Předchozí pokles jsme dávali do spojitosti s nedostatkem pracovních sil na trhu práce, který vedl ke snížení požadavků na případné nové zaměstnance. To však v roce 2010 neplatilo. Spíše může jít o důsledek odklonu od předem definovaného vzdělání již v této fázi hledání nových zaměstnanců. Je možné, že zaměstnavatelé se zabývají oborem vzdělání až v další fázi výběru pracovníků.

V těch inzerátech, u kterých byl formulován požadavek na obor vzdělání, šlo **nejčastěji o vzdělání v technických oborech – 25,9 %**, a to buď bez bližší specifikace (16,3 %

Tabulka 6.4: Požadované skupiny oborů vzdělání v inzertní nabídce na internetu v roce 2010

Skupiny oborů vzdělání	abs. počet	v %
technické obory – bez specifikace	1 428	16,3
ekonomické vědy	759	8,7
elektrotechnika a elektronika (včetně IT)	427	4,9
strojírenství	399	4,5
informatika	223	2,5
lékařské a farm. vědy	157	1,8
stavebnictví	125	1,4
obchod	60	0,7
chemie	53	0,6
právní vědy	38	0,4
společenské vědy	37	0,4
doprava	28	0,3
gastronomie, pohostinství, hotelnictví	25	0,3
přírodní vědy	21	0,2
zemědělské, lesnické	11	0,1
polygrafie	9	0,1
učitelství	7	0,1
umělecké obory	6	0,1
textil, oděvnictví	5	0,1
architektura	4	0,0
celkem	3 822	43,6
neuvedeno	4 951	56,4

inzerátů), nebo i blíže specifikované – vzdělání v oborech strojírenských (4,5 %), elektrotechnických a elektronických včetně IT oborů (4,9 %), stavebních a architektury (2,8 %) nebo v oborech informatiky (2,5 %). Následují obory vzdělání z oblasti ekonomiky (8,7 %). Přes 1 % se dostaly ještě obory z oblasti lékařských a farmaceutických věd (1,4 %). Ostatní obory byly žádány v méně než 1 % inzerátů. V roce 2007 i 2005 byly výsledky obdobné. Také se na prvním místě umístily obory technické (29,3 %), které byly následovány obory z oblasti ekonomiky (9,2 %).

Stejně jako v předchozích šetřeních, také zde se projevila tendence, kdy platí, že čím více je hledaná profese kvalifikovaná, tím častěji je uveden i požadovaný obor vzdělání. Je zřejmé, že mezi oborem vzdělání a náročností požadované profese je přímá souvislost.

Hlavní třída 1 (vedoucí útvarů a manažeři) – **požadavek na obor vzdělání byl uveden v 43,7 %** (v roce 2007 byl výsledek takřka stejný – 43,5 %, v roce 2005 šlo o 49,8 %). Hledanými obory vzdělání jsou především technické (26,1 %) a ekonomické obory (10,4 %). V předchozích šetřeních byly preferovány stejné skupiny oborů.

Hlavní třída 2 (vysoce odborní pracovníci) – **požadavky na obor vzdělání byly uvedeny v 55,0 % inzerátů. To bylo o 4,4 procentního bodu více než v roce 2007 a o 1,6 procentního bodu méně než v roce 2005. Také zde byly požadavky na obor vzdělání** směřovány zejména k technickým oborům (35,4 %), přičemž nejčastěji šlo o technické obory bez specifikace (21,8 %). Druhou nejčastější volbou byly obory ekonomické – 7,5 %). Tyto preference jsou opět v souladu s výsledky z předchozích šetření.

Hlavní třída 3 (techničtí pracovníci) – **požadovaný obor vzdělání byl uveden ve 41,3 %**. V roce 2007 tomu tak bylo v 48,3 % a v roce 2005 pak v 49,3 %. Nejvíce inzerenti vyžadovali technické vzdělání (21,1 %), následovalo vzdělání v oblasti ekonomiky (11,3 %). Dále se zde v 3,2 % inzerátů objevily i požadavky na vzdělání v lékařských a farmaceutických vědách.

Hlavní třída 4 (administrativní pracovníci) – **obor vzdělání byl uveden pouze v 19,5 % inzerátů**. V roce 2007 byl tento podíl také nízký, a to 17,3 %. Naopak v roce 2005 byl podíl inzerátů s uvedeným oborem vzdělání vyšší – 26,3 %. Pokud byl obor vzdělání požadován, pak šlo nejčastěji opět o vzdělání technického (8,1 %) nebo ekonomického zaměření (8,2 %). Podobné preference byly i v roce 2007.

Hlavní třída 5 (provozní pracovníci) – **obor vzdělání byl specifikován v 16,7 %**, což je o 6 procentních bodů více než v roce 2007. V roce 2005 činil podíl s deklarovaným oborem vzdělání přes 30 %. Nejčastěji bylo uvedeno vzdělání v technických oborech (4,2 %) a v oborech zaměřených na obchod (2,8 %). V roce 2007 byly naopak nejžádanější obory z oblasti gastronomie, hotelnictví a turismu.

Hlavní třída 6 (zemědělci) – obor vzdělání nebyl v daném inzerátu požadován.

Hlavní třída 7 (kvalifikovaní dělníci) – **požadavek na obor vzdělání byl uveden v 61,5 %**. To je takřka o 20 procentních bodů více než v roce 2007 a o 14,7 procentního bodu více než v roce 2005. Absolutně nejčastěji šlo o vzdělání

technického směru, a to v 57,8 %. Z toho ve 24,4 % nebylo technické zaměření blížeji specifikováno a v 9,6 % šlo o vzdělání ve strojírenských oborech.

Hlavní třída 8 (dělníci pro obsluhu strojů) – **požadavek na obor vzdělání byl uveden ve 30 %**, což je stejný podíl jako v roce 2007. V roce 2005 to bylo v 45 %. Ve 24,0 % bylo požadováno technické vzdělání, ve 3 % v oborech zaměřených na chemii a ve 2 % v oborech dopravy.

Hlavní třída 9 (pomocní dělníci) – **obor vzdělání byl uveden pouze v 0,7 % inzerátů**. V roce 2007 to bylo v 13,7 % a v roce 2005 šlo o 38,7 % inzerátů. Jde o jeden z nejvýraznějších poklesů při srovnávání výsledků provedených šetření.

V internetové inzerci nabídky zaměstnání byly inzeráty, kde byl specifikován stupeň požadovaného vzdělání, zastoupeny obdobně jako v předchozích šetřeních z roku 2007 a 2005. Šlo o 79,7 % inzerátů. Nedošlo zde tedy k výkyvu frekvence tohoto požadavku, jak k tomu došlo v inzerci v denním tisku. To je zřejmě způsobeno zaměřením internetové inzerce, která se orientuje zejména na vysoce kvalifikované a odborné profese, u kterých je specifikace vzdělání jedním z výrazných atributů. Nadále je tak v rámci internetové inzerce kladen důraz především na vysokoškolské nebo minimálně maturitní vzdělání. Obdobně jako v předchozím šetření, i v této analýze se jako zcela jasnou hranici pro stanovení vyšších nároků zaměstnavatelů jeví maturitní vzdělání. Stejně jako u inzerce v denním tisku také zde dochází k prolínání požadavků na střední (rozumí se maturitní) nebo vysokoškolské vzdělání. Je tomu tak především u technických profesí, zejména u počítačových expertů, včetně programátorů a u techniků v technických oborech. Také u obchodních profesí (včetně marketingových) je patrné toto prolínání stupňů vzdělání. Ve shodě s výsledky předchozích šetření z roku 2005 a 2007 lze říci, že i v šetření z roku 2010 se v rámci požadavků na obory vzdělání potvrdila dominance vzdělání technického a ekonomického zaměření, a to u všech klasifikačních tříd. Je samozřejmé, že jde o různé typy zaměření, avšak jejich absolutní dominance napříč inzeráty je na první pohled zřetelná.

Požadavky na věk pracovníků

V rámci analýzy inzertní nabídky zaměstnání jsme za jeden ze sledovaných znaků stanovili také požadavky na věk pracovníků. **V rámci internetové inzerce byl požadavek na věk uveden pouze v 0,4 %**. V roce 2009 to bylo v 0,9 % inzerátů a v roce 2005 byl výsledek totožný s rokem 2010 – 0,4 %. To je obdobný výsledek jako v případě inzerce v denním tisku, i když v té byl přece jen tento požadavek častější (1,7 %). Také zde je tento stav ovlivněn důsledkem přijetí antidiskriminačních opatření, která zakazují zaměstnavatelům dotazovat se uchazečů o zaměstnání na jejich věk. Zaměstnavatelé tak nemohou věkové požadavky, které by případně na své zaměstnance měli, veřejně inzerovat.

Pokud se podíváme na 38 inzerátů, ve kterých byl požadavek na věk uveden, vidíme, že většinou jde o inzeráty,

kteřé požadovaly věk nad 18 let (15 inzerátů). V pěti inzerátech bylo požadováno minimálně 17 let, ve třech inzerátech byl požadován věk nad 21 let, minimálně 16 let a věk do 35 let.

Stejně jako v předchozích šetřeních i v inzerci v denním tisku platí, že věková hranice je většinou stanovena jen velmi zřídka a většinou v těch inzerátech, které hledají zaměstnance na pracovní pozice, pro jejichž výkon je nutná plnoletost pracovníka.

Genderové požadavky

Dalším sledovaným znakem bylo, zda inzerenti uváděli, jestli je nabízená pracovní pozice určena pro muže, nebo pro ženy. Obdobně jako u věku je zde patrný vliv antidiskriminačních opatření, která zaměstnavatelům zakazují diskriminaci pracovníků na základě pohlaví. **Absolutní většina inzerátů – 99,6 % – požadavek na pohlaví uchazeče neobsahovala** (v roce 2007 to bylo 99,9 % a v roce 2005 to bylo 90 % inzerátů). V 0,4 % inzerátů (32 inzerátů), které uváděly požadavek ohledně pohlaví uchazeče o zaměstnání, byla ve 21 inzerátech požadována žena a v 11 inzerátech muž.

Požadavky na praxi uchazečů

Požadavek na praxi potenciálních nových pracovníků byl formulován v 74,2 % inzerátů. V roce 2007 to bylo v 61,9 % a v roce 2005 šlo o 65,7 % inzerátů. Praxe byla přímo požadována v 64,4 %, což je o téměř 19 procentních bodů častěji než v roce 2007. Za výhodu byla považována v 9,8 % inzerátů (v roce 2007 to bylo v 16,3 %). Jak je z dat zřejmé, požadavky na praxi byly v roce 2010 výrazně častější než v předchozím šetření. Dá se říci, že v rámci internetové inzerce se požadavek na praxi prolíná všemi profesemi. Tím se internetová inzerce výrazně odlišuje od inzerce v denním tisku, kde je spojena především s vysoce kvalifikovanými profesemi. Také v internetové inzerci je praxe očekávána zejména

u vysoce kvalifikovaných pozic, avšak vyskytuje se i u manuálních a rutinních profesí. Současně je nutné si uvědomit, že internetová inzerce je více zaměřena na více kvalifikované profese, a tudíž je požadavek na praxi součástí většího podílu inzerátů.

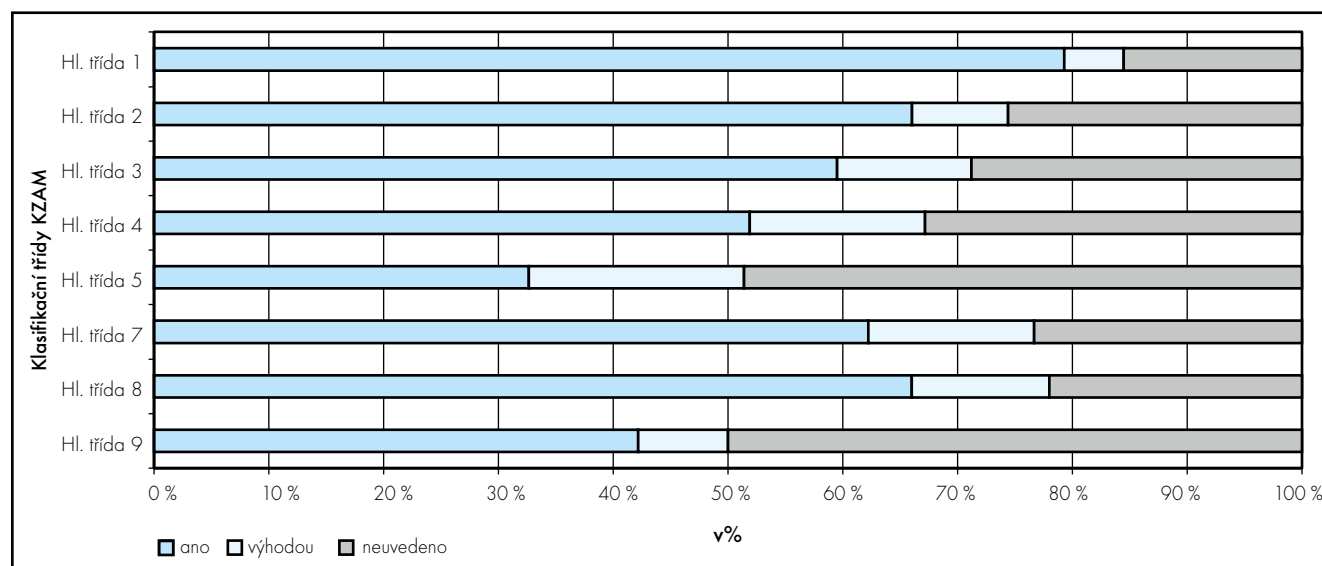
Požadavek na praxi byl v inzerátech na internetu v roce 2010 formulován častěji než v předchozích šetřeních. Z dat vyplývá, že ohledně praxe zaměstnavatelé své nároky stupňují, kdy praxe je velmi často jedním ze základních předpokladů přijetí nového pracovníka. Na rozdíl od inzerce v denním tisku nedošlo tedy v internetové inzerci ke snížení nároků na praxi. Je to zřejmě ovlivněno tím, že v rámci internetu zaměstnavatelé více nabízejí kvalifikačně náročnější profese, u kterých jejich nároky na případné zaměstnance neklesají. To bylo potvrzeno i výsledky získanými z inzertní nabídky v denním tisku, kde byl požadavek na praxi spojen především s více kvalifikovanými profesemi.

Požadavky na práci s počítačem

Dalším krokem v naší analýze byla reflexe požadavků na práci s počítačem. Schopnost pracovat s počítačem, zejména na uživatelské úrovni, je očekávanou dovedností u naprosté většiny uchazečů o zaměstnání od administrativních profesí výše, tedy profesí, které jsou nabízeny zejména prostřednictvím internetové inzerce. Tento ukazatel jsme sledovali prostřednictvím dvou znaků – zda je práce s počítačem vyžadována, nebo zda je schopnost pracovat s počítačem výhodou. Obdobně jako u analýzy denního tisku jsme i zde rozlišovali, zda zaměstnavatel požaduje „běžnou“, či „odbornou“ schopnost práce s počítačem, tzn. znalost uživatelskou versus znalost například grafických programů a programovacích jazyků.

Schopnost pracovat s počítačem byla vyžadována v 59,6 % (v roce 2007 šlo o 55 % inzerátů a v roce 2005

Obrázek 6.10: Požadavek na praxi podle hlavních klasifikačních tříd KZAM v inzerci na internetu v roce 2010

Poznámka: Z důvodu malého počtu inzerátů je vynechána hlavní třída 6.

6. Požadavky zaměstnavatelů – analýza inzertní nabídky zaměstnání

ji inzerenti uváděli v 60 % inzerátů). Nejčastěji se objevovaly nároky na „běžnou“ znalost práce s počítačem, a to ve 39,6 % (v šetření z roku 2007 to bylo jen nepatrně více – 40,8 %). Znalost práce s grafickými programy pak byla deklarována v 9,5 % (v roce 2007 šlo o 5,4 %) a znalost počítačových programů v 10,5 % (v roce 2007 v 8,9 %).

Jako výhoda byla počítačová gramotnost uváděna pouze ve 2,7 % inzerátů. Je zřejmé, že pokud zaměstnavatelé deklarují požadavky na schopnost práce s počítačem, považují ji za natolik podstatnou, že jde o jeden z určujících znaků ovlivňujících případné přijetí pracovníka.

Schopnost pracovat s počítačem je pro značnou část zaměstnavatelů samozřejmostí, takže ji někteří již do inzerátů ani nedávají. Platí to především u technicky zaměřených pracovníků a také u zaměstnanců působících v administrativě. Také u vysoce kvalifikovaných a manažerských profesí je znalost práce na počítači, zejména na uživatelské úrovni, zcela očekávanou dovedností. Počítač je již v současné době, zejména u odborných a administrativních profesí, běžnou pracovní pomůckou – schopnost práce s počítačem je zaměstnavateli ve značné míře považována za samozřejmost. Současně však nadále platí, že víceméně stále stejný podíl inzerentů uvádí schopnost práce s počítačem jako jednu z podmínek přijetí.

Požadované jazykové schopnosti

V inzerci patřil ke sledovaným ukazatelům též požadavek na jazykovou vybavenost případných zájemců o zaměstnání. V internetové inzerci nabídky zaměstnání **zaměstnavatelé nejčastěji požadovali aktivní znalost jednoho světového jazyka v 72,9 % inzerátů. Nejžádanějším jazykem byla**

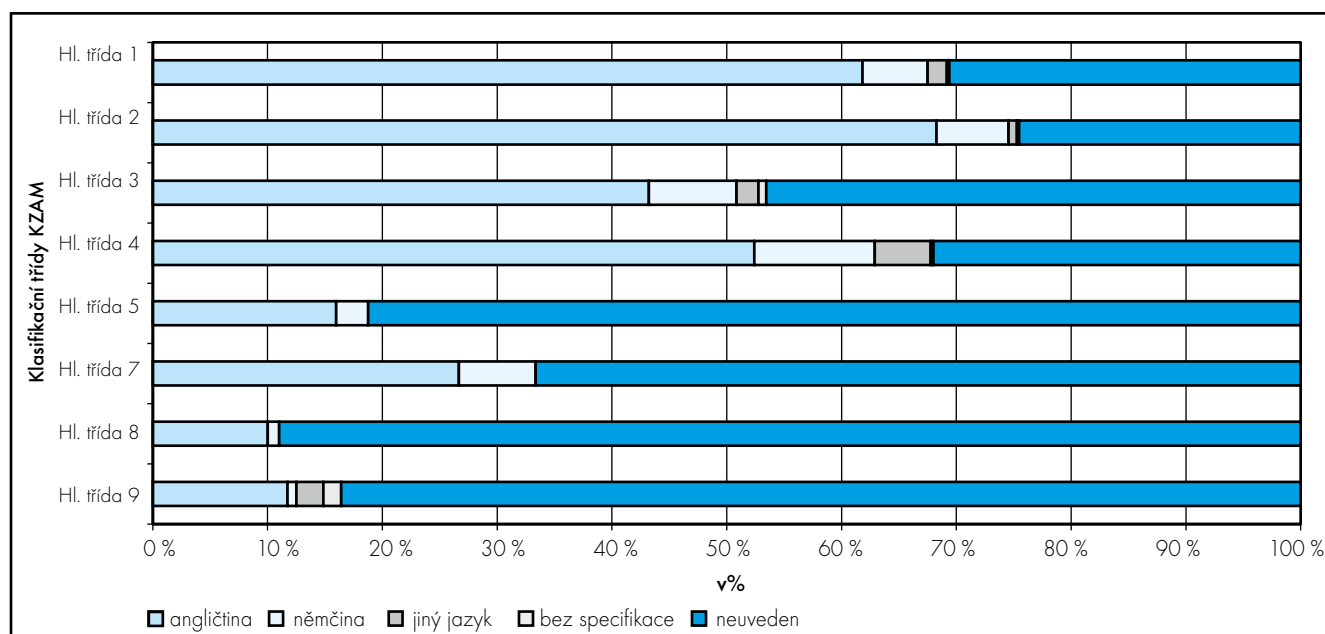
podle očekávání angličtina, 54,1 %. V roce 2007 byly požadavky na jazykovou vybavenost nižší, a to o 16,6 procentního bodu, přičemž angličtina jakožto nejžádanější jazyk byla požadována v 49,8 % inzerátů. V roce 2005 byla angličtina vyžadována častěji – takřka v 60 %. Druhým nejčastěji požadovaným jazykem byla němčina, a to v 6,8 % (v roce 2007 to bylo v 5 % inzerátů).

Největší nároky na jazykovou vybavenost uchazečů o zaměstnání měli zaměstnavatelé **u první a druhé hlavní klasifikační třídy**, tedy u řídících a vysoce kvalifikovaných pracovníků, kde byly jazykové schopnosti očekávány v 69,4 %, respektive 75,5 % inzerátů. Již méně často je jazyková vybavenost požadována u profesí z hlavní třídy 3 a 4, kde byla požadována v 53,5 % a 68 % inzerátů. V ostatních třídách jsou nároky na znalost alespoň jednoho cizího jazyka již omezené. Obdobně jako v předchozím šetření je možné i zde říci, že nároky na znalosti cizích jazyků jsou spojeny především s vysoce kvalifikovanými profesemi. Požadavky na vybavenost cizím jazykem zůstaly zhruba na úrovni předchozích let, přičemž napříč všemi klasifikačními třídami jednoznačně dominuje angličtina.

Požadavky na znalost jiného jazyka než angličtiny a němčiny se v inzerátech objevovaly jen výjimečně – francouzština se objevila v 30 inzerátech, italština v 16 inzerátech, španělština ve 2 inzerátech, ruština v 35 inzerátech a nějaký jiný jazyk požadovali zaměstnavatelé v 67 inzerátech.

Znalost cizího jazyka „výhodou“ uvádělo velmi málo inzerátů, přičemž častější byla tato varianta v případech druhého jazyka. U prvního jej udávalo 4,5 % inzerátů, v případě druhého jazyka šlo o 14,5 % inzerátů. Opět nejčastější volbou byla angličtina nebo němčina.

Obrázek 6.11: Požadavek na aktivní znalost jednoho cizího jazyka podle hlavních klasifikačních tříd KZAM v inzertní nabídce na internetu v roce 2010

Poznámka: Z důvodu malého počtu inzerátů je vynechána hlavní třída 6

Stejně jako v šetření z roku 2005 také výsledky této analýzy ukazují, že **znalost cizích jazyků byla v rámci inzerce na internetu požadována výrazně častěji**, než tomu bylo v inzerci v denním tisku. To je zřejmě dáno především odlišnou strukturou hledaných profesí pomocí internetu, který se více soustředí na více kvalifikované profese, u kterých jsou požadavky na jazykovou vybavenost samozřejmě vyšší. I v šetření z roku 2007 se potvrdilo, že znalost cizích jazyků neočekávají zaměstnavatelé pouze u vysokoškolských profesí, ale i u profesí středoškolských. Otevřenost evropského hospodářského prostoru po vstupu ČR do Evropské unie s sebou nese zvýšenou poptávku po pracovnících, kteří jsou schopni komunikovat v cizím jazyce a tím napomáhat expanzi dané firmy.

ve **44,2 % inzerátů**. Následují nároky na **samostatnost** (27,8 %), **nároky na flexibilitu, adaptabilitu, dynamiku** (24,9 %), **na obchodní talent** (18,0 %), **na analytický talent** (11,9 %) a **na technické myšlení** (8,2 %).

Zaměstnavatelé se v roce 2010 stejně jako v šetření z roku 2005 ve svých požadavcích zaměřili na profese ze všech klasifikačních tříd. V roce 2007 byly požadavky orientovány především na pracovníky náležející do 1. až 4. hlavní klasifikační třídy. U ostatních tříd bylo výrazně méně požadavků. Ve výsledcích z roku 2010 se opět potvrdilo, že se hodnoty inzerce vracejí k roku 2005 a více se odlišují od ekonomicky úspěšného roku 2007. V době ekonomické krize, a tedy v době většího výběru nových pracovníků mohou zaměstnavatelé více rozšiřovat spektrum svých požadavků i směrem k méně kvalifikačně náročným profesím.

Požadované osobnostní vlastnosti

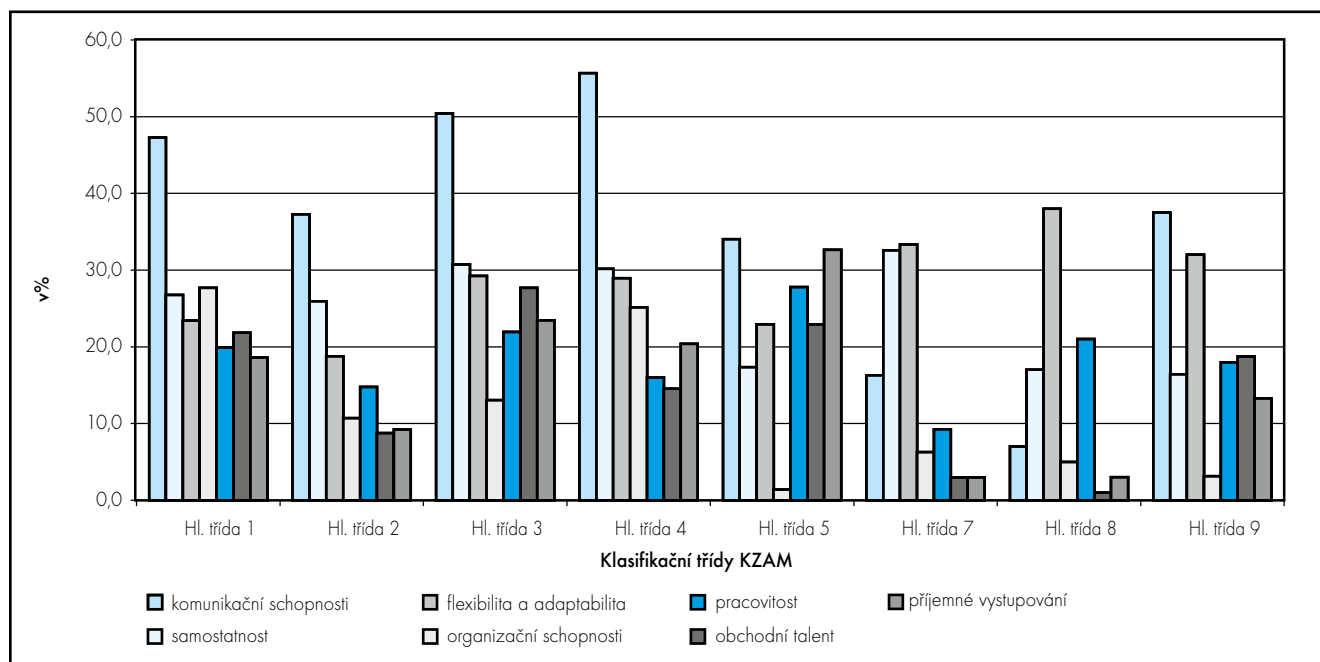
Stejně jako v případě inzerce v denním tisku, také v inzerci na internetu jsme sledovali, zda zaměstnavatelé uvádějí nějaké požadované vlastnosti, dovednosti, schopnosti, kterými by měl případný uchazeč o zaměstnání disponovat. Stejně jako v předchozích šetřeních a v analýze inzerce v denním tisku jsme sledovali jak povahové vlastnosti, tak i osobnostní dovednosti a znalosti. Seznam všech sledovaných položek je uveden v příloze.

Požadavek na alespoň jednu osobnostní vlastnost jsme zaznamenali v 89,9 % inzerátů. V roce 2007 to bylo 70,6 % a v roce 2005 78,6 %. Jak vidíme, v šetření z roku 2010 je nejvyšší podíl inzerátů, kde byl uveden alespoň jeden požadavek na osobnostní vlastnost nebo schopnost. Pouze v desetině inzerátů nebyl žádný takový požadavek uveden.

Z pohledu nejčastěji požadovaných vlastností na prvním místě figurují **komunikační schopnosti**, které se objevily

Stejně jako v předchozích šetřeních se v roce 2010 potvrdilo dominantní **postavení komunikačních dovedností** mezi nejžádanějšími vlastnostmi a dovednostmi. Na rozdíl od předchozích let si mírně pohoršila schopnost **flexibility a adaptability**, která se posunula za **samostatnost**. Oproti předchozímu období se mezi nejžádanější vlastností a dovedností dostal požadavek na **obchodní talent**. Nově také zaměstnavatelé začali klást důraz na **organizační schopnosti, pracovitost a příjemné vystupování**. Tyto jednoznačně osobnostní dovednosti poukazují na vliv, který pro získání zaměstnání takové schopnosti mají, a význam, který jim zaměstnavatelé přisuzují. Jejich význam je zřetelný zejména u vysoce postavených manažerských a odborných pozic, rovněž však i profesí technických a úřednických a i u profesí obslužných a dělnických. Oproti roku 2007 se mezi nejčastěji požadované vlastnosti nedostala ochota učit se, a to ani v internetové inzerci, ani v inzerci v denním tisku.

Obrázek 6.12: Vybrané požadované vlastnosti podle hlavních klasifikačních tříd KZAM v inzertní nabídce na internetu v roce 2010

Poznámka: Klasifikační třída 6 byla vynechána z důvodu velmi malého počtu inzerátů.

Uvedené finanční ohodnocení

Finanční ohodnocení bylo uvedeno v 37,2 %. V roce 2007 bylo uvedeno v 42,5 % inzerátů a v roce 2005 pak v 41,1 %. Obdobně jako u analýzy inzerce v denním tisku jsme

Tabulka 6.5: Nabízené finanční ocenění v inzerci na internetu v roce 2010

Finanční ocenění	abs. počet	v %
„dobré finanční ohodnocení“	1 508	17,2
plat do 10 000 Kč měsíčně	4	0,0
plat 11 000–20 000 Kč měsíčně	245	2,8
plat 21 000–30 000 Kč měsíčně	614	7,0
plat 31 000–50 000 Kč měsíčně	639	7,3
plat nad 50 000 Kč měsíčně	254	2,9
celkem	3 264	37,2
neuvedeno	5 509	62,8

si pro možnosti zpracování dat vytvořili z uvedených finančních nabídek pět kategorizovaných skupin. Šestou skupinu pak tvoří specifická kategorie „dobré finanční ohodnocení“, kdy nebyla uvedena konkrétní částka, ale finanční nabídka byla vyjádřena slovním opisem. Tohoto opisu bylo využito v 17,2 % (v roce 2007 šlo o 23,3 %, v roce 2005 pak ve 28,1 %). Jak vidíme, ačkoliv ve všech letech patří této kategorii první místo, její zastoupení stále klesá. U ostatních kategorií se jejich zastoupení v inzerátech nijak výrazně nezměnilo a případný posun se pohyboval v rozsahu 2 procentních bodů.

Zcela podle našeho očekávání jsou nejlepší platové podmínky nabízeny pracovníkům z 1. hlavní třídy a také ze 2. hlavní třídy. Jde jednak o řídicí profese, které jsou vesměs spojeny s dobrým platovým oceněním, a vysoce kvalifikované profese, které jsou rovněž často spojeny s dobrými platovými podmínkami.

Na základě srovnání inzerce v denním tisku a na internetu můžeme říci, že se v rámci **internetové inzerce častěji**

setkáváme s uvedením finančních podmínek. Současně však nelze říci, že jsou na internetu jednoznačně vyšší finanční nabídky, a to i přesto, že v internetové inzerci jsou častěji hledány více kvalifikované profese, se kterými jsou spojeny lepší finanční podmínky. Ačkoliv se tedy na internetu setkáváme s poněkud atraktivnějšími finančními nabídkami než v inzerci v denním tisku, nejsou rozdíly příliš výrazné.

Současně je však ve spojení s uvedením finančního ohodnocení v inzerátu nutné si uvědomit, že **mnoho firem i personálních agentur zcela cíleně neuvádí v inzerátech výši platu**, neboť to nepovažují za vhodné. V mnoha firmách je navíc platové ocenění zaměstnanců firemním tajemstvím a pracovníci si ani mezi sebou nesmějí sdělovat výši své mzdy. Takováto organizace pak samozřejmě neuvede možnosti finančního ohodnocení ani do inzertní nabídky zaměstnání.

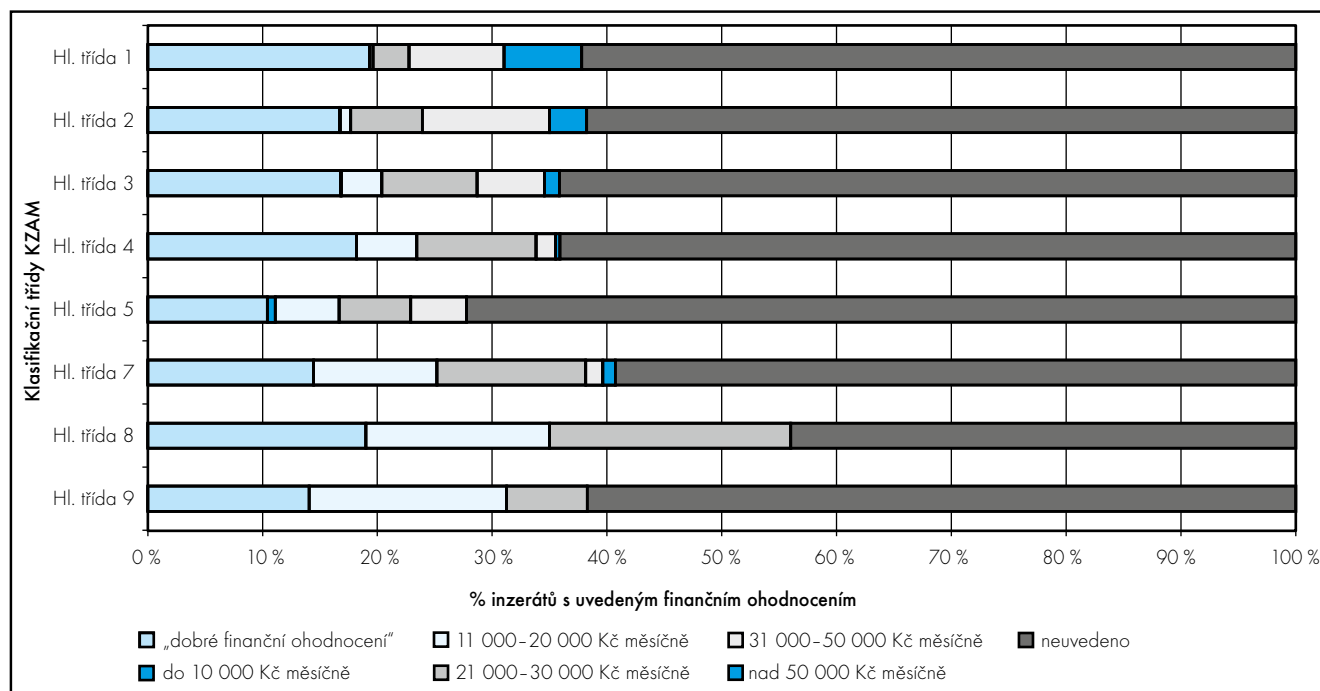
Druh pracovního poměru

Druh nabízeného pracovního poměru byl uveden v **99,7 % inzerátů**. O hlavní pracovní poměr šlo v **98,3 % inzerátů**. V roce 2007 to bylo v 95,8 % a v roce 2005 šlo o 81,3 %. Vedlejší pracovní poměr nabízelo **0,9 % inzerátů** (v roce

Tabulka 6.6: Druh pracovního poměru v inzerci na internetu v roce 2010

Druh pracovního poměru	abs. počet	v %
hlavní pracovní poměr	8 626	98,3
vedlejší pracovní poměr, brigáda	80	0,9
hlavní pracovní poměr nebo vedlejší pracovní poměr	43	0,5
celkem	8 749	99,7
neuvedeno	24	0,3

Obrázek 6.13: Nabízené finanční ohodnocení podle hlavních klasifikačních tříd KZAM v inzerci na internetu v roce 2010

Poznámka: Z důvodu nízkého počtu inzerátů je vynechána hlavní třída 6.

2007 šlo o 1,4 % inzerátů a v roce 2005 pak o 2,4 %). **V 0,5 % inzerátů** bylo uvedeno, že je možné pracovat **jak na hlavní, tak na vedlejší pracovní poměr**. V roce 2007 byla tato dvojí možnost deklarována v 1,4 % inzerátů a v roce 2005 to bylo 0,5 %. Žádný druh pracovního poměru nebyl uveden v 0,3 % inzerátů, což je ve 24 případech. Jak je z údajů zřejmé, neustále narůstá podíl inzerátů, ve kterých je specifikován pracovní poměr, přičemž zcela dominantní je práce v hlavním pracovním poměru.

Regionální struktura nabízených pracovních příležitostí

Poslední oblastí, kterou jsme v rámci nabídky zaměstnání sledovali, bylo, zda inzerenti uvádějí (ve smyslu regionálním) místo výkonu nabízené pracovní příležitosti. **Místo výkonu daného zaměstnání bylo uvedeno v 99,8 % inzerátů** (v roce 2007 to bylo v 88,0 % inzerátů, v roce 2005 byl region uveden v 99 %). Jak vidíme, místo výkonu práce je uvedeno takřka ve všech inzerátech, což je do značné míry ovlivněno strukturou uveřejňování inzerátů na internetu, kdy je nabídka přímo regionálně rozvržena. Pro upřesnění je však nutné podotknout, že některé agentury práce uvádějí místo výkonu práce jen obecně a nekonkrétně.

Nejčastěji byly pracovní nabídky směřovány do Prahy (40,4 %), což je zcela v tendencích předchozích šetření, kdy byla Praha také dominantním regionem – v roce 2007 šlo o 36,8 % nabídek, v roce 2005 dokonce o 51,3 %. Následují pracovní příležitosti v Jihomoravském kraji – 13,0 % (v roce 2007 šlo o 13,1 %, v roce 2005 pak o 12,7 %). Stejně jako v roce 2007 pomyslné třetí místo náleží Moravskoslezskému kraji se 7,5 % (v roce 2007 to bylo 7,3 %); v roce 2005 mu patřila čtvrtá pozice s 5,3 %. Čtvrté místo pak patří Středočeskému kraji se 7,2 % (v roce 2007 do něj bylo směřováno 5,7 % a v roce 2005 pak 6,5 %). Nejméně pracovních

nabídek se našlo v Karlovarském kraji, a to 0,9 % (v roce 2007 to bylo 0,7 %). Do ostatních krajů byla směřována více než 2 % inzerátů.

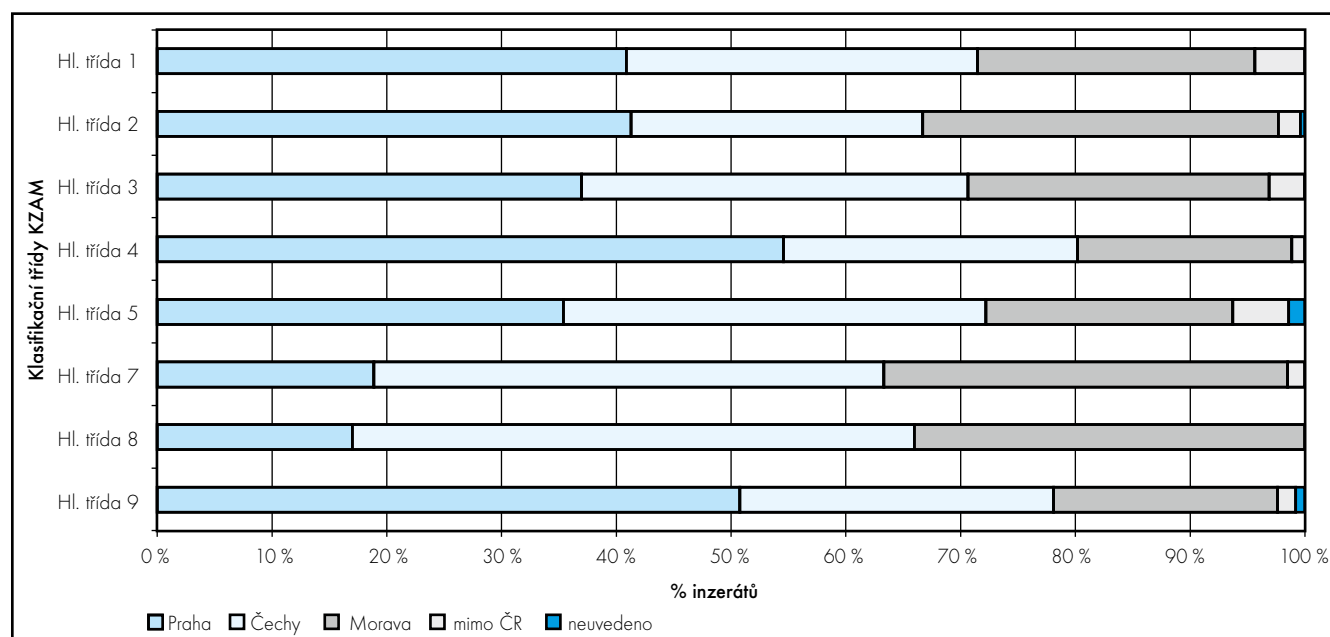
Ani v rámci internetové inzerce nebyla **nabídka práce v zahraničí** příliš frekventovaná, její podíl na všech inzerátech byl pouhých 1,3 %, což je 110 inzerátů (v roce 2007 to bylo 0,6 %). Relativně nejčastěji byla nabízena práce na Slovensku (18 inzerátů), v Německu (16 inzerátů) a ve Velké Británii (11 inzerátů), v 8 inzerátech byla nabídka do Polska, Evropské unie a Ruska. Podobně jako u analýzy inzerce v denním tisku také zde nám nízký počet nabídek na práci v zahraničí nedovoluje usuzovat na obecnější trendy v této oblasti pracovního trhu.

V internetové inzerci je mnohem výraznější specifikace regionu, než je tomu v inzerci v denním tisku.

Určení regionu v 99,8 % je zřejmě důsledkem i struktury inzerátů na internetu, kde jsou často inzeráty podle regionů již seříděny. Nejčastěji byla nabídka zaměstnání směřována do Prahy, a to u všech klasifikačních tříd. Současně si povšimneme, že ve srovnání s regionálním rozvržením nabídky zaměstnání v denní inzerci je na internetu mnohem více pracovních nabídek orientováno na pražský region, který v mnoha případech vyčerpává značnou část pracovních nabídek. Tyto výsledky podporují známý trend, kdy **Praha je, co do možnosti pracovních příležitostí, zcela specifická a má velký potenciál.**

Kompletní výsledky šetření můžete najít na www.infoabsolvent.cz v sekci nazvané **Absolventi škol a trh práce** v části Požadavky zaměstnavatelů nebo také na stránkách www.nuv.cz v části **Vzdělávání a trh práce**.

Obrázek 6.14: Hlavní klasifikační třídy KZAM a oblasti, pro které byly hledány v internetové inzerci

Poznámka: Z důvodu nízkého počtu inzerátů je vynechána hlavní třída 6.

7. Profesní struktura pracovních sil a absolventů

Tato analýza navazuje na předešlé z let 2007, 2003 a 1999¹⁹. Podává nové informace o vývoji profesní struktury pracovních sil, sleduje vývoj od počátku devadesátých let a srovnává ho se současným stavem. To vše na pozadí ekonomických trendů a vývoje hospodářství nejen u nás, ale i ve světě (zejména v Evropské unii).

V kvalifikační struktuře zaměstnaných osob nastaly unikátní změny. Trendem posledních patnácti let bylo neustálé zvyšování vzdělanostní úrovně pracujících osob. Požadavky a nároky zaměstnavatelů na kvalitu a dovednosti pracovníků rostou nejen zároveň s technickým vývojem, ale odrážejí i reakci na tržní prostředí, ve kterém je lidský kapitál a jeho kvality nepostradatelnou složkou vlastnictví a bohatství jednotlivých ekonomických subjektů na trhu práce. Takto o tom „hovoří“ teorie fungování volného trhu.

Tabulka 7.1: Vývoj struktury zaměstnaných podle dosaženého vzdělání v letech 1991 až 2010 (v % z celkového počtu zaměstnaných)

	1991	1996	1998	2000	2006	2010
základní vzdělání a bez vzdělání	14,7 %	10,9 %	9,5 %	8,8 %	5,9 %	4,9 %
střední bez maturity	46,3 %	46,0 %	45,7 %	43,5 %	41,9 %	38,6 %
střední s maturitou	28,4 %	32,3 %	33,9 %	35,8 %	37,3 %	39,2 %
vysokoškolské	10,6 %	10,8 %	10,9 %	11,9 %	14,9 %	17,3 %
Celkem	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

V České republice sice dlouhodobě dochází k růstu kvalifikační úrovně obyvatel, avšak ani současné **proporce vzdělanostní struktury zaměstnaných** (zejména podíl obyvatel s terciárním vzděláním) zdaleka **neodpovídají struktuře, která je obvyklá ve vyspělých západoevropských zemích**. A to přesto, že klesá podíl zaměstnaných se základním vzděláním, příp. bez vzdělání, a narůstá podíl obyvatel se vzděláním sekundárním a terciárním (viz tabulka). Vyrovnávání bude postupné a dlouhodobé.

Údaje o počtech pracovníků, jejich vzdělání, zaměstnání, případně další ukazatele týkající se zaměstnanosti, vycházejí z údajů Českého statistického úřadu, který je získává prostřednictvím výběrového šetření pracovních sil (VŠPS). Dále byly při výpočtech využity statistiky (údaje) ze sčítání lidu, bytů a domů (SLBD) z let 2001 a 1991.

U jednotlivých profesních skupin byly kromě **celkové zaměstnanosti** sledovány charakteristiky jako **průměrná délka vzdělání a vývoj vzdělanostní struktury**. Důraz je kladen na období od roku 1990, kdy došlo k zásadní změně nejen v politickém, ale též hospodářském a socioekonomickém vývoji země.

7.1 Změny profesní struktury v ČR jako celku

Profesní struktura zaměstnanosti úzce souvisí s oborovou strukturou zaměstnanosti a se vzdělanostní strukturou zaměstnaných. Struktuře socialistického hospodářství odpovídala

i oborová a profesní struktura zaměstnaných. Česká ekonomika ale prošla od listopadu 1989 zásadními změnami. Uvolnila se pouta centrálně řízeného hospodářství a byly přijaty základní prvky tržního systému, jako jsou svoboda podnikání, soukromé vlastnictví, volný systém cen a využití volných peněžních prostředků v systému komerčního bankovníctví. Ekonomická transformace s sebou přinesla nové majetkové a vlastnické vztahy, rozdrobení vlastnické struktury, úpadek některých odvětví i zvýšenou zahraniční konkurenci.

Ekonomický růst České republiky v 90. letech byl založen na zvyšování produktivity práce, přičemž zaměstnanost v národním hospodářství dlouhodobě klesala. Ukazuje to na sílící vliv technického pokroku a rostoucí konkurenceschopnost. Druhou stranou těchto procesů je nízké využití pracovní síly a relativně vysoká nezaměstnanost.²⁰ Vyšší nezaměstnanost v druhé polovině devadesátých let se řešila podporou předčasných odchodů do důchodu a zvýšením účasti mladých do 25 let na postsekundárním vzdělávání.

Situace na trhu práce a dlouhodobý pokles zaměstnanosti v devadesátých letech byl v ČR způsoben už zmiňovanou restrukturalizací české ekonomiky, zejména průmyslu, a nedostatečnou regionální a profesní mobilitou pracovních sil. Rigidita trhu práce je rovněž způsobována omezeným používáním smluv na dobu určitou, psychologickými a dalšími bariérami, které nás odrazují od změny lokality zaměstnání (např. finanční náklady na dojíždění, bydlení atd.).

Zaměstnanost v národním hospodářství se začala zvyšovat až v roce 2005. Zejména v letech 2005–2008 byly podmínky příznivé. Ekonomický růst byl rozhodujícím způsobem ovlivňován vývojem domácí a zahraniční poptávky. Hybnou silou byl pokračující pozitivní efekt restrukturalizačních procesů, zejména postupné zapojování malých a středních podniků do odbytových sítí podniků pod zahraniční kontrolou. V posledních dvou letech se ale projevují důsledky světové ekonomické krize i na zaměstnanosti.

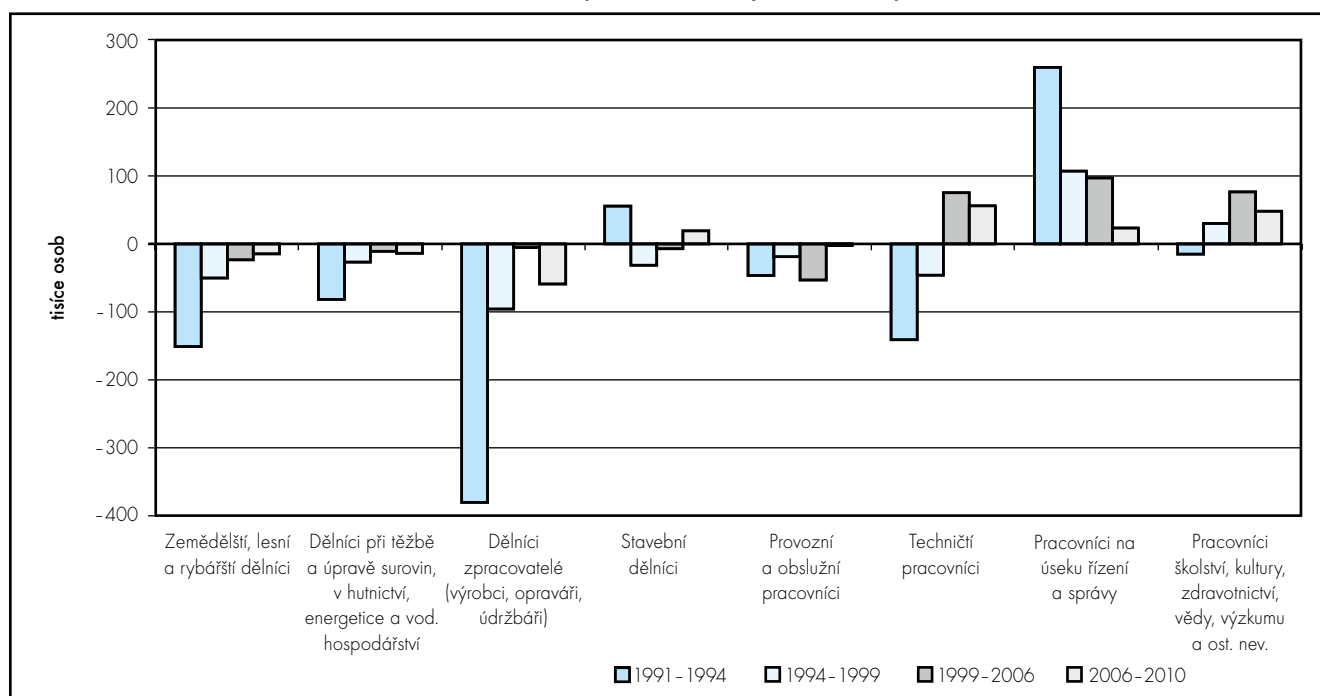
Pro znázornění změn, které se odehrály za poslední dvě desetiletí v **profesní struktuře**, byl připraven graf (obrázek 7.1), který zachycuje vývoj počtu pracovníků příslušných osmi tříd v jednotlivých fázích sledovaného období. Dokládá, že změny v ekonomické struktuře, které v České republice nastaly, se projevují také ve změnách zaměstnanosti.

V profesní struktuře před rokem 1990 měla čtvrtinový podíl třída „zpracovatelských dělníků“ (N3). O něco nižší byl podíl profesní třídy provozních a obslužných pracovníků (N5). Podíl obou tříd sice v 90. letech poklesl (výrazněji u zpracovatelských dělníků), přesto v součtu tyto dvě profesní třídy tvořily v roce 2010 v České republice ještě 41 % pracovní síly. Nejvýraznější pokles podílu byl zaznamenán ve třídě „zemědělských dělníků“ (N1) a „dělníků při těžbě, v hutnictví

¹⁹⁾ Viz zejména: Sukup, R. – Vojtěch, J.; Praha, NÚOV, 2003 a Doležalová, G. – Sukup, R. – Vojtěch, J.; Praha: NÚOV, 2007.

²⁰⁾ Kadeřábková, A. a kol.: Ročenka konkurenceschopnosti České republiky. CES, 2005.

Obrázek 7.1: Změna počtu zaměstnaných v České republice

a energetice“ (N2). Jejich podíl klesl do roku 2010 pod třetinovou úroveň (N1 na 30 %, N2 na 27 %). Naopak velice výrazně narostl podíl pracovníků na úseku řízení a správy (N7), a to ze 13 % v roce 1991 na 25 % v roce 2010. Zvýšil se podíl také u „pracovníků školství, kultury a zdravotnictví“ (N8) a stavebních dělníků (N4), ale jenom mírně. Obecně lze říci, že se počet pracovníků zvýšil u profesí náročnějších na dosaženou kvalifikaci a stupeň vzdělání a naopak poklesl u profesí s nízkými nároky (pomocné síly a dělnické profese), zejména v odvětvích, které restrukturalizace ekonomiky zasáhla nejvýrazněji.

Ve třídě **Zemědělstí, lesní a rybářští dělníci (N1)** výrazně poklesl počet zaměstnanců ze 343 tis. v roce 1991 na 104 tis. v roce 2010 (což je 30% úroveň oproti roku 1991). Nejvíce se snížil počet zemědělských dělníků v první polovině devadesátých let, pak klesal jejich počet mírněji. Tento vývoj je však přirozený, protože před rokem 1990 v českém zemědělství existovala vysoká přezaměstnanost. Rapidní pokles zaměstnanosti byl způsoben změnami v zemědělství – zejména ve využívání zemědělské půdy. Zefektivnila se výroba, zvýšila se produktivita práce a začaly se využívat moderní technologie. Negativním faktorem je poměrně malá prestiž uplatnění v zemědělství, která je dána z velké části nízkou úrovní mezd, a tím i snížením atraktivity pro nové pracovníky.

Nejrazantnější pokles počtu zaměstnanců ze všech sledovaných profesních tříd byl ve třídě **N2 Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vodním hospodářství**. Počet pracovníků se zde do roku 2010 snížil na 27% úroveň roku 1991 (pokles ze 181 tis. na 49 tis.), to je nejvýraznější pokles ze všech osmi sledovaných tříd.

V poválečné historii se struktura naší ekonomiky zaměřila na těžký průmysl. Byly vynaloženy značné materiální a finanční investice do odvětví, která navazovala na těžbu nerostů či

jinak souvisela s těžkým průmyslem. Tomu se přizpůsobil i trh práce. Při budování dalších výrobních kapacit rozšiřujících objem výroby byla zanedbána modernizace původních zařízení včetně technologické inovace. V důsledku toho technická a ekonomická úroveň celku zaostávala. Restrukturalizace ekonomické základny v průběhu 90. let přinesla mnoho změn a byla spojena s výrazným vzestupem nezaměstnanosti pracovníků této třídy. Vysoká koncentrace těžby a navazujícího těžkého průmyslu do několika významných lokalit měla své negativní důsledky. Rychlý pokles těchto aktivit po roce 1989 znamenal úpadek celých těchto regionů (ostravské aglomerace, severočeské hnědouhelné pánve a dalších).

Ve třídě **N3 Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři)** počet zaměstnaných v celém sledovaném období postupně klesal (v roce 2010 až na 61% úroveň roku 1991). Před rokem 1990 tvořili dělníci zpracovatelé nejčetnější profesní třídu s 26% podílem na celku, dnes jsou třetí se 17,4% podílem (četnější jsou N7 Pracovníci na úseku řízení a správy a N5 Provozní a obslužní pracovníci).

Postavení a vývoj jednotlivých odvětví zpracovatelského průmyslu po roce 1989 v České republice výrazně ovlivnily změny související s problémy přechodu od centrálně řízené ekonomiky k ekonomice volného trhu. V mnoha odvětvích nastal výrazný útlum výroby i spotřeby českých výrobků. Velký význam pro rozvoj zpracovatelských odvětví měly i mající zahraniční investice. Dělníci zpracovatelé tvoří širokou škálu pracovníků a vývoj jejich počtu souvisí s vývojem v odvětvích. Některá odvětví zaznamenala znovuoživení a výrazný boom (například gumárenský a plastikářský průmysl, automobilový průmysl) nebo se výroba dobře uchytila na zahraničních trzích (polygrafický průmysl) a naopak, jiná odvětví zasáhla výrazný útlum výroby i spotřeby jejich výrobků (jako příklad možno uvést kožedělný průmysl).

Vývoj počtu i podílu ve třídě **N4 Stavební dělníci** měl cyklický charakter, stejně jako mívá vývoj ve stavebnictví. Nejdříve, v první polovině devadesátých let, se jejich počet výrazně zvýšil (ve většině ostatních profesních tříd naopak výrazně poklesl v souvislosti s reformami ekonomiky). Ve druhé polovině devadesátých let, kdy stavebnictví prožívalo období recese, se naopak počet zaměstnanců snížil. Mírný nárůst nastal až v posledním období 2006–2010. V prvních dvou letech tohoto období stavební produkce dosahovala vrcholu a celému oboru stavebnictví se dařilo. Následně pak ale ekonomická krize způsobila zpomalení stavební produkce a pokles počtu stavebních zakázek měl jistě vliv i na snížení poptávky po stavebních dělnících.

Stavebnictví patří k hlavním odvětvím národního hospodářství a je také významným zaměstnavatelem, jak přímým, tak nepřímým. Lidský potenciál je přitom důležitým zdrojem konkurenceschopnosti odvětví. Tato silná stránka českého stavebnictví ale oslabuje, což se projevuje ustupujícím zájmem o učební obory orientované na stavebnictví (např. zedník).

Počet zaměstnaných ve třídě **N5 Provozní a obslužní pracovníci** v celém sledovaném období mírně klesal (v roce 2010 dosahoval 91% úroveň roku 1991). I přes pokles jejich počtu podíl na celkové zaměstnanosti zůstal téměř stejný (24 %).

Ve vývoji počtu pracovníků této třídy měl také velký význam průlomový rok 1989. Očekával se nárůst počtu zaměstnaných v této třídě, ten se ale nekonal. Důvodem je velké snižování počtu skladových provozních pracovníků a pracovníků v dopravě. Vliv má také zvyšování produktivity práce, dané jak využíváním moderních technologií, tak zvýšením pracovního nasazení zaměstnanců. Z hlediska vnitřní diferenciaci je nutno říci, že vývoj jednotlivých profesí byl rozdílný. K poklesu počtu zaměstnaných v celku této třídy výrazně přispěli skladoví provozní pracovníci a provozní pracovníci dopravy.

Ve srovnání s ostatními třídami došlo u provozních a obslužných pracovníků v celém sledovaném období k nejnižšímu výkyvu (oproti roku 1991 byl zaznamenán pouze 9,5% pokles), a lze tedy konstatovat, že transformační i posttransformační procesy se dotkly pracovníků této třídy relativně málo.

Třída **N6 Techničtí pracovníci** zahrnuje profese zaměřené na technickou činnost intelektuálního charakteru. Jejich počet v první polovině 90. let poklesl o čtvrtinu a klesal až do konce 90. let. Pak nastal obrat ve vývoji a jejich počet postupně narůstal na 532 tis. v roce 2010 (což je 91% úroveň ve srovnání s rokem 1991).

Výrazný pokles v devadesátých letech byl důsledkem velké přezaměstnanosti, která byla způsobena zaměřením socialistické ekonomiky na průmyslovou produkci, výrobu s vysokou energetickou náročností, velký vliv mělo zanedbávání modernizace a nízká míra používání nových technologií. Na opětovném zvýšení počtu pracovníků celé třídy měli podíl techničtí pracovníci výpočetní techniky (analytici a programátoři), jejichž počet v celém sledovaném období rostl s rozvojem výpočetní techniky.

Nejdynamičtější nárůst počtu pracovníků i podílu na zaměstnanosti proběhl ve třídě **N7 Pracovníci na úseku řízení a správy**. Počet pracovníků se zvyšoval od počátku devade-

sátých let nejvýrazněji ze všech sledovaných tříd, a to po celé období. Přestože tato třída patřila před rokem 1989 co do počtu pracovníků k největším, v porovnání s některými vyspělými státy byl podíl 13 % na celkové zaměstnanosti poměrně nízký (nyní 25 %).

Na razantní nárůst počtu pracovníků této třídy měl vliv i nedostatečný rozsah nabízených služeb před rokem 1989 (zejména finanční sektor byl silně poddimenzován). Rozvíjejí se profese, které před tímto rokem byly buď potlačeny, nebo jednoduše nebyly zapotřebí. Narostl zejména počet vedoucích pracovníků podniků a organizací (rozpad velkých podniků a vznik velkého počtu menších firem, společností apod. způsobil obrovský nárůst počtu vedoucích pracovníků) a také počet ekonomických pracovníků. Rozvíjejí se firmy nabízející služby z oblasti tzv. progresivního terciéru, do kterého můžeme zařadit např. leasingové společnosti, investiční společnosti, realitní kanceláře, poradenské firmy, auditorské společnosti a jiné. Tyto služby se značně rozšířily až po převratu a část z nich byla podpořena trendem outsourcingu (převádění některých specializovaných činností na externí dodavatele – zejména v oblasti právních a účetních činností, daňového poradenství a poradenství v oblasti průzkumu trhu, marketingu a řízení).

Počet zaměstnaných ve třídě **N8 Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ostatní nevýrobní** v první polovině 90. let také mírně poklesl, pak ale jejich počet narostl na úroveň 629 tis. v roce 2010, čímž se jejich podíl zvýšil na 13 % celku.

Vzhledem k deformovanému ekonomickému a hospodářskému vývoji před rokem 1989 zaměstnanost i v této pracovní třídě byla (a nutno dodat, že tomu tak je dodnes) oproti vyspělým zemím poddimenzována. Jak již bylo několikrát uvedeno, „přesun“ pracovníků ze sekundárního do terciárního a kvartérního sektoru (do kterých tato povolání spadají) byl v socialistických zemích prakticky o několik desetiletí zpožděn. Do budoucna se tedy počítá spíše s mírným nárůstem zaměstnanosti v této sekci.

7.2 Změny vzdělanostní struktury v ČR jako celku

Jedním z významných faktorů ekonomického růstu v České republice je rostoucí úroveň vzdělání obyvatelstva. Je zřejmé, že osoba s vyšším dosaženým vzděláním může dosahovat větší produktivity práce (vzhledem k možnosti podílet se na výrobě zboží či poskytování služeb s vyšší přidanou hodnotou). Dále osoby s vyšším dosaženým vzděláním mají i vyšší zaměstnanost, tj. i objem jejich práce (z hlediska odpracovaných dnů či hodin) je větší než u osob s nižším vzděláním – i tímto způsobem lépe vzdělané osoby působí na ekonomický růst měřený hrubou přidanou hodnotou, resp. hrubým domácím produktem²¹.

Nastolení tržního prostředí, otevření se Evropské unii a zapojení se do globalizace klade také zvýšené požadavky na dovednosti, kvalifikaci, vzdělání i mobilitu pracovní síly. V současných podmínkách nestačí pro stále větší počet zaměstnání vyučení v oboru, nutnou podmínkou se stává vzdělání ukončené alespoň maturitní zkouškou. Zároveň se projevuje ústup

²¹⁾ http://kdem.vse.cz/resources/relik09/RELIK_2009.pdf

od úzce oborově zaměřeného studia a naopak snaha připravovat žáky a studenty pro širší oblast uplatnění, včetně podpory rozvoje přenositelných dovedností. Vizí budoucnosti je poskytovat žákům a studentům co nejširší vzdělání, aby byli připraveni a schopni změnit své povolání i několikrát za život a přizpůsobovat se novým podmínkám a požadavkům trhu práce.

Potřeby trhu našly odezvu v podobě růstu zájmu o vyšší vzdělání. Většina žáků ze základních škol pokračuje ve vzdělávání na středních školách, také zájem o studium na vyšších odborných a zejména vysokých školách výrazně vzrostl. Jedním z důvodů rostoucího zájmu o vysokoškolské studium jsou i lepší možnosti uplatnění po ukončení studia a vyšší platové ohodnocení, protože obecně platí: čím vyšší vzdělání, tím vyšší plat.

Vzdělání tedy v současnosti hraje klíčovou roli při uplatnění na trhu práce. Nejhorší pozici při hledání práce mají lidé se základním vzděláním a bez vzdělání. Spolu s čerstvými absolventy a se ženami s malými dětmi patří mezi nejrizikovější skupiny ohrožené nezaměstnaností. Důležitým a kladně hodnoceným faktorem na trhu práce je schopnost využít získaného vzdělání a ochota se i nadále učit novým věcem, metodám, přístupům.

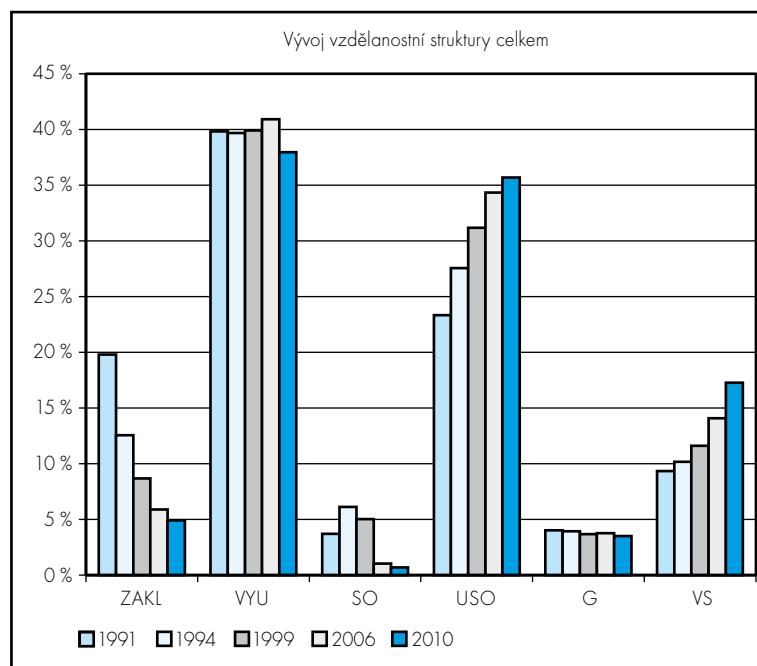
I když u nás již dlouhodobě dochází ke zvyšování kvalifikační úrovně obyvatel, ani současná proporce vzdělanostní struktury zaměstnaných neodpovídá struktuře v západoevropských zemích. Charakteristickým rysem změn je pokles podílu zaměstnaných se základním vzděláním a nárůst podílu obyvatel se vzděláním sekundárním a terciárním.

Tabulka 7.2: Vývoj počtu zaměstnaných v ČR celkem podle dosaženého vzdělání (v tisících)

Vzdělání	Zkratka	1991	1994	1999	2006	2010	2006–2010
základní	ZAKL	1062,0	618,8	412,4	283,7	238,5	-45,2
vyučení	VYU	2136,8	1954,8	1901,5	1974,8	1848,7	-126,1
střední odborné	SO	198,0	301,7	238,7	49,8	33,0	-16,8
úplně střední odborné	USO	1252,2	1356,7	1485,2	1658,0	1737,2	79,2
gymnaziální	G	215,7	193,4	174,3	182,0	170,7	-11,3
vysokoškolské	VS	500,3	500,9	552,1	679,6	840,4	160,8
Celkem		5366,4	4926,8	4764,1	4828,0	4869,5	41,5
Délka vzdělávání (v letech)		10,97	11,23	11,47	11,76	12,00	0,24

Vývoj **vzdělanostní struktury zaměstnaných** je zachycen v tabulce 7.2, podílová struktura zaměstnaných podle vzdělání je pak znázorněna v obrázku 7.2. Na první pohled lze vidět prudký pokles počtu zaměstnaných se základním vzděláním, a to z 1062 tisíc v roce 1991 na 239 tisíc v roce 2010, což je 77% pokles. Snížení absolutního počtu se projevilo i na poklesu jejich podílu na celku. K poklesu počtu došlo také u vyučených (o 13 %), jejich podíl na celku nepatrně klesl na konečných 38 %. Vyučení tak s počtem 1849 tis. v roce 2010 i nadále zůstávají nejčetnější vzdělanostní skupinou zaměstnaných. Podstatně se zvýšil počet zaměstnaných s úplným středoškolským vzděláním, a to z 1252 tis. v roce 1991 na 1737 tisíc v roce 2010, což je nárůst o 39 %. Vzrostl i jejich

Obrázek 7.2: Vývoj vzdělanostní struktury zaměstnaných v ČR

podíl na celku z 23 % na 36 %. Naopak, počet gymnazistů poklesl a nyní tvoří 3,5 % zaměstnaných (většina gymnazistů pokračuje dále v terciárním vzdělávání, a tudíž těch, kteří mají gymnaziální vzdělání jako své nejvyšší dosažené vzdělání, je relativně málo). Počet vysokoškolských absolventů se zvyšuje, což se projevilo i na nárůstu počtu i podílu vysokoškoláků (68% nárůst za sledované období).

Díky těmto změnám došlo pochopitelně i k celkovému

nárůstu **průměrné délky vzdělávání**. Ta se prodloužila o 1 rok z 10,97 let v roce 1991 na 12 let v roce 2010, tedy o 9,3 %. Zajímavé je srovnání vývoje a stavu jednotlivých profesních tříd navzájem. Kromě třídy N8 Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy a výzkumu všechny zaznamenaly zvýšení úrovně vzdělání.

Nejvyšší nárůst byl u třídy N1 Zemědělství, lesní a rybářství dělníci – o 1,06 roku. V roce 2010 dosahovala hodnoty 10,75 let a není již nejkratší, jak tomu bylo v předešlých obdobích. Důvodem je rapidní pokles počtu nekvalifikované pracovní síly a silnější zastoupení pracovníků s maturitním a vysokoškolským vzděláním (což jsou často soukromí zemědělci a farmáři). Stejnou průměrnou délku vzdělávání mají i další dělnické profesní třídy N2 – Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vodním hospodářství a N3 – Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři). Na posledním místě, z hlediska délky vzdělávání, se v roce 2010 ocitla třída N4 – Stavební dělníci s délkou 10,58 let.

Pokles průměrné úrovně vzdělání nastal jenom u třídy **N8 Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy a výzkumu a ost. nev.** Byl dán zejména snížením úrovně vzdělání hned v prvním období (tzn. v letech 1991 až 1994), a tak nárůst v následujících obdobích již nestačil tento pokles vyrovnat. K úbytku došlo zejména u pracovníků vědy, výzkumu a vývoje (N88).

7.3 Stav a vývoj zaměstnanosti v jednotlivých třídách zaměstnání

Zemědělství, lesní a rybářští dělníci – N1

Zemědělství a lesnictví prodělalo na počátku 90. let minulého století zásadní posuny ve vývoji, které měly přímý dopad na razantní snížení zaměstnanosti dělníků v těchto odvětvích. V rámci transformace zemědělství dochází ke změnám výrobního zaměření a vlastnických poměrů (vlivem restitucí). Z velkých zemědělských podniků vznikla řada menších subjektů několika typů právních forem. Nedošlo však k úplnému rozdrobení zemědělské výroby na převážně rodinné farmy, charakteristické pro většinu států Evropské unie. Změnou majetkoprávních vztahů narostl počet majitelů půdy, počet zemědělských a lesních dělníků ale značně poklesl z 343 tis. v roce 1991 na 104 tis. v roce 2010. Nejvýraznější pokles nastal v prvních letech transformace zemědělství. Tento vývoj je však přirozený, protože před rokem 1990 v českém zemědělství existovala pře-zaměstnanost.

Přelomovým bodem pro české zemědělství byl vstup ČR do EU a přijetí Společné zemědělské politiky EU, čímž se začlenilo do systému, který je charakterizován výraznou dotační politikou, regulací agrárního trhu a tarifní i netarifní ochranou společného trhu EU.

Zemědělství patří v české ekonomice k odvětvím s vyšším věkovým průměrem a dlouhodobě trpí úbytkem zájmu ze strany mladých lidí. I v zemědělství se však nedostává určitých typů profesí a v příštích letech se v odvětví bude měnit kvalifikační struktura. Nové trendy podpoří poptávku po pracovnících s vyšší či širší kvalifikací.

Pracovníci třídy **Zemědělství, lesní a rybářští dělníci** vykonávají kvalifikované činnosti převážně manuálního charakteru. Jde především o základní zemědělské práce zahrnující pěstivelské činnosti (přípravu půdy, setí, pěstování, hnojení a sklizení polních plodin, dále i pěstování zeleniny a zahradnických produktů) a chovatelské činnosti (chov zvířat pro maso, mléko, kůže, kožešiny), pěstování, údržbu a využívání lesů, chov a lov ryb, dále i skladování a prodej produktů obchodním organizacím či na trzích. Patří sem i pracovníci obsluhující zemědělské a lesní stroje a dělníci vykonávající v zemědělství pomocné a nekvalifikované práce.

Počet pracovníků ve třídě dělníků v zemědělství, lesnictví

Tabulka 7.3: Vývoj počtu zaměstnaných v ČR v profesní třídě Zemědělství, lesní a rybářští dělníci (v tisících)

Vzdělání	Zkratka	1991	1994	1999	2006	2010	2006–2010
základní	ZAKL	132,7	62,4	34,3	19,2	13,4	-5,8
vyučení	VYU	162,0	91,6	79,1	73,0	62,4	-10,6
střední odborné	SO	15,2	14,4	7,4	1,5	1,9	0,4
úplně střední odborné	USO	28,1	20,0	18,7	20,8	20,5	-0,3
gymnaziální	G	2,9	2,3	0,8	1,6	1,4	-0,2
vysokoškolské	VS	2,1	1,5	1,1	2,4	4,6	2,2
Celkem		343,0	191,9	141,7	118,6	104,1	-14,5
Délka vzdělávání (v letech)		9,68	9,89	10,09	10,49	10,75	0,26

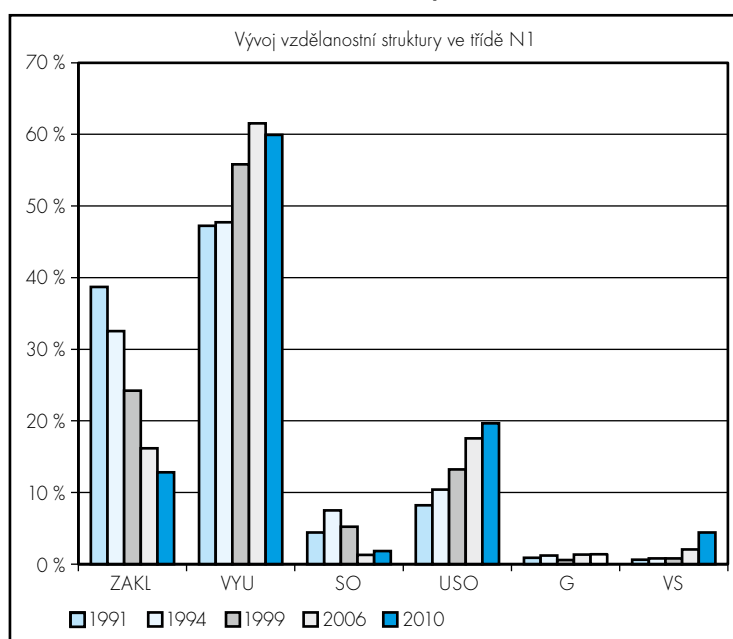
a rybářství má neustále klesající tendenci a jde o nejvýraznější pokles ze všech zde sledovaných tříd. Nejvíce se snížil počet zemědělských dělníků v první polovině devadesátých let, pak klesal jejich počet mírněji.

Snížení počtu pracovníků této třídy se odrazilo i na snížení jejich podílu na celkové zaměstnanosti. V roce 1991 tvořil podíl pracovníků této třídy až 6,3 % z celku, v roce 2010 pouze 2,2 % všech zaměstnaných. Souvisí to s probíhajícími změnami a vývojovými trendy, které v zemědělství a lesnictví nastaly. V zemědělství jako odvětví se věková struktura pracovníků zhoršuje (malý zájem ze strany mladých lidí) ve srovnání s dalšími odvětvími hospodářství.

Ani do budoucna nelze předpokládat, že se v zemědělství zvýší zaměstnanost, spíše bude i nadále docházet k mírnému poklesu.

Dělníci v zemědělství, lesnictví a rybářství mají nejnižší kvalifikační úroveň ze všech sledovaných tříd zaměstnanosti; ale také ve vývoji jejich vzdělanostní struktury dochází k postup-

Obrázek 7.3: Vývoj vzdělanostní struktury zaměstnaných v ČR v profesní třídě Zemědělství, lesní a rybářští dělníci

nému zlepšování. Ubývá pracovníků se základním vzděláním a narůstá podíl pracovníků s vyšší kvalifikací. Tyto změny jsou do značné míry doprovodem efektem podstatného snížení jejich počtu. Ubývá zejména pracovníků s nižším vzděláním, naopak počet pracovníků s vysokoškolským vzděláním narůstá.

Největší pokles zaznamenali zaměstnaní se základním vzděláním. Jejich počet se snížil o 114 tisíc (ze 133 tis. v roce 1991 na 13 tis. v roce 2010). Výrazně poklesl i počet pracovníků s výučním listem – o 100 tis. (ze 162 tis. na 62 tis.). Relativně se však jejich postavení zlepšilo. Zvýšení jejich podílu souvisí zejména s již zmiňovaným výrazným poklesem zaměstnanců se základním vzděláním. Významná změna nastala

i v případě zaměstnanců s úplným středním odborným vzděláním. Podobně jako u vyučených, také zde přes absolutní pokles jejich počtu vzrostl podíl zaměstnanců s tímto vzděláním z 8 % na počátku sledovaného období na téměř 20 % v roce 2010. Nárůst počtu zaměstnanců i navýšení podílu za sledované období byl zaznamenán pouze u vysokoškoláků. Jejich počet je však i nadále nízký – 4,6 tis. v roce 2010, což jsou 4 % z celku pracovníků této třídy.

Změny v zemědělství přinášejí zvýšení produktivity práce a také zvýšení nároků na kvalifikaci pracovní síly. Nové směry a technologie v zemědělství i v lesnictví vyžadují zaměstnance s vyšší úrovní vzdělání, stejně tak se širším profilem vzdělání, tj. univerzálnější a flexibilnější. Nadále zde budou zaměstnávání nekvalifikovaní pracovníci (včetně cizinců) na sezonní práce, zejména manuálního charakteru. Obdobný vývoj se dá očekávat v případě lesnických profesí. Ty jsou stále charakteristické vysokým podílem manuální práce, což se bude v příštích letech dále měnit díky postupující mechanizaci. Kromě rostoucích požadavků na kombinaci poznatků z oblasti lesnictví se schopnostmi ovládat modernější technologické postupy se očekává také vzestup významu poznatků z oblasti ekologie.

Popsané změny ve vzdělanostní struktuře zaměstnanců se odrážejí i v růstu **průměrné délky vzdělávání**. Za sledované období vzrostla o 1 rok na úroveň 10,75 v roce 2010. Průměrná délka vzdělávání u dělníků v zemědělství se tedy zvyšuje a již není nejnižší ze všech sledovaných tříd jako v předešlých obdobích.

Do budoucna lze očekávat další mírný pokles počtu pracovníků této třídy jako celku. Klesat bude zejména počet dělníků se základním vzděláním a vyučených, u úplného středního a gymnaziálního vzdělání se očekává spíše stagnace. U vysokoškoláků se předpokládá nárůst absolutního počtu a zejména podílu na celku.

Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vodním hospodářství – N2

Pro některé regiony, jako např. Ústecko či Ostravsko, se těžba nerostných surovin stala fenoménem, který zcela změnil jejich charakter a využití. Do těchto regionů byly navíc umístěny ve vyšší míře i elektrárny, zejména uhelné.

Budoucnost v odvětví těžby uhlí je nejasná a závislá na politických rozhodnutích ohledně prolomení či zachování limitů. U těžby ostatních nerostných surovin (těžba surovin pro stavební výrobu, sklárství a chemický průmysl) je výhled příznivější. Zejména v případě stavebních hmot jsou do budoucna dostatečné zdroje a rozsah těžby tak bude záviset především na poptávce a dynamice stavebnictví.

Pracovníci třídy **Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vodním hospodářství** tvoří poněkud nesourodou skupinu. Jsou zde zahrnuti pracovníci dělnických profesí hlubinné a povrchové těžby paliv, rudných a nerudných surovin, briketáren a úpraven, dělníci příslušného průzkumu a dělníci při těžbě ropy a přírodního plynu. Dále sem patří dělníci zaměstnaní v technologických procesech v hutnictví,

Tabulka 7.4: Vývoj počtu zaměstnaných v ČR v profesní třídě Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vodním hospodářství (v tisících)

Vzdělání	Zkratka	1991	1994	1999	2006	2010	2006–2010
základní	ZAKL	54,6	19,7	8,6	6,6	3,5	-3,1
vyučení	VYU	98,4	59,1	50,8	42,7	34,4	-8,3
střední odborné	SO	3,9	5,8	3,9	0,4	0,4	-0,0
úplné střední odborné	USO	19,2	11,3	8,6	10,5	9,4	-1,1
gymnaziální	G	3,6	2,6	1,1	1,5	0,2	-1,3
vysokoškolské	VS	1,5	0,9	0,2	0,8	1,0	0,2
Celkem		181,3	99,7	73,2	62,5	49,0	-13,5
Délka vzdělávání (v letech)		9,97	10,21	10,39	10,60	10,74	0,14

a to jak ve výrobě kovů, tak v tváření. Další skupinu pracovníků tvoří dělníci při výrobě elektřiny, vody, koksu, plynu, tepla a při rozvodu energií, vč. dělníků při údržbě vodních toků.

Počet zaměstnaných za sledované období dramaticky poklesl, přičemž v roce 2010 dosáhl jenom 27% úrovně oproti počátku sledovaného období (pokles ze 181 tis. v roce 1991 na 49 tis.). K nejzásadnějšímu snížení počtu zaměstnaných této třídy došlo mezi lety 1991 až 1994, kdy počet zaměstnaných klesl téměř o polovinu. Úbytek zaměstnaných pokračoval i v dalším období, byl však již plynulejší, ne tak razantní.

V několika posledních letech se na snížení zaměstnanosti této třídy zaměstnání nepříznivě podílela hospodářská krize, která se projevila také snížením poptávky po nerostných surovinách. Po odeznění hospodářské krize by však měly být její perspektivy lepší jen pro několik profesí – např. pro ty, co najdou uplatnění na rozsáhlých dopravních a vodohospodářských stavbách, které budou pokračovat díky možnosti čerpání nemalých prostředků z fondů EU. Do budoucna se bude role horníků, jakkoliv byly jejich služby v minulosti nepostradatelné, postupně snižovat. Ve světě docházejí zásoby nerostných surovin a vědci hledají obnovitelné zdroje energie. Rozšiřují se také nové technologie, které zvyšují produktivitu práce a mění technologickou úroveň práce. Změny kvalifikací a profesní struktury pracovníků budou tedy nevyhnutelné.

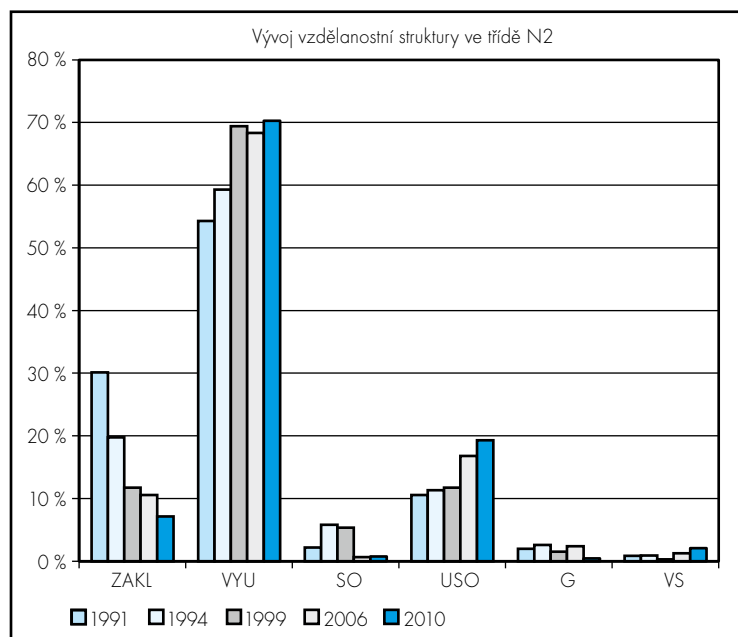
Za sledované období se snížil absolutní počet pracovníků této třídy, ale také se snížil jejich podíl na celkové zaměstnanosti. Na počátku devadesátých let tvořili 3,3 % celku, v roce 2010 jenom 1 %. Důsledky světové ekonomické krize se projevily i poklesem v posledním období 2006–2010, kdy pracovníci této třídy neudrželi tempo růstu zaměstnaných jako celku – podíl této profesní třídy na celkové zaměstnanosti i v tomto období poklesl (z 1,3 % na 1 %, absolutně o 13,5 tis. pracovníků).

Významné změny se udály i ve **vzdělanostní struktuře** pracovníků této třídy. Nastolení tržního prostředí, otevření se Evropské unii a zapojení do globalizace klade zvýšené požadavky také na dovednosti, kvalifikaci, vzdělání i mobilitu pracovní síly. Prosazuje se trend neustálého zvyšování vzdělanostní úrovně, který je viditelný i u této profesní třídy. Pomineme-li skutečnost, že za sledované patnáctileté období poklesl počet pracovníků ve všech vzdělanostních úrovních, výrazným způsobem se změnila jejich vzdělanostní struktura, tj. podílové zastoupení pracovníků podle dosaženého vzdělání. Nyní zde pracuje jenom zlomek pracovníků se základním vzděláním ve srovnání se stavem na začátku 90. let. Jejich

7. Profesní struktura pracovních sil a absolventů

počet se propadl z 55 tis. v roce 1991 na 3,5 tis. v roce 2010. Významně poklesl i počet pracovníků se středním vzděláním s výučním listem – z 98 tis. v roce 1991 na 34 tis. v roce 2010. Jejich podíl se ale vzhledem k velkému poklesu pracovníků se základním vzděláním zvýšil z 54,3 % na 70,3 % z celku třídy N2. Počet pracovníků s vysokoškolským vzděláním v 90. letech také poklesl, pak nastal obrat a jejich počet pomalu narůstá.

Obrázek 7.4: Vývoj vzdělanostní struktury zaměstnaných v ČR v profesní třídě Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vodním hospodářství

Zvyšování vzdělanostní úrovně se projevuje i prodlužováním **průměrné délky vzdělávání**. Celkově délka vzdělávání vzrostla o 0,76 roku, což je dáno hlavně výrazným poklesem počtu pracovníků se základním vzděláním (kteří se vzdělávají kratší dobu) a nárůstem podílu pracovníků s maturitním a vysokoškolským vzděláním.

Z regionálního pohledu byl podíl pracovníků této profesní třídy na celkové zaměstnanosti v roce 2010 podle předpokladů nejvyšší v Moravskoslezském kraji, kde dosahoval 3,7% podílu na celkové zaměstnanosti kraje. Vyšší podíly byly i v kraji Ústeckém (1,3 %) a Kraji Vysočina (1,1 %), tj. v regionech s přírodními zdroji pro těžbu nerostných surovin a s tradicí těžkého průmyslu. Nepřekvapuje, že nejnižší podíl pracovníků třídy N2 na celkové zaměstnanosti byl v Praze (0,1 %). Jenom v jediném kraji, a to v kraji Moravskoslezském, není třída N2 nejmenší skupinou zaměstnaných (v kraji je méně pracovníků třídy N1, tj. „zemědělci“).

Dělníci zpracovatelé (výrobci, opraváři, údržbáři) – N3

Postavení a vývoj jednotlivých odvětví v České republice po roce 1989 výrazně ovlivnily změny související s problémy přechodu od centrálně říze-

né ekonomiky k ekonomice volného trhu. Nejzásadnější změny vyplynuly z restrukturalizace a změny vlastnických poměrů. Značná část podniků se ocitla v konkurzu či likvidaci. Výroba, která nebyla konkurenceschopná, zanikla.

Velký význam pro rozvoj zpracovatelských odvětví měly zahraniční investice. Přímé investice velkých zahraničních firem byly realizovány v projektech na „zelené louce“ nebo získáním většinového podílu v některých českých firmách a následnými investicemi do nových technologií. Česká republika využila výhody levné kvalifikované pracovní síly. Zvyšující se tuzemské mzdy nás ale o tuto konkurenční výhodu připravují, což vede některé zahraniční investory k přesunu investic dále na východ. Pozitivní vliv na vývoj ve zpracovatelském průmyslu měly i různé podpůrné programy (např. podpora malého a středního podnikání, nebo Operační program Průmysl a podnikání).

Vstup do Evropské unie znamenal pro naši ekonomiku zvýšený zájem investorů, stabilnější prostředí pro podnikání, lepší přístup na trh EU a také k prostředkům strukturálních fondů EU. I samotná Evropská unie považuje průmysl za páteř své ekonomiky.

V posledních letech zasáhla zpracovatelský průmysl více než jiná odvětví světová ekonomická krize. Také v souvislosti s trendem patrným ve vyspělých zemích klesá zaměstnanost, naopak ale roste produkce. Rychlejší pokles zaměstnanosti než produkce svědčí o růstu produktivity práce, ale také o tom, že průmyslové podniky používají pro své činnosti formou outsourcingu řadu služeb, které si dříve zabezpečovaly samy.

Klíčovou podmínkou rozvoje konkurenceschopnosti firem (podniků) se stává především hledání způsobů, jak udržet nebo snížit náklady, tj. zvyšování technické úrovně strojů a jejich inovace, kvalita výroby, komplexnost dodávek, rychlý a dostupný servis, solidnost firem atd. Je nutné zavádět nejnovější techniku, moderní organizaci práce a soustřeďovat se na výrobu s vyšší přidanou hodnotou. Do pozadí se dostávají odvětví náročná na energie, na pracovní sílu a naopak se rozvíjí výroba s vyšší přidanou hodnotou. V české ekonomice mají stále větší význam malé a středně velké firmy, které jsou schopné pružně reagovat na spotřebitelskou poptávku.

Celkově se počet dělníků zpracovatelů za celé sledované období snížil, a to dost výrazně z 1 387 tis. na 847 tis., což je 61 % stavu v roce 1991 (tj. na začátku sledovaného období).

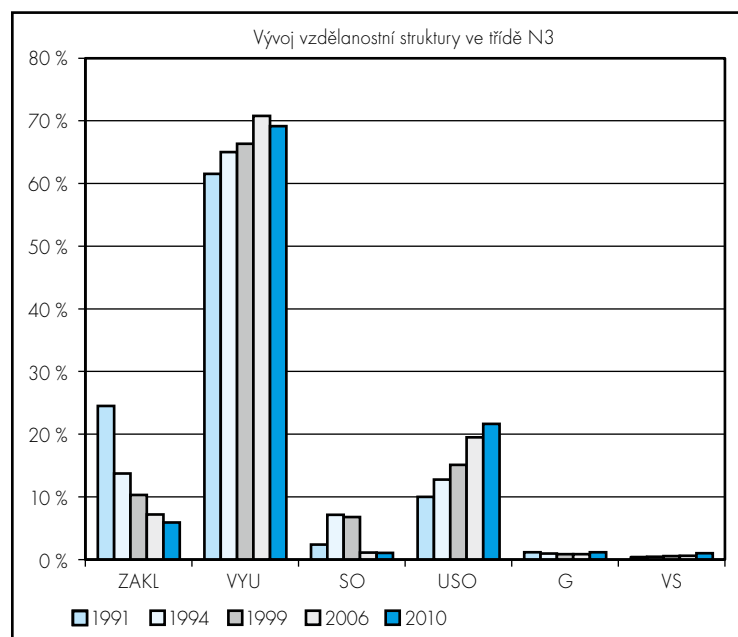
Tabulka 7.5: Vývoj počtu zaměstnaných v ČR v profesní třídě Dělníci zpracovatelé – výrobci, opraváři, údržbáři (v tisících)

Vzdělání	Zkratka	1991	1994	1999	2006	2010	2006-2010
základní	ZAKL	340,0	138,3	93,9	65,0	50,2	-14,8
vyučení	VYU	853,3	654,8	604,7	641,3	586,1	-55,2
střední odborné	SO	33,2	72,0	62,0	9,9	9,1	-0,8
úplně střední odborné	USO	138,4	128,2	137,8	176,5	183,3	6,8
gymnaziální	G	16,4	9,7	7,8	7,9	10,0	2,1
vysokoškolské	VS	5,6	4,7	5,2	5,4	8,5	3,1
Celkem		1387,0	1006,9	911,2	906,0	847,3	-58,7
Délka vzdělávání (v letech)		10,07	10,36	10,48	10,66	10,75	0,09

Počet zaměstnanců se ale snižoval po celé sledované období různou intenzitou. Nejvýznamnější úbytek byl zaznamenán již v prvním, tzv. polistopadovém období (za 3 roky pokles o 380 tis. zaměstnaných), v dalším období byl pokles mírnější. V posledním období se na poklesu zaměstnanosti podepsala světová ekonomická krize, která sice již odeznívá, ale nedochází k opětovnému nárůstu zaměstnanosti. Firmy to donutilo hledat jiné cesty, jak zvýšit svou výkonnost a produktivitu. V celém sledovaném období jejich podíl pomalu klesal ze 26 % v roce 1991 na 18 % v roce 2010.

Odborníci spatřují jednu z hlavních příčin ekonomických problémů a vysoké míry nezaměstnanosti pracovníků zpracovatelských odvětví v dlouhodobém zaostávání vývoje a zavádění nových technologií do výroby. Ve vyspělých zemích byl nástup nových technologií, způsobů zpracování a využívání materiálů postupný. V našich podmínkách šlo o výrazný skok. Důsledkem byl vysoký počet propuštěných pracovníků či rušení několika podniků stejného zaměření v relativně krátkém období.

Obrázek 7.5: Vývoj vzdělanostní struktury zaměstnaných v ČR v profesní třídě Dělníci zpracovatelé – výrobci, opraváři, údržbáři

Významné změny se odehrály z pohledu **vzdělanostní struktury** pracovních sil této třídy. Dochází k poměrně výraznému úbytku pracovníků se základním vzděláním. Souvisí to hlavně s odchodem starších ročníků s nižší vzdělanostní strukturou do důchodu a s nárůstem nezaměstnanosti v devadesátých letech. Jejich podíl poklesl z 25 % v roce 1991 na 6 % v roce 2010. Počet vyučených výrazně poklesl, jejich podíl na celku ale narostl ze 61,5 % na 69 %. Výrazně posílila skupina pracovníků s úplným středním vzděláním s maturitní zkouškou. Jejich počet v prvním období výrazně poklesl, pak nastal ve vývoji obrát a od konce 90. let jejich počet narůstá. Jejich podíl na celku se navýšil až na 21,6 % v roce 2010. Nárůst počtu zpracovatelů s úplným středním vzděláním je důsledkem obrátu ve vývoji ekonomiky v naší zemi. Hlavní příčinu lze vidět

v nárůstu objemu zahraničních investic proudících do České republiky a oživení některých odvětví zpracovatelského průmyslu. Část výroby se velice dobře uchytila i v nových tržních podmínkách. V některých odvětvích se projevuje nedostatek kvalifikované pracovní síly. Zvyšují se nároky na dovednosti pracovníků v souvislosti se vzrůstající náročností některých činností. Pro další rozvoj bude tedy jedním z klíčových faktorů dostatek kvalifikovaných pracovníků.

Také v tomto případě v průběhu sledovaného období došlo k navýšení **průměrné úrovně vzdělanosti**. Celkově vzrostla průměrná délka vzdělávání o 0,68 roku na současných 10,75 let.

Předvídání budoucího vývoje této skupiny zaměstnaných je silně ovlivněno i vývojem v dnešním globalizovaném světě. Znatelně se to projevilo i v posledních letech, kdy ekonomická krize zasáhla různou mírou celý svět a také všechna odvětví ekonomických činností.

Z regionálního pohledu byl nejvyšší podíl dělníků zpracovatelů na celkové zaměstnanosti v Libereckém kraji (24 %), v Kraji Vysočina (23 %) a ve Zlínském kraji (22 %). Jde o tradiční regiony zpracovatelského průmyslu se širokou surovinovou základnou. V Libereckém kraji sehraje důležitou roli odvětví průmyslu skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot, dále strojírenství, výroba a zpracování plastů a automobilový průmysl. Kraj Vysočina patří rovněž mezi kraje se silnou tradicí průmyslové výroby. Pestré průmyslové výrobě dominuje strojírenství, dřevozpracující a kovodělný průmysl. Ve Zlínském kraji mezi nejdůležitější odvětví patří strojírenství, kovodělný, chemický a plastikařský průmysl. Nejnižší podíl ze všech krajů má Praha, kde „zpracovatelé“ tvoří ani ne 7 % celkové zaměstnanosti.

Stavební dělníci – N4

Stavebnictví dosáhlo v letech 2006–2008 vrcholu z hlediska objemu celkové produkce a také z hlediska tempa růstu. Bylo to způsobené vysokou poptávkou soukromého (bytová výstavba, průmyslová výstavba, kancelářská a obchodní výstavba) i veřejného sektoru (dopravní stavby, vodohospodářské stavby). V současnosti zažívá stavebnictví složitější období. Podniky se potýkají s nedostatkem zakázek.

Propad zakázek nastal především v pozemním stavitelství (patří sem hlavně výstavba budov) a v dopravní infrastruktuře (silniční a železniční stavby). Jedině vodohospodářské stavby (kanalizace, vodovody, čistírny odpadních vod) by se měly udržet díky rozsáhlým finančním prostředkům z evropských fondů. Podle odhadů některých odborníků zkrachuje pětina firem (postihne to především střední a malé firmy).

Stavebnictví i nadále zůstane jedním z nejvýznamnějších odvětví české ekonomiky. V dlouhodobém horizontu se ale změní struktura poptávky po stavebních pracích. Masivně se prosadí nové progresivní materiály a stavební prvky podporované využitím moderních technologií. Stavebnictví bude muset respektovat principy nízkoenergetického stavění. Zavádění nových technologií a přístupů si vyžádá zvýšení kvalifikace

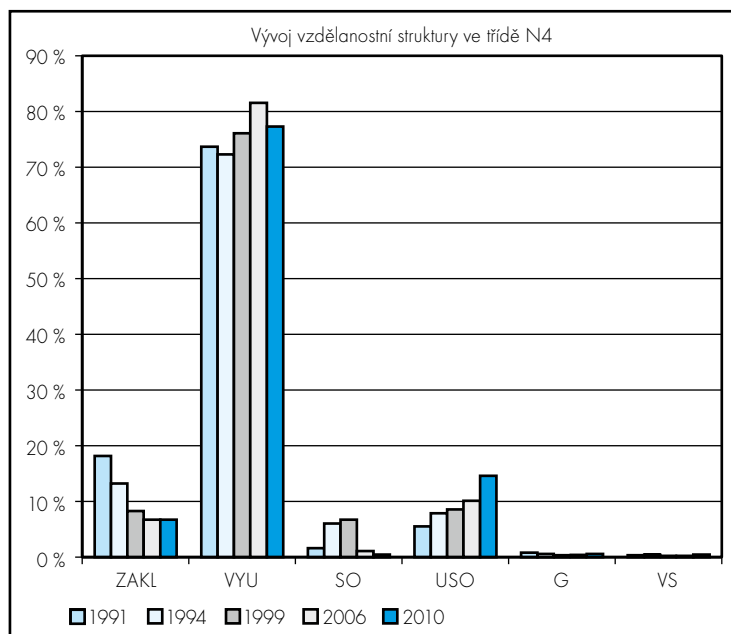
7. Profesní struktura pracovních sil a absolventů

pracovníků stavebních firem (od dělníků po vrcholové manažery); vzdělávací procesy se stanou jednou z jejich významných aktivit.

Mezi nejsilnější stránky českého stavebnictví patří lidský potenciál. Kvalifikační strukturu pracovníků je třeba považovat za základní zdroj konkurenceschopnosti odvětví, který může zčásti kompenzovat i nižší úroveň kapitálového vybavení českých firem. Bohužel nyní trpí stavebnictví výrazným nedostatkem kvalitních řemeslníků a poklesem zájmu o učňovské obory u mladých lidí. Tento trend bude jen velmi obtížné změnit. Málo kvalifikované pomocné profese budou i nadále obsazovány především zahraničními dělníky (levná pomocná pracovní síla), naopak u pracovních míst s vyšším požadavkem na odbornost, na komunikaci s klientem a s vyšší mírou odpovědnosti budou mít čeští zaměstnanci dobré vyhlídky do budoucna. Mezi nové a nedostatkové profese budou patřit např. pracovníci s kombinovanými znalostmi (stavebnictví – elektrotechnika – automatizační technika) a orientací v nových trendech stavebního trhu (inteligentní budovy, úspory energií).

Třída **Stavební dělníci** zahrnuje dělníky hlavní stavební výroby (zedníky, betonáře, tesaře, truhláře, asfaltéry, dlaždiče, lešenáře apod.), dále dělníky zajišťující dokončovací stavební práce (pokrývače, podlaháře, izolátory, sklenáře, instalátory, stavební a provozní elektrikáře, malíře, lakýrníky) a ostatní stavební dělníky (osádky zemních a podobných strojů, jeřábníky, obsluhu zdvihacích strojů, obsluhu strojů

Obrázek 7.6: Vývoj vzdělanostní struktury zaměstnaných v ČR v profesní třídě Stavební dělníci

a pracovníků se středním odborným vzděláním s maturitou. Je tedy možné mluvit o platnosti obecného trendu zvyšování vzdělanostní úrovně pracovníků. V posledním sledovaném období mezi roky 2006 až 2010 opětovně mírně narostl počet pracovníků se základním vzděláním. Stavebnictví zažívalo období rozmachu a jako pomocná nekvalifikovaná síla zde nacházeli uplatnění i pracovníci s nižším vzděláním, trh práce trpěl nedostatkem kvalifikovaných stavebních dělníků.

Nejpočetnější vzdělanostní skupinou stavebních dělníků jsou vyučení. Na konci sledovaného období tvořili 77 % (274 tis.) pracovníků třídy. Z hlediska vývoje v posledním období lze hovořit o stagnaci jejich počtu. Relativně početnou vzdělanostní skupinou byli v roce 2010 i pracovníci s úplným středním odborným vzděláním. Podílejí se 15 % na celku třídy a od roku 1991 svůj počet téměř ztrojnásobili. V posledním období narostl i podíl pracovníků s vysokoškolským vzděláním.

Celková průměrná **úroveň vzdělání** narostla mezi roky 1991 a 2010 o pouhých 0,43 roku, což je ve srovnání s jinými třídami málo. Tento nárůst byl jednoznačně dán poklesem zaměstnanosti pracovníků se základním vzděláním a navýšením podílu pracovníků s úplným středním odborným vzděláním.

Z pohledu **regionální disparity** je nutno říci, že z hlediska podílu stavebních dělníků na celkové zaměstnanosti v kraji nejsou mezi kraji tak velké regionální rozdíly jako u jiných tříd. Podíl stavebních dělníků se u většiny krajů pohybuje v rozmezí 6–9 %. Vyšší podíl jich je jen v Libereckém kraji (9,3 %). Relativně vysoký podíl stavebních dělníků pak je i v kraji Ústeckém (8,9 %) a také kraji Olomouckém (8,3 %). Naopak méně než 6% podíl stavebních dělníků na celku je v Praze (4,7 %).

Tabulka 7.6: Vývoj počtu zaměstnaných v ČR v profesní třídě Stavební dělníci
(v tisících)

Vzdělání	Zkratka	1991	1994	1999	2006	2010	2006–2010
základní	ZAKL	57,6	49,2	28,2	22,4	23,7	1,3
vyučení	VYU	233,5	269,4	259,9	272,7	273,6	0,9
střední odborné	SO	5,0	22,4	22,9	3,6	1,5	-2,1
úplně střední odborné	USO	17,5	29,2	29,1	33,7	51,6	17,9
gymnaziální	G	2,4	2,1	1,1	1,3	1,9	0,6
vysokoškolské	VS	1,1	0,9	0,7	0,8	1,6	0,8
Celkem		317,1	372,7	341,5	334,5	353,9	19,4
Délka vzdělávání (v letech)		10,15	10,29	10,41	10,50	10,58	0,08

a zařízení při stavbě železničního svršku a pomocné dělníky na stavbách, údržbě silnic vč. figurantů).

Celkový počet stavebních dělníků ve sledovaném dvacetiletém období narostl ze 317 tis. na 354 tis. a zvýšil svůj podíl na celku o 1,5 p.b. na výsledných 7,3 % v roce 2010. Vývoj počtu pracovníků však měl kolísavý charakter. V prvním období mezi rokem 1991 až 1994 se počet pracujících ve stavebnictví výrazněji navýšil. Následně se jejich počet snížil, stavebnictví prožívalo období recese. V poslední etapě mezi roky 2006 až 2010 počet stavebních dělníků opět stoupl (stavebnictví v roce 2008 dosahovalo vrcholu). V další etapě se projeví nejspíše pokles jejich počtu.

Podobně jako u ostatních tříd došlo k významným změnám z hlediska **vzdělanostní struktury**. Pokud bereme v úvahu celé sledované období, tak výrazně poklesl počet pracovníků se základním vzděláním a navýšil se počet i podíl vyučených

Provozní a obslužní pracovníci – N5

Provozní a obslužní pracovníci spadají do sektoru služeb. Sektor služeb zahrnuje široké spektrum nejrůznějších ekonomických aktivit a jeho význam pro hospodářský rozvoj země roste. Služby, které poskytují provozní a obslužní pracovníci, se vyvíjejí a v čase mění. V posledních několika desetiletích oblast těchto služeb prodělala značné změny, podobně jako ostatní lidské činnosti. Význam služeb vzrostl zejména po roce 1989, předtím byl sektor služeb zejména z kvalitativního hlediska značně poddimenzován a silně zanedbáván. V obecné rovině platí, že v porovnání s ostatními sektory se právě v oblasti služeb transformační proces projevil nejrychleji a nejvýrazněji. Rozdíl v poskytovaných službách a produktech byl u nás v porovnání se západními státy značný a snahy o dosažení obdobné úrovně poskytovaných služeb byly velké.

V posledním desetiletí do všech ekonomických činností (zejména pak do sektoru služeb) významně vstoupily informační a komunikační technologie (ICT) a počítačová gramotnost se pro mnoho profesí stala nutností. Významně vzrostla role internetu jako nákupního prostředku a také jako pojítka mezi spotřebitelem, obchodníkem a výrobcem. Očekává se také ještě intenzivnější propojení mezi velkoobchodem, logistikou a výrobcí – dodavatelско-odběratelský řetězec a odvětví se navzájem propojují. Také náročnost a požadavky koncových uživatelů (zákazníků) se zvyšují, a tím roste i význam propagace, reklamy a komunikace, což se adekvátně projeví i v poptávce po profesích a kvalifikacích.

Celá profesní třída provozních a obslužných pracovníků je jedna z nejčetnějších tříd vůbec, v roce 2010 zahrnovala 1,153 mil. pracovníků, čímž se podílela přibližně čtvrtinou na celkové zaměstnanosti. Je nutné podotknout, že tato profesní třída neodpovídá celému sektoru služeb (ten je rozsáhlejší). Třída provozních a obslužných pracovníků je značně nehomogenní, jednotlivé podtřídy zaměstnanců se od sebe velice odlišují, a to jak počtem pracovníků, tak zcela specifickým a vzájemně protichůdným vývojem.

Do třídy provozních a obslužných pracovníků **jsou zahrnuti** výkonní (prováděcí) pracovníci provozu a obsluhy, vykonávající činnosti nižší a střední úrovně složitosti, vyžadující maximálně úplné střední vzdělání s maturitní zkouškou. Patří sem obsluhující pracovníci v dopravě a přepravě, vč. řidičů, vlakových a lodních osádek, provozní pracovníci pošt, vč. doručovatelů, úředníci na poštách a v peněžních ústavech nejrůznějšího druhu, provozní pracovníci obchodů, pokladníci a prodáváci, provozní pracovníci bytové a osobní obsluhy (kadeřníci, kosmetici, pedikéři a další, pracovníci čištění, prádelen, uklízečky, popeláři, domovníci, školníci, vrátní apod.). Dále jsou sem zahrnuti provozní a obslužné profese v gastronomii, ubytování, cestovním ruchu, pracovníci ve skladech a další provozní a obsluhující (vazači a nosiči břemen), vč. hasičů, a nekvalifikovaní pracovníci v dopravě, skladech, telekomunikacích apod.

Tabulka 7.7: Vývoj počtu zaměstnaných v ČR v profesní třídě Provozní a obslužní pracovníci (v tisících)

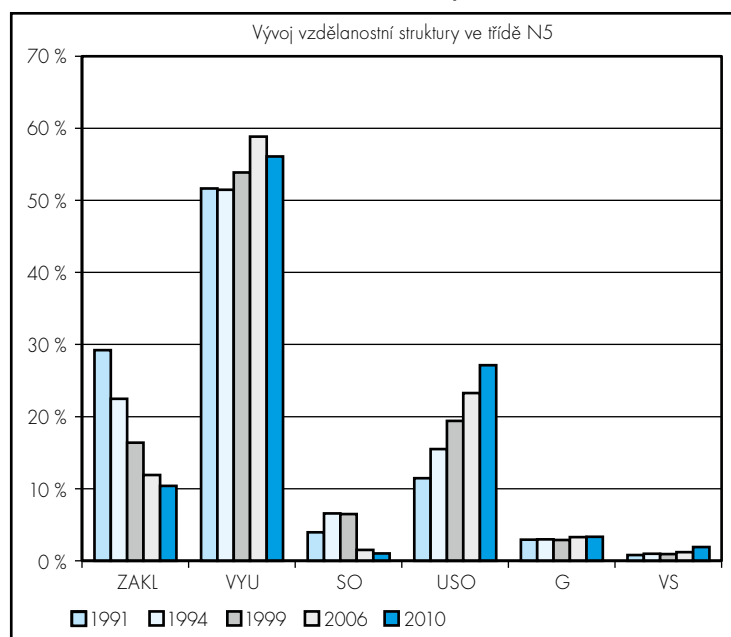
Vzdělání	Zkratka	1991	1994	1999	2006	2010	2006–2010
základní	ZAKL	371,9	275,9	198,1	137,4	119,9	-17,5
vyučení	VYU	657,7	631,3	650,7	679,8	646,5	-33,3
střední odborné	SO	50,5	80,6	78,1	17,1	11,9	-5,2
úplně střední odborné	USO	145,8	190,0	234,6	268,7	313,0	44,3
gymnaziální	G	37,0	36,6	34,8	37,9	38,6	0,7
vysokoškolské	VS	10,2	12,0	11,3	13,7	22,1	8,4
Celkem		1273,1	1226,8	1208,0	1154,8	1152,7	-2,1
Délka vzdělávání (v letech)		10,01	10,24	10,44	10,66	10,80	0,14

Po vývoj **počtu pracovníků** této třídy měl také velký význam průlomový rok 1989. Výrazný nárůst počtu pracovníků této třídy jako celku v prvním období po revoluci ale nenastal. Důvodem je velký pokles počtu skladových provozních pracovníků a pracovníků v dopravě, rovněž růst produktivity práce, daný jak využíváním moderních technologií, tak zvýšením pracovního nasazení zaměstnanců. Naopak jejich počet postupně mírně klesal – z 1273 tis. v roce 1991 až na současných 1153 tis. Podíl na celkové zaměstnanosti tak zůstal téměř stejný (24 %). V devadesátých letech se jejich podíl dokonce navyšoval vzhledem k rapidnímu poklesu počtu pracujících zejména u dělnických profesí (viz kapitoly výše) a pak se zase snížil.

Ve srovnání s ostatními třídami došlo u provozních a obslužných pracovníků v celém sledovaném období k nejnižším výkyvům (oproti roku 1991 byl zaznamenán pouze 9,5% pokles) a lze tedy konstatovat, že transformační i posttransformační procesy se dotkly pracovníků této třídy relativně málo.

Vývoj **vzdělanostní struktury** profesní třídy provozních a obslužných pracovníků je obdobný jako u ostatních tříd. Nároky na pracovníky a jejich dovednosti se zvyšují, a to se odráží i v jejich vzdělanostní struktuře. Nejvyššího podílu dosahují vyučení pracovníci (56 %), jejichž pozice navíc ve

Obrázek 7.7: Vývoj vzdělanostní struktury zaměstnaných v ČR v profesní třídě Provozní a obslužní pracovníci

sledovaném období posílila. Také v této třídě výrazně ubylo pracovníků se základním vzděláním (pokles z 372 tis. v roce 1991 na 120 tis. v roce 2010). Jejich úbytek byl do značné míry „nahrazen“ pracovníky s úplným středním odborným vzděláním, jejichž počet se více než zdvojnásobil (ze 146 tis. v roce 1991 na 313 tis. v roce 2010). To vše se odrazilo i v podílové struktuře třídy. Počet vysokoškoláků se také zdvojnásobil, ale vzhledem k jejich malému počtu je jejich podíl na celku téměř zanedbatelný.

Úbytku počtu pracovníků se základním vzděláním a naopak navýšení pracovníků s úplným středním odborným vzděláním odpovídá také zvýšení průměrné délky **vzdělávání** o 0,79 roku na současných 10,8 let.

Podíl profesních a obslužných pracovníků na celkové zaměstnanosti je vysoký, ve většině **regionů** do 25 %. Vyšších hodnot dosahuje v Karlovarském (30 %), Ústeckém (28 %) a Středočeském kraji (téměř 26 %). Naopak nejnižší podíl ve struktuře zaměstnání je v Praze (20 %). Vysoký podíl v Karlovarském a Ústeckém kraji je zřejmě způsoben velkou nezaměstnaností a také poklesem pracovníků v těžebním průmyslu a na něj navazujících odvětvích.

Techničtí pracovníci – N6

Tato profesní třída zahrnuje profese zaměřené na technickou činnost intelektuálního charakteru. Tyto profese jsou vykonávány v oblasti výroby, těžby, stavebnictví, dopravy, zemědělství i jinde. Jsou zde vyšší nároky na úroveň vzdělání, proto je zde relativně vysoké zastoupení pracovníků s maturitním a vysokoškolským vzděláním.

Podobně jako u profesní skupiny dělníků zpracovatelů také v tomto případě existovala před rokem 1989 velká přezaměstnanost. Příčina byla již několikrát zmíněna: přílišné zaměření socialistické ekonomiky na průmyslovou produkci, nedostatečné využívání nových technologií. Zvyšování produkce tak bylo řešeno zvyšováním počtu pracovníků, a nikoliv zaváděním nových technologií, méně náročných na kvantitu lidských zdrojů.

Hospodářská krize v posledních letech zasáhla i průmysl a má vliv také na zaměstnanost technických pracovníků. Vyžádá si změny v požadavcích na jejich znalosti a dovednosti. Cenění budou zejména technici s kombinovanými znalostmi, např. z oblasti strojírenství – slaboproudá elektrotechnika – ICT nebo stavebnictví – elektrotechnika – automatizační technika.

Počet technických pracovníků po roce 1991 poměrně výrazně klesal. Zejména v první fázi, tzn. v letech 1991 až 1994, došlo k poklesu přibližně o čtvrtinu, a to z 586 tis. na 446 tis. pracovníků. Pokles následoval také v letech 1994 až 1999 o dalších 46 tis. pracovníků, ale pak již nastal obrat a počet pracovníků začal narůstat až na současných 539 tis. Obdobný vývoj měl i jejich podíl na celku (nyní 11 %). Obrat v nárůstu zaměstnanosti technických pracovníků po roce 1999 souvisel také s přílivem zahraničních

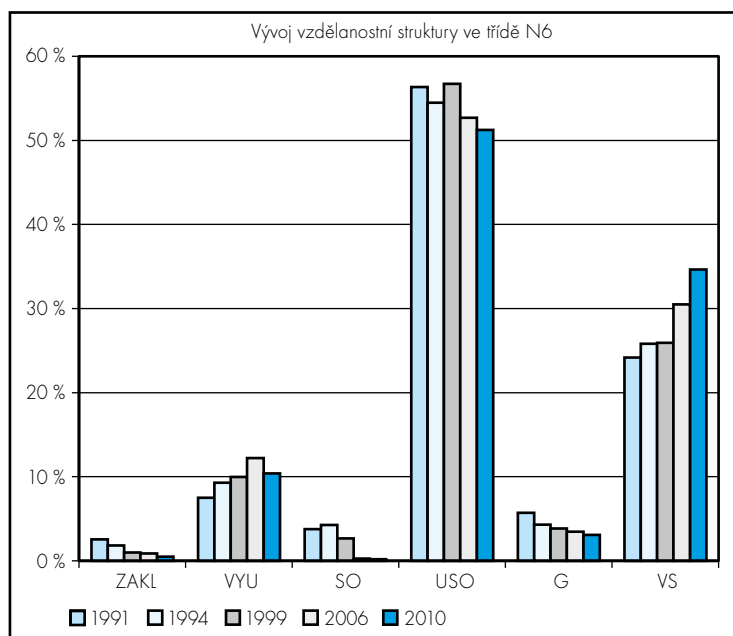
Tabulka 7.8: Vývoj počtu zaměstnaných v ČR v profesní třídě Techničtí pracovníci (v tisících)

Vzdělání	Zkratka	1991	1994	1999	2006	2010	2006–2010
základní	ZAKL	14,8	8,2	4,0	4,1	2,6	-1,5
vyučení	VYU	44,0	41,4	39,8	58,1	55,2	-2,9
střední odborné	SO	22,0	18,9	10,6	1,3	0,9	-0,4
úplné střední odborné	USO	330,4	243,0	226,8	250,5	272,4	21,9
gymnaziální	G	33,4	19,2	15,4	16,4	16,3	-0,1
vysokoškolské	VS	141,8	115,0	103,7	145,0	184,1	39,1
Celkem		586,5	445,9	399,9	475,4	531,6	56,2
Délka vzdělávání (v letech)		12,80	12,85	12,93	13,15	13,38	0,23

investic, z nichž největší zaměřily např. do odvětví dopravního strojírenství (TCPA v Kolíně), dopravy a logistiky (DHL) apod.

Celkový pokles po roce 1991 byl dán zejména snížením počtu pracovníků s úplným středním vzděláním (tato skupina je totiž nejčetnější a v současné době tvoří okolo 51 % všech pracovníků této profesní třídy). Snížil se také počet pracovníků se základním vzděláním, což je ale pochopitelné, protože technické profese vyžadují spíše střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou a odbornou kvalifikací. Počet i podíl gymnazistů také poklesl. Naopak vyučených techniků přibývalo. Výrazný je nárůst počtu vysokoškoláků, který významně vzrostl zejména v posledním období 2006–2010 na konečných 184 tis. a tvoří až 35 % celku. S narůstající složitostí procesů a nových trendů vzrůstají i požadavky na kvalifikaci a zejména u některých pozic se preferuje vysokoškolské vzdělání.

Obrázek 7.8: Vývoj vzdělanostní struktury zaměstnaných v ČR v profesní třídě Techničtí pracovníci

Posiluje také trend poklesu všeobecně vzdělaných, což ukazuje potřebu technicky kvalifikovaných pracovníků.

V této profesní třídě jsou kladeny poměrně vysoké požadavky na technické znalosti a **vzdělanostní úroveň** pracovníků. V porovnání s předchozími profesními třídami z toho vyplývá relativně vysoký podíl vysokoškoláků i celkově vysoká průměrná úroveň vzdělání. Ta byla v roce 2010

dokonce druhá nejvyšší (za třídou N8 – viz dále) ze všech sledovaných tříd. Průměrná délka vzdělávání na konci sledovaného období dosahovala 13,38 let, což je o 2,6 roku více než průměrná délka vzdělávání třídy N3 (Dělníci zpracovatelé). Toto porovnání má své opodstatnění, protože jde o profesní třídy, jejichž pracovníci jsou zaměstnáni ve stejných odvětvích, avšak požadavky na úroveň vzdělání jsou odlišné.

Nejvyšší podíl technických pracovníků na celkové zaměstnanosti je v Praze (15 %), kde jsou soustředěna ústředí mnohých firem, a také v tradičních průmyslových **regionech** (Pardubický a Jihomoravský kraj), kterým se podařilo nalákat zahraniční investory. Nejnížší podíl technických pracovníků na celkové zaměstnanosti je v Karlovarském kraji (8 %).

Pracovníci na úseku řízení a správy – N7

Do této třídy **jsou začleněni pracovníci**, kteří se zabývají řízením a ekonomikou firem (ředitelé, vedoucí pracovníci). Vysoký podíl představují také pracovníci veřejné správy, pracovníci soudů a prokuratur, odborní pracovníci pojišťovnictví, finančnictví, poradenských firem, firem zabývajících se zprostředkováním obchodů s nemovitostmi, obchodní činností, odborní pracovníci v oblasti cestovního ruchu atd. Jsou zde začleněni i pracovníci ostrahy a ochrany, tedy i policisté a pracovníci tohoto aparátu i soukromých bezpečnostních služeb.

V této třídě jsou vykonávány činnosti, které vyžadují maturitní, případně vysokoškolskou úroveň vzdělání. Charakter práce se liší složitostí činností a požadavky na pracovníka s ohledem na vykonávanou funkci. V nejvyšších pozicích (funkcích) mají vykonávané činnosti charakter praktického využívání vědeckých koncepcí a teorií, v nižších pak zahrnují analýzy, používání výsledků výzkumů, znalost operačních metod aj.

Přestože tato třída patřila před rokem 1989 k nejpočetnější, v porovnání s některými vyspělými státy byl její podíl na celkové zaměstnanosti poměrně nízký. Řídící činnosti byly v socialistickém vidění ekonomiky omezeny na sledování a plnění plánu. Finanční sektor byl silně poddimenzován (k 1. 1. 1990 působilo v České republice 5 bank, ke konci roku 1994 bylo dosaženo maximálního počtu – 58 bank). Oproti západním zemím, jejichž ekonomická struktura byla značně odlišná, zde téměř úplně chyběly firmy z tzv. progresivního terciéru, do kterého můžeme zařadit např. leasingové společnosti, investiční společnosti, realitní kanceláře, poradenské firmy, auditorské společnosti a jiné. Tyto služby se značně rozšířily až po převratu a část z nich byla podpořena trendem outsourcingu. Ten do ČR rozšířili zahraniční investoři, poptávající stejné služby jako v mateřských zemích.

V této souvislosti je vhodné uvést, že firmy (subjekty) z oblasti progresivního terciéru bývají zpravidla lokalizovány v regionech metropolitních (centrálních),

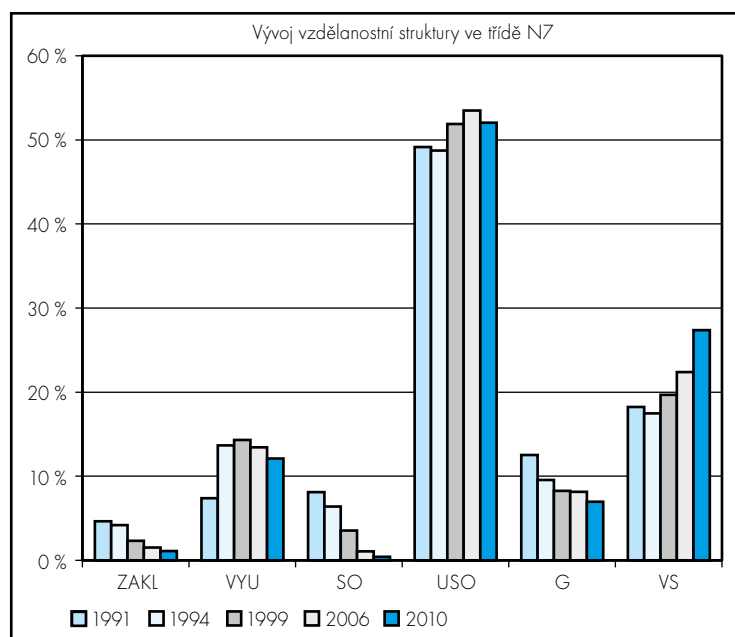
Tabulka 7.9: Vývoj počtu zaměstnaných v ČR v profesní třídě Pracovníci na úseku řízení a správy (v tisících)

Vzdělání	Zkratka	1991	1994	1999	2006	2010	2006-2010
základní	ZAKL	33,2	40,9	25,0	17,7	13,1	-4,6
vyučení	VYU	52,7	133,0	154,8	158,5	145,7	-12,8
střední odborné	SO	57,9	62,3	38,3	12,7	4,9	-7,8
úplně střední odborné	USO	351,2	475,1	561,2	630,5	625,6	-4,9
gymnaziální	G	89,6	92,9	89,4	95,9	83,9	-12,0
vysokoškolské	VS	130,4	170,4	212,8	263,7	329,2	65,5
Celkem		714,8	974,7	1081,9	1179,1	1202,5	23,4
Délka vzdělávání (v letech)		12,36	12,28	12,50	12,72	13,00	0,28

tzv. tam, kde je rovněž vyšší koncentrace ústředí velkých firem. Mezi faktory hovořící pro lokalizaci firem z oblasti výrobních služeb v těchto regionech patří větší a diverzifikovanější ekonomika, stupeň konkurence, tržní prostředí, image regionu a některé další faktory. Periferní regiony jsou tím znevýhodněny, neboť ekonomika založená na průmyslové základně brání spontánnímu rozvoji výrobních služeb (viz níže – situace v regionech).

Profesní třída pracovníků na úseku řízení a správy jako jediná vykazuje opravdu rapidní **nárůst zaměstnanosti**. Po roce 1989 sice zprvu došlo k poklesu počtu zaměstnanců (v porovnání s rokem 1980), patrně z důvodu odchodu mnoha vedoucích a řídících pracovníků, kteří byli spojeni s bývalým režimem, mezi roky 1991 a 2010 byl však již zaznamenán více než 68% přírůstek, přičemž tento nárůst byl realizován zejména mezi roky 1991 a 1994 a také v dalších obdobích. V posledním sledovaném období (2006-2010) jejich počet vzrostl jenom mírně na současných 1,203 tis. pracovníků. Vzhledem k těmto skutečnostem došlo také k poměrně výraznému nárůstu podílu této třídy na celkové zaměstnanosti, a to z původních 13 % v roce 1991 na 25 % v roce 2010. Zaměstnanost v dalším období ovlivní dopady

Obrázek 7.9: Vývoj vzdělanostní struktury zaměstnaných v ČR v profesní třídě Pracovníci na úseku řízení a správy

7. Profesní struktura pracovních sil a absolventů

ekonomické krize, která se negativně podepsala např. na vývoji v segmentu nemovitostí a realit, ve finančním sektoru (např. leasingové nebo investiční společnosti). Počet pracovníků se bude zřejmě snižovat i ve veřejném sektoru, který se reformuje se snahou o snížení rozpočtového deficitu.

Vývoj **vzdělanostní struktury** dokládá výrazný úbytek jak pracovníků se základním vzděláním (což je vzhledem ke kvalifikačním předpokladům, jež jsou vyžadovány pro tuto třídu, zcela adekvátní a oprávněné), tak se středním odborným vzděláním. Toto vzdělání bylo totiž typické pro služebně starší administrativní pracovníky. Poněkud překvapující je nárůst vyučených (z původního počtu 53 tis. na současných 145 tis.), kteří se uplatňují především jako odborní pracovníci v oblasti cestovního ruchu a ubytování, jako pracovníci policie, ochrany a ostrahy (malí živnostníci jsou zařazeni jako odborní pracovníci, spadají tedy statisticky do této profesní třídy). Výrazné je také zvýšení počtu (i podílu) pracovníků s úplným středním odborným vzděláním. V této profesní třídě je nejvýznamnější nárůst pracovníků se vzděláním vysokoškolským. Jejich počet se za sledované období zvýšil o 200 tis. (ze 130 tis. na 329 tis.) a v roce 2010 ve vzdělanostní struktuře tvořili již 27 %. Na základě dosavadního vývoje lze usuzovat, že podíl pracovníků s maturitním a vysokoškolským vzděláním bude i v budoucnu mírně narůstat.

Průměrná **délka vzdělávání** se ve sledovaném období zvýšila o 0,64 roku, a to na úroveň 13 let. K výraznému navýšení však došlo ještě před rokem 1991, a to zejména vlivem odchodu značného počtu pracovníků se základním a středním odborným vzděláním. Lze předpokládat, že průměrná délka vzdělávání se bude i nadále zvyšovat v souvislosti s narůstajícími požadavky na zaměstnance a na jejich kvalifikaci, znalosti a dovednosti.

Do této profesní třídy pracovníků jsou zahrnuti především činnosti (profese) s vysokou mírou koncentrace, tj. regionální centra. Podíl těchto pracovníků je nejvyšší v Praze (34 %) a v Jihomoravském kraji (27 %) s výrazným regionálním centrem Brnem. Dále pak také ve Středočeském kraji (25 %) a v kraji Královéhradeckém (24 %). Naopak nejnižší podíl je v kraji Karlovarském (19 %), nízký je také v kraji Ústeckém, což jsou kraje s velkou průmyslovou základnou, silně ovlivněné těžbou uhlí a následnou restrukturalizací a nezaměstnaností. Nízký podíl pracovníků této třídy v Kraji Vysočina lze vysvětlit absencí výrazného regionálního centra kraje.

Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ostatní nevýrobní – N8

Do této třídy jsou **zahrnuti nejčastěji pracovníci**, kteří vykonávají intelektuálně a na úroveň vzdělání nejnáročnější činnosti. Patří sem např. učitelé, lékaři, umělci, pracovníci kultury atd. Z toho také vyplývá, že výrazný podíl zde budou tvořit pracovníci s vysokoškolským vzděláním. Vysoký je také podíl pracovníků s maturitním odborným vzděláním

Tabulka 7.10: Vývoj počtu zaměstnaných v ČR v profesní třídě Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ostatní nevýrobní (v tisících)

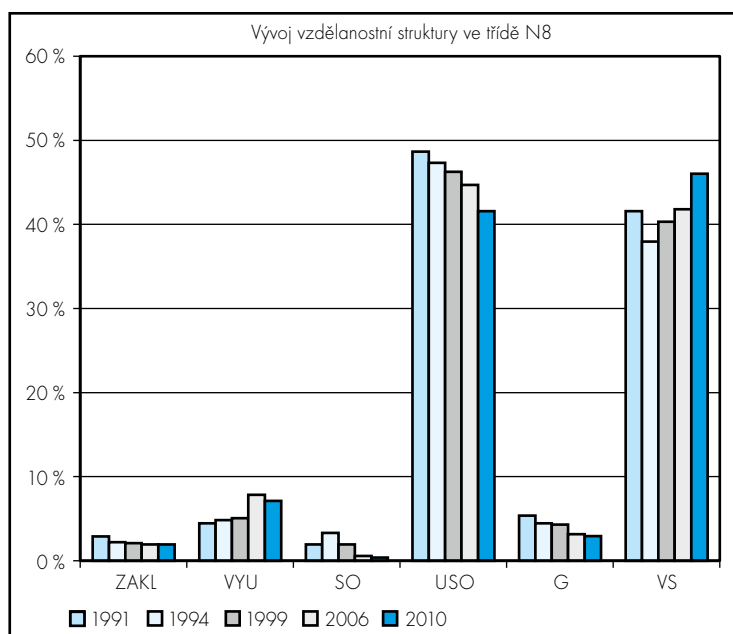
Vzdělání	Zkratka	1991	1994	1999	2006	2010	2006–2010
základní	ZAKL	14,1	10,5	10,5	11,3	12,2	0,9
vyučení	VYU	21,7	22,9	25,5	45,5	44,8	-0,7
střední odborné	SO	9,4	15,6	9,7	3,3	2,4	-0,9
úplné střední odborné	USO	237,5	224,0	232,9	259,4	261,3	1,9
gymnaziální	G	26,1	21,0	21,7	18,4	18,5	0,1
vysokoškolské	VS	203,0	179,6	203,0	242,5	289,2	46,7
Celkem		488,2	473,4	503,5	580,4	628,5	48,1
Délka vzdělávání (v letech)		14,15	13,48	13,61	13,67	13,88	0,21

(zdravotní sestry, laboranti atd.). Podíl ostatních vzdělanostních skupin je tedy zpravidla nižší než u většiny předchozích profesních tříd.

Vzhledem k deformovanému ekonomickému a hospodářskému vývoji před rokem 1989 zaměstnanost i v této pracovní třídě byla (a nutno dodat, že tomu tak je dodnes) oproti vyspělým zemím poddimenzována. Jak již bylo několikrát uvedeno, „přesun“ pracovníků ze sekundárního do terciárního a kvartérního sektoru (do kterých tato povolání spadají) byl v socialistických zemích prakticky o několik desetiletí zpožděn. Do budoucna se tedy počítá spíše s mírným nárůstem zaměstnanosti v této sekci.

Počet pracovníků této profesní třídy mírně roste prakticky v celém sledovaném období. Nutno však podotknout, že zde nebylo možné zcela vycházet z údajů ze sčítání lidu roku 1991, neboť některá data neodpovídají skutečnosti, resp. výsledné hodnoty nejsou zcela srovnatelné s daty z následujících let. Projevilo se to v podrobnějším členění, kde hodnoty počtu pedagogických a zdravotnických pracovníků bez vysokoškolského vzdělání neodpovídaly přesným údajům těchto resortů. Celkový počet pracovníků této profesní třídy v průběhu jednotlivých let sledovaného období rostl. V roce 2010

Obrázek 7.10: Vývoj vzdělanostní struktury zaměstnaných v ČR v profesní třídě Pracovníci školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu a ostatní nevýrobní

zde bylo zaměstnáno o více než čtvrtinu více pracujících než v roce 1991. Na konci sledovaného období tvořila tato pracovní třída přibližně 13% podíl na celkové zaměstnanosti.

Průměrná **délka vzdělávání** je nejvyšší v porovnání s ostatními profesními třídami (13,88 let). Nejprve, v první fázi sledovaného období (1991–1994), došlo k poměrně výraznému propadu (o 0,67 roku), následně je nárůst vzdělanostní úrovně stabilní. Lze očekávat, že se průměrná délka vzdělávání bude i nadále zvyšovat.

Ve **vzdělanostní struktuře** mají nejvyšší podíl pracovníci se vzděláním vysokoškolským (46 %), v tomto má profesní třída „vědeckých“ pracovníků unikátní postavení. Jejich počet i podíl v posledním období vzrostl nejvíce. Vysokého podílu dosahují také pracovníci se středním úplným vzděláním (42 %), jejich podíl na celkové zaměstnanosti ve sledovaném období mírně poklesl (počet nepoklesl). Podíl všech ostatních vzdělanostních skupin byl velice nízký a s výjimkou vyučených měl navíc klesající tendenci.

Z regionálního pohledu – podíl pracovníků této profesní třídy je nejvyšší v hlavním městě Praze (téměř 19 %), ve Zlínském kraji (14,1 %), Královéhradeckém kraji (13,8 %) a v Jihomoravském kraji (13,4 %). Naopak nejnižší podíl byl zaznamenán v kraji Ústeckém (9,27 %). Výrazně vyšší podíl pracovníků školství, kultury, zdravotnictví, vědy, výzkumu v Praze je pochopitelný, koncentrují se zde spíše nevýrobní funkce, hlavní město je sídlem mnoha organizací a ústředí institucí, je nejdůležitější vzdělanostní a vědecké centrum (univerzity, vysoké školy, specializovaná pracoviště, nemocnice, ministerstva atd.) a studuje zde třetina všech vysokoškoláků České republiky.

Výsledky celé analýzy jsou dostupné v Informačním systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA) na www.infoabsolvent.cz v sekci nazvané **Absolventi škol a trh práce** v části **Zaměstnanost** nebo **Publikace**.

8. Dálkové studium ve středním odborném vzdělávání

Tato kapitola se zaměřuje pouze na účastníky dalšího vzdělávání prováděného na středních školách, a to v dálkové formě, která je nejčastěji nabízena i využívána. Tento typ dalšího vzdělávání má svá zvláštní specifika²². Jednu hlavní skupinu tvoří uchazeči, kteří opustili počáteční vzdělávání ještě před dosažením středního vzdělání a po čase se do vzdělávání opět vrací. Druhá skupina účastníků dalšího formálního vzdělávání na střední škole již má dosaženo alespoň střední vzdělání, ovšem potřebuje si zvýšit úroveň vzdělání nebo změnit či rozšířit kvalifikaci. Pro tyto cíle slouží nástavbové studium nebo nově také zkrácené studium pro získání středního vzdělání s výučním listem a zkrácené studium pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou, které jsou definovány v § 83–85 školského zákona (č. 561/2004 Sb.). Následující text tedy přibližuje problematiku dalšího formálního vzdělávání na středních školách z pohledu jeho účastníků.

Naše analýza vychází z dotazníkového šetření mezi žáky středních škol vzdělávajícími se v dálkové formě, které proběhlo za spolupráce pracovníků vybraných středních škol na konci školního roku 2010/11 (v květnu a červnu). Vzhledem k cílům šetření dotazník obsahoval pět hlavních částí:

- otázky zaměřené na důvody a motivaci pro účast respondentů ve studiu na střední škole v dálkové formě vzdělání, tedy při zaměstnání, podnikání, během péče o děti či jiné rodinné příslušníky apod.;
- otázky zaměřené na hodnocení studia a jeho podmínek;
- dotazy na předchozí vzdělávání;
- otázky na současné vzdělávání – volba a překážky;
- dotazy týkající se uplatnění a spokojenosti respondentů na trhu práce.

Před samotným výběrem škol pro oslovení bylo stanoveno, že do výběru budou zahrnuti:

- žáci vzdělávající se **v dálkové formě**; dálková forma vzdělání sice tvoří jen jednu ze čtyř možností vzdělávání v jiném režimu než denním (obvykle při zaměstnání), ale navštěvuje ji až 90 % všech žáků vzdělávajících se na střední škole v jiné než denní formě (dálková, večerní, distanční, kombinovaná);
- žáci **kategorií vzdělání H** (střední vzdělání s výučním listem), **M** (střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou, včetně zkráceného) a **L5** (nástavbové vzdělání); žáci těchto kategorií vzdělání jsou zastoupeni mezi všemi účastníky dalšího formálního vzdělávání na střední škole ve více než 95 %;
- žáci ve vybraných **skupinách oborů vzdělání** – **23** Strojírenství a strojírenská výroba, **26** Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika, **36** Stavebnictví, geodézie a kartografie, **53** Zdravotnictví, **63** Ekonomika a administrativa, **64** Podnikání v oborech, odvětví, **65** Gastronomie, hotelnictví a turismus a **75** Pedagogika, učitelství a sociální péče;
- žáci **předposledních ročníků**, tj. 2. ročníku dálkové formy vzdělávání kategorií H, L5 a zkráceného vzdělání kategorie M a 4. ročníku dálkové formy vzdělávání kategorie M.

Další formální vzdělávání může na středních školách probíhat buď v dálkové, večerní, distanční, kombinované, nebo velmi výjimečně i v denní formě vzdělávání. **V jiné než denní formě** se ve školním roce 2010/11 vzdělávalo na středních školách ve všech ročnících celkem 36 163 žáků, z toho 32 560 právě v dálkové formě vzdělávání (tj. 90 %). Největší podíl účastníků v jiné než denní formě vzdělání si doplňuje střední vzdělání s maturitou, a to prostřednictvím nástavbového studia (24 119 tj. 67 %).

²²⁾ Dálková forma vzdělávání spočívá převážně v samostatném studiu spojeném s 200–220 konzultačními hodinami během školního roku.

8. Dálkové studium ve středním odborném vzdělávání

Pro účely dotazníkového šetření je však důležité poznat hlavně **základní soubor – tedy pouze účastníky v dálkové formě vzdělávání, v kategoriích H, M a L5, v předposledním ročníku a ve vybraných skupinách oborů vzdělání.**

Základní soubor tvořilo 6644 účastníků, z toho 168 (2,5 %) v kategorii H, 1066 (16 %) v kategorii M a 5410 v nástavbovém studiu – kategorie L5 (81,5 %). Téměř dvě třetiny (64 %) z celého základního souboru však připadají na žáky nástavbových oborů ze skupiny 64 Podnikání v oborech, odvětví. Vzhledem k tomuto výraznému zastoupení bylo rozhodnuto, že ve výběru bude tato skupina potlačena a její poměr záměrně snížen.

Tabulka 8.1: Počet žáků vzdělávajících se v předposledním ročníku v dálkové formě vzdělávání v roce 2010/11
(ve vybraných kategoriích a skupinách oborů vzdělání – podle pohlaví)

Kategorie vzdělání	Celkem	Podíl	Ženy	Muži	Podíl žen
H – Střední odborné vzdělání s VL	168	2,50 %	57	111	34 %
M – Střední odborné vzdělání s MZ	1066	16,00 %	826	240	77 %
L5 – Nástavbové studium	5410	81,40 %	2804	2606	52 %
Celkem	6644	100,00 %	3687	2957	55 %

Dotazníkové šetření proběhlo na vzorku 255 respondentů, což představuje 3,8 % dříve určeného základního souboru. V případě kategorie H (účastníků formálního dálkového vzdělávání doplňujících si střední vzdělání s výučním listem) bylo ze 168 žáků dotazováno 31 (tj. 18,5 %), u kategorie M 98 (9,2 %), naopak v nástavbovém studiu byly získány vyplněné dotazníky od 126 žáků, což představuje 2,3 %.

8.1 Důvody, motivace a očekávání účastníků dálkového vzdělávání

Každému rozhodnutí, zvláště volbě týkající se několikaletého náročného vzdělávání při zaměstnání, předchází důkladné zvažování a posuzování přidané hodnoty na jedné straně a vynaložené práce na straně druhé. Tato kapitola se zaměřuje právě na zjištění, **co vedlo účastníky dálkové formy vzdělávání k opětovnému vstupu do střední školy?**

Z podobně zaměřených průzkumů účastníků a absolventů celoživotního vzdělávání (všech forem, zaměření i délek) vychází, že důvody a motivy uchazečů o vzdělávání se dají souhrnně rozdělit na příčiny vyplývající z jejich zaměstnání a pracovního uplatnění a motivy pramenící z osobních důvodů a zájmů. Velmi často jsou však uchazeči motivováni v té či oné míře oběma zmíněnými aspekty, neboť pro řadu lidí představuje práce současně nástroj realizace osobních zájmů. Zastoupení pracovních a osobních důvodů pro vstup do dalšího vzdělávání se ve výstupech jednotlivých šetření liší, v každém případě lze konstatovat, že **pragmatické důvody spojené s uplatnitelností na trhu práce a kariérním růstem vždy tvoří převažující motiv pro další vzdělávání.**

Vzhledem k těmto skutečnostem byly v dotazníkovém šetření žáků středního vzdělání v dálkové formě zjišťovány důvody pro jejich vstup do dalšího vzdělávání ve dvou úrovních – ve

dvou bateriích otázek, první, zaměřené pouze na pracovní důvody, které přímo ovlivní budoucí uplatnění na trhu práce, a druhé, soustřeďující se na aspekty vycházející z osobních postojů, zájmů a vlastností.

Důvody přímo související se zaměstnáním a uplatněním

Mezi nejčastěji zmiňované pracovní důvody pro vstup respondentů do dálkového studia na střední škole se podle výsledků řadí **získání vyššího platu**. Tuto možnost souhlasně označilo **75 %** respondentů, přitom 53 % uvedlo odpověď „ano“ a 22 % „spíše ano“. Úroveň vzdělání ani žádné jiné sociálně-ekonomické charakteristiky tento fakt nijak statisticky významně neovlivňují.

Další velmi častý důvod pro účast v dálkovém vzdělávání představuje strach ze ztráty zaměstnání, neboť respondenti **v 58 %** kladně označili možnost „**chci si udržet práci**“. Zaměstnanci na dobu určitou tento důvod dokonce uvedli v 68 % případů a zaměstnanci na dobu neurčitou v 64 % dotazníků. Naopak nezaměstnaní, osoby na mateřské nebo rodičovské označili tuto možnost ve 26 % dotazníků. Z hlediska povolání respondentů se v menším rozsahu než ostatní odvolávali na snahu udržet si práci žáci dálkového studia z profesí **obchodně-ekonomických či administrativních** (48 %).

Významnější odchylky však najdeme i z hlediska dalších charakteristik. Strach ze ztráty zaměstnání byl důvodem pro dálkové studium **častěji** u respondentů, kteří studují obory **středního vzdělání s výučním listem** (kategorie H; 84 %) a **technické obory** (72 %), v kontrastu se žáky čtyřletých maturitních oborů (kategorie M; 48 %) a ekonomických oborů (47 %). Významné rozdíly lze nalézt také v rozlišení podle pohlaví a věku účastníků dálkového vzdělávání na střední škole. **Muži** uvedli, že se dále vzdělávají z důvodu udržení práce, v 67 % případech, tj. častěji než ženy (52 %). Podobně také **respondenti vyššího věku (nad 30 let)** označili jako důvod snahu udržet si práci významně častěji (68 %) než jejich mladší spolužáci z dálkového studia (42 %).

Třetí v pořadí důvodů, proč respondenti začali dálkově studovat, byla **snaha najít si novou práci**, kterou označila polovina respondentů (50 %), v 66 % pak navíc lidé bez zaměstnání a nepodnikající. Podobný důvod, a to „**chci získat jinou práci u jiného zaměstnavatele**“, uvedlo 35 % respondentů, v případě žáků ekonomických oborů se tento motiv objevil až v 54 % odpovědí. Obě varianty uvedli jako důvod pro vstup do dalšího vzdělávání častěji respondenti z profesí souvisejících se **službami a s gastronomií** (70 % si chce najít novou práci a necelých 63 % chce získat jinou práci u jiného zaměstnavatele).

Naopak žáci se **zdravotnický, pedagogický a sociálně zaměřenými profesemi** či z **technických povolání** se začali dálkově vzdělávat také kvůli snaze najít si novou práci v 36 %, resp. 48 % případů. Odpověď „získání jiné práce u jiného zaměstnavatele“ byla u těchto profesí ještě zanedbatelnější (21–25 % respondentů) oproti ostatním povoláním.

Specifickým a zanedbatelným motivem pro další vzdělávání se jeví také **snaha pracovat u stejného zaměstnavatele**.

Tabulka 8.2: Proč jste začal dálkově studovat na střední škole z hlediska pracovního uplatnění?

(Podíly odpovědí „ano“ a „spíše ano“ jsou členěny podle povolání respondenta.)

Možnosti odpovědí	Technika	Ekonomika, administrativa, obchod	Gastronomie, hotelnictví, služby	Zdravotnictví, pedagogika, soc. péče	Celkem
Chci získat vyšší plat	84,50 %	60,50 %	70,80 %	90,50 %	74,90 %
Chci si udržet práci	66,70 %	44,70 %	62,50 %	66,70 %	58,40 %
Chci si najít novou práci	48,80 %	55,30 %	70,80 %	35,70 %	49,80 %
Chci získat jinou práci u jiného zaměstnavatele	25,00 %	42,10 %	62,50 %	21,40 %	34,90 %
Chci dělat jinou práci u stejného zaměstnavatele	57,10 %	13,20 %	25,00 %	35,70 %	33,70 %
Chci začít podnikat – získat živnostenský list	11,90 %	13,20 %	12,50 %	9,50 %	12,90 %
N	84	38	24	42	255

Poznámka: Tabulka neobsahuje zvlášť výsledky za respondenty, kteří své povolání neuvedli.

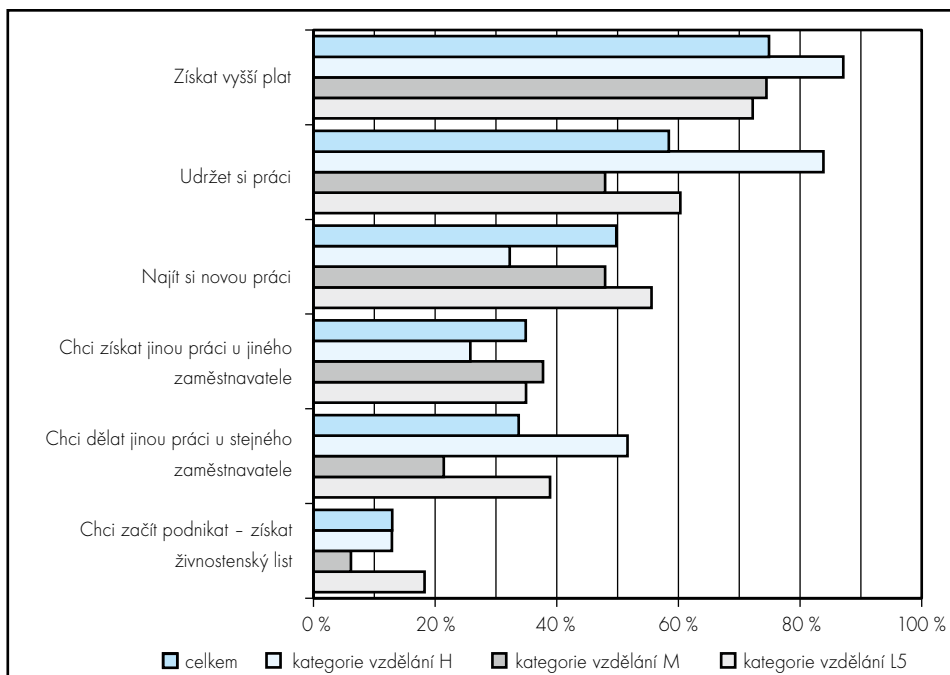
tele, ale na jiné pracovní pozici, kterou souhlasně označila více než třetina respondentů (34 %). V takových případech například sám zaměstnavatel nabídne zaměstnanci možnost dalšího kariérního růstu, který bývá současně spojen také s vyšší finanční odměnou, za podmínky doplnění si vzdělání a kvalifikace. Vidina jiné práce u stejného zaměstnavatele byla důvodem pro vstup do dalšího formálního vzdělávání dokonce pro 57 % respondentů **z technických profesí**. V opozici k nim pak stojí respondenti ze službových a gastronomických profesí (13 %).

Motiv kariérního růstu označili významně častěji také muži (48 %), zaměstnanci se smlouvou na dobu neurčitou (44 %), žáci technických oborů vzdělání (56 %) a žáci oborů vzdělání s výučním listem (52 %).

Podíl **13 %** respondentů se při výčtu pracovních důvodů pro jejich dálkové studium přiklonil ke **snaze začít podnikat či získat živnostenské oprávnění**. Tento motiv se objevil ve větší míře u mužů (18 %), žáků nástavbového studia (18 %) a u již aktivních podnikatelů (40 %).

Obrázek 8.1: Proč jste začal dálkově studovat na střední škole z hlediska pracovního uplatnění?

(Podíly odpovědí „ano“ a „spíše ano“ jsou členěny podle kategorie vzdělání.)

Poznámka: N = 255. Respondent u každé odpovědi volil mezi možnostmi „ano“, „spíše ano“, „spíše ne“ a „ne“.

Respondenti měli také možnost uvést i jiné než předložené pracovní důvody – tu využilo 19 % z nich. Jako motiv však ve většině dotazníků uváděli doplnění či zvýšení vzdělání, kvalifikace, osobní důvody, seberealizaci apod.

Pouze **7 %** respondentů označilo záporně všechny předložené důvody pramenící ze zaměstnání a z uplatnění na trhu práce. Tito žáci vstoupili do dalšího vzdělávání **motivováni opravdu pouze**

osobními zájmy, mezi které lze řadit i snahu zvýšit si vzdělání.

Osobní důvody pro vstup do dálkového vzdělávání

Do procesu rozhodování neodmyslitelně vstupují také osobní zájmy, postoje, hodnoty, či přímo vlastnosti potenciálních uchazečů o další vzdělávání. Jejich škála je však velmi široká. V dotazníku jsme se pokusili pokrýt co největší spektrum motivačních podnětů, přičemž jsme uvedli podobné impulzy jako v jiných stejně zaměřených průzkumech. Vlastní motivy byly tedy zjišťovány baterií 13 otázek.

Jednoznačně nejvyšší podíl kladných odpovědí získala možnost **„Chci si zvýšit kvalifikaci“**, kterou označilo jako motivaci 91 % (77 % „ano“ a 14 % „spíše ano“) respondentů. Přitom snahu zvýšit si kvalifikaci lze zařadit k důvodům, které jsou úzce spjaté také s uplatněním na trhu práce. Podobně zaměřená je také možnost **„Chci si rozšířit možnosti kariérní perspektivy“**, uváděná jako důvod v 81 % dotazníků (třetí v pořadí). Přitom v obou případech nebyly zjištěny významnější odchylky mezi jednotlivými skupinami respondentů.

První pětici nejčastějších odpovědí doplňují ještě tři důvody, které jsou naopak spjaté s čistě osobní motivací. Podle výsledků šetření 82 % respondentů vstoupilo do dálkového vzdělávání, protože chtějí **mít také dobrý pocit ze získaného vzdělání**, 79 % chtělo **získat znalosti užitečné v životě** a 72 % respondentů pak motivovalo také to, že si dalším vzděláním **zvýší své sebevědomí**. Respondenti studující dálkově některý z technických oborů přitom z této trojice nejčastěji uváděli možnost „získat znalosti užitečné v životě“ (89 % z nich), žáci zdravotnických, sociálních a pedagogických oborů (uváděno pod pojmem ostatní obory) pak nejvíce označili jako motivaci „chci mít dobrý pocit ze získaného vzdělání“ (92 %) a žáci ekonomických

8. Dálkové studium ve středním odborném vzdělávání

oborů z těchto tří důvodů uváděli nejčastěji, že si chtějí zvýšit sebevědomí (70 %).

U 67–70 % respondentů se mezi motivacemi, které je vedly ke vstupu do dálkového studia, objevily také důvody spjaté s technologickým pokrokem, modernizací a proměnami trhu práce. Jedná se o **snahu být konkurenceschopný, nezůstat pozadu při současném rozvoji technologií a zvládat lépe svou práci**. Přitom možnosti být konkurenceschopný a nezůstat pozadu v technologickém pokroku uvedlo více než 80 % žáků technických oborů a přes 75 % respondentů z technických profesí, což úzce souvisí se zaměřením těchto oborů a profesí, v nichž stále dochází k velkým změnám v technologiích a pracovních postupech. Naopak 82 % žáků ostatních oborů a téměř 98 % respondentů ze zdravotnických, sociálních a pedagogických profesí uvedlo, že chtějí spíše lépe zvládnout svou práci.

Trochu menší rozdíly lze nalézt také v případě odpovědí mezi muži a ženami. Snaha být konkurenceschopný a držet krok s technickým rozvojem je častěji motivací pro muže (76 %, resp. 74 %) než pro ženy (66 %, resp. 63 %). Naopak cílem dobře zvládat svoji práci jsou více motivovány ženy (71 %) než muži (64 %).

Další dva uváděné důvody lidí pro opětovný vstup do vzdělávání se týkají současného uplatnění na trhu práce, konkrétněji **obav z nezaměstnanosti** (60 %) a snahy **získat uznání od svého zaměstnavatele** (55 %). Přitom strach ze ztráty zaměstnání motivovalo 63 % žen (53 % mužů) a 71 % lidí s dosaženým základním vzděláním (56 % s dosaženým středním vzděláním s výučním listem). Také motivace získat uznání u zaměstnavatele je více uváděna u žáků technických oborů (65 %) než u žáků ekonomického zaměření (46 %).

Tabulka 8.3: Jaké další důvody Vás osobně ovlivnily v rozhodnutí dálkově studovat?

(Podíly odpovědí „ano“, „spíše ano“ jsou členěny podle oboru vzdělání.)

Možnosti odpovědí	Celkem	Obory vzdělání		
		technické	ekonomické	ostatní
Zvýšit si kvalifikaci	91,2 %	96 %	87 %	91 %
Mít dobrý pocit ze získaného vzdělání	82,0 %	87 %	69 %	92 %
Rozšířit si možnosti kariérní perspektivy	81,2 %	90 %	74 %	81 %
Získat znalosti užitečné v životě	79,2 %	89 %	65 %	86 %
Zvýšit si sebevědomí	72,4 %	72 %	70 %	75 %
Být konkurenceschopný/á	70,0 %	80 %	64 %	66 %
Nezůstat pozadu při současném rozvoji technologií	67,6 %	82 %	60 %	61 %
Zvládnout lépe svou práci	67,2 %	71 %	52 %	82 %
Mám obavu z nezaměstnanosti	59,6 %	52 %	64 %	62 %
Získat uznání od zaměstnavatele, popř. svého okolí	54,8 %	65 %	46 %	55 %
Seznámit se s novými lidmi	45,2 %	45 %	36 %	56 %
Přerušit domácí a pracovní rutinu	27,2 %	24 %	22 %	36 %
Využít svůj volný čas	24,0 %	21 %	16 %	36 %
N	250	82	91	77

Přibližně 45 % respondentů vidí jako část své motivace pro další vzdělávání také možnost **seznámit se s novými lidmi**. Tuto možnost uvedlo 56 % žáků ostatních oborů (oproti 36 % v případě ekonomických oborů) a 55 % a 52 % žáků kategorií H (střední vzdělání s výučním listem) a M (střední

odborné vzdělání s maturitou) v kontrastu se žáky nástavbového studia (38 %).

Mezi vedlejší motivy pro další vzdělávání na střední škole lze v ojedinělých případech zařadit také snahu **přerušit domácí či pracovní rutinu** (27 %) a **využít svůj volný čas** (24 %). Změnu stereotypu jako motivaci pro vzdělávání uvádějí častěji ženy (33 %), podnikatelé (35 %), lidé s jiným postavením na trhu práce (nezaměstnaní, matky na mateřské a rodičovské dovolené aj.; 42 %) a žáci ostatních oborů (hlavně zdravotnických a pedagogických; 36 %). Podobně svůj volný čas chtějí ke studiu využít více žáci ostatních oborů (36 %), respondenti absolvující studium kategorií H a M (29 % a 31 %), podnikatelé (35 %) a jinak ekonomicky aktivní lidé (33 %).

Hodnocení rozhodnutí vstoupit do dálkového vzdělávání

Dotazníkové šetření proběhlo u žáků na konci předpokládaného ročníku studia. Jelikož od jejich rozhodnutí vstoupit do dálkového vzdělávání na střední škole uplynula již delší doba, měli jsme možnost zeptat se, jak tiito žáci zpětně hodnotí své rozhodnutí. Na druhé straně však šetření nepokrývá názory těch, kteří studia již dříve předčasně zanechali, ať už z jakýchkoliv důvodů.

Můžeme konstatovat, že oslovení respondenti zpětně hodnotí své rozhodnutí doplnit si vzdělání i při zaměstnání či jiné ekonomické činnosti za **velmi dobré** (49 %) či **spíše dobré** (41 %) **v devíti případech z deseti** (přesně v 90,5 %).

Některé skupiny respondentů hodnotí své rozhodnutí jako velmi dobré ve více než 60 % odpovědí. Jedná se například o žáky dálkově si doplňující střední vzdělání s výučním listem (65 %), zaměstnance s pracovní smlouvou na dobu určitou (63 %) a žáky ostatních oborů (především zdravotnických, sociálních a pedagogických).

Naopak 9–10 % respondentů hodnotilo své rozhodnutí jako spíše špatné, popřípadě ojediněle i za velmi špatné. Při detailnějším pohledu lze objevit i některé skupiny respondentů, které se nepatrně od sebe odlišují v názorech na opětovný vstup do studia či učení na střední škole. Například čtvrtina (26 %) podnikatelů a osob samostatně výdělečně činných své rozhodnutí hodnotí spíše negativně.

Názory respondentů k uplatnění na trhu práce

Většina žáků v dálkové formě vzdělávání již má nějaké osobní zkušenosti se začleněním a působností na trhu práce, ať už jako zaměstnanci, nezaměstnaní, či podnikatelé, z dřívější doby, či čerstvé, kladné, či záporné. Mohou tedy zainteresovaně vypovědět, co je podle nich a jejich zkušeností klíčem k úspěšnému uplatnění na trhu práce. Jejich názory totiž mohou poodkrýt dílčí zjištění, která by mohla pomoci nasměrovat budoucí koncepční plány středního i celoživotního vzdělávání k lepší připravenosti účastníků na trh práce.

Přes skutečnost, že jsou mezi respondenty zastoupeny různorodé skupiny, které mají odlišné vzdělání, pracovní zkušenosti a zaměření, ale i věk nebo pohlaví, nelze ani u jedné z těchto skupin prokázat statisticky významný názorový rozdíl v důležitosti faktorů ovlivňujících uplatnění na trhu práce. Zjištěné údaje mají tedy univerzální charakter.

Ze šesti stanovených odpovědí označili respondenti jako nejvíce důležitý aspekt dobrého uplatnění na trhu práce mít dostatečnou **odbornou zkušenost a praxi v oboru**. Tuto možnost označilo jako velmi důležitou 69 % respondentů a dalších 24 % za spíše důležitou (dohromady **93 %**). Nejedná se přitom o ojedinělé zjištění. Důležitost praxe a získání praktických zkušeností v podobě zásadního faktoru pro dobré uplatnění na trhu práce byla zjištěna již dříve, například při šetření názorů pracovníků úřadů práce²³ nebo při dotazování samotných zaměstnavatelů.²⁴ V obou případech se však dotazování týkalo názorů na uplatnění a připravenost mladých absolventů středních škol. Šetření žáků v dálkové formě vzdělávání tedy ukázalo, že získání adekvátní odborné praxe je klíčovým aspektem při hledání práce také v případě starších a zkušenějších pracovníků.

Mezi další dva důležité aspekty úspěšného začlenění se na trh práce patří **výběr absolvovaného oboru** (dosažená odborná kvalifikace) a mít „**co nejvyšší**“ vzdělání. Přitom získání potřebné **kvalifikace** je podle respondentů pro uplatnění na trhu práce **významnější** (49 % respondentů považuje tento aspekt za velmi důležitý a 39 % za spíše důležitý, tj. **88 %**). Možnost mít co nejvyšší vzdělání označilo jako velmi důležitou 51 % respondentů a spíše důležitou 31 % z řad žáků středních škol v dálkové formě vzdělávání (dohromady **82 %**).

Mezi faktory, které ovlivňují uplatnění na trhu práce, byly respondentům předloženy také znalosti a dovednosti – rozděleny zvlášť na **specifické profesní dovednosti** a **všestranné dovednosti**. V obou případech respondenti označili jejich důležitost v **80–81 %**. Oba tyto faktory jsou tedy pro uplatnění na trhu práce **stejně významné**.

Menší odchylky v odpovědích lze vysledovat podle zaměření oboru, který daní respondenti v současnosti dálkově studují. **Žáci technických oborů** označili osvojení úzce specifických odborných znalostí a dovedností jako mnohem důležitější faktor (v 87 %) pro uplatnění na trhu práce než zvládnutí všestranných (měkkých) dovedností, dokonce významnější než co nejvyšší vzdělání. Naopak **podle zkušeností žáků ekonomických oborů** je pro uplatnění na trhu práce důležitější ovládat spíše měkké dovednosti než znalosti úzce odborně zaměřené.

Vzhledem k charakteru respondentů byl mezi možnostmi odpovědi uveden také věk jako faktor ovlivňující uplatnění na trhu práce. Jako velmi důležitou tuto možnost uvedlo 18 % respondentů a spíše důležitou pak 35 %. V této souvislosti je zajímavé, že se v odpovědích nedá vysledovat statisticky významný rozdíl u této možnosti mezi respondenty rozlišenými podle věku.

Respondenti měli také možnost uvést jiné faktory důležité pro uplatnění na trhu práce. Tuto možnost využila však méně než 3 % respondentů. Mezi odpověďmi se objevily například chuť pracovat a nutnost mít konexe.

Tabulka 8.4: Co je podle respondentů důležité pro dobré uplatnění na trhu práce – ať už v zaměstnání, nebo v podnikání?

(Podíly odpovědí „velmi důležité“ a „spíše důležité“ jsou členěny podle oboru vzdělání.)

Možnosti	Celkem	Obory		
		technické	ekonomické	ostatní
Odborná praxe a pracovní zkušenosti	92,8 %	94 %	88 %	97 %
Výběr absolvovaného oboru – dosažená kvalifikace	87,6 %	86 %	81 %	97 %
Co nejvyšší vzdělání	82,1 %	81 %	79 %	87 %
Úzce specifické odborné znalosti a dovednosti	81,3 %	87 %	70 %	88 %
Všestranné znalosti a dovednosti	80,5 %	81 %	74 %	87 %
Věk uchazeče	53,0 %	61 %	44 %	56 %
N	251	79	94	78

Cíl vzdělání žáků v dálkové formě vzdělávání

Ať už měli a mají žáci dálkového studia jakékoliv důvody a motivaci pro své vzdělávání, jejich společným cílem je úspěšné absolvování, po němž získají doklady (výuční list / maturitu) potvrzující **dosažení vzdělání** a **získání kvalifikace**. Podle zkušeností a názorů respondentů jsou pro dobré uplatnění na trhu práce důležité oba aspekty, i když dosažená odborná kvalifikace má z tohoto pohledu přece jen trochu větší význam. Při volbě dalšího vzdělávání však téměř vždy uchazeči upřednostňují pouze jeden z těchto cílů. Otázkou tedy zůstává, zda **uchazeči vstupují do dálkového studia častěji s cílem doplnit si či získat kvalifikaci, nebo naopak spíše s cílem zvýšit si vzdělání?**

Na podobnou otázku jsme se proto zeptali také v rámci uskutečněného dotazníkového šetření. Z celkových výsledků šetření vyplývá, že **71 %** respondentů začalo dálkově studovat hlavně proto, aby **získali certifikát o dosažení vzdělání**. Naopak **19 %** respondentů uvedlo jako hlavní cíl svého dalšího vzdělávání **získání odborné kvalifikace**, tzn. znalosti a dovednosti v oboru. V 8,5 % získaných dotaznících byly uvedeny jako hlavní důvod obě tyto možnosti (i přes pokyn, že se má vybrat pouze jedna varianta). V malé míře (1,2 %) se objevila také odpověď „jiný důvod“, kde respondenti uvedli cíl přihlásit se na vysokou školu.

Největší rozdíly v odpovědích respondentů lze vysledovat podle jejich doposud dosaženého vzdělání. V případě žáků dálkové formy vzdělávání, kteří mají zatím jen základní vzdělání, je hlavním cílem získání výučního listu nebo maturity (84 %), naopak žáci, kteří již v minulosti absolvovali střední vzdělání s maturitní zkouškou (jedná se však pouze o vzorek 14 respondentů), označili jako hlavní důvod jejich dalšího vzdělávání v dálkové formě získání odborné kvalifikace (64 %).

S cílem získat hlavně certifikát o dokončeném vzdělání vstoupili do dálkového studia ve větším počtu (v 74 %) také žáci nástavbového studia (ve srovnání se žáky oborů kategorií M a H) a také žáci ekonomických oborů (v 79 %) – ve srovnání s technickými obory a obory zdravotnickými, pedagogickými a gastronomickými.

Větší rozdíly lze nalézt také z hlediska věku žáků. Žáci ve věku do 29 let odpověděli ve více než 80 % případů, že jejich hlavním cílem je získat maturitu či výuční list. Ve věkové

²³⁾ Skácelová, P. – Vojtěch, J.: Názory pracovníků úřadů práce na uplatnění absolventů škol v období ekonomické krize. Praha: NÚOV. 2009. 33 s.

²⁴⁾ Kalousková, P. – Vojtěch, J.: Potřeby zaměstnavatelů a připravenost absolventů škol – souhrnný pohled. Praha: NÚOV. 2008. 44 s.

8. Dálkové studium ve středním odborném vzdělávání

skupině 30–39 let tuto variantu označilo už jen 68 % respondentů a ve věku nad 40 let pak 62 %. Z hlediska pohlaví se nevyskytly žádné výraznější odchylky v odpovědi.

Očekávání žáků z pohledu získaných znalostí a dovedností

Kromě dosaženého vzdělání a získané kvalifikace nabudou žáci dálkového studia samozřejmě také nové znalosti a dovednosti – ať už praktické, odborné, či všestranné. Vzhledem k tomu, že do dálkového studia se uchazeči hlásí převážně již s nějakou pracovní zkušeností, lze předpokládat, že každý z nich má jiná **očekávání, co nového se během studia naučí**.

Oslovení respondenti jako účastníci dálkového středoškolského vzdělávání od svého studia očekávají přidanou hodnotu ve formě mixu všeobecných, odborných i praktických poznatků. Přitom častěji očekávají spíše získání nových odborných poznatků a prohloubení svého všeobecného rozhledu („měkkých“ znalostí) než prohloubení praktických dovedností. Což odpovídá charakteru vzdělání a přípravy žáků na středních školách.

Z hlediska očekávání, co člověku absolvování dálkového studia přinese, lze vyčlenit respondenty studující technické obory, kteří od svého vzdělávání očekávají více nabytí odborných poznatků než všeobecných. Podobná očekávání mají také žáci středního vzdělání, jehož výstupem je výuční list (kategorie vzdělání H).

Naopak žáci ekonomických oborů vzdělání nebo žáci oborů středních škol zakončených maturitou (ať už čtyřletých odborných, nebo nástavbových) očekávají od svého dalšího vzdělávání spíše prohloubení všeobecných znalostí a celkového rozhledu.

Spokojenost se zaměstnáním či podnikáním

Bylo zjištěno, že velkou měrou se na rozhodnutí pro vstup do dálkového vzdělávání na střední škole podílejí důvody spojené s aktuální nebo budoucí prací, popř. s pozdějším lepším postavením absolventa na trhu práce. V těchto souvislostech jsme zjišťovali, jak jsou vlastně současní žáci spokojeni se svým zaměstnáním a s jeho aspekty. Z charakteru otázky vyplývá, že výsledky jsou uvedeny pouze za zaměstnance, popřípadě za osoby samostatně výdělečně činné.

Spokojenost se zaměstnáním jako celkem vyjádřilo 36 % respondentů a dalších 40 % je pak se svým zaměstnáním spíše spokojeno (dohromady 76 %). Více kladných odpovědí získala jen charakteristika „zajímavost práce“. Téměř 78 % oslovených žáků dálkového studia pracujících nebo podnikajících je tedy spokojeno či spíše spokojeno se **zajímavostí své současné práce**. Přitom zaměstnanci pracující ve zdravotnictví, v sociálních službách či ve školství jsou v obou těchto aspektech spokojenější než ostatní skupiny respondentů.

Okolo 75 % pracujících žáků v dálkové formě je také spokojeno či spíše spokojeno **s jistotou pracovního místa** a **s perspektivou firmy**, ve které pracují. V případě jistoty

pracovního místa se však svými odpověďmi vyčleňují zaměstnanci se smlouvou na dobu určitou, kteří jsou v tomto bodě spokojeni pouze v 53 %, ve srovnání se zaměstnanci na dobu neurčitou (84 %). Spokojení s jistotou pracovního místa jsou hlavně pracovníci z profesí technických a zdravotnických či pedagogických (přes 84 %). S perspektivou firmy vyjádřili větší spokojenost spíše respondenti z technických a ekonomicko-administrativních a obchodních profesí.

Menší spokojenost pak respondenti vyjádřili v případě **pracovních podmínek a využití své kvalifikace** v zaměstnání (mezi 68–71 % kladných odpovědí). Nelze přitom přehlédnout, že žáci ostatních (hlavně zdravotnických, sociálních a pedagogických) oborů jsou s pracovními podmínkami spokojeni v 84 %. Podobně respondenti z profesí zdravotnických a pedagogických jsou podstatně více spokojeni s pracovními podmínkami a využitím kvalifikace (nad 80 %). Také žáci z profesí ekonomicko-administrativních a obchodních jsou více spokojeni s pracovními podmínkami než ostatní skupiny.

Nejméně spokojeni jsou pak respondenti s **finančním**

Tabulka 8.5: Jste spokojen se svým současným zaměstnáním z následujících hledisek?

(Podíl odpovědí „spokojen/a“ a „spíše spokojen/a“ jsou členěny podle profese respondenta.)

Možnosti odpovědí	Technika	Ekonomika, administrativní, obchod	Gastronomie, hotelnictví, služby	Zdravotnictví, pedagogika, soc. péče	Celkem
Zajímavost práce	75,6 %	80,0 %	76,2 %	86,5 %	77,8 %
Celková spokojenost se zaměstnáním	78,0 %	73,3 %	71,4 %	83,8 %	76,4 %
Jistota pracovního místa	84,1 %	73,3 %	61,9 %	83,8 %	75,0 %
Perspektiva firmy	81,7 %	80,0 %	52,4 %	75,7 %	74,5 %
Pracovní podmínky (pracovní doba, prostředí)	67,1 %	80,0 %	66,7 %	83,8 %	70,4 %
Využití kvalifikace	68,3 %	63,3 %	57,1 %	81,1 %	68,5 %
Platové podmínky	65,9 %	66,7 %	47,6 %	48,6 %	61,1 %
N	82	30	21	37	216

Poznámka: Tabulka neobsahuje zvlášť výsledky za respondenty, kteří své povolání neuvedli.

ohodnocením své práce. Přitom větší spokojenost se svým současným platem vyjádřili muži (68 %) oproti 53 % spokojených či spíše spokojených žen. Nejméně spokojeni jsou se svým platovým ohodnocením žáci z profesí zdravotnických, pedagogických, gastronomických a službových.

Obecně lze tvrdit, že podnikatelé jsou se svým pracovním uplatněním a jeho podmínkami více spokojeni než zaměstnanci, navíc menší spokojenost se současným zaměstnáním je charakteristická především pro zaměstnance se smlouvou na dobu určitou.

Pracovní zázemí zaměstnanců studujících v dálkové formě vzdělání

Pokud se člověk rozhodne opět vstoupit do náročného dálkového středoškolského vzdělávacího systému z důvodů profesních či kariérních, často se stane, že musí svému studiu přizpůsobit svůj osobní i pracovní rozvrh. Velmi tedy záleží na rodinných a pracovních podmínkách, v kterých uchazeč a posléze žák působí.

Pro posouzení vhodných podmínek pro studium při zaměstnání je nezbytné znát postoj zaměstnavatele k dálkovému vzdělávání jeho zaměstnance. V řadě případů jsou právě požadavky a personální politika zaměstnavatele tím hlavním

rozhodujícím činitelem v otázce, zda se dále vzdělávat, či ne. V rámci dotazníkového šetření bylo respondentům předloženo šest možností týkajících se různého přístupu zaměstnavatele k jejich dálkovému vzdělávání.

Tabulka 8.6: Jak se k současnému studiu staví Váš zaměstnavatel?

(Podíly odpovědí „souhlasím“ a „spíše souhlasím“ jsou členěny podle kategorie vzdělání.)

Možnosti odpovědí	Obory vzdělání			Celkem
	technické	ekonomické	ostatní	
Zaměstnavatel mi ochotně přizpůsobuje pracovní dobu podle potřeb studia	53 %	56 %	81 %	63,0 %
Zaměstnavatel se nezajímá o mé studium	28 %	46 %	35 %	36,5 %
Zaměstnavatel mě motivuje dokončit studium	35 %	25 %	43 %	34,3 %
Zaměstnavatel po mě vyžaduje doplnění studia	28 %	16 %	36 %	26,5 %
Zaměstnavatel mi placené studium částečně hradí	17 %	8 %	22 %	15,5 %
Zaměstnavatel ani neví o mém dálkovém studiu	15 %	16 %	7 %	12,7 %
N	60	63	58	181

Poznámka: Do vyhodnocení byli zahrnuti pouze respondenti, kteří jsou zaměstnanci.

Jak již bylo uvedeno, dálková forma vzdělávání spočívá převážně v samostatném studiu spojeném přibližně se dvěma sty konzultačními hodinami během školního roku. Konzultační hodiny však mohou kolidovat a často se také překrývají s pracovní dobou žáků. V takovém případě je důležité, aby zaměstnavatelé měli pro žáky v dálkové formě pochopení a vycházeli jim dle dohody a potřeby vstříc. Ze 181 žáků a zároveň zaměstnanců jich 77 (tj. 43 %) uvedlo, že souhlasí s výrokem „**zaměstnavatel mi ochotně přizpůsobuje pracovní dobu podle potřeb studia**“, a dalších 37 z nich (20 %) spíše souhlasilo (dohromady 63 % kladných vyjádření).

Zatímco **vstřícnost zaměstnavatele vzhledem ke kolizi práce a studia**, resp. konzultačních hodin, vyjádřilo až 81 % žáků ze zdravotnických a pedagogických profesí a shodně 81 % respondentů z ostatních oborů vzdělání (převážně zdravotnických a pedagogických), žáci technických a ekonomických oborů označili tuto možnost pouze v 53 % a 56 % dotazníků. Významný rozdíl v přístupu zaměstnavatelů k domluvě ohledně pracovní doby a studia vyjádřili v dotaznících také muži (55 %) a ženy (70 %).

Na druhé straně 36 % žáků v dálkové formě při zaměstnání souhlasilo (24 %) či spíše souhlasilo (12 %) s výrokem, že **zaměstnavatel se vůbec o jejich studium nezajímá**. Tuto odpověď souhlasně označili ve větší míře respondenti ve věku do 30 let (téměř 47 %) a žáci ekonomických oborů (46 %).

Někteří **zaměstnavatelé přímo vyžadují po svých zaměstnancích, aby si doplnili své vzdělání**. Možnost „souhlasím“ se v tomto případě vyskytla téměř ve 22 % odpovědí, dalších 5 % respondentů s výrokem, že po nich zaměstnavatel doplnění vzdělání požaduje, spíše souhlasilo. Velmi významné rozdíly se objevují v charakteristikách podle věku. Zatímco žáci v dálkové formě ve věku do 30 let označili požadavek zaměstnavatele na doplnění vzdělání pouze v 8 % případů,

žáci nad 30 let pak v 36 %, a dokonce u nejstarší sledované skupiny (nad 40 let) se jedná o 47 % souhlasných odpovědí.

Podle výsledků se s požadavkem na doplnění studia ze strany zaměstnavatele také častěji setkali žáci v dálkové formě ostatních oborů vzdělání (převážně pedagogických a zdravotnických; 36 %) a technických a ti, kteří pracují na dobu určitou (38 %). Podobně tedy častěji zaměstnavatelé od svých pracovníků vyžadují doplnit si vzdělání v případě zdravotnických a pedagogických profesí (41 %).

Součástí baterie otázek zjišťujících vazby mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, který si právě doplňuje dálkové studium, byla i otázka, zda respondenty jejich **zaměstnavatel nějak motivuje dokončit studium**. Motivaci ze strany zaměstnavatele označilo možností „souhlasím“ 17 % a „spíše souhlasím“ dalších 17 % zaměstnaných žáků v dálkové formě. Výrok „zaměstnavatel mě motivuje dokončit studium“ souhlasně vnímá dokonce až 56 % žáků v dálkové formě doplňujících si střední vzdělání s výučním listem, naopak žáci navazujícího studia motivaci ze strany zaměstnavatele cítí podle výsledků šetření jen ve 26 % případů. Zaměstnavatelé také podle respondentů více motivují dokončit si vzdělání starší zaměstnanci, neboť přítomnost motivace od zaměstnavatele uvedlo 38 % respondentů nad 30 let a z toho 43 % nad 40 let.

Zaměstnavatel má mnoho nástrojů, jak podnitit zaměstnance doplnit si vzdělání. V dotazníkovém šetření byla zjišťována pouze situace, že **zaměstnavatel zaměstnanci částečně jeho vzdělávání hradí**, pokud je placené. Jedná se již o specifickou možnost podpory ze strany zaměstnavatele, ale i tak tuto možnost pozitivně označilo téměř 16 % respondentů. Také v tomto bodě se projevují rozdíly mezi mladšími a staršími respondenty. Zatímco žáci v dálkové formě ve věku do 30 let označili v 6 %, že jim zaměstnavatel přispívá na placené vzdělávání, u 30letých a starších se tato odpověď vyskytla ve 21 % případů. Také žáci ostatních a technických oborů uvádějí, že jim zaměstnavatel částečně hradí placené studium častěji (22 %, resp. 17 %), než je tomu u žáků ekonomických oborů (8 %).

Existuje také skupina respondentů (přibližně 12 %), jejichž zaměstnavatelé o jejich dálkovém vzdělávání nevědí. O důvodech této situace můžeme jen spekulovat, z výsledků lze pouze vyčíst, že tuto odpověď kladně označilo 17 % mužů a 8 % žen.

Rodinné zázemí žáků v dálkové formě vzdělávání

Pro rozhodnutí vstoupit zpět do vzdělávání na střední škole v dálkové formě vzdělávání a hlavně pro následně úspěšné dokončení studia je nezbytné, aby uchazeč či žák cítil podporu hlavně ze strany své rodiny a popřípadě přátel.

Silnou podporu rodiny i přátel v otázce dálkového vzdělávání na střední škole a jeho úspěšného dokončení projevilo téměř 90 % respondentů, z toho přibližně 71–72 % souhlasilo a 17–19 % spíše souhlasilo s těmito výroky.

V menším zastoupení se však vyskytly i odpovědi odhalující i případnou disharmonii mezi žákem v dálkové formě a jeho rodinou. Přibližně 15 % respondentů cítí, že má **rodina k jejich vzdělávání výhrady**, a 10 % navíc uvádí, že **někteří členové rodiny s jejich studiem přímo nesouhlasí**. Významně častěji

8. Dálkové studium ve středním odborném vzdělávání

si na postoj rodiny k jejich dálkovému vzdělávání stěžují ženy (17 % vnímá výhrady ke studiu ze strany rodiny a 13 % se setkalo s nesouhlasem některého člena rodiny). Výhrady či nesouhlas ze strany rodiny uvedli častěji také zaměstnanci na dobu určitou, podnikatelé a žáci ekonomických oborů vzdělání.

8.2 Spokojenost a problémy v průběhu dálkového vzdělávání

Zhodnocení průběhu studia

Očekávání žáků od dalšího vzdělávání však nemusí plně korespondovat s reálným stavem. V této kapitole se podíváme, jak žáci předposledních ročníků středních škol v dálkové formě vzdělávání hodnotí průběh studia, nebo alespoň některé jeho aspekty a vytvořené podmínky.

Velkou spokojenost s tím, **co se v rámci studia doposud naučili**, vyjádřilo v dotazníkovém šetření 26 % žáků, dalších 62 % z nich je spíše spokojeno. Zbýlých 12 % respondentů pak dosavadní náplň studia hodnotí spíše negativně. Je však potřebné poznamenat, že výraznější rozdíly mezi jednotlivými skupinami respondentů mohou být zkrusleny důsledkem malého počtu dotázaných v dané skupině.

Větší spokojenost s tím, co se zatím v průběhu studia naučili, vyjádřili žáci technických a ostatních oborů vzdělání (hlavně zdravotnických a pedagogických), v kontrastu se žáky ekonomických oborů, kteří možnost „spíše nespokojen či nespokojen“ uvedli ve 21 % dotazníků. Podobně existují rozdíly mezi žáky nástavbového studia, kteří uvedli spíše záporné hodnocení v 17 % případů, a žáky středního odborného vzdělání s maturitou nebo výučním listem.

Naopak spokojenost s dosavadním studiem, či spíše s jeho obsahem, není významně spojená ani s věkem, ani s pohlavím žáků v dálkové formě vzdělávání.

Obsah vzdělávání však není jediným kritériem, podle kterého byla zjišťována spokojenost žáků v dálkové formě se vzděláváním. Dotazník obsahoval také baterii výroků vztahující se k podmínkám vytvořeným školou, učiteli i samotnými žáky, s kterými mohli respondenti souhlasit, spíše souhlasit, spíše nesouhlasit či nesouhlasit.

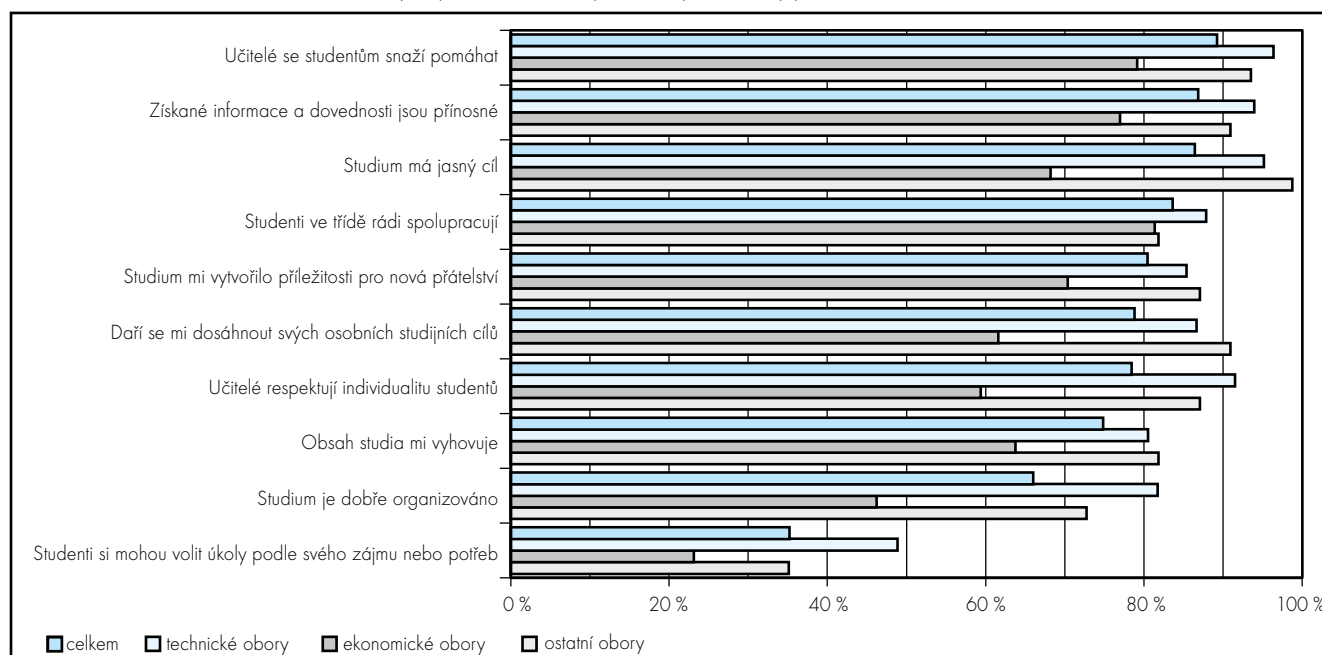
Nejdříve se podíváme na zhodnocení položek souvisejících s obsahem a průběhem studia. Nejvíce, a to celých 61 % respondentů, souhlasilo a dalších 25 % spíše souhlasilo (dohromady 86 %) s tím, že probíhající dálkové **vzdělávání má jasný cíl**. Téměř 87 % žáků dálkové formy se také shodlo (přitom 52 % souhlasilo a 34 % spíše souhlasilo), že **získané informace a dovednosti jsou pro ně přínosné**. Vzhledem k tomu, že respondenti mají velká očekávání z hlediska získaných znalostí a dovedností během dálkového vzdělávání, jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, lze usuzovat, že je studium ve velké míře koncipováno v potřebném rozsahu či kvalitě a v souladu s cíli a očekáváními žáků v dálkové formě vzdělání.

Naopak menší podporu získala prohlášení týkající se vhodnosti obsahu studia a jeho organizace. Přibližně 75 % respondentů souhlasilo nebo spíše souhlasilo s tím, že jim **obsah studia vyhovuje**, a 66 % pak kladně hodnotilo **dobrou organizaci studia**. Spokojenost s celkovou náplní a organizací dálkového studia je tedy ze strany respondentů nižší než v případě hodnocení získání potřebných a přínosných znalostí a dovedností.

Při vzdělávání hrají velkou roli také pedagogové a jejich přístup k žákům. Tento aspekt vnímají žáci v dálkové formě velmi kladně, 89 % z nich se přiklonilo k výroku, že se jim učitelé snaží pomáhat, a 78 % pak oceňuje učitele za jejich individuální přístup k žákům. Vztahy mezi žáky a jejich pedagogy jsou z pohledu respondentů tedy velmi příznivé a vsířčné.

Obrázek 8.2: Jak byste zhodnotil průběh studia a podmínky vytvořené ve škole?

(Podíly odpovědí „ano“ a „spíše ano“ jsou členěny podle oboru vzdělání.)

Poznámka: N = 250. Respondent u každé odpovědi volil mezi možnostmi „ano“, „spíše ano“, „spíše ne“, „ne“ a „nemohu posoudit“.

Studijní atmosféru doplňují také samotní žáci. V případě dálkového vzdělávání 50–52 % respondentů souhlasí a 28–33 % spíše souhlasí s tím, že žáci ve třídě rádi spolupracují a že jim studium vytvořilo příležitosti pro nová přátelství. Tento fakt je vzhledem k omezenému počtu konzultačních hodin a náročnosti vzdělávání velmi příznivý.

Více kriticky než ke spolužákům a učitelům jsou respondenti sami k sobě, neboť pouze 30 % z nich souhlasilo, že se jim daří dosáhnout svých osobních studijních cílů, avšak dalších 49 % s výrokem spíše souhlasí.

Rozdíly mezi jednotlivými socioekonomickými skupinami respondentů v názorech na obsah a průběh vzdělávání v dálkové formě se výrazněji neliší. Pouze v případě zaměření se výrazně vyčleňují ekonomické obory, jejichž žáci se s předloženými prohlášeními ztotožnili v mnohem menší míře než ti z technických a ostatních oborů vzdělání.

Baterie otázek obsahovala také velmi specifickou možnost, a to otázku, zda si žáci mohou volit úkoly podle svého zájmu nebo potřeb. Většina žáků v dálkové formě se vzdělává při zaměstnání, a mohli by tedy některé školní úkoly splnit třeba v rámci své práce. Tuto variantu připustilo asi 35 % respondentů, přitom muži tuto možnost označili kladně ve 44 %, žáci technických oborů ve 49 % a žáci středního vzdělání s výučním listem dokonce v 61 % odpovědí.

Problémy a překážky vnímané žáky v dálkové formě vzdělání

Dominantním problémem, který provází žáky v dálkové formě napříč jejich socioekonomickými rozdíly, je **nedostatečné množství času pro studium**. Téměř 46 % respondentů uvedlo, že je nedostatek času pro studium významně omezuje v jejich dálkovém vzdělávání, a dalších 37 % tuto možnost označilo jako spíše omezující (dohromady 83 %).

O něco méně žáků v dálkové formě, a to 58 %, vidí jako omezující překážku také **nedostatečnou přípravu na studium**. V tomto problému hraje určitou roli také to, co daný respondent studuje. Zatímco překážku v podobě nedostatečné přípravy na studium vidí 67 % žáků technických a 64 % žáků ekonomických oborů vzdělání, žáci ostatních oborů (a to převážně zdravotnických a pedagogických) tuto komplikaci označili ve 42 % odpovědí. Častěji vyjádřili nedostatečnou přípravu jako omezující překážku také žáci nástavbových oborů (v 70 % dotazníků) a muži (67 %).

Více než čtvrtina respondentů (28 %) vidí překážku pro své dálkové studium také ve **finančních problémech**, ať už jde o finanční náročnost související s poplatky za studium, nebo případně o nižší příjem z důvodu dálkového vzdělávání. Častěji se s finančními problémy v průběhu dálkového vzdělávání setkají žáci ekonomických oborů vzdělání (43 %), žáci kategorie M (střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou; 38 %) a ženy (33 %). Ve zvýšeném počtu přiznali finanční problémy jako omezující překážku při dálkovém vzdělávání také nezaměstnaní nebo osoby na mateřské a rodičovské dovolené (44 %) a zaměstnanci se smlouvou na dobu určitou (35 %).

Role žáka se často střetává také s rolí rodiče. **Potíže při zajištění péče o děti** uvedlo jako omezující překážku necelých 19 % dotázaných, přitom se s tímto problémem potýká

podle výsledků 23 % žen a 35 % osob nezaměstnaných či na rodičovské a mateřské dovolené.

Síť středních škol je v České republice celkem hustá, avšak ne každá škola poskytuje vzdělávání v jiné než denní formě a navíc v potřebném oboru vzdělání. Uchazeči proto někdy volí vzdělávání na střední škole i ve vzdálenějších místech. Dálková forma vzdělávání je právě uzpůsobena tak, aby žák nemusel dojíždět na výuku pravidelně, ale jen na konzultační hodiny. Přesto překážku ve vzdělávání představuje pro 17 % respondentů **dojíždění či doprava do školy** nebo do místa, kde se uskutečňují konzultační hodiny.

V menším počtu (téměř 13 %) se žáci v dálkové formě potýkají při svém vzdělávání také s rodinnými problémy, a to hlavně ženy (16 %), a s pro ně nevhodnou dobou výuky (11 %). Někteří hlavně starší žáci v dálkové formě vidí jako překážku i svůj věkový rozdíl, ale jedná se spíše o okrajový problém.

Tabulka 8.7: Jak Vás omezují případně problémy a překážky v průběhu současného vzdělávání?

(Podílý odpovědí „významně ano“ a „spíše ano“ jsou členěny podle pohlaví a kategorie vzdělání.)

Možnosti odpovědí	Celkem	Pohlaví		Kategorie vzdělání		
		ženy	muži	H	M	L
Málo času pro studium	82,7 %	79 %	86 %	74 %	77 %	90 %
Nedostatečná příprava na studium	58,3 %	51 %	67 %	55 %	45 %	70 %
Finanční problémy	28,3 %	33 %	22 %	16 %	38 %	24 %
Potíže se zajištěním péče o děti	18,5 %	23 %	12 %	13 %	22 %	17 %
Problémy s dojížděním	17,3 %	17 %	18 %	26 %	18 %	14 %
Rodinné problémy	12,6 %	16 %	9 %	6 %	15 %	12 %
Výuka probíhá v nevhodnou dobu	11,4 %	11 %	12 %	19 %	7 %	13 %
Obtížné vyrovnání se s mladšími žáky	7,9 %	8 %	8 %	0 %	10 %	8 %
N	254	133	114	31	98	125

Poznámka: V tabulce nejsou uvedeny hodnoty za respondenty, kteří nevyplnili údaje pro příslušné kategorie členění.

8.3 Volba oboru pro dálkové vzdělávání

Žáci v dálkovém vzdělávání tvoří rozmanitou směs jedinců s odlišnou vzdělávací historií. Někteří již mají dokončené středoškolské vzdělání, ale potřebují si doplnit kvalifikaci o jiný obor nebo dosáhnout vyšší úrovně vzdělání. Někteří se vrací do vzdělávání, protože se v minulosti na střední škole vůbec nevzdělávali nebo učení či studium předčasně opustili.

Dotazy na vzdělávací historii žáků dálkového vzdělávání byly také součástí dotazníku, a to ve dvou hlavních tematických celcích. První se soustředil na dřívější vzdělávání, konkrétně na důvody, proč současní žáci v dálkové formě nezískali vzdělání, o které nyní usilují, již dříve v rámci počátečního vzdělávání. Druhá linie se zaměřovala na současné dálkové vzdělávání, na důvody volby oboru a spokojenost s ní.

Důvody přechodu na pracovní trh

Nejčastěji uváděným důvodem respondentů pro přestup na trh práce (v minulosti) se stala **touha a chuť začít pracovat**, kterou uvedlo 43 % respondentů. Muži tuto možnost označili ve 48 % případů (ženy 37 %) a žáci v současnosti si doplňující nástavbové vzdělání dokonce v celé polovině (50 %) dotazníků.

Další dva důvody jsou si velmi podobné a označilo je téměř

8. Dálkové studium ve středním odborném vzdělávání

shodně 27 % a 28 % respondentů. Dnes dálkově se vzdělávající žáci v minulosti nepokračovali ve studiu, ale vstoupili na trh práce, také proto, že **považovali své vzdělání za dostačující a nepředpokládali, že budou další vzdělávání potřebovat**. To samozřejmě souvisí také s rozvojem potřeb trhu práce, větší náročností na kvalifikovanost zaměstnanců a získáváním nových znalostí a dovedností v technologickém vývoji. K těmto prohlášením se přiklonili ve větší míře opět žáci současného nástavbového studia (38–39 %) nebo s dosaženým středním vzděláním s výučním listem (35–36 %) a respondenti ve věkové skupině 30–39 let.

Více než 25 % respondentů vidí jako důvod, proč nyní studovaný obor neabsolvovali dříve v denním studiu, skutečnost, že je **dříve tento obor nezajímal**. Uvedli tak hlavně žáci dálkové formy vzdělávání v technických (28 %) a ostatních (zdravotnických, pedagogických a sociálních; 32 %) oborech vzdělání.

Výčet hlavních důvodů, proč respondenti v minulosti nepokračovali ve svém denním vzdělávání, končí v případě současných žáků nástavbového studia (29 %) a respondentů s dokončeným středním vzděláním s výučním listem (27 %) u důvodu „**neměl jsem zájem se dále vzdělávat**“, který souhrnně uvedlo 21 % dotázaných.

Další důvody jsou ve větší míře spjaté spíše s respondenty, kteří mají zatím dosažen pouze základní stupeň vzdělání a dřívejší **vzdělávání předčasně ukončili**. Předčasný odchod ze vzdělávání byl jako příčina v baterii otázek přímo jmenován a uvedlo jej 50 % respondentů se základním vzděláním, 42 % respondentů v současnosti si doplňujících střední vzdělání s výučním listem (kategorie H) a 19 % respondentů doplňujících si dálkově střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M).

Respondenti se základním vzděláním uváděli často jako důvod ukončení vzdělání také vážné **osobní a rodinné problémy** (25 %), **péči o dítě či jiného člena rodiny** (13 %) a svoje **zdravotní problémy** (13 %).

Mezi odpověďmi se objevily také obavy, že další vzdělávání by pro respondenta bylo příliš náročné (9 %) a problematické vzhledem k jeho finanční situaci (7 %), přitom oba důvody uváděli častěji muži než ženy. Ojedinele také respondenti uváděli, že jejich rodina nesouhlasila s jejich dalším studiem nebo že měli vážné vlastní osobní problémy (např. závislost).

Přes 11 % respondentů také využilo možnosti uvést jiný, v dotazníku neuvedený důvod, který je vedl k ukončení nebo nepokračování denního vzdělávání. Mezi těmito odpověďmi lze vysledovat další přibližně tři příčiny. Jednou je neúspěch při přijímacím řízení, někteří respondenti dokonce uvedli, že dostali špatné doporučení od školy a učitele. V další skupině

Tabulka 8.8: Proč jste nezískal vzdělání, o které nyní usilujete, v denním studiu (vyučení) po základní, příp. střední škole?

(Podíly zaškrtnutých odpovědí jsou v členění podle pohlaví a věku.)

Možnosti odpovědí	Celkem	Pohlaví		Věk			
		ženy	muži	do 24	25–29	30–39	nad 40
Chtěl jsem začít pracovat	42,7 %	37 %	48 %	51 %	38 %	46 %	28 %
Myslel jsem, že další vzdělání nebudu potřebovat	28,2 %	26 %	31 %	11 %	18 %	38 %	28 %
Myslel jsem si, že moje kvalifikace je dostačující	27,1 %	22 %	32 %	14 %	20 %	34 %	26 %
Nyní studovaný obor mě tehdy nezajímal	25,5 %	25 %	25 %	16 %	22 %	27 %	33 %
Nezájem se dále vzdělávat	21,2 %	19 %	24 %	19 %	20 %	23 %	23 %
Předčasně ukončení studia	16,5 %	16 %	17 %	27 %	18 %	13 %	15 %
Jiný důvod	11,4 %	13 %	11 %	8 %	14 %	10 %	18 %
Vážné osobní problémy v rodině, partnerském vztahu apod.	10,6 %	11 %	11 %	16 %	16 %	8 %	8 %
Další vzdělávání by bylo pro mne příliš náročné	9,4 %	4 %	15 %	14 %	10 %	8 %	8 %
Péče o děti nebo někoho jiného	7,5 %	13 %	2 %	8 %	2 %	8 %	13 %
Finanční problémy	7,1 %	4 %	11 %	14 %	4 %	7 %	3 %
Moje nemoc	4,7 %	5 %	4 %	8 %	6 %	2 %	8 %
Nesouhlas rodiny s mým dalším studiem	3,9 %	4 %	4 %	0 %	6 %	5 %	0 %
Vážné vlastní osobní problémy (závislost apod.)	2,4 %	2 %	3 %	5 %	4 %	2 %	0 %
N	255	134	114	37	50	124	39

Poznámka: V tabulce nejsou uvedeny hodnoty za respondenty, kteří nevyplnili údaje pro příslušné kategorie členění.

jsou důvody související s vyloučením žáka ze školy kvůli neshodám, popřípadě i případy, kdy byla škola zrušena. Jako třetí příčinu lze vyčlenit tu, kdy respondenti opustili vzdělávání kvůli svým zájmům (profesionální sport, zpěv) nebo z důvodu dlouhodobějšího vycestování do zahraničí.

Uznávání předchozího vzdělání

V případech, že žák dálkové formy vzdělávání dříve absolvoval stejný či podobný obor nebo úroveň vzdělání, má ředitel školy možnost takovému žákovi část studia uznat nebo může podle § 63 školského zákona (561/2004 Sb.) uchazeče přijmout do vyššího než prvního ročníku vzdělávání ve střední škole. Z 255 dotázaných žáků dálkové formy vzdělávání jich 27 (tj. 11 %) uvedlo, že jim byly uznány některé předměty z předchozího vzdělání, nejčastěji jsou předměty uznávány žákům s dosaženým maturitním vzděláním.

Někteří uchazeči jsou díky své vzdělávací historii dokonce přijati do vyššího ročníku. Mezi respondenty bylo takových případů 19, což představuje necelých 8 %. Do vyšších ročníků jsou často přijímáni uchazeči se základním vzděláním, kteří předčasně ukončili předchozí vzdělávání.

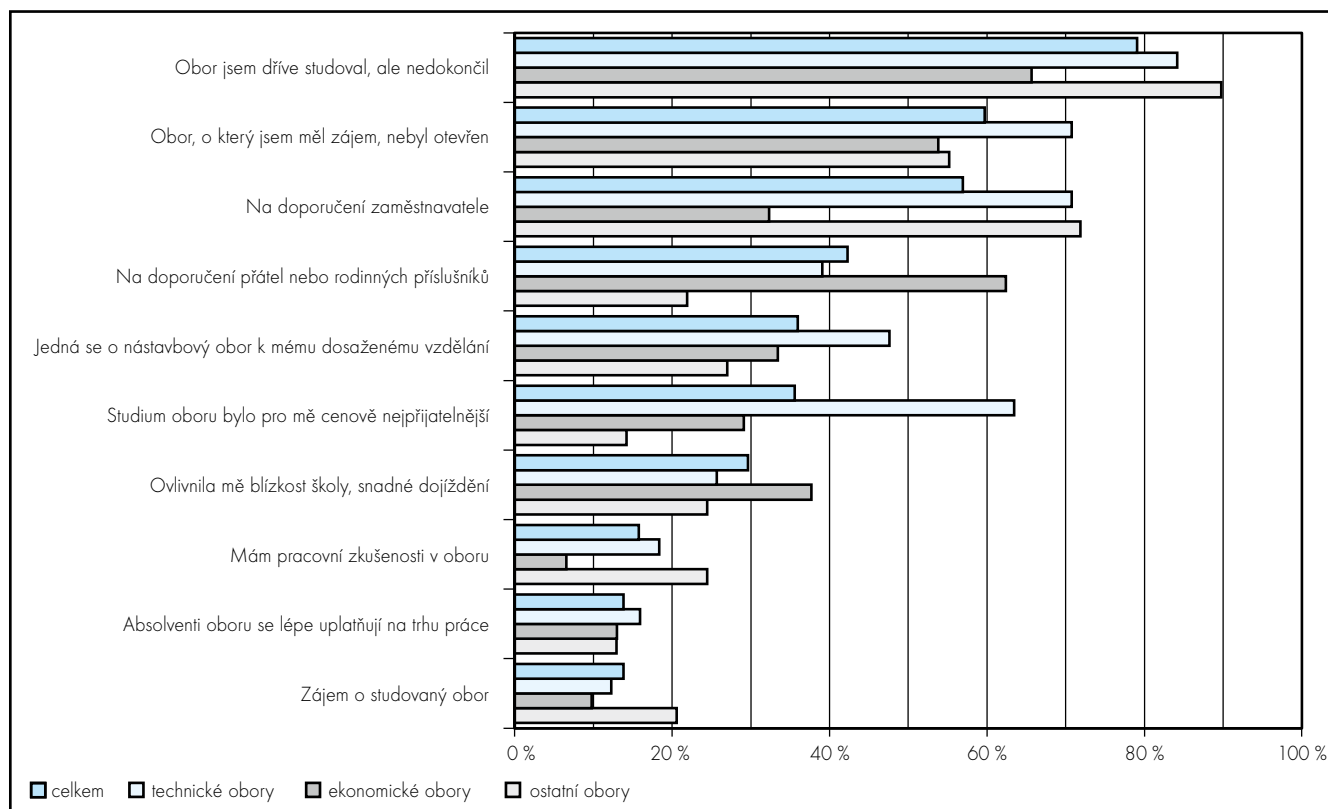
Uznání části předchozího studia ve větším rozsahu uvedli žáci středního vzdělání kategorií H a M (střední vzdělání s výučním listem a střední odborné vzdělání s maturitou) a žáci ostatních oborů, hlavně zdravotnických a pedagogických.

Volba oboru vzdělání

Nedílnou součástí rozhodování, zda opět vstoupit do dalšího vzdělávání na střední škole, je také volba vhodného oboru vzdělání. Také tento aspekt velmi úzce koresponduje s tím, jaké vzdělání a zaměření uchazeč absolvoval nebo předčasně ukončil. Důležitým rozhodovacím kritériem při volbě konkrétního oboru je však také pracovní uplatnění a pracovní historie uchazeče. Podívejme se tedy, podle kterých faktorů si respondenti vybírali zaměření současného dálkového vzdělání.

Obrázek 8.3: Proč jste si zvolil právě studovaný obor vzdělání?

(Podíly odpovědí ANO jsou v členění podle oboru vzdělání.)

Poznámka: N = 253. Respondent měl možnost označit více než jednu odpověď.

Z pohledu povolání respondentů je celkově patrné, že se respondenti ve velké míře vzdělávají v oborech blízkých jejich profesnímu zaměření, ovšem nelze opomíjet ani případy, kdy se lidé vzdělávají i v jiných oborech vzdělání. Přesto můžeme tvrdit, že hlavně v případě profesí zdravotnických a pedagogických je v našem vzorku velká korelace mezi profesí žáka a zvoleným oborem vzdělání.

Nejvýznamnějším důvodem při volbě oboru vzdělání, který provází žáky v dálkové formě napříč jejich socioekonomickými rozdíly, je **zájem o studovaný obor vzdělání**, který uvedlo 79 % respondentů. Menší roli přitom hrál tento faktor při volbě oboru vzdělání u respondentů ekonomického zaměření (66 %).

Důležitým faktorem při volbě oboru vzdělání je podle 60 % respondentů také skutečnost, že se **absolventi daného oboru lépe uplatňují na trhu práce**. Tuto možnost označili v 64 % respondenti s ukončeným středním vzděláním s výučním listem, a dokonce v 71 % žáci v dálkové formě věnující se technickému zaměření.

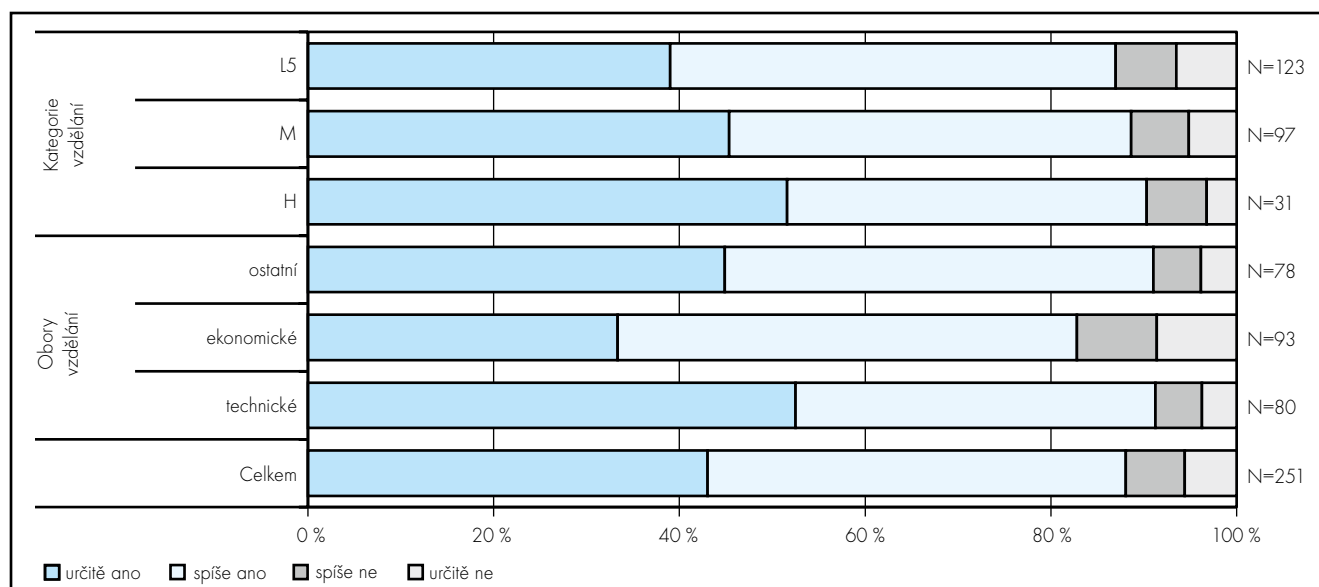
Trojici nejčastějších důvodů při volbě oboru vzdělání v dálkové formě doplňuje případ, kdy si **uchazeči** volí daný obor, protože v něm **mají pracovní zkušenosti** (označilo jej 57 % respondentů). Tady se jednoznačně vyčleňují žáci ekonomických oborů, kteří si volili obor podle své pracovní zkušenosti pouze ve třetině případů (32 %), na rozdíl od žáků technických a ostatních oborů, již využití pracovních zkušeností při volbě oboru vzdělání označili v 71–72 %.

Diference je však z velké míry způsobena tím, že většina žáků ekonomických oborů vzdělání v dálkové formě navštěvuje nástavbové studium a ekonomický obor Podnikání je hojně vyučován na středních školách a hlavně je určen pro všechny absolventy tříletých oborů s výučním listem (bez omezení). Respondenti ze zdravotnických, sociálních a pedagogických profesí si obor kvůli pracovním zkušenostem zvolili dokonce v 90 % případů.

Na druhé straně více než 62 % žáků ekonomických oborů bylo při volbě oboru vzdělání ovlivněno **blízkostí školy** a s tím spojeným snazším dojížděním za vzděláním. Pro srovnání, žáci ostatních oborů vzdělání (hlavně zdravotnických a pedagogických) se na základě blízkosti školy rozhodovali jen ve 22 % případů.

Pro 36 % respondentů byla při rozhodování o oboru vzdělání důležitá také **finanční náročnost** voleného vzdělání a skutečnost, že se jedná **o nástavbový obor** k jejich předchozímu vzdělání. Oba faktory výrazně více ovlivnily respondenty volící technické obory vzdělání. Obzvlášť až 63 % žáků v technických oborech dálkového vzdělání volilo svůj obor proto, že se jedná o nástavbový obor k jejich předchozímu vzdělání. Důvod „jedná se o nástavbový obor k mému předchozímu vzdělání“ uvedlo samozřejmě také až 76 % respondentů s dokončeným středním vzděláním s výučním listem, dále pak 57 % osob podnikajících či samostatně výdělečně činných a 53 % mužů.

Někteří respondenti (30 %) volili obor vzdělání také na

Obrázek 8.4: Pokud byste se znovu rozhodoval, zvolil byste opět stejný obor vzdělání? (podíl odpovědí)

Poznámka: V tabulce nejsou uvedeny hodnoty za respondenty, kteří nevyplnili údaje pro příslušné kategorie členění.

doporučení přátel a rodinných příslušníků. Ze strany svého okolí bylo ovlivněno 53 % respondentů, kteří se řadí do jiného ekonomického uplatnění, čili nezaměstnaní a osoby na mateřské a rodičovské dovolené, a 38 % žáků ekonomických oborů vzdělání.

V menším zastoupení (16 %) se respondenti rozhodovali o oboru vzdělání také na základě doporučení zaměstnavatele. Objevily se také varianty, že uchazeč volil daný obor, protože se neotevřel obor, o který by měl zájem, nebo protože dané vzdělání již dříve studoval (obě 14 %). Mezi jinými důvody, které mohli respondenti uvést, se početněji objevila například povinnost doplnit si vzdělání (jednalo se o zdravotnické obory).

Podobně jako v předchozích tématech byli žáci v dálkové formě vzdělávání dotazováni, jestli by se opět rozhodli pro

stejný obor a formu vzdělání, kdyby mohli vrátit čas a mohli si znovu vybrat.

Přibližně 88 % respondentů by určitě nebo spíše zvolilo opět stejný obor a formu vzdělání. Určitě by se pro stejný obor a formu vzdělání rozhodlo 53 % žáků některého z technických oborů a 52 % žáků ve středním vzdělání s výučním listem.

Naopak každý desátý žák dálkové formy by se zřejmě rozhodl pro jiný obor vzdělání. K odlišné volbě by se trochu více přiklonili žáci ekonomických oborů (určitě nebo spíše ne-souhlasí se svou volbou v 17 % případů) a žáci nástavbových oborů (14 %).

Kompletní výsledky šetření a také publikace, ze které tato kapitola vychází, jsou dostupné na internetových stránkách www.nuv.cz v části **Vzdělávání a trh práce**.

9. Závěr

Hospodářská a ekonomická stagnace, či dokonce recese posledních let výrazně ovlivňuje situaci na trhu práce nejen v České republice, ale ve většině evropských zemí. Jestliže ještě v polovině roku 2008 připadali v České republice na jedno volné pracovní místo v průměru dva uchazeči o zaměstnání, na konci roku 2009 to už bylo více než 18 uchazečů. Ke konci roku 2011 sice počet uchazečů o jedno volné pracovní místo klesl „jen“ na 14 uchazečů o zaměstnání, nicméně je zřejmé, že situace na trhu práce se ještě nějaký čas zlepšovat nebude.

V publikaci jsme se dotkli zejména nezaměstnanosti absolventů z hlediska profesní skladby. Bylo např. zjištěno, že relativně nejsnadněji nalézají uplatnění absolventi zdravotnických oborů a také elektrotechnických oborů středních

škol. Naopak s nástupem hospodářské krize došlo s určitým zpožděním k propadu stavební výroby, a tím i k výraznému útlumu ve stavebních oborech, což se projevilo v nárůstu nezaměstnanosti absolventů středního vzdělání s výučním listem. Vysokou mírou nezaměstnanosti se vyznačují rovněž absolventi zemědělských oborů.

Jestliže absolventi škol jsou nezaměstnaností postiženi víc než ostatní populace, ještě obtížněji nalézají uplatnění absolventi škol se zdravotním postižením. Jak bylo potvrzeno z našeho šetření mezi zaměstnavateli, jednu z hlavních překážek většího zaměstnávání absolventů se zdravotním postižením představuje nedostatečná nebo nevhodná kvalifikace. Přibližně 87 % dotázaných zaměstnavatelů považuje za potřebné zvýšit úroveň znalostí a dovedností těchto absol-

ventů. Dále zaměstnavatelé požadují, aby na nižších úrovních vzdělání byla u těchto žáků rozvíjena zejména samostatnost, soběstačnost a pečlivost. Počínaje maturitní úrovní pak kromě odborných znalostí vyžadují i znalost cizího jazyka, znalosti práce na PC, komunikační dovednosti a schopnost týmové práce. Školy by proto měly dbát na větší provázanost výuky s praxí a pružněji reagovat na potřeby trhu práce, zajímat se o uplatnění absolventů se zdravotním postižením a získávat tak zpětnou vazbu.

Z dalšího šetření zaměřeného na úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu a ze srovnání s poznatky z předchozích analýz vyplývá několik zajímavých skutečností. Je například zřejmé, že **nejpříznivější vývoj byl zaznamenán u absolventů gymnázií**. Zde došlo jak k poklesu míry předčasných odchodů ze studia v průběhu pěti let po maturitní zkoušce, tak zejména ke snížení předčasné míry odchodů ze studia v průběhu jednotlivých let. Podstatné je zejména snížení těchto odchodů v průběhu prvních dvou let po maturitní zkoušce, protože u ostatních oborových skupin absolventi v prvních dvou letech naopak odcházejí ze studia častěji. Významný je také pokles celkové míry předčasných odchodů ze studia v případě **absolventů lyceí a absolventů oborů středních odborných škol**. V obou případech došlo ke zvýšení odchodů ze studia v prvních dvou letech po maturitní zkoušce. V případě **absolventů oborů středních odborných učilišť a nástavbového studia** se situace již tak příznivě nevyvíjela. Došlo jak k nárůstu míry předčasných odchodů z vysokoškolského studia v průběhu pěti let od maturitní zkoušky, tak k nárůstu odchodů ze studia v prvních dvou letech od maturity. V průběhu dalších let se míra odchodů snížila.

V přibližně dvouleté periodicitě se opakující šetření inzertní nabídky zaměstnání v denním tisku a na internetu poskytuje zajímavý doplňující pohled k situaci na trhu práce. Mj. se jednotlivá šetření od sebe odlišovala mírou náročnosti zaměstnavatelů vůči potenciálním zaměstnancům. Velmi výrazným rokem z tohoto pohledu byl **rok 2007**, kdy zejména **v rámci inzerce v denním tisku došlo ke snížení nároků zaměstnavatelů, a to zejména u stupně a oboru vzdělání**. V roce 2010 se nároky zaměstnavatelů zvýšily, zejména pokud jde o stupeň vzdělání, a to jak nad úroveň roku 2007, tak roku 2005. Taktéž došlo ke změně priorit typů dosaženého vzdělání. V **denním tisku** bylo v roce 2005 požadováno nejčastěji dosažení minimálně maturitního vzdělání, v roce 2007 vysokoškolského vzdělání a v roce 2010 šlo nejčastěji o vyučení, přičemž však pokles podílu inzerátů s požadavkem na vysokoškolské vzdělání lze vysvětlit tím, že zaměstnavatelé předpokládají pro určité pozice vysokoškolské vzdělání automaticky. Kromě úrovně dosaženého vzdělání se změna v nárocích zaměstnavatelů výrazně projevila ještě u požadavku na praxi. V roce 2007 došlo ke **snížení podílu inzerátů uvádějících, že pro získání zaměstnání je nutná praxe v oboru**, a to opět zejména **u inzerátů zveřejněných v denním tisku**. V roce 2010 trend poklesu požadavku na praxi v inzerci v denním tisku pokračoval. Je tedy zřejmé, že praxe byla preferována zejména v roce 2005. V inzerci na internetu byl u této položky vývoj odlišný, neboť požadavek na praxi

byl nejvýraznější v roce 2010. Podobný trend je možné vypořádat u jazykové vybavenosti, kdy v inzerci v denním tisku požadavky v roce 2010 výrazně poklesly, avšak na internetu vzrostly. To je zcela v intencích hledaných profesí, kdy na internetu převažují profese, u kterých je jazyková schopnost součástí jejich pracovního vybavení.

Výsledky analýzy profesní struktury v České republice potvrzují trendy nastartované před více než 20 lety, ale zároveň se sem pochopitelně promítá ekonomická krize posledních několika let, která do jisté míry zvyšuje tlak na zaměstnance. V celém sledovaném období, tj. mezi roky 1991 a 2010, se v 5 profesních třídách snížil počet zaměstnanců a ve 3 třídách naopak zvýšil – jde o pracovníky na úseku řízení a správy (N7), pracovníky školství, kultury, zdravotnictví, vědy a výzkumu (N8) a stavební dělníky (N4). Ze všech profesních skupin byl **nejrazantnější pokles počtu zaměstnanců zaznamenán u třídy N2 Dělníci při těžbě a úpravě surovin, v hutnictví, energetice a vodním hospodářství** a u **třídy N1 Zemědělstí, lesní a rybářští dělníci**. Počet pracovníků zde do roku 2010 klesl pod třetinovou úroveň oproti roku 1991. **Nejdynamičtější nárůst počtu i podílu** naopak zaznamenala **třída N7 Pracovníci na úseku řízení a správy**. Počet jejich pracovníků narůstal od počátku devadesátých let, a to nejvýrazněji ze všech sledovaných tříd a také po celé období. Nejčetnější skupinou ve vzdělanostní struktuře pracujících zůstávají (i přes pokles počtu po roce 1990) vyučení. Prudce se snížil počet a podíl zaměstnaných se základním vzděláním, přitom vysoce vzrostl počet zaměstnaných s úplným středoškolským vzděláním. Naopak, počet gymnazistů poklesl a nyní tvoří 3,5 % zaměstnaných. Důvodem je ale fakt, že téměř všichni gymnazisté pokračují dále v terciárním vzdělávání. Počet vysokoškolských absolventů se zvyšuje, což se projevilo i na zvýšení počtu i podílu vysokoškoláků. Díky těmto změnám došlo i k **celkovému nárůstu průměrné délky vzdělávání**. Ta se celkově zvýšila o 1 rok z 10,97 v roce 1991 na 12 let v roce 2010 (což je nárůst o 9,3 %).

Posledním tematickým blokem, kterému jsme se věnovali, bylo dálkové studium ve středním odborném vzdělávání. Výsledky šetření např. ukazují, že lidé vstupují zpět do formálního vzdělávání na středních školách výrazně častěji s cílem získat potřebnou úroveň vzdělání (tj. **hlavně získat certifikát**) než kvůli získání odborné kvalifikace. Důvodů, proč lidé vstupují zpět do vzdělávání na střední škole, je mnoho a vždy jde spíše o jejich kombinaci. Vzhledem k náročnosti a délce tohoto typu dalšího formálního vzdělávání však téměř vždy (ve více než 90 %) **figuruje mezi důvody** nějakým způsobem **pracovní kariéra a její perspektiva**. Více než dvě třetiny respondentů uvedly, že chtějí **být konkurenceschopní, nezůstat pozadu při současném rozvoji technologií a zvládat lépe svoji práci**.

Je zřejmé, že zde nemohou být obsaženy všechny teze a závěry jednotlivých šetření a analýz, které byly Národním ústavem pro vzdělávání v roce 2011 zpracovány a ze kterých vychází i tato publikace. Vše podstatné lze však nalézt v Informačním systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA) na **www.infoabsolvent.cz**.

Příloha 1: Přehled členění vzdělanostní struktury používané v publikaci

Střední vzdělání s výučním listem

Střední vzdělávání s výučním listem – SVsVL (kateg. E+H) – umožňuje dosáhnout **středního vzdělání s výučním listem**: zahrnuje žáky, kteří byli nově přijati do 3letých a 2letých vzdělávacích programů a po absolvování získají výuční list. Podíl žáků vstupujících do 2letých oborů je velmi malý, necelá 3 % ze žáků vstupujících do učebních oborů. Obory kategorie E jsou koncipovány s nižšími nároky v oblasti všeobecného a obecně odborného vzdělání, absolventi jsou připraveni pro výkon jednoduchých prací v rámci dělnických povolání. Podíl žáků vstupujících do oborů kategorie E je 4,7 % z celku žáků nově přijatých ze základní školy do středního vzdělávání.

Střední vzdělání (bez výučního listu, maturitní zkoušky)

Střední vzdělání – bez MZaVL (kateg. C, J) – umožňuje dosáhnout **středního vzdělání**: zahrnuje žáky, kteří byli nově přijati do 2letých vzdělávacích programů, u oborů kategorie C i do 1letých poskytujících střední vzdělání, po absolvování získají vysvědčení o závěrečné zkoušce. Jejich podíl je velmi malý.

Střední vzdělání s maturitní zkouškou

Střední vzdělání s MZ (odborné) – SVsMZ (kateg. M) – umožňuje dosáhnout **středního vzdělání s maturitní zkouškou**: zahrnuje žáky, kteří byli nově přijati do 4letých (dříve výjimečně i 5letých) vzdělávacích programů poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou, včetně programů realizovaných na školách zřízených pro žáky se zdravotním postižením, po absolvování získají maturitní vysvědčení.

Střední vzdělání s MZ – Lycea – umožňuje dosáhnout **středního vzdělání s maturitní zkouškou**: zahrnuje žáky nově přijaté do oborů lyceí. Prvotním cílem oborů lyceí je připravit žáky pro studium na vysokých školách a vyšších odborných školách v souladu s odbornou profilací oborů lyceí (např. technickou, ekonomickou). Lycea neposkytují odbornou

kvalifikaci, ale vybrané odborné kompetence uplatnitelné na trhu práce.

Střední vzdělání s MZ a odborným výcvikem – SVsMZ (kateg. L0) – umožňuje dosáhnout **středního vzdělání s maturitní zkouškou**: zahrnuje žáky, kteří byli nově přijati do vzdělávacích programů odpovídajících dřívějším studijním oborům SOU. Po absolvování získají maturitní vysvědčení. Vzhledem k tomu, že součástí jejich přípravy je i odborný výcvik, jsou vlastně i vyučeni, i když výuční list nedostávají. Absolventi jsou tedy připraveni pro náročné dělnické práce nebo nižší řídicí funkce.

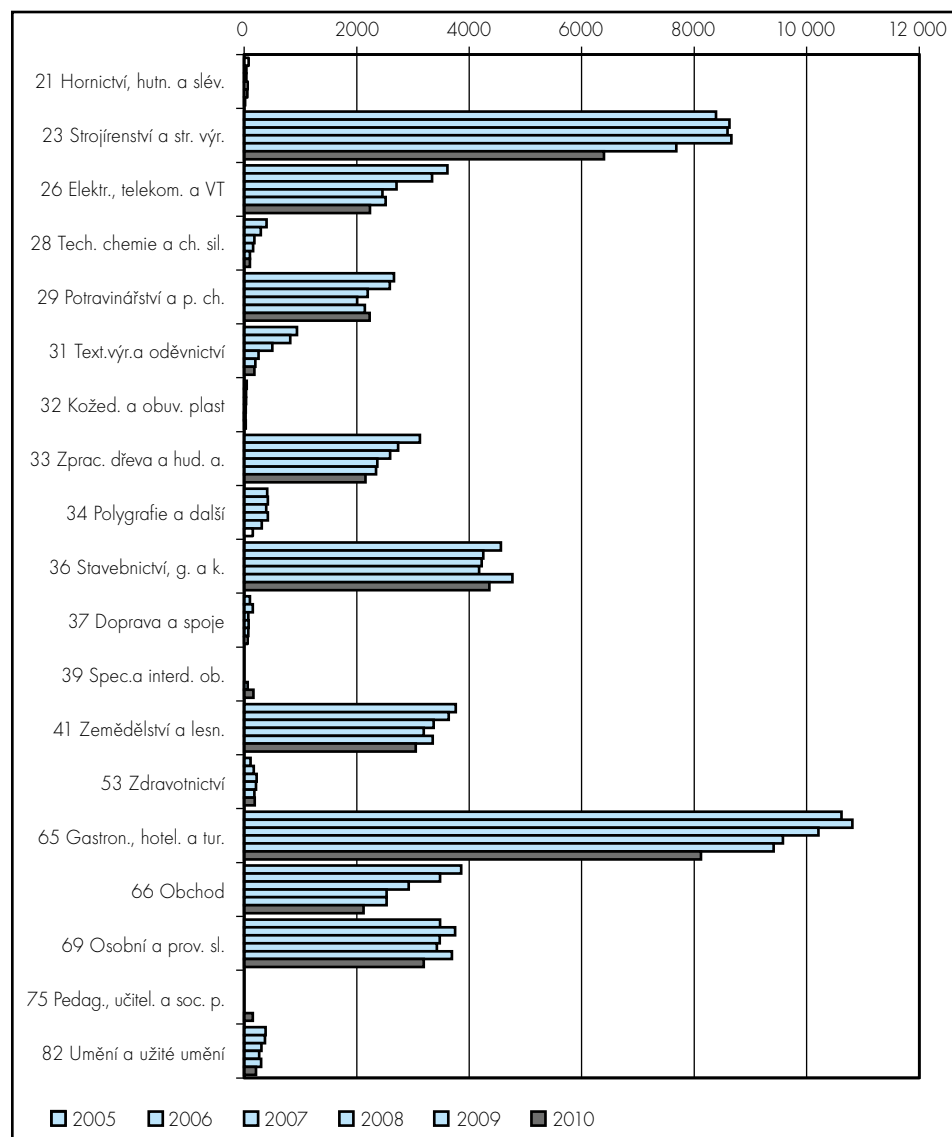
Střední vzdělání s MZ – Gymnázia – SVsMZ (kateg. K – Gymn.) – umožňuje dosáhnout **středního vzdělání s maturitní zkouškou**: jsou zde zahrnuti žáci gymnaziálního vzdělávání všech délek, včetně žáků se zdravotním postižením. Pro možnost srovnání podílů žáků procházejících středním vzděláváním nejsou započítáváni ti, kteří byli právě přijati do prvních ročníků víceletých gymnázií, ale údaje jsou vztaženy na věkovou hladinu odpovídající 1. ročníkům čtyřletého vzdělávání. Jsou zde tedy zahrnuti všichni nově přijatí do 1. ročníků čtyřletých gymnázií a ve víceletých gymnáziích studující v ročnících věkově odpovídajících 1. ročníkům čtyřletých.

Střední vzdělání s MZ – Nástavbové studium – kategorie L5 – umožňuje ve dvouletém studiu dosáhnout **středního vzdělání s maturitní zkouškou** těm, kteří získali střední vzdělání s výučním listem ve 3letých oborech. Absolventi získají maturitní vysvědčení, zároveň již vlastní výuční list.

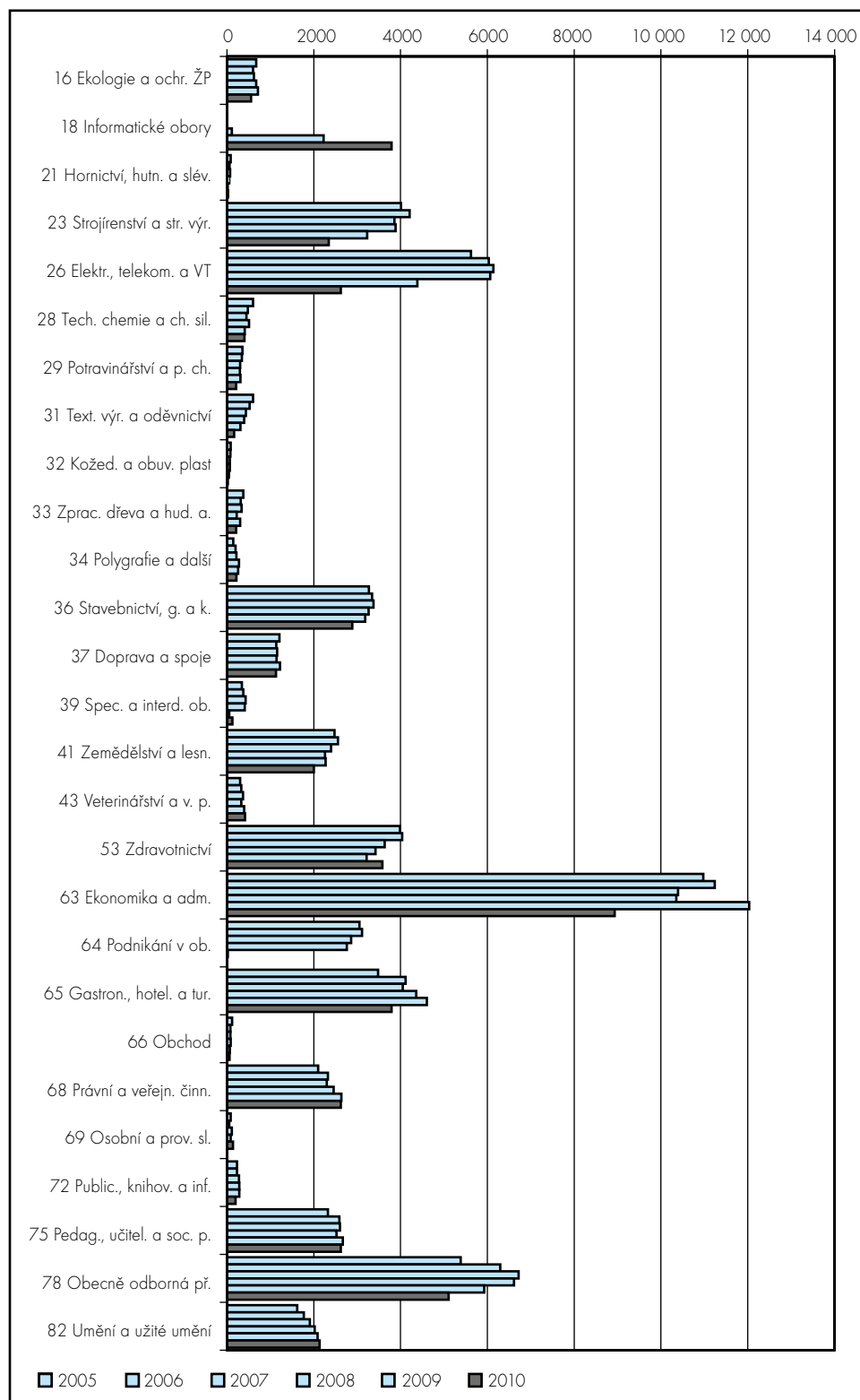
Vyšší odborné vzdělání

Vyšší odborné vzdělání – kategorie N: zahrnuje žáky přijaté do vzdělávacích programů vyššího odborného vzdělávání, dříve v délce 2 až 4 roky, podle nového zákona 3 a 3,5 roku. Vzdělávání se ukončuje absolutoriem, dokladem o dosažení vyššího odborného vzdělání je vysvědčení o absolutoriu a diplom absolventa vyšší odborné školy.

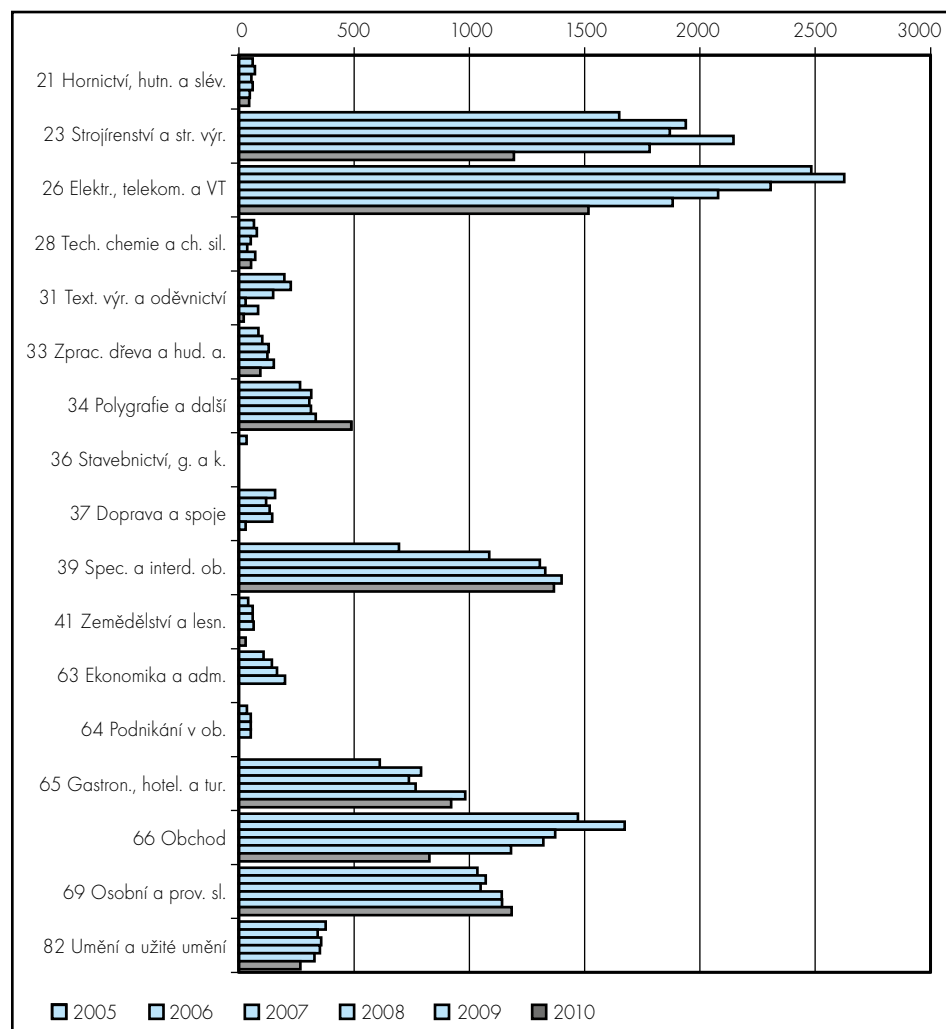
Příloha 2: Počty žáků nově přijatých do 1. ročníku oborů poskytujících střední vzdělání s výučním listem – H a E

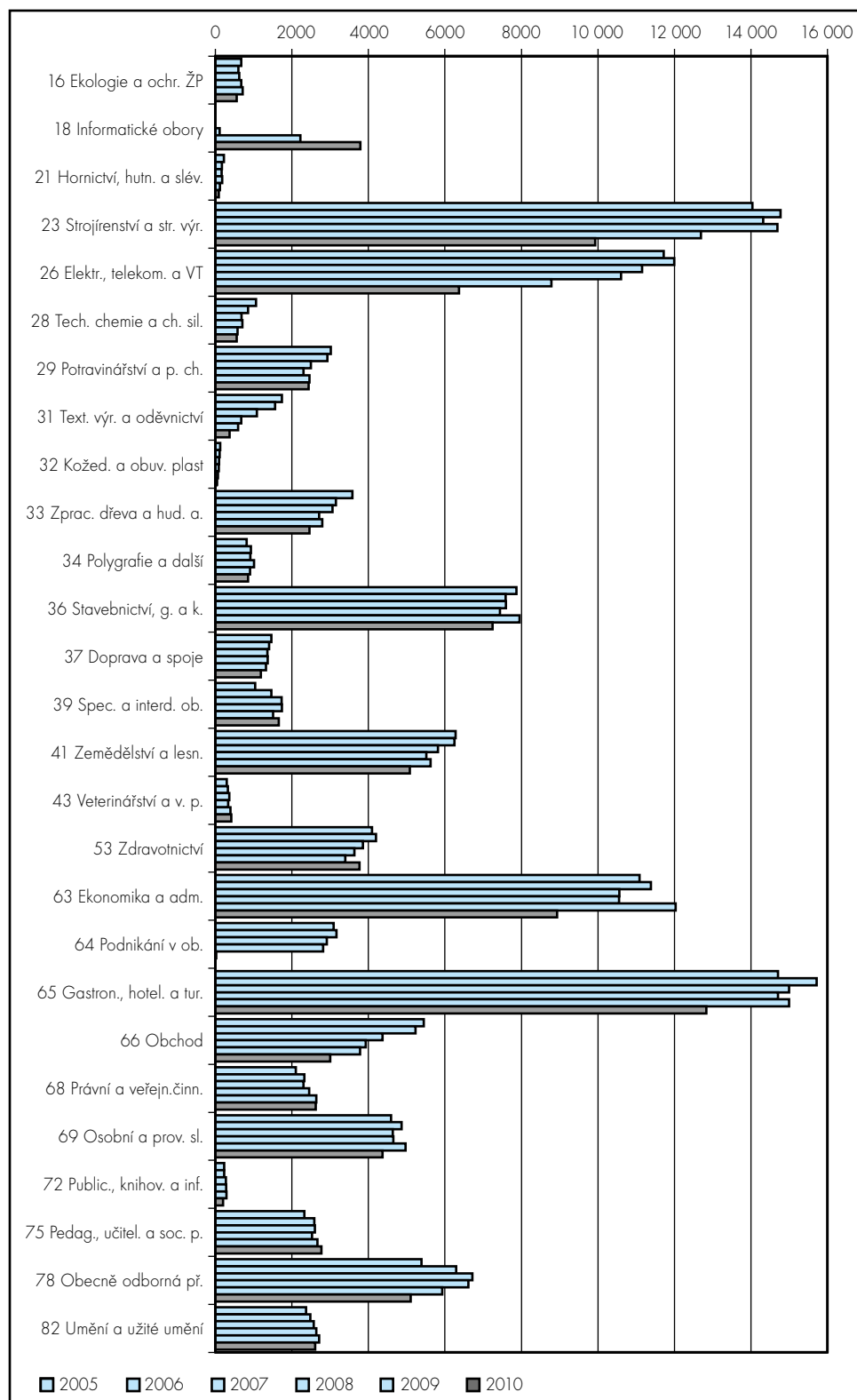
Příloha 3: Počty žáků nově přijatých do 1. ročníku oborů poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou (odborné) – M

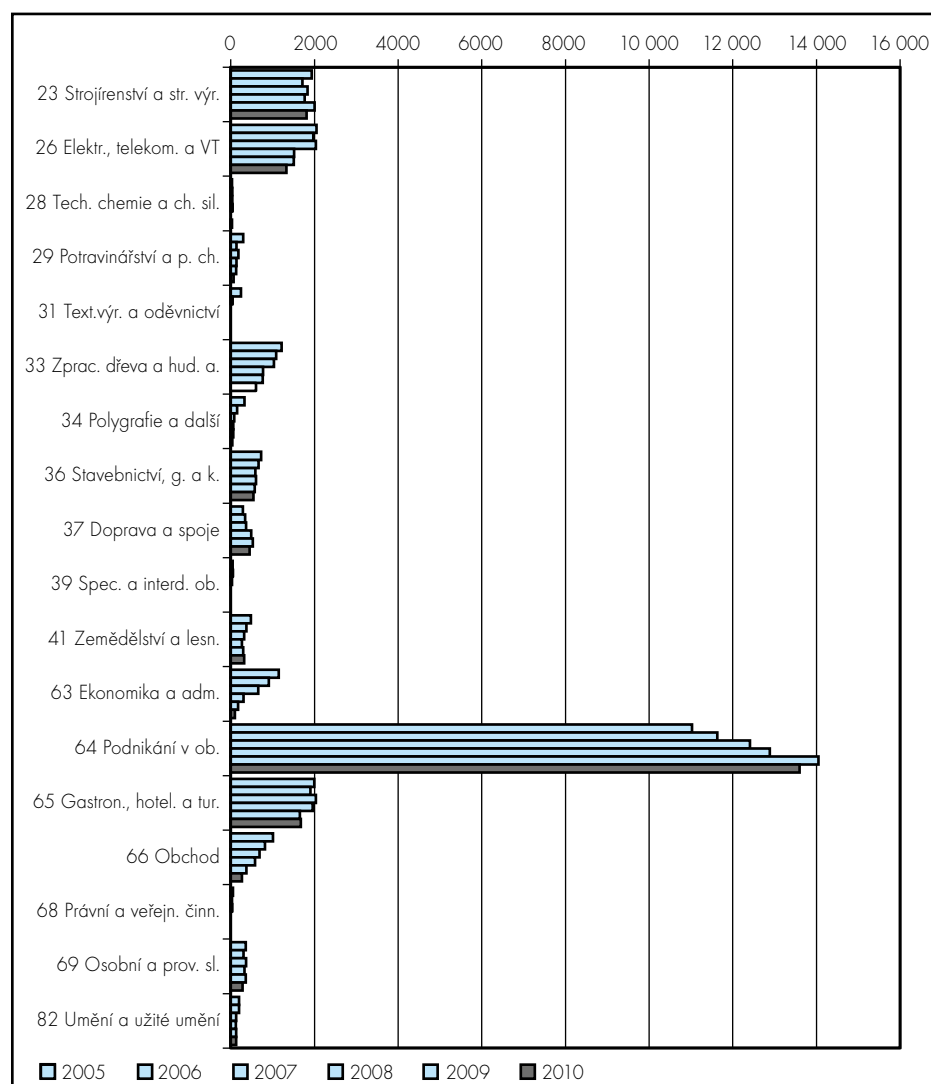
Příloha 4: Počty žáků nově přijatých do 1. ročníku oborů poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem – LO

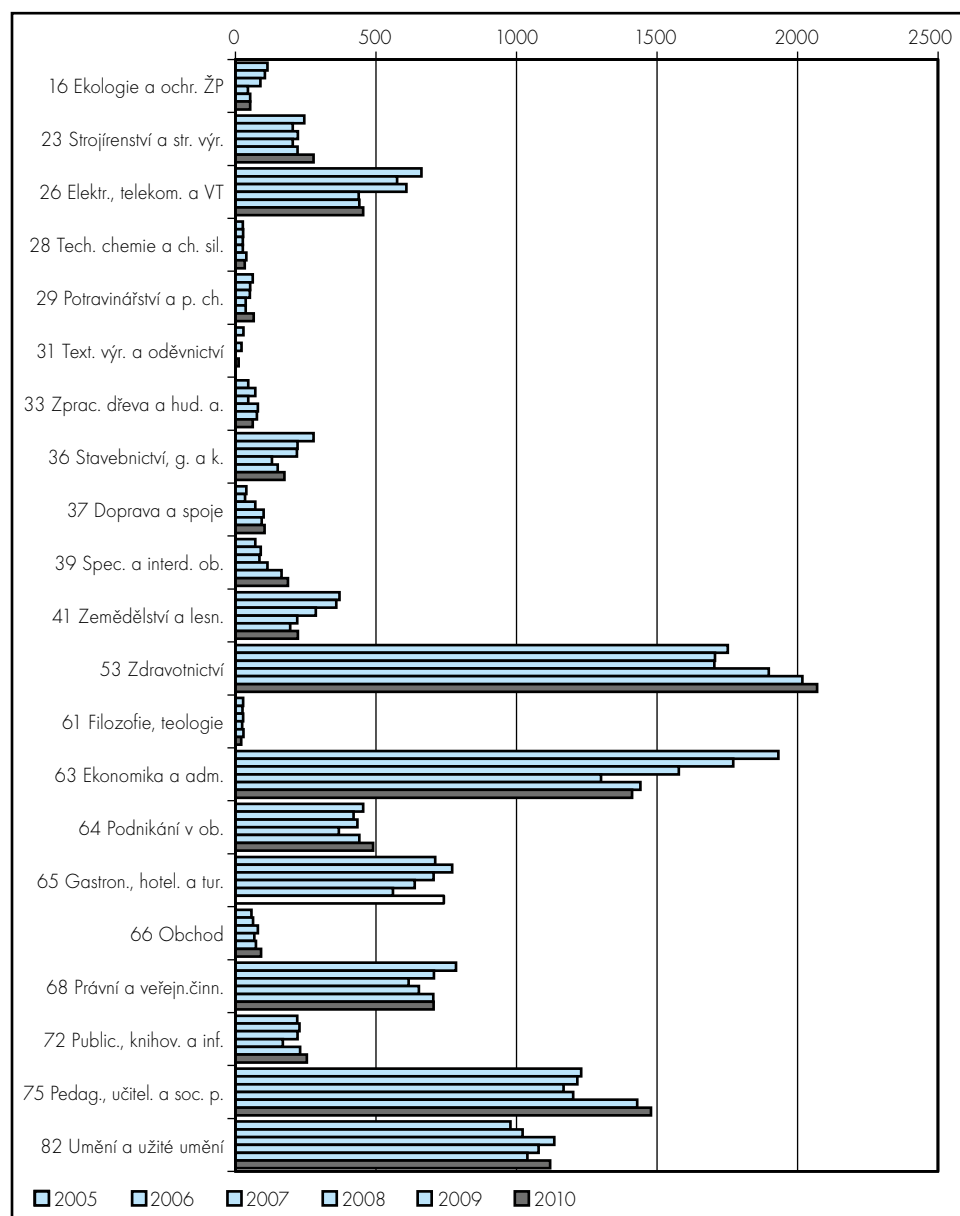
Příloha 5: Počty žáků nově přijatých do 1. ročníku oborů poskytujících střední vzdělání s výučním listem nebo maturitní zkouškou – E + H + M + LO (mimo nástavbové a zkrácené studium)

Příloha 6: Počty žáků nově přijatých do 1. ročníku oborů poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou – nástavbové studium – L5

Příloha 7: Počty žáků nově přijatých do 1. ročníku oborů poskytujících vyšší odborné vzdělání – N

Příloha 8: Výsledky faktorové analýzy: Názory zaměstnavatelů na překážky zaměstnávání absolventů se zdravotním postižením²⁵

	komponenty			
	Vztah abs. se ZP k práci	Ekonomické náklady	Informace a administrativa	Kvalifikace abs. se ZP
Ekonomické důvody	,298	,466	,147	-,192
Administrativní náročnost	,133	,398	,435	,022
Nedostatečná kvalifikace absolventů se ZP	,477	,252	-,036	,591
Špatný vztah absolventů se ZP k práci	,814	,031	,150	,137
Nedostatek informací o problematice zaměstnávání osob se ZP	,076	,364	,701	-,041
Nutnost řešit problémy „navíc“ (pomůcky, individuální péče...)	-,030	,763	,156	,157
Nedostatek zakázek, špatná finanční situace	,611	,224	,162	-,050
Nedostatek pracovních činností vhodných pro ZP	,083	,531	-,108	,175
Náklady na úpravu pracoviště	,168	,732	,106	,151
Vyšší nároky na individuální pracovní režim (např. úpravu pracovní doby)	,065	,547	,120	,000
Na trhu práce je nedostatek abs. se ZP s vyšším vzděláním	,118	,132	,206	,820
Na trhu práce chybí absolventi se ZP s vhodným oborem	,031	,034	,183	,800
Nízké znalosti a dovednosti absolventů se ZP	,539	,166	,141	,574
Nedostatečná praxe	,338	,387	,239	,432
Větší nároky na péči při zapracování	,115	,628	,327	,174
Nezájem absolventů se ZP skutečně pracovat	,846	-,104	,145	,181
Nízká aktivita a samostatnost absolventů se ZP	,798	,124	,232	,243
Nízká výkonnost	,704	,402	,079	,127
Vyšší nemocnost	,547	,525	,077	,050
Nevíme, kde vhodné absolventy se ZP vyhledat	,199	-,059	,849	,202
Nevíme, co od absolventů se ZP očekávat	,184	,206	,721	,202
Chybí kontakty se školami, které žáky se ZP připravují	,166	,057	,761	,186

²⁵⁾ Poznámka: Pro model faktorové analýzy byla použita metoda Principal Component Analysis, rotace Varimax (hodnota KMO=0,850, sig. Bartlettova testu 0,000) 4 faktory vysvětlují 0,59 % variance.

Podkladem pro tuto publikaci byly studie:

Vojtěch, J. – Chamoutová, D.: **Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se stavem v Evropské unii 2010/11.** 1. vyd. Praha: NÚV 2011. 52 s.

Trhlíková, J.: **Absolventi škol se zdravotním postižením a trh práce.** 1. vyd. Praha: NÚV 2011. 35 s.

Burdová, J. – Chamoutová, D.: **Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2011.** 1. vyd. Praha: NÚV 2011. 66 s.

Vojtěch, J. – Chamoutová, D.: **Zpráva o nezaměstnanosti čerstvých absolventů škol ke konci dubna 2011.** 1. vyd. Praha: NÚV 2011. 11 s.

Kleňhová, M. – Vojtěch, J.: **Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu, předčasné odchody ze vzdělávání.** 1. vyd. Praha: NÚV 2011. 56 s.

Šťastnová, P.: **Analýza inzertní nabídky zaměstnání v deníku tisku a na internetu – 2010.** 1. vyd. Praha: NÚV 2011. 77 s.

Doležalová, G. – Vojtěch, J.: **Analýza profesní struktury pracovních sil a struktury absolventů z pohledu sféry vzdělávání – 2010.** 1. vyd. Praha: NÚV 2011. 68 s.

Skácelová, P. – Vojtěch, J.: **Dálkové studium ve středním odborném vzdělávání: cíle, očekávání a názory účastníků studia – 2010/11.** 1. vyd. Praha: NÚV 2011. 39 s.

Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce (ISA)

Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce tvoří jedinečný nástroj kariérového poradenství, který propojuje informace o školách a oborech vzdělání s poznatky o uplatnění absolventů škol na trhu práce a o potřebách zaměstnavatelů. Kromě toho poskytuje rovněž informace o problémech se studiem a předčasných odchodech ze školy. Součástí systému je též multimediální průvodce, který poutavou formou pomáhá žákům s výběrem povolání, jež by odpovídalo jejich zájmům a schopnostem.

O aktuálnost a inovaci systému ISA se stará Národní ústav pro vzdělávání v rámci probíhajícího systémového projektu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy **VIP Kariéra II – Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy (VIP Kariéra II – KP)**, který je financován z Evropského sociálního fondu a ze státního rozpočtu ČR.

ISA pomáhá zejména:

- žákům základních škol při volbě oboru vzdělání a výběru střední školy,
- žákům středních škol při rozhodování o pokračování ve vzdělávání a při přechodu na trh práce,
- výchovně-kariérovým poradcům a učitelům při poskytování kariérového poradenství a výuce témat Úvodu do světa práce,
- managementu škol při úpravách vlastní vzdělávací nabídky a tvorbě školních vzdělávacích programů,
- pracovníkům orgánů státní správy a samosprávy při projektování struktury škol a oborů vzdělání,
- zaměstnavatelům při zjišťování informací o vzdělávacích programech škol a připravovaných absolventech.

ISA je tvořen čtyřmi tematicky odlišnými částmi:

Volba škol a oborů vzdělání

Při volbě studia pomáhají tři způsoby vyhledávání: podle oboru vzdělání, podle povolání a podle školy. Najdete zde vše podstatné o oborech, obsahu vzdělání, školách a podmínkách pro přijetí.

Absolventi škol a trh práce

Při použití tohoto vstupu je možné zjistit, co očekávají zaměstnavatelé od absolventů škol, jaké jsou jejich možnosti uplatnění, jaká je míra nezaměstnanosti absolventů, jakou šanci na úspěch mají při přechodu na vyšší odborné a vysoké školy. Volně ke stažení jsou i analytické publikace na tato témata.

Průvodce volbou povolání

Průvodce obsahuje filmové scény z reálného pracovního prostředí, které provází dialog dívky a chlapce o různých povoláních a jejich charakteristikách. Jsou zde představeny typické znaky rozličných činností a pracovišť, na ně navazují doplňující kvízy a odkazy na příslušné obory vzdělání.

Problémy při studiu

Tento vstup je určen žákům, kterým např. nejde učení, nebaví je zvolený obor, nelíbí se jim ve škole, mají špatné studijní výsledky, případně jim hrozí i vyloučení ze školy. Přístupnou formou se zde mohou dovědět, jak se efektivně učit, jak je možné změnit obor nebo školu, jak problémům předcházet. Jsou zde příběhy mladých lidí i jejich konkrétní způsob řešení kritické situace.

ISA nabízí podrobná data o školách a oborech

Je zde možné najít informace o všech učebních a studijních oborech otevíraných v následujícím školním roce na středních, vyšších odborných a vysokých školách, adresy škol a potřebné kontaktní údaje. Zájemce zde najde termíny dne otevřených dveří, podrobnosti o přijímacím řízení, včetně údajů o počtu přihlášených a přijímaných v minulém školním roce, zjistí, zda se platí školné, jaké jsou podmínky studia handicapovaných uchazečů či možnosti studia při zaměstnání. K dispozici jsou zde také popisy oborů středoškolského a vyššího odborného vzdělání doplněné profilem absolventa a učební plány.

ISA obsahuje informace o trhu práce

Veškeré poznatky vycházejí z podrobných analýz, které byly zpracovány v Národním ústavu pro vzdělávání v rámci projektů **VIP Kariéra** a **VIP Kariéra II – KP**.

Především jde o každoročně prováděné **rozbory nezaměstnanosti absolventů škol**, ze kterých je možné zjistit obory, jejichž absolventi mají v současnosti výraznější problémy s uplatněním na trhu práce, i to, jak se v tomto směru situace vyvíjí. ISA využívá i poznatků vyplývajících ze **šetření mezi pracovníky Úřadu práce**. Na základě jejich zkušeností je totiž možné identifikovat konkrétní problémy absolventů škol při hledání práce či problematické i perspektivní obory vzdělání.

Pro účely informačního systému jsou zjišťovány také **názory zaměstnavatelů, pracovníků personálních agentur** a provádí se **analýza inzerce**. Tato šetření přináší představu o tom, jaké jsou vlastně potřeby zaměstnavatelů, jaké jsou jejich kvalifikační požadavky a jaké dovednosti by absolventi měli mít, pokud se chtějí v praxi dobře uplatnit.

Další analýzy, které jsou zde využity, se věnují **přechodu absolventů ze střední školy** do praxe či do terciárního vzdělávání. Lze z nich poznat, jak jsou absolventi připraveni pro vstup na trh práce a výkon své profese, což představuje zpětnou vazbu i pro vzdělávací nabídku a vzdělávací programy středních a vyšších odborných škol.

Další oblast zjišťování tvoří také **šetření absolventů škol**, která umožňují zjistit názory absolventů na vzdělání, volbu povolání a vlastní uplatnění. Zkušenosti absolventů při vstupu na trh práce a jejich případné problémy jsou nezastupitelným zdrojem informací využitelných při kariérovém poradenství a rozhodování.

Systém je přístupný na www.infoabsolvent.cz

Plánované inovace ISA+

Na podzim 2012 bude na webové adrese **www.infoabsolvent.cz** spuštěna nová verze Informačního systému o uplatnění absolventů škol na trhu práce. Inovovaný portál bude kromě zcela nové grafiky obsahovat také řadu nových komponent a funkčních možností. Změny reflektují potřeby, požadavky a připomínky samotných žáků a kariérových poradců, kteří systém využívají nejčastěji.

Proměnou projde již základní tematické rozdělení do čtyř částí:

KAM NA ŠKOLU – obory, školy, profese

Tato část bude sloužit pro vyhledávání informací o možnostech vzdělávání na středních, vyšších odborných i vysokých školách. Kromě detailních údajů o školách a oborech vzdělání zde najdete současně i zcela nové multimediální ukázky a jednoduchý profesně-zájemový test. Nové prvky by žákům měly pomoci zorientovat se v široké vzdělávací nabídce a inspirovat je při volbě jejich budoucího studia.

ABSOLVENTI ŠKOL A TRH PRÁCE

Informace zde obsažené budou poskytovat komplexní přehled o absolventech škol (jejich spokojenost, názory, úspěšnost při jejich přechodu na trh práce či do terciárního vzdělávání) a o požadavcích zaměstnavatelů i trhu práce obecně.

BEZ BARIÉR až na trh práce

Tato zcela nová komponenta ISA+ bude shromažďovat informace týkající se zdravotně a sociálně znevýhodněných žáků, jejich problémů a překážek při volbě vzdělání i při následném vstupu na trh práce. Součástí tohoto vstupu budou též informace o předčasných odchodech ze vzdělávání.

JAK NA TO – rady a doporučení

V této části bude možné najít informace, rady a doporučení pro uživatele, kteří se potřebují zorientovat ve školské legislativě, hledají podrobnosti k podávání přihlášek a k přijímacímu řízení, mají problémy při studiu, chtějí poradit apod.

Národní ústav pro vzdělávání
Centrum kariérového poradenství
Weilova 6
102 00 Praha 10

PONDĚLÍ až PÁTEK
9.30–12.00 13.00–16.00
tel.: 274 869 698, mobil: 724 652 241
e-mail: poradna@nuv.cz

Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2011

Zpracovali: Jany Burdová, Gabriela Doležalová, Daniela Chamoutová, Michaela Kleňhová, Pavla Skácelová,
Pavlína Šťastnová, Jana Trhlíková, Helena Úlovcová, Jiří Vojtěch, Robert Sukup

Recenzenti: Pavla Paterová, František Paulík
Korektury: Oddělení pro informační a publikační činnost

Obálka a návrh grafické úpravy: Tomáš Tamchyna
Sazba a zlom: Věra Vyskočilová
Tisk: Comunica, a. s.

Vydal Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Weilova 1271/6, 102 00 Praha 10

Vydání první
Praha 2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení
a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků
Weilova 1271/6, 102 00 Praha 10

www.nuv.cz
www.infoabsolvent.cz

